EDITURA JUNIMEA
IAȘI

Lei 7,75

RĂZBOIUL SECRET

GH. BUZATU

Chef 3/Skl. Berlin, den 14 Mai

Nur zur persönlichen Unterrichtung!
Nicht über Registratur!

1.) über C/Skl.
an M (für ... d.M)
2.) 1/Skl.

Betr.: Feindliches Beutedokument über geplante Mittelmeer-unternehmen.

Anliegend werden vorgelegt:

a) Die Übersetzung des erbeuteten Schreibens des Empire-Generalstabes an General Alexander.

b) Die Stellungnahme des Generalstabes hierzu (B.Nr.1.Skl. 1420/43 Chefs.)

Der Inhalt weiterer erbeuteter Briefe ist unwichtig. Eingehende Prüfung bei 3.Skl. ergab folgendes:

1.) Die Echtheit der erbeuteten Dokumente steht außer Zweifel. Die Prüfung, ob sie uns absichtlich in die Hände gespielt sind - wofür nur geringe Wahrscheinlichkeit besteht - sowie der Frage, ob dem Feind die Erbeutung der Dokumente durch uns oder nur ihr einfacher Verlust ... See bekannt geworden ist, wird weiter verfolgt. ...

Coperta : RADU BISTRIȚEANU

GH. BUZATU

RĂZBOIUL SECRET

IAȘI • JUNIMEA • 1973

CUVÎNT ÎNAINTE

Conflagrația din 1939—1945 a fost mondială *prin aria extinderii geografice și* totală *prin faptul mobilizării oricăror disponibilități ale națiunilor beligerante. Războiul a opus două tabere ce s-au înfruntat pe viață și pe moarte : De-o parte s-au aflat statele Axei (Germania hitleristă, Italia fascistă, Japonia militaristă și țările satelite) care au purtat o luptă nedreaptă în scopul cuceririi de noi teritorii, a înrobirii popoarelor străine, pentru impunerea „noii ordini" conforme teoriilor fasciste retrograde și reacționare ; de cealaltă parte s-au situat Națiunile Unite pentru care conflictul a avut, de la un capăt la altul, un caracter drept ; acestea, în frunte cu U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, combătînd pentru eliberarea națiunilor subjugate, au provocat eșecul statelor axiste, spre binele tuturor popoarelor lumii dornice de pace și progres.*

Între 1939—1945 războiul a bîntuit cu deosebită furie, ca în multe alte sectoare, și pe tărîmul frontului secret *sau* invizibil. *Toate organizațiile de spionaj și contraspionaj ale statelor beligerante, chiar și ale celor neutre, s-au aflat într-o acerbă dispută, fără precedent în istoria conflictelor armate. Țelul major al fiecăreia dintre ele a fost unul singur : de a înlesni și grăbi drumul spre victorie al propriului*

stat. Acțiunile în acest sens ale serviciilor sau birourilor de informații și contrainformații, cum mai sînt denumite agențiile oficiale de spionaj și contraspionaj, nu au putut fi neglijate și au fost luate în considerație ca un factor de seamă în desfășurarea conflictului mondial. Ca de obicei atunci cînd este vorba de intervenția birourilor secrete, mulți s-au așteptat la înfăptuiri miraculoase din partea lor. În ultima conflagrație mondială s-a verificat că asemenea nădejdi erau himere, că un serviciu secret, de pildă, poate ajuta la obținerea victoriei într-un război, dar nu-l cîștigă el însuși. Mai ales cînd este vorba de un conflict de proporțiile celui dintre 1939—1945.

Am socotit necesare aceste precizări pentru a stabili cu justețe dintru început rolul birourilor secrete ori al agenților lor, spionii, în cel de-al doilea război mondial. Lucrarea noastră nu tinde să reconstituie integral istoria războiului secret între 1939—1945. Ne-am propus un țel mult mai limitat, și anume să urmărim în ce grad *și* cu ce efect *s-a manifestat intervenția spionilor în diferite momente, dintre care multe de cotitură, ale conflagrației. Lăsînd la latitudinea cititorului să aprecieze în ce măsură eforturile noastre nu au fost zadarnice, precizăm că nimic din ceea ce va fi expus în această lucrare nu a fost inventat, nu este rodul fabulației. Se știe, îndeobște, că multe dintre faptele survenite pe frontul nevăzut depășesc chiar ficțiunea, așa că ele nu trebuie „îmbogățite" inutil. Prin urmare autorul nu poartă vreo vină dacă unele dintre întîmplările relatate în rîndurile ce urmează frizează irealul ; el s-a străduit doar să le prezinte într-o formă adecvată, concisă și precisă, rămînînd credincios propriilor convingeri, dobîndite după o îndelungată și atentă examinare a literaturii consacrate celui de-al doilea război mondial.*

Partea întîi

ÎN CULISELE SERVICIILOR DE SPIONAJ

În majoritatea copleșitoare a cazurilor cunoscute, serviciile oficiale de spionaj și contraspionaj se ascund sub cele mai prozaice firme. Exemplele oferite de istorie sînt pilduitoare în acest sens. Așa, de pildă, „Cabinetul topografic" al lui Napoleon I reunea îndeosebi pe agenții secreți ai împăratului, în vreme ce „Biroul II" a acoperit, începînd de la 1874, sectorul militar de informații și contrainformații al cabinetelor de la Paris și, mai tîrziu, după modelul francez, organizațiile corespunzătoare ale multor altor state. Englezii și-au organizat un „Intelligence Service", iar americanii dispun astăzi de o puternică „Agenție Centrală de Investigații" (C.I.A.) pentru spionaj militar și politic. De asemenea, Germania lui Wilhelm al II-lea s-a folosit de serviciile unui simplu „birou de informații" („Nachrichtendienst"). Dar cum nu denumirile au constituit vreun impediment, agenturile menționate au jucat rolul primordial în activitatea de spionaj și contraspionaj a statelor respective. În comparație cu funcțiunea decisivă a acestora, agenții sau spionii apar ca simpli pioni ai unei imense table de șah, mînuiți fiind de către birourile centrale devenite veritabile „creiere" ale tuturor acțiunilor puse la cale.

Datele problemei nesuferind vreo modificare nici în cursul celui de-al doilea război mondial, socotim că este util pentru început să încercăm a pătrunde ÎN CULISELE SERVICIILOR DE SPIONAJ ce s-au înfruntat între 1939—1945, propunîndu-ne să deslușim care au fost organizarea și direcțiile activității lor, cauzele succeselor repurtate sau ale eșecurilor suferite.

A. SERVICIILE SECRETE ALE PUTERILOR AXEI

1. *Germania hitleristă*

În deceniul al șaptelea al veacului trecut, Bismarck a însărcinat pe Wilhelm Stieber, deja cunoscut avocat, publicist și copoi, cu organizarea serviciului secret al Prusiei. Stieber s-a pus imediat pe lucru și rezultatele au fost peste măsura așteptărilor. Organizația sa și-a dovedit eficacitatea în cursul ultimelor campanii purtate pentru unificarea Germaniei sub conducerea Prusiei. Astăzi Stieber — „regele spionilor", cum l-au denumit Bismarck și regele Wilhelm I — este unanim considerat drept creatorul prototipului serviciilor moderne de informații și contrainformații ale statelor capitaliste. Serviciul secret german *(Nachfrichtendienst)* a luat o deosebită amploare la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, avînd menirea de a contribui la înfăptuirea planurilor lui Wilhelm al II-lea ţintind la o nouă reîmpărţire a lumii în folosul Germaniei, aceasta fie și cu preţul declanșării unui conflict mondial. Urmașii lui Stieber nu s-au dovedit însă la înălțimea sarcinilor încredinţate de imperialiștii germani, astfel că în noiembrie 1918, la prăbușirea celui de-al II-lea Reich, bilanţul activității lor era — în ciuda fondurilor enorme cheltuite — pasiv ; succesele dobîndite erau

nesemnificative în comparație cu eșecurile înregistrate, dintre care amintim cîteva de proporții : incapacitatea de a împiedica procurarea de către serviciul de spionaj țarist (1904) a faimosului „plan Schlieffen" de atac în Vest ; pierderea tuturor agenților (aproximativ 50) infiltrați în Anglia, în urma unei lovituri bine pusă la punct de către *Scotland Yard*, chiar în primele zile după izbucnirea războiului mondial dintre 1914—1918 ; în sfîrșit, slaba eficacitate a contraspionajului în decursul primului conflict imperialist, ce nu a putut împiedica — în Germania și în teritoriile ocupate — activitatea agenților Antantei, care au comunicat regulat statelor majore aliate informații deosebit de prețioase cu caracter militar, politic și economic.

După 1918, locul *Nachrichtendienst-ului* l-a luat *Abwehr*-ul ce activa în cadrul *Reichswehr*-ului, armata regulată a Germaniei admisă de aliați prin tratatul de pace de la Versailles (1919). Deși își declina orice scopuri ofensive [1], noul organism s-a ocupat, în egală măsură, cu activitatea de informații și contrainformații în folosul *Reichswehr*-ului care, după 1919, nu a încetat nici un moment să se pregătească în vederea revanșei. Se înțelege că, în aceste condiții, rolul *Abwehr*-ului a constat mai ales în asigurarea secretului reînarmării Germaniei într-o primă fază. După venirea lui Hitler la putere, în 30 ianuarie 1933, pregătirile Germaniei pentru un nou război mondial se vor desfășura într-un ritm mai accentuat și din ce în ce mai fățiș.

În cursul celor 12 ani de dictatură nazistă, care a condus poporul german la dezastru, în Germania au funcționat mai multe organizații de spionaj și contraspionaj, toate prezentînd însă multe trăsături comune : servirea țelurilor agresive ale imperialismului german, nedelimitarea cu precizie a ariei de activitate a diverselor birouri secrete și, de aici, o acerbă concurență între ele pentru cîștigarea supremației pe tărîmul frontului invizibil hitlerist. Numai în liniile cele mai generale, și în anumite perioade ale „erei" naziste, sferele de competență au fost împărțite după cum urmează :

[1] În traducere : Abwehr — apărare, deci contraspionaj.

a) Spionajul și contraspionajul militar cădeau în primul rînd în sarcina *Abwehr*-ului. Din ianuarie 1933, cînd *Reichswehr*-ul (transformat curînd în *Wehrmacht)* ocupă un loc central în preocupările diriguitorilor naziști, în legătură cu pregătiri tot mai intense pentru apropiatul război de agresiune, *Abwehr*-ul s-a numărat printre privilegiații noului regim ; fondurile puse la dispoziție au sporit necontenit, iar reorganizarea corespunzătoare a serviciului a fost înfăptuită într-un timp record grație lui Wilhelm Canaris, „prințul spionajului german". Viceamiralul (apoi amiralul) Canaris a preluat conducerea *Abwehr*-ului la 1 ianuarie 1935. Spion înnăscut, Canaris și-a pus la punct serviciul secret în decurs de numai cîțiva ani ; în 1939, cînd a izbucnit cel de-al doilea război mondial, organizația amiralului se transformase într-un veritabil departament de sine stătător, ce beneficia de serviciile a peste 15 000 de agenți titulari, dispersați în aproximativ 500 de puncte ale globului pămîntesc. În vremea războiului, serviciul lui Canaris s-a dezvoltat și mai mult. De la sediul *Abwehr*-ului, „vizuina vulpii" (Berlin, Tirpitzufer, 74-76) [2], amiralul transmitea ordinele sale unei imense armate de spioni (circa 60 000 de oameni !). În ierarhia militară a Reichului hitlerist, locul *Abwehr*-ului era printre cele dintîi. Cînd la 4 februarie 1938 a fost desființat vechiul minister de război *(Reichskriegsminister)* și s-a creat Înaltul Comandament al *Wehrmacht*-ului — *O.K.W. (Oberkommando der Werhmacht)*, avîndu-i pe Hitler — comandant suprem și pe generalul W. Keitel — șef nemijlocit, *Abwehr*-ul fu inclus între organismele care alcătuiau Statul major al *O.K.W.*-ului ce îndruma cele trei genuri de arme : *O.K.H. (Oberkommando des Heeres* — Înaltul Comandament al trupelor terestre), *O.K.L. (Oberbefehshaber der Luftwaffe* — Aviația militară) și *O.K.M. (Oberkommando der Kriegsmarine* — Marina de război). Tot atunci, vechea *Amtsgruppe Abwehr*, cum se denumea serviciul lui Canaris de la 1935, s-a transformat în **Amt**

[2] Din iunie 1943, în urma bombardamentelor aliate, sediul *Abwehr*-ului a fost instalat în principal la Cartierul general al *O.K.H.* de la Zossen, precum și la Eiche (Potsdam).

Auslandsnachrichten und Abwehr sau, mai pe scurt, *Amt Ausland/Abwehr*, iar simplu — *Abwehr*. Ca organism de spionaj și contraspionaj la nivelul *O.K.W.*-ului *Abwehr*-ul a fiinţat pînă în 1944, cînd a fost înghiţit de serviciile secrete ale lui H. Himmler. Între 1938-1944, structura internă a *Abwehr*-ului central a rămas aproape nemodificată, adică :

1 Canaris — șeful *Abwehr*-ului.

2 *Zentralabteilung* sau secţia „Z" (Centrala"), condusă de colonelul (apoi generalul) Hans Oster, colaborator și prieten al lui Canaris.

3 *Abteilung Ausland* — secţia externă, condusă iniţial de căpitanul Bürkner, iar din vara anului 1940 de către colonelul Brinckmann. Se ocupa de cercetarea presei străine, a politicii mondiale și de organizarea serviciului de ataşaţi militari în străinătate, în colaborare cu Ministerul de Externe al lui Ribbentrop.

4 *Abteilung Abwehr I* reprezenta secţia de spionaj militar în străinătate, condusă între 1936—1943 de către locot.-colonelul H. Piekenbrock.

5 *Abteilung Abwehr II* era secţia care se ocupa cu organizarea și înfăptuirea operaţiunilor „speciale" (sabotaje, diversiuni etc.) în spatele liniilor inamice. Șeful de marcă al secţiei a fost, între 1938—1943, locot.-colonelul (apoi generalul) Erwin von Lahousen, colaborator apropiat de-al lui Canaris.

6 *Abteilung Abwehr III* se ocupa exclusiv cu contraspionajul militar, sub îndrumarea locot.-colonelului H. von Bentivegni.

7 *Serviciile „tehnice"* se îndeletniceau în principal cu : supravegherea legăturilor clandestine prin radio *(Funkabwehr)*, cercetarea corespondenţei capturate *(Auslands-Briefprüfstelle)*, interceptarea comunicărilor inamicului *(Auslands-Telegrammprüfstelle)*, precum și de procurarea materialelor ce intrau în dotarea spionilor, ca : aparate fotografice foarte sensibile, documente de identitate false, cerneluri simpatice, arme albe și pistolete etc. Dintre acestea două au reprezentat „mîndria" organizaţiei lui Canaris : a) micropunctul (reducerea unei pagini dintr-un document filmat la dimensiunile unui punct) ; b)

mica valiză radio-emiţătoare, foarte larg utilizată de agenţii germani.

Amiralul Canaris a fost preocupat îndeaproape, cu gîndul de a spori eficacitatea organizaţiei sale, de asigurarea unei descentralizări adecvate a *Abwehr*-ului. În consecinţă, *Abwehr*-ul central a ajuns să dispună — la început pe teritoriul Reichului, apoi în ţările ocupate — de numeroase „posturi" și „antene" care, dacă nu se bucurau de o deplină libertate de acţiune, s-au perfecţionat mult în ceea ce privește culegerea informaţiilor pe sectoare, regiuni, ţări etc. Astfel, în interiorul Reichului *Abwehr*-ul dispunea de mai multe posturi *(Abwehrstelle)* specializate pe zone geografice : cele din Königsberg și Breslau pentru sectorul „Răsărit" ; cele din Kassel, Wiesbaden, Stuttgart și Münster pentru sectorul „Apus" ; cel din Hamburg pentru Franţa (din 1938 și Anglia) și ţările de peste Ocean ; cele de la München și Viena pentru sectorul „Balcani", iar cele de la Nürnberg și Dresda pentru Cehoslovacia și Polonia.

Încă din timp de pace, *Abwehr*-ul a procedat la organizarea, în diverse puncte de pe glob, a cunoscutelor *K.O. (Kriegsorganisation)* — veritabile oficine de spionaj și diversiune în teritoriile străine neocupate. Printre cele mai importante, remarcăm *K.O.* din Ankara, Canton, Stockholm etc. În ce privește teritoriile cotropite de *Wehrmacht*, *Abwehr*-ul urma îndeaproape autorităţile de ocupaţie ; în aceste situaţii sarcina fundamentală a filialelor *Abwehr*-ului consta în intensificarea acţiunilor de contrasabotaj și contraspionaj în cazul reţelelor clandestine din mișcarea de Rezistenţă antifascistă. Asemenea sarcini au suprasolicitat, de exemplu, filiala *Abwehr*-ului instalată la Paris (hotelul „Lutétia), în 1940, sub comanda colonelului Rudolf.

Fără îndoială, avîntul, organizarea și succesele serviciului secret al *O.K.W.*-ului sînt nemijlocit legate de activitatea amiralului Canaris. Legătura a fost atît de strînsă încît *Abwehr*-ul a ajuns să fie identificat cu amiralul și invers. Un fost colaborator al amiralului [3] nota după război că „*Abwehr*-ul era Canaris, iar Canaris — *Abwehr*-ul"!

[3] Dr. Paul Leverkühn.

Orice discuție despre *Abwehr* nu poate face abstracție, de aceea, de persoana amiralului. Dacă nu cumva deține supremația, Canaris se numără oricum printre personalitățile cele mai controversate care au activat pe „frontul secret" în vremea ultimului conflict mondial. Născut la 1 ianuarie 1887, în Aplerbeck-Dortmund, viitorul șef al *Abwehr*-ului a optat de la vîrsta de 18 ani pentru cariera militară. După absolvirea unei școli superioare a marinei imperiale, el a servit — în ajunul și în vremea primului război mondial — pe diverse vase militare germane. Tot atunci s-a înrolat, ca tînăr locotenent, în slujba biroului secret al lui W. Nikolai. În vara anului 1916, Canaris apare în Spania neutră ca agent secret. În această calitate ar fi repurtat succese remarcabile în spionajul naval, astfel că, mulțumită informațiilor culese și transmise de el „direcției" din Berlin, submarinele germane au putut scufunda un mare număr de nave aliate. În legătură cu această perioadă din viața lui Canaris se pune pe seama lui o aventură cu renumita Mata Hari, al cărei amant ar fi fost. După 1918, contactele lui Canaris cu serviciul secret german nu au fost întrerupte, dimpotrivă. A lucrat în domeniul informațiilor și contrainformațiilor la Marină și, paralel, ca anticomunist înverșunat și monarhist notoriu ce era, s-a distins în campania desfășurată de reacțiune contra mișcării democratice și progresiste germane. Controversele cele mai aprige în jurul personalității lui Canaris privesc ultimii 10—12 ani ai vieții sale, adică tocmai epoca cînd s-a aflat în culmea carierei sub dictatura național-socialistă a lui Adolf Hitler. Ele despart, deopotrivă, pe foștii colaboratori sau pe contemporanii amiralului, ca și pe istoricii celui de-al III-lea Reich. În linii generale, putem distinge două tabere : pro-Canaris și anti-Canaris. Partizanii celei dintîi relevă că amiralul, în ciuda poziției ce a ajuns s-o dețină sub hitleriști, a fost întotdeauna un dușman neîmpăcat al național-socialismului, că a insistat pe lîngă Hitler să nu dezlănțuie războiul, că a transformat după 1 septembrie 1939 organizația sa în „nucleul" rezistenței militare germane împotriva dictatorului nazist ; că în calitate de șef al *Abwher*-ului, s-a interesat necontenit să poarte războiul conform regu-

lelor „cavalerești" impuse de tratatele internaționale, că a informat adesea pe aliații din Vest asupra planurilor de agresiune hitleriste și că a dezinformat, intenționat, pe führerul Adolf Hitler asupra intențiilor Națiunilor Unite în ultimii ani ai războiului, că a fost — nici mai mult, nici mai puțin — „agent" al *Intelligence Service*-ului la Cartierul suprem german ! Ca om de stat — afirmă, în continuare, partizanii lui Canaris — amiralul a fost de o perspicacitate și realism politic uluitor, intuind din primul moment (din ultima zi de pace : 31 august 1939) că Germania se îndrepta spre catastrofa militară inevitabilă, fapt pentru care avea să opteze în favoarea aflării unor soluții politice pentru a se pune capăt conflictului mondial. Adversarii lui Canaris — dintre contemporanii săi și istorici — susțin exact contrariul, și anume că amiralul l-ar fi servit cu credință pe Hitler, că nu ar fi fost decît un intrigant, că ar fi îndeplinit întocmai ordinele criminale ale naziștilor, că ar fi trădat pe complotiștii de la 20 iulie 1944, la sfîrșit căzînd el însuși victimă (9 aprilie 1945) răzbunării lui Hitler, Himmler și Kaltenbrunner.

După opinia noastră adevărul se află la mijloc.

Trebuie precizat, de la bun început, că *Abwehr*-ul nu poate fi confundat cu serviciile secrete ale lui Himmler și Heydrich care s-au ocupat inițial cu spionajul și contraspionajul în domeniul politic și au sfîrșit prin a înghiți organizația lui Canaris (1944). În vremea dictaturii hitleriste între birourile respective a existat un necontenit „conflict de competență". Faptul că *Abwehr*-ul s-a aflat în dispută acerbă cu serviciile celor doi călăi ai Germaniei și ai Europei nu îl situează automat la polul opus. Departe de a fi fost un *Herrendienst* [4], cum citim într-o lucrare străină[5], *Abwehr*-ul ca și șeful său au comis destule păcate, s-au abătut mult de la regulele admise în practica jocului pe frontul invizibil. Este destul să spunem că serviciul lui Canaris s-a confundat cu *O.K.W*-ul, care s-a numărat printre marile organizații criminale acuzate în procesul de la Nürnberg, pentru a ne da seama de rolul

[4] În traducere : birou de gentlemeni.
[5] Vezi J. Abtey și dr. Fritz Unterberg-Gibhardt.

său în înfăptuirea planurilor agresive ale celui de-al III-lea Reich, de responsabilităţile ce-i incumbă ca organism superior al odiosului regim hitlerist. S-a afirmat şi s-a dovedit că *Abwehr*-ul a informat în numeroase rînduri pe Aliaţi despre intenţiile agresive ale lui Hitler. În acelaşi timp, însă, nu poate scăpa atenţiei faptul că acelaşi serviciu secret s-a ilustrat în pregătirea minuţioasă a campaniilor naziste pentru cotropirea ţărilor libere europene : Austria, Cehoslovacia, Polonia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Franţa, România, Jugoslavia şi Grecia, U.R.S.S. Documentele publicate după război (mai ales „jurnalele" *O.K.W.*-ului, ale generalilor Jodl şi Halder) atestă, fără putinţă de tăgadă, că, de fiecare dată, *Abwehr*-ul nu numai că a fost la curent cu planurile agresive ale *Wehrmacht*-ului, dar că a şi conlucrat la traducerea lor în viaţă. Din însemnările şefului statului major operativ al *Wehrmacht*-ului, generalul Jodl, se desprinde că acţiunile amiralului Canaris, în februarie-martie 1938, au înlesnit înfăptuirea cotropirii Austriei. Deosebit de activ s-a dovedit a fi fost *Abwehr*-ul, după cum rezultă din „Jurnalul" *O.K.W.*-ului, în cursul anilor 1940—1941 ; foarte des, Canaris şi colaboratorii săi s-au perindat la *O.K.W.* pentru a fi chestionaţi sau pentru a raporta asupra preparativelor în vederea acţiunilor contra : Spaniei şi Gibraltarului (2, 7, 9 şi 12 august ; 19, 20, 25 şi 30 noiembrie ; 8 şi 10 decembrie 1940) ; Angliei (8 august şi 12 octombrie 1940) ; U.R.S.S. (8 august 1940 ; 3 şi 21 februarie ; 19 iunie 1941) ; României (29 şi 30 august ; 4, 5, 7, 9, 10, 14 şi 18 septembrie ; 14 octombrie 1940) etc. Despre măsura în care serviciul lui Canaris se bucura de încrederea führerului şi în care s-a făcut complice la actele agresive ale Reichului după 1 septembrie 1939 ne vorbeşte faptul că *Abwehr*-ul s-a numărat printre extrem de puţinele organisme militare care a primit copii după documentele cele mai secrete elaborate de *O.K.W.* — aşa-numitele directive *(Weisung)* pentru conducerea războiului semnate de Hitler sau Keitel. Din cele 51 de „directive" care au ieşit de la *O.K.W.* între 31 august 1939

şi 3 noiembrie 1943 [6], 29 menţionează printre destinatari şi organizaţia lui Canaris (vezi directivele cu numerele 9, 11, 18, 19, 19 b, 20, 21 b, 22 b, 22 c, 22 d, 22 e, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32 a, 33, 34, 38, 39, 40, 41, 43, 47, 48 şi 51). Dacă amiralul Canaris s-a achitat conştiincios de sarcinile încredinţate de Hitler în numeroase rînduri, în multe alte împrejurări el poate fi acuzat de neloialitate şi de dezinformarea führerului său ! Potrivit unor mărturii elocvente, Canaris ar fi „păcătuit" faţă de Hitler prin aceea că : 1. A îngăduit şi a acoperit, în cadrul *Abwehr*-ului, activitatea grupului de rezistenţi în frunte cu Hans Oster. 2. A iniţiat personal sau a muşamalizat diverse negocieri de pace separată purtate de către colaboratori de-ai săi (Kordt, Müller, Langbehn, Gisevius ş.a.) cu reprezentanţi ai puterilor occidentale în diferite faze ale războiului. 3. A sabotat direct planurile lui Hitler de atragere a Spaniei în război (1940-1941) şi de invazie a Elveţiei (1943). 4. Nu a respectat ordinele lui Hitler şi Keitel privind asasinarea unor personalităţi politice şi militare inamice (Churchill, Giraud, Weygand). 5. În 1943 a făcut un joc complicat care nu a permis lui Hitler să întrevadă ieşirea Italiei din război. 6. A obţinut rezultate foarte slabe — pînă în clipa destituirii sale — în ceea ce priveşte descifrarea intenţiilor Aliaţilor de invazie în „fortăreaţa Europa", nereuşind să prezinte *O.K.W.*-ului date precise despre momentul şi locul deschiderii celui de-al doilea front. Trebuie să subliniem că, în ce ne priveşte, întrevedem că în unele împrejurări (vezi punctele 3-6) a fost posibil ca amiralul să nu fi acţionat premeditat, ci, tot atît de bine, să fi ajuns la rezultatele cunoscute datorită unor defecţiuni ale serviciului său.

Adversarii şi partizanii lui Canaris cad îndeobşte de acord asupra unui aspect mai puţin ortodox din activitatea *Abwehr*-ului, creditat — în istoria generală a spionajului — cu o inovaţie de tristă faimă. Este vorba de faptul că, pentru purtarea războiului subversiv, *Abwehr II* şi-a creat trupe regulate speciale, reunite în marea unitate

[6] După 3 noiembrie 1943, în locul „directivelor" au urmat „ordinele" *(Befehl)* lui Hitler pentru conducerea operaţiunilor militare (în număr de 24 pînă la terminarea războiului).

Brandenburg (după numele localității unde era dispus cartierul general). Începuturile unității datează din 1939, din ajunul declanșării războiului, cînd a fost constituită „compania de instrucție și construcție cu destinație specială" *(Lehr-und-Bau-Kompanie z.b.V. 800)*, transformată apoi succesiv : în 1940 în batalion și regiment, iar în 1942 în divizia *Brandenburg*. Recrutările se făceau pe bază de voluntariat, fiind preferate persoanele provenind din rîndurile populațiilor etnice germane din alte țări *(Volksdeutsche)* — Statele Unite, Portugalia, România etc. Se înțelege că aceste persoane, bune cunoscătoare ale limbii, obiceiurilor și locurilor din țările care intrau în sfera de interese a lui *Abwehr II*, erau socotite ca fiind deosebit de „calificate" pentru înfăptuirea unor acțiuni subversive sau diversiuni în regiunile respective. În timpul războiului, detașamente ale *diviziei Brandenburg* s-au „remarcat" : în U.R.S.S. — prin operațiuni teroriste și crime împotriva populației civile și prin sabotaje în industria petrolieră din Caucaz ; în România — acțiuni de pază și contrasabotaj în domeniul industriei de țiței. De asemenea, trebuie remarcat că, angajat deopotrivă cu Reichul nazist într-un război total și general, *Abwehr II* s-a îngrijit de pregătirea unor operații speciale în teritoriile care nu intrau momentan în raza de acțiune a trupelor *Wehrmacht*-ului : Orientul Apropiat și Mijlociu, Africa Centrală, India, Afganistan, Tailanda și Statele Unite. În vederea unor acțiuni de amploare în aceste teritorii, serviciul lui Canaris a instruit și dotat faimoasele „legiuni" (indiană, arabă) și „companii" străine (afgană), pregătite în cadrul și de către ofițeri ai *diviziei Brandenburg*.

Oricît ar încerca partizanii lui Canaris să-l disculpe, la dosarul amiralului rămîn încă multe piese acuzatoare. Între ele, citățm documentele, reproduse pentru prima dată la procesul de la Nürnberg, referitoare la raporturile strînse ale *Abwehr*-ului cu marile trusturi germane *I.G. Farbenindustrie* și *Krupp*. Acestea dovedesc că serviciul amiralului nu s-a preocupat în primul rînd și exclusiv de interesele armatei, de apărarea și salvarea „onoarei" ei, ci s-a străduit să satisfacă și deziderate ale marilor trusturi și concerne germane, în slujba cărora s-au aflat, în ultimă instanță, Hitler și toți acoliții săi. Din

cîte cunoaștem astăzi este indubitabil că, la 16 iunie 1939, colaboratori de-ai *Abwehr*-ului, căpitanii Globig, Meyer, Arps și Menzel, au procedat la un util schimb de informații asupra armamentelor străine cu un reprezentant al firmei *Krupp*, dr. Conn [7]. De asemenea, tot în cursul procesului de la Nürnberg a reieșit — la interogarea lui Schacht de către americani, în 11 iulie 1945 — că amiralul Canaris întreținea cele mai strînse legături cu dr. Schnitzler, reprezentantul lui *I.G. Farben ;* rezultatele erau avantajoase pentru ambele părți : puternica firmă primea de la agenții lui Canaris informații privind sectorul industrial și avansa în schimb *Abwehr*-ului, din valuta obținută prin vinderea mărfurilor în străinătate, sume considerabile pentru spionaj și propagandă nazistă în diverse țări.

Pe același plan, *Abwehr*-ul lui Canaris poate fi cu greu disculpat de complicitatea cu unitățile speciale ale lui Himmler la instaurarea și menținerea teroarei în Europa, la lupta contra mișcării de rezistență prin mijloace condamnabile. S-a amintit că, în Europa ocupată, *Abwehr*-ul a intensificat mai cu seamă activitatea de contraspionaj pentru prinderea agenților aliați și dezorganizarea rețelelor din Rezistență. În asemenea situații, *Abwehr*-ul se orienta după cunoscutul ordin *N. N. (Nacht und Nebel — Noapte și ceață)* al lui Keitel, din 12 decembrie 1941, care prevedea pedeapsa cu moartea sau deportarea secretă în Germania a tuturor celor ce activau contra autorităților de ocupație [8]. La 2 februarie 1942, secția *Abwehr III* a întocmit un raport [9] pentru aplicarea ordinului *N.N.* și pentru cazurile de spionaj și sabotaj descoperite în Norvegia, Olanda, Belgia și Franța. Deosebit de activ s-a dovedit contraspionajul militar hitlerist în țările cotropite din vestul Europei ; prin mijloace teroriste, depistarea posturilor emițătoare, introducerea de agenți în rețelele și mișcările de rezistență au fost capturați foarte mulți patrioți antihitleriști care au sfîrșit în fața plutoanelor de execuție ori în lagărele de concentrare din Reich. Adesea *Abwehr*-ul a pus la cale contra Rezistenței operațiuni de

[7] Documentul a fost depus la Nürnberg sub cota D-167.
[8] Document L-090.
[9] Document PS-669.

anvergură, cum au fost : „Polul Nord“ (în Olanda) sau „Porto I“ și „Porto II“ (în Franța). Celei dintîi i-au căzut victime 54 de agenți olandezi, iar „Porto I“, declanșată la 9 octombrie 1941, a fost incontestabil mai „fructuoasă“ : s-a încheiat cu capturarea unui număr de aproximativ 1 000 de cetățeni francezi și belgieni.

Pe de altă parte, nu se poate omite faptul că amiralul Canaris, nu o dată, a avut curajul să înfrunte pe Hitler și ordinele sale. Chiar în primele zile ale războiului mondial, participînd la consfătuirea organizată de führer la Ilnau (Silezia), în 12 septembrie 1939, cu șefii militari și politici ai Reichului, Canaris s-a împotrivit genocidului pus la cale contra poporului polonez. Insistînd mai ales pentru abținerea *Wehrmacht*-ului de la crimele plănuite, amiralul ar fi mărturisit — ne asigură un biograf și fost colaborator de-al său [10] — căpitanului Bürkner : „Un război purtat prin încălcarea oricărei etici nu poate fi cîștigat. Este o justiție divină pe pămînt“. În același context, semnalăm că amiralul nu a ezitat [11] să respingă „ordinul fundamental“ al lui Hitler din 18 octombrie 1942 [12] pentru represiuni drastice contra *comando*-urilor aliate, iar, în primele luni după atacarea U.R.S.S., a prezentat un memorandum împotriva deciziei generalului Reinecke, din 8 septembrie 1941, prin care se stabilea că față de prizonierii de război sovietici *Wehrmacht*-ul nu trebuia să vegheze la respectarea convențiilor internaționale. Keitel a fost nemulțumit de intervenția lui Canaris și a notat, iritat, pe marginea memorandumului primit : „Scrupulele dv. corespund concepției tradiționale a unui război cavaleresc. Aici este vorba de nimicirea unei ideologii. De aceea eu aprob și îmi asum întreaga răspundere pentru măsurile luate“. La procesul de la Nürnberg, generalul Rudenko, acuzatorul principal din partea Uniunii Sovietice, a insistat asupra acestui gest al lui Canaris, calificîndu-l drept un act de „protest“ contra unor măsuri criminale adoptate de *O.K.W.* în purtarea războiului în Est.

[10] Karl Heinz Abshagen.
[11] Document PS-265.
[12] Document PS-498.

Rezultă că o apreciere exclusivistă a activității lui Canaris și a *Abwehr*-ului nu este de natură să ne apropie de adevărul istoric. Amiralul, ca creator al serviciului secret militar hitlerist, i-a imprimat acestuia multe trăsături proprii personalității sale : tactica „jocului dublu“, oscilarea între onoare și datorie, nehotărîrea între rezistență contra hitlerismului și pasivitate. Cunoscutul publicist vest-german Paul Carell a surprins de minune persoana amiralului, iar cele spuse despre Canaris se potrivesc tot așa de bine serviciului pe care l-a îndrumat : atît Canaris, cît și *Abwehr*-ul au „ezitat constant între rezistență și datorie“ și, pe lîngă acte de sabotare a eforturilor Reichului hitlerist, au adus „deopotrivă servicii Comandamentului german“. Dacă, după cele arătate, nu mai este nevoie să dovedim în ce măsură Canaris s-a identificat cu *Abwehr*-ul și acest organism cu Canaris, atunci trebuie numaidecît să specificăm că și unul, și celălalt amintesc de Janus din mitologie care avea două fețe. Nu ne îndoim că cititorul va stabili cu precizie care anume față i-a caracterizat. Ori — poate — amîndouă ?

b) În al doilea război mondial, *Abwehr*-ul a fost autoritatea supremă, dar nu singura, în competența căreia cădeau spionajul și contraspionajul militar. Potrivit ordinelor lui Hitler, *O.K.W.*-ul încunoștiința organismele din subordine numai asupra problemelor care intrau strict în aria preocupării lor. Situația era aceeași și în privința transmiterii știrilor în domeniul informațiilor și contrainformațiilor. Cu alte cuvinte, armata, marina sau aviația nu puteau avea pretenția să ia cunoștință de „buletinele“ periodice generale întocmite de *Abwehr*, ci trebuiau să se mulțumească doar cu datele trecute prin filtrul statului major al *Wehrmacht*-ului. Pentru suplinirea acestui neajuns în domeniul informațiilor s-a căzut de acord ca fiecare gen de armă să-și organizeze servicii sau birouri proprii de spionaj. Așa se face că în cadrul *Wehrmacht*-ului, în afară de *Abwehr*, au funcționat și alte oficii de informații dependente de *O.K.W.*, *O.K.M.* sau *O.K.L.*

În armata terestră *(O.K.H.)*, activitatea de spionaj era controlată direct de către statul major general printr-un

Oberquartiermeister IV. În primii trei ani ai conflictului, acest post a fost ocupat de către generalul Kurt von Tippelskirch, care după 1945 a publicat o vastă și informată *Istorie a celui de-al doilea război mondial* [13], devenită una dintre lucrările clasice consacrate evenimentului. Tippelskirch avea în subordine trei „secții" : *Abteilung 3 (Fremde Heere Ost), Abteilung 12 (Fremde Heere West)* și *Attaché Abteilung*, care se ocupau, respectiv, de culegerea informațiilor despre armatele străine din Răsărit, din Apus și de serviciul de atașați militari. În timpul războiului, cea mai solicitată a fost — în funcție de rolul și durata bătăliei de pe frontul din Est — secția *Fremde Heere Ost (F.H.O.)* ce s-a ocupat în principal (dacă nu chiar exclusiv) cu spionajul contra U.R.S.S. Ca șef al lui *F.H.O.*, între 1942—1945, a funcționat locot.-colonelul (apoi generalul) Reinhard Gehlen, care a devenit după război conducătorul serviciului secret al Germaniei federale.

Marina și aviația au dispus, de asemenea, de diverse birouri ce se îndeletniceau cu supravegherea legăturilor telefonice și telegrafice continentale și intercontinentale, cu interceptarea și descifrarea mesajelor radio ale inamicului etc. Cel mai mare succes se pare că l-a dobîndit, la *Kriegsmarină, Biroul B (B-Dienst)*, care în 1940 a reușit să „spargă" cifrul naval britanic. Acest lucru a permis submarinelor germane să cunoască rutele navelor și convoaielor engleze, să le intercepteze și să le scufunde cu ușurință. Intuind parcă reușita lui *B-Dienst*, Amiralitatea britanică a schimbat cifrul în august 1940 ; dar germanii nu au deznădăjduit și, în 1942—1943, erau pe punctul de a repeta recordul din 1940. În mai 1943, însă, Amiralitatea introduce un nou cifru care nu a mai putut fi „spart" de nemți pînă la sfîrșitul războiului.

În sfîrșit, la *Luftwaffe*, Goering dispunea de un „serviciu de cercetare" *(Forschungsamt)* ce controla rețelele telefonice și telegrafice fără fir interne și externe. Deși serviciul său nu se putea lăuda cu vreo izbîndă de genul celei a lui *B-Dienst*, Goering ținea foarte mult la el și a trebuit

[13] Prima ediție a lucrării (Bonn, 1951) a fost urmată de alte numeroase reeditări și traduceri.

să depună serioase eforturi pentru a-l împiedica pe Reichsführerul SS Himmler să-l includă între organizațiile lui secrete.

c) Spionajul și contraspionajul în domeniul politic intrau în sfera de activitate a serviciilor secrete conduse de Heinrich Himmler și Reinhardt Heydrich. Aceste servicii — constituite și organizate treptat au ajuns în cursul războiului să cuprindă în ghearele lor, asemenea unei caracatițe, întreg continentul european, instaurînd cea mai sălbatică teroare cunoscută în istorie și căreia i-au căzut victime zeci, sute de mii și milioane de oameni nevinovați. „Actul de naștere" al lor datează din noiembrie 1925, cînd partidul lui Adolf Hitler *(N.S.D.A.P.)*, aflat în plină ascensiune politică, a renunțat la vechile „trupe de șoc" *(Stosstrupp)*, înlocuindu-le cu o grupă „de protecție" *(Schutzstafell — SS)*. Aceasta a servit inițial exclusiv pentru paza personală a führerului și nimic nu o îndrituia să aspire la un viitor prea „strălucit", mai ales că inima lui Hitler era totalmente cucerită de faimoasele „batalioane de asalt" *SA (Sturmabteilung)*, superioare ca organizare, număr și importanță. Dar în 1927 a fost primit în SS — cu numărul de ordine 168 — Heinrich Himmler, un partizan mai vechi al mișcării hitleriste [14]. La 6 ianuarie 1929, Himmler preia comanda unității „de protecție" cu titlul de *Reichsführer SS*, decis fiind să asigure partidului hitlerist sprijinul necondiționat al unor oameni de nădejde în lupta pentru cucerirea și, apoi, păstrarea puterii. În cadrul *SS*-ului a funcționat, începînd din 1931, un „serviciu de siguranță" *(Sichercheitsdienst — SD)*. Cu reorganizarea acestui serviciu a fost însărcinat, în 1932, Heydrich, proaspăt admis în *SS* și un aliat pe măsura lui Himmler. Recrutările în *SD* s-au făcut cu maximă precauție, sub supravegherea directă a lui Heydrich, devenit curînd adjunctul și concurentul *Reichsführerului SS*. După cucerirea puterii de către naziști, la 30 ianuarie 1933, sub conducerea lui Heydrich *SD*-ul ajunge să întruchipeze „elita elitei" rasei „ariene" (doar 3 000 de membri în 1939), pe cînd *SS*-ul reunea

[14] Era membru al *N.S.D.A.P.* din martie 1925, posedînd carnetul de partid cu numărul 1 345.

numai „elita" Reichului hitlerist (250 000 de membri în același an). În timpul dictaturii fasciste, rolul și locul *SD*-ului în sistemul polițist german au fost precizate treptat, pe măsura organizării acestuia. O etapă principală în acest sens a constituit-o unirea întregului sistem polițist, la 17 iunie 1936. În fruntea lui a fost confirmat H. Himmler, *Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei (RFSS u. Chd.Dt.Pol.)*, care a creat două verigi în cadrul organizației sale : 1) *Orpo* — poliția de „ordine" *(Ordnungspolizei)*, sub conducerea generalului de poliție Daluege ; 2) *Sipo* — poliția de „siguranță" sau „politică" *(Sichercheitspolizei)*, sub conducerea generalului SS Heydrich. În afară de *SD*, poliția politică mai cuprindea odiosul *Gestapo* [15] al lui Heinrich Müller și *Kripo*-ul [16] lui Arthur Nebe. În acest cadru, *SD*-ul a devenit, așa cum a fost conceput, un veritabil serviciu de spionaj și contraspionaj al *N.S.D.A.P.*-ului, la început, iar, mai tîrziu, al întregului stat hitlerist. Situația de birou secret *(Geheimdienst)* însărcinat cu spionajul și contraspionajul în folosul partidului nazist i-a fost recunoscută la 9 iunie 1934 și consacrarea ca serviciu oficial al Reichului pentru informații și contrainformații politice a survenit la 11 noiembrie 1938. La 27 septembrie 1939, Heydrich a procedat la reorganizarea tuturor polițiilor politice ale Germaniei, pe care le-a reunit într-un *Oficiu central al Siguranței Reichului (Reichssicherheitshauptamt — R.S.H.A.)*. Conducerea *R.S.H.A.* și-a rezervat-o Heydrich, care continua să fie subordonat nemijlocit lui Himmler. În noul organism, care avea șapte „servicii" *(Amt*-uri) [17], activitatea de spionaj și contraspionaj cădea în sarcina următoarelor oficii :

Amt III sau serviciul de contraspionaj intern *(Inlandsnachrichtendienst)*. Cunoscut mai mult sub denumirea de *SD-intern*, acest oficiu s-a aflat sub comanda generalului *SS* Otto Ohlendorf. El cuprindea cinci grupe : *III A, III B, III C, III D, III G.*

[15] „Geheime Statspolizei" — Poliția secretă de stat.
[16] „Kriminalpolizei" — Poliția criminală.
[17] Spre sfîrșitul războiului s-au mai adăugat încă trei, dintre care cel mai important a fost *Amt Mil* — spionajul și contraspionajul militar.

Amt IV sau *Gestapo*-ul. Acest oficiu constituia de fapt nucleul *R.S.H.A.*-ului. Cuprindea șase grupe, dintre care grupa *IV E* (contraspionaj) se dividea în mai multe subgrupe : *IV E 1, IV E 2, IV E 3, IV E 4, IV E 5, IV E 6.*

Amt VI sau serviciul de spionaj în străinătate *(Auslandsnachrichtendienst)*. Era cunoscut mai cu seamă sub denumirea de *SD-extern (SD-Ausland)* sau *SD-VI*. S-a aflat la început sub comanda generalului *SS* Heinz Jost, căruia i-a succedat — în iunie 1941 — generalul *SS* Walter Schellenberg. Numărul grupelor care au intrat în componența lui *SD-VI* a evoluat în permanență ; cele mai importante au fost :

— *VI A* — Organizarea generală a serviciului.
— *VI B* — Activitatea de spionaj în Europa de vest.
— *VI C* — Activitatea de spionaj în zonele rusă și japoneză.
— *VI D* — Spionaj în zona anglo-americană.
— *VI E* — Spionaj în Europa răsăriteană.
— *VI F* — Serviciul tehnic.
— *VI G* — Exploatarea informațiilor științifice.
— *VI S* — Acțiuni de sabotaj.
— *VI Wi* — Serviciul economic *(Wirtschaft)*.

Toate cele trei oficii secrete amintite depindeau direct de Heydrich, „geniul răului" în cel de-al III-lea Reich [18]. După cum s-a arătat, el a fost organizatorul de fapt al serviciilor secrete ale partidului nazist, transformate rapid în organisme ale statului hitlerist. Profund devotat lui Hitler, al cărui urmaș năzuia să devină prin înlăturarea celorlalți concurenți, Heydrich a imprimat serviciilor sale toate trăsăturile specifice regimului criminal nazist. Pentru atingerea țelurilor propuse, „omul cu inimă de fier", cum l-a caracterizat Hitler pe Heydrich, nu cunoștea scrupule ; el și serviciile sale nu au fost nicicînd preocupate de aspectele moral sau imoral ale actelor lor. În acest context, crima deveni o necesitate. Idealul lui Heydrich a fost de a pune la punct un excelent fișier în care să se țină evidența strictă a tuturor germanilor ! El a făcut pași

[18] Walter Hagen (alias „W. Hoettl"), fost colaborator de-al lui Heydrich.

serioşi în această direcţie, astfel că la sediul birourilor sale din Berlin (Prinz Albrechtstrasse, nr. 8) subordonaţi docili ţineau „la zi" un uriaş fişier din care nu lipseau îndeosebi date referitoare la liderii nazişti, inclusiv Adolf Hitler. Pînă la moartea sa, intervenită în iunie 1942, Heydrich a depus eforturi colosale pentru a extinde aria activităţii *SD*-ului şi în domeniul militar, în dauna *Abwehr*-ului. Amiralul Canaris s-a dovedit însă a fi un adversar redutabil. El a parat multe dintre loviturile şefului *R.S.H.A.*-ului şi, pentru orice eventualitate, a întocmit un dosar ce reunea piese elocvente despre originea evreiască a lui Heydrich. După Hagen, dosarul ar fi fost depus în Spania spre păstrare. Deşi asigurat, Canaris fu silit să consimtă — după mai multe eşecuri ale *Abwehr*-ului în 1941—1942 — să facă unele concesii lui Heydrich. *SD*-ul a fost admis să lucreze în mai toate teritoriile ocupate. În sfîrşit, prin eforturile lui Schellenberg s-a organizat la Praga, în 18 mai 1942, o reuniune de „reconciliere" Heydrich-Canaris. S-a semnat o convenţie — denumită „Cele zece puncte" — prin care se stabilea un *modus vivendi* între *Abwehr* şi *SD*. Dar numai peste două săptămîni Heydrich a decedat în urma rănilor primite într-un atentat al unor patrioţi cehi. Se părea că amiralul Canaris cîştigase partida. Însă numai momentan. Urmaşul lui Heydrich, călăul Ernst Kaltenbrunner, instaurat în fruntea *R.S.H.A.*-ului la 30 ianuarie 1943, ca şi şeful lui *SD-VI*, Walter Shellenberg, vor intensifica lupta pentru „unificarea" tuturor serviciilor secrete ale Reichului, bineînţeles sub autoritatea lor. După cum este cunoscut, ei au sfîrşit prin a ieşi triumfători : în februarie 1944, Hitler a ordonat lichidarea organizaţiei lui Canaris care a fost inclusă — sub numele de *Amt Mil* — în *R.S.H.A. Amt Mil*, vechiul *Abwehr*, a activat pînă la sfîrşitul războiului în acest cadru, dispunînd de următoarele grupe :

— *Mil A* — Organizare.
— *Mil B* — Spionaj în Vest.
— *Mil C* — Spionaj în Est.
— *Mil D* — Sabotaje.
— *Mil E* — Serviciul tehnic.
— *Mil F* — Diverse.

În cursul războiului, în lupta pe frontul invizibil purtată de serviciile lui Himmler, Heydrich sau Kaltenbrunner rolul major a revenit lui *SD-VI*. Îndrumat de foarte tînărul Walter Schellenberg, de formaţie jurist şi prototip al gangsterului intelectual intrat în solda naziştilor, *S.D.-Aussland* nu a avut succesele decisive şi numeroase ce reies din memoriile şefului său. Un bilanţ sumar consemnează, din contra, eşecuri de proporţii al multor „operaţiuni speciale" pentru care s-au cheltuit energii şi bani (asasinarea celor „trei mari" şefi ai Naţiunilor Unite — Roosevelt, Stalin, Churchill ; sabotarea regiunilor petrolifere din Irak şi Baku ; împiedicarea navigaţiei prin canalul de Suez etc.). În schimb, *SD*-ul s-a „remarcat", în ultima perioadă a războiului, prin recurgerea la mijloace şi metode deloc „clasice" în bătălia de pe frontul subteran. Ne referim la faptul că şi-a intensificat activitatea grupa *VI-S* (Sabotage), echivalentul în cadrul biroului lui Schellenberg al lui *Abwehr II*. De la 20 aprilie 1943 şefia acestei grupe de sabotaje, diversiuni şi crime a preluat-o un mercenar de profesie — austriacul Otto Skorzeny, prieten de-al lui Kaltenbrunner. Nucleul grupei îl constituia o unitate militară, alcătuită după modelul diviziei *Brandenburg* a *Abwehr*-ului, intitulată *Oranienburg*. Membrii ei, instruiţi de „colonelul" Skorzeny, au devenit maeştri în atentate, sabotaje, represiuni contra populaţiei civile. Pentru sau din cauza activităţilor ei criminale, grupa lui Skorzeny a mai fost denumită „societatea pe acţiuni a morţii" *(die Mörder-G.m.b.H.)*. În 1943—1944 oamenilor lui Skorzeny le reuşesc cîteva „lovituri" precum : „eliberarea" lui Mussolini şi capturarea lui Horthy. Doctorul Joseph Goebbels, ministrul propagandei Reichului, a ordonat să se facă o deşănţată publicitate în jurul acestor „succese" ; ca urmare, obscurul colonel austriac deveni peste noapte un „erou" *(Agenten-As)* al lui Adolf Hitler, care întrevăzu — în desperare de cauză — să schimbe cursul războiului şi cu ajutorul său. Ceea ce s-a dovedit complet iluzoriu.

SD-Ausland cuprindea şi alte grupe „distinse" printr-o activitate mai puţin ortodoxă. Astfel, grupa *VI F* — secţia tehnică — s-a ocupat de fabricaţia banilor falşi (îndeosebi lire sterline), iar grupa *VI Wi* (serviciul eco-

nomic), creată la sfîrșitul anului 1943, s-a îndeletnicit cu punerea la adăpost a unor mijloace economice necesare naziștilor după terminarea războiului.

În degringolada ce a cuprins Reichul în ultimele luni ale războiului, *SD-Ausland*, întocmai ca *Abwehr*-ul lui Canaris în perioada precedentă, s-a făcut vinovat față de Hitler de același act de felonie — negocieri secrete de pace cu inamicul din Vest. Inițiatorul lor a fost Walter Schellenberg, care a reușit să-l atragă pe însuși temutul Himmler în plasa combinațiilor sale. Deși tratativele au fost infructuoase, pentru Schellenberg ele s-au dovedit folositoare. Fostul șef al lui *SD-VI* a reușit să-și salveze pielea după război. Ceea ce nu s-a petrecut cu Heinrich Himmler, șeful suprem al serviciilor secrete de toate genurile în ultima parte a conflictului mondial.

d) În Germania hitleristă, excepție făcînd serviciile secrete amintite, s-au mai ocupat cu activitatea de spionaj politic, militar, economic și diverse alte organisme, dintre care unele au dobîndit succese însemnate. Între acestea, „Institutul de cercetări" al Poștei *(Forschungsanstalt der Deutschen Reichspost)* a reușit în martie 1942 să intercepteze conversațiile telefonice efectuate între Anglia și Statele Unite. Grație acestui fapt, germanii au aflat în perioada următoare informații interesante privind transporturile de trupe, materiale, amploarea furniturilor americane de război, concentrările de armate în vederea invaziei pe continent etc. Au fost interceptate mai multe convorbiri directe Churchill-Roosevelt, iar în septembrie 1942 date despre stadiul fabricării bombei atomice americane.

În cadrul Ministerului de Externe german a funcționat așa-numitul *Birou III*, dispunînd de numeroși agenți în străinătate care s-au ocupat mai mult de spionaj decît de diplomație. Calitatea informațiilor transmise de ei Berlinului a fost îndoielnică. După cum ne informează Schellenberg, cele mai multe dintre știrile adunate de spionii lui Ribbentrop s-au dovedit a fi eronate și păgubitoare pentru Reich, deoarece tocmai acestea ajungeau — cu prioritate — la Hitler și la *O.K.W.*!

În sfîrșit, în vremea pregătirilor pentru dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial mai ales, hitleriștii s-au folosit de *A.O. (Auslandorganisation)* pentru culegerea de informații în țările străine. *A.O.* era „organizația pentru străinătate" a *N.S.D.A.P.*-ului și se îndeletnicea de asigurarea legăturilor cu membrii partidului ce locuiau în afara Germaniei. Pînă în 1939, *A.O.* a constituit, în mai toate regiunile globului, vreo 350 de grupe regionale ale *N.S.D.A.P.*-ului care, în realitate, nu erau altceva decît oficii de spionaj ori instrumente pentru introducerea și activizarea membrilor coloanei a V-a, în țările desemnate să cadă pradă Reichului nazist. Spre ilustrare, amintim de o scrisoare din 25 octombrie 1939 a lui Konradi, șeful secției române a *N.S.D.A.P.*, către un prieten din Constanța, pe care-l instruia că, în vreme de război, fiecare german din străinătate trebuia să fie gata să îndeplinească o misiune de propagandă sau de spionaj în folosul Reichului.

*

* *

Fiind în discuție serviciile secrete ale celui de-al III-lea Reich, o problemă de cel mai mare interes ce se ridică este aceea a *eficacității* lor. Cei mai mulți dintre spionii naziști care și-au tipărit memoriile după război (Schellenberg, Hagen, Abshagen, Leverkühn, Moyzisch ș.a.) aproape că nu întrevăd vreo deficiență în activitatea organismelor din care au făcut parte [19]; ei relevă că birourile lor au fost permanent bine informate asupra evenimentelor pe cale de-a se produce pe scară mondială, că ele au înștiințat în timp util departamentele în drept ale Reichului și că, dacă se intervenea la momentul oportun, multe catastrofe ar fi putut fi evitate sau „îndulcite". Căutîndu-se țapul ispășitor, s-a ajuns la persoana lui Adolf Hitler, care este acuzat deschis pentru faptul că ar fi ignorat aproape sistematic — mai cu seamă în ultimii ani ai războiului — informațiile primite de la serviciile sale secrete și că nu ar fi ținut cont de ele în elaborarea planurilor sale mili-

[19] Este caracteristic faptul că, în același timp, foștii generali ai *Wehrmacht*-ului acuză serviciile secrete de ineficacitate. Vezi, de exemplu, criticile formulate de mareșalul Kesserling.

tare. Pentru restabilirea realității, trebuie spus că, într-adevăr, lucrurile s-au întîmplat cam așa. Numai că există un „*dar*". Multe dintre informațiile procurate de serviciile secrete naziste — aceasta chiar în momentele cheie ale războiului — s-au dovedit neîntemeiate, lipsite de valoare reală. În această situație, Hitler s-a dovedit un merituos, tocmai pentru că nu a ținut cont de datele puse la dispoziție de oficiile sale de spionaj ! Aici este cazul să menționăm că, îmbrățișînd activitatea generală a serviciilor secrete ale Reichului nazist, acestea ne apar *incompetente* în raport cu mijloacele enorme de care au dispus. Pentru înfăptuirea țelurilor sale criminale, Hitler a acordat, cum s-a arătat, un rol aparte serviciilor speciale. Adesea, în timpul războiului, el s-a pronunțat în cercul său intim în sensul că socotea bătălia pe frontul invizibil la fel de importantă ca și lupta din prima linie pentru apropierea victoriei. Dar, în același timp, el nu a omis să evidențieze că dobîndirile serviciilor sale secrete îl nemulțumeau, că ele nu se ridicaseră la înălțimea așteptărilor sale. Din cîte cunoaștem, într-un singur rînd führerul a elogiat activitatea oficiilor sale secrete, și atunci a făcut-o peste măsură, ceea ce s-a dovedit — uimitor de rapid — complet nejustificat. Într-o consfătuire cu militarii, la 25 iulie 1943, la orele prînzului, Hitler a găsit oportun să-i laude pe oamenii săi din serviciile secrete despre care a spus că nu le era necunoscut „aproape nimic". În seara aceleiași zile a avut loc o nouă consfătuire în legătură cu evenimentele intervenite în Italia : înlăturarea de la putere a „ducelui" Benito Mussolini, „bunul prieten" al führerului. La aflarea acestei știri, Hitler și-a revărsat întreaga-i mînie mai întîi asupra „trădătorilor" italieni și, apoi, asupra serviciilor sale secrete care nu prevăzuseră nimic !

Cercetările cele mai noi pun serios la îndoială eficiența serviciilor secrete naziste. După Laslo Havas este absolut sigur că :

1) Dintre toate rapoartele transmise de spionii germani la Berlin cel puțin 50% — dar, mai sigur, 70—80% — conțineau informații false ;

2) Serviciile secrete hitleriste au primit știrile cele mai precise nu de la agenții proprii, ci de la diplomații spanioli

și portughezi acreditați în capitalele statelor cu care Reichul se afla în război.

Serviciile secrete de la Berlin au apreciat mai mult *cantitatea* materialelor trimise de agenții lor ; ele s-au dovedit deficitare la capitolul controlării *autenticității* informațiilor culese. Și acest lucru nu apare deloc anormal dacă avem cunoștință de situația reală de la Berlin — o adevărată junglă — în care-și desfășurau activitatea serviciile secrete hitleriste. Un bilanț definitiv al tuturor eșecurilor, gafelor etc. birourilor secrete de la Berlin este prematur a fi întocmit actualmente ; multe documente s-au pierdut pentru totdeauna, altele nu au fost date publicității și nu toți „eroii" au vorbit ; un document capital — *Jurnalul* lui Canaris — nu se află încă la îndemîna istoricilor, dacă nu cumva a fost distrus la sfîrșitul războiului. În stadiul actual al investigațiilor, putem include printre marile insuccese ale birourilor secrete naziste :

— Eșecurile de pe fronturile din Italia și Africa de Nord ;

— Aprecierea eronată a potențialelor de război ale Statelor Unite și U.R.S.S. ;

— Eșecurile de pe frontul din Est ;

— Necunoașterea planurilor aliate de deschidere a celui de-al doilea front în Normandia ;

— Neputința contraspionajului nazist de a preîntîmpina „scurgerea" către Aliați a unor informații foarte importante chiar de la Cartierul General al lui Hitler.

Așadar, în statul nazist dezvoltarea serviciilor de spionaj și contraspionaj a înregistrat o amploare necunoscută în niciuna din epocile precedente ale istoriei germane. În opinia șefilor naziști, ele aveau menirea să înlesnească toate acțiunile tinzînd la crearea și consolidarea mult-visatului „Reich milenar". În pregătirea, declanșarea și purtarea războiului mondial din 1939—1945 serviciile secrete naziste au avut un rol care nu poate fi neglijat ; în egală măsură, ele poartă responsabilitatea pentru dezastrul Germaniei din anul 1945.

2. *Italia fascistă*

Italia lui Mussolini, la fel ca și Germania nazistă, a avut mai multe servicii secrete specializate deopotrivă în spionajul și contraspionajul militar, politic sau economic.

Armata terestră era dotată cu un *S.I.M. (Servizio Informazioni Militari)*. El a fost întemeiat în anul 1900, cu scopul de a furniza statului major italian toate informațiile susceptibile să determine acțiunile lui ofensive sau defensive. Activitatea *S.I.M.*-ului s-a intensificat, puterea lui a sporit pe măsură ce Italia a intervenit tot mai activ în raporturile internaționale în primele patru decenii ale secolului nostru. Veritabilul creator al *S.I.M.* a fost generalul fascist Mario Roatta, care în deceniile trei-patru a mărit aparatul central, i-a procurat mijloacele materiale necesare și i-a dat prestigiu. Urmașii lui Roatta — succesiv colonelul Tripiccione și generalii Carboni și Amé — au urmat întocmai directivele sale, autoritatea fondatorului asupra *S.I.M.*-ului făcîndu-se simțită chiar și după retragerea sa în 1937. În anii războiului, *S.I.M.*-ul ajunge un organism „extraordinar de complicat" după opinia șefului său dintre 1940—1943, generalul Cesare Amé. Aidoma celor mai multe servicii secrete străine, *S.I.M.*-ul cuprindea mai multe secții specializate respectiv în : spionaj, contraspionaj, prelucrarea informațiilor, oficiul tehnic etc. În perioada aprilie 1940 — ianuarie 1941, serviciul de contraspionaj a fost autonom față de *S.I.M.* și, dirijat fiind de colonelul Emmanuele Santo, s-a aflat sub tutela nemijlocită a Ministerului de Război din Roma.

În străinătate, *S.I.M.*-ul dispunea de așa-numitele „centre" (în Balcani, Spania, Elveția, Africa de Nord etc.), care dirijau activitatea agenților. Informațiile culese erau numeroase și nu prezentau totdeauna siguranță. Astfel este cunoscut că Mussolini a aflat din buletinele transmise la radio și din ziare despre intrarea misiunii militare germane în România, în octombrie 1940 ; în același timp, agenții italieni au intuit — în vreme ce *Abwehr*-ul lui Canaris nu bănuia nimic — planurile Aliaților de debarcare în Africa de Nord franceză, în noiembrie 1942. În perioada antebelică mai cu seamă, oamenii *S.I.M.*-ului

și-au făcut o meserie din violarea sediilor ambasadelor din Roma și din procurarea prin efracție a copiilor unor documente secrete, hărți, coduri diplomatice etc. După cum ne informează Santo, fostul șef al contraspionajului, într-un singur an *S.I.M.* a intrat pe această cale în posesia unui lot de aproximativ 16 000 de documente ! Cu regret mărturisește el că *S.I.M.*-ul nu a putut niciînd pătrunde la ambasada sovietică din Roma.

Aprecierile despre rolul și eficiența *S.I.M.*-ului în anii războiului sînt contradictorii. Ceea ce se știe cu precizie este faptul că, în 1939—1940, șeful de atunci al organizației, generalul Giacomo Carboni, a insistat pe lîngă contele Ciano, ministrul de externe al Ducelui, pentru ca Italia să nu intre în război alături de Reich. Mussolini a ignorat toate sfaturile primite în acest sens și, la 10 iunie 1940, a declarat război Aliaților. În octombrie 1940, *S.I.M.* a comis o colosală eroare : a dat asigurări că toate condițiile erau favorabile pentru aplicarea planului „Esigenza G" (atacarea Greciei) al marelui stat major italian. Desfășurarea evenimentelor, după agresiunea Italiei contra Greciei la 28 octombrie 1940, a contrazis aprecierile optimiste ale *S.I.M.*-ului. De asemenea este bine stabilit că, pînă la ieșirea Italiei din război în septembrie 1943, între *S.I.M.* și *Abwehr*-ul lui Canaris au existat cele mai strînse contacte. Inițiativa apropierii de organizația lui Canaris a aparținut exclusiv lui Roatta, iar Carboni și Amé au adîncit colaborarea în așa mod încît prin 1939—1940 s-a ajuns la o „uniune" a celor două organisme și în care *S.I.M.*-ului i-a fost rezervat, bineînțeles, rolul de partener minor ; atunci, italienii au predat germanilor pînă și cifrurile utilizate în menținerea contactelor cu agenții proprii ! După marile insuccese ale Axei în 1942—1943, *S.I.M.* s-a arătat mai puțin entuziasmat de prietenia nemților. Era clar că el începuse deja a-și pregăti retragerea, pe care și-o dorea onorabilă. După răsturnarea lui Mussolini, în iulie 1943, Amé a devenit credincios regelui Italiei și noului premier desemnat, generalul Badoglio. În atari împrejurări, el s-a îngrijit să asigure secretul negocierilor purtate de Italia pentru ieșirea din războiul alături de Germania hitleristă. Nu se poate spune că acest lucru nu i-a reușit lui Amé, numai că decizia Italiei devenise cunoscută între

timp *Abwehr*-ului ; ea a fost comunicată chiar de către șeful *S.I.M.*-ului lui Canaris, în cursul unei întrevederi ultrasecrete desfășurată la Veneția în iulie 1943 !

După modelul armatei, marina militară fascistă *(Supermarina)* dispunea de asemenea de un oficiu de spionaj și contraspionaj — *S.I.S. (Servizio Informazioni Segrete). S.I.S.-ul* avea două secții (oficii) principale : spionaj *(Uffizio D)* și contraspionaj *(Uffizio E)*. În timpul războiului, *S.I.S.*-ul a repurtat unele succese însemnate : „spargerea" — înaintea germanilor — a cifrului naval britanic ; intrarea în posesiunea listei cu numele și adresele agenților francezi din Italia ; numeroase sabotaje contra navelor engleze din Gibraltar ; supravegherea, de către agenți instalați la Algesiras, a traficului maritim inamic prin Gibraltar în tot cursul operațiunilor militare.

Asemenea *S.I.M.* sau *S.I.S.* de pe lîngă armată și, respectiv, marină, aviația militară italiană beneficia de serviciile unui *S.I.A. (Servizio Informazioni Aeronautica)*, care a avut mai puțin de lucru în timpul războiului.

În ultimii ani ai „erei" fasciste, serviciile secrete italiene au fost reorganizate în mai multe rînduri. Astfel, din 1937 *S.I.M., S.I.S.* și *S.I.A.* continuau să funcționeze pe lîngă statele majore ale celor trei genuri de arme, dar autoritatea supremă era exercitată de către un subsecretar de stat la ministerul de război (Pariani). În vara anului 1941, *S.I.M.* trece sub dependența Comandamentului suprem al armatei fasciste, fiind transformat într-un adevărat supraserviciu ce coordona activitatea celorlalte birouri militare secrete : *S.I.S., S.I.A.* și *S.I.E. (Servizio Informazioni Esercito)*, acesta din urmă luînd locul *S.I.M.* ca organism al armatei terestre. Necontenitele reorganizări dovedeau că, în fond, autoritățile fasciste nu erau pe deplin mulțumite de eficacitatea serviciilor secrete în subordine, iar modificările făcute nu au suplinit nicidecum deficiențele constatate. Cel mai adesea s-a schimbat totul... fără a se fi transformat ceva !

Serviciile secrete militare au colaborat îndeaproape cu organismele polițienești ale regimului fascist, mai ales cu *poliția politică (Organizzazione di Vigilenza e Represione Antifascista — O.V.R.A.)* a lui Guido Leto. *O.V.R.A.*, care a fost cel mai odios dintre instrumentele fasciste de re-

presiune în Italia, echivalentul *Gestapo*-ului lui Müller, intervenea frecvent și în activitatea de informații și contrainformații. Nu știm să fi înregistrat vreo izbîndă prestigioasă în acest domeniu, în afară doar de supravegherea serviciilor secrete militare — *S.I.M., S.I.S., S.I.A.* și *S.I.E.* !

3. Japonia militaristă

Japonia s-a numărat printre cele dintîi puteri care, după 1918, au apucat pe calea pregătirii și declanșării unui nou război mondial. Așa, de pildă, încă la 25 iulie 1927 guvernul imperial din Tokyo a prezentat împăratului așa-numitul „memorandum Tanaka", care avansa planul creării unei „Japonii Mari" prin înglobarea Chinei, Indochinei, Mongoliei, Indiei, Australiei, a Extremului Orient sovietic și a insulelor din Pacific. Agresiunea Japoniei a a început în anul 1931, prin ocuparea Manciuriei, și a constituit primul focar de război al conflictului mondial dintre 1939—1945. Pentru asigurarea succesului planurilor imperialiste ale militariștilor japonezi un rol aparte a fost rezervat serviciilor secrete.

Situația geografică a Japoniei și țelurile strategice urmărite impuneau militariștilor de la Tokyo să se preocupe de dezvoltarea tuturor genurilor de arme. Acest lucru nu a fost posibil și, în cadrul forțelor militare japoneze, ajung să-și dispute prioritatea armata terestră și marina. Conflictul s-a prelungit pe tot parcursul războiului, divizînd și serviciile secrete militare. Acestea din urmă, departe de a lucra de comun acord, de a efectua schimburi de informații, s-au aflat într-o aprigă concurență, adesea sabotîndu-se reciproc.

În cadrul armatei terestre, activitatea de spionaj și contraspionaj era înfăptuită de către *Biroul II* de la marele stat major. Cum șefii armatei insistau pentru o acțiune decisivă a Japoniei contra Chinei și a U.R.S.S., evident că *Biroul II*, dirijat de generalul Nakamura, și-a concentrat eforturile pentru investigarea zonelor de pe continent vizate a fi cotropite. Alianțele politico-militare ce uneau Japonia cu Germania și Italia (pactul anticomintern, pactul tripartit ș.a.) au funcționat și în domeniul frontului

secret. *Biroul II* japonez a stabilit contacte strînse și eficace cu oficiile secrete italiene și, mai ales, germane. În iunie 1938 s-a perfectat un acord între *Abwehr* și Hiroshi Oshima, atașat militar și reprezentant al serviciului de informații nipon la Berlin. Potrivit prevederilor acordului, *Abwehr*-ul și *Biroul II* din Tokyo aveau să acționeze concertat contra U.R.S.S. și a Armatei Roșii, ca și în alte probleme ce se iveau. Înțelegerea a fost respectată de către ambele părți și, în anii războiului sovieto-german, membrii ambasadei japoneze în Uniunea Sovietică [1] s-au preocupat de culegerea unor informații militare, economice și politice pe care le-au transmis Reichului. Într-o telegramă din 10 iulie 1941, Ribbentrop comunica ambasadorului său la Tokyo, generalul Ott : „Mă folosesc de acest prilej și mulțumesc ministrului de externe al Japoniei pentru transmiterea telegramei ambasadorului nipon la Moscova. Ar fi de dorit ca să primim regulat, pe aceeași cale, informații tot mai multe din Rusia".

Marina imperială japoneză *(Rengo kantai)*, comandată în prima parte a războiului de către amiralul Yamamoto, a ținut să aibă, la fel ca și armata, un serviciu propriu de informații și contrainformații. Mai mult decît *Biroul II*, serviciul secret naval a activat intens în perioada preliminară începerii ostilităților din zona Pacificului, în decembrie 1941. Întrucît Statele Unite apăreau de departe inamicul numărul 1 în calea extinderii dominației nipone în Pacific, serviciul secret naval, condus de căpitanul Ogawa Kanji, a acordat atenție maximă investigării forțelor militare nord-americane. Înainte de atacarea S.U.A., Ogawa a împînzit întreaga zonă a Pacificului cu oameni de-ai săi care au cules și transmis prețioase informații despre organizarea, dispunerea și numărul forțelor americane în diverse puncte, ceea ce a permis japonezilor să execute prime lovituri — ca cea de la Pearl Harbor (7 decembrie 1941) — deosebit de întreprinzătoare și eficace.

În ajunul și în cursul războiului, Japonia militaristă a utilizat pe larg în activitatea de informații pe diplomații

[1] În cursul celui de-al doilea război mondial raporturile diplomatice între U.R.S.S. și Japonia au fost menținute pînă la 9 august 1945.

acreditați în străinătate. Trimișii oficiali ai Ministerului de Externe din Tokyo, indiferent de rangul lor, s-au dovedit, în marea lor majoritate agenți versați. Au excelat numeroșii consuli și viceconsuli cu care au fost împînzite mai toate centrele importante ale Pacificului.

Activitatea de contraspionaj în interiorul Japoniei era îndeplinită de mai multe organisme. Dintre acestea s-au „distins" *poliția politică (Keisatzu)*, dependentă de Ministerul de Justiție și îndeosebi *Kempeitai*-ul, jandarmeria sau poliția secretă a armatei, ce-și întindea autoritatea atît în metropolă, cît și-n noile teritorii cotropite. Creat încă de la sfîrșitul veacului trecut, *Kempeitai*-ul condus în anii războiului de către colonelul Okido, a căpătat o amploare cunoscută de puține servicii secrete din lume. Este de ajuns să menționăm că, în momentul capitulării Japoniei la 2 septembrie 1945, serviciul lui Okido cuprindea 140 000 de agenți, dintre care 24 000 de ofițeri. În anii războiului, cel mai răsunător succes al *Kempeitai*-ului l-a constituit prinderea rețelei conduse de inegalabilul Richard Sorge, unul dintre marii agenți ai veacului.

Nu putem încheia fără a insista asupra unuia dintre cele mai mari eșecuri suferite de vreun beligerant (Japonia, în speță) în timpul ultimului conflict mondial pe tărîmul informațiilor și contrainformațiilor. Avem în vedere neajunsurile manifestate în funcționarea celor trei mari servicii criptografice nipone (de la Marină, Ministerul de Externe și marele stat major) care au permis Statelor Unite să descifreze numeroase mesaje secrete după care au acționat forțele militare imperiale în decursul unor operații navale. Ceea ce a rezultat este ușor de închipuit : cunoașterea dinainte de către Aliați a planurilor operațiunilor japoneze și adoptarea măsurilor corespunzătoare de apărare și contralovitură. Folosirea judicioasă de către S.U.A. a acestui imens avantaj în războiul modern le-a îngăduit să obțină cîteva nesperate succese pe cîmpurile de luptă, și în primul rînd în bătălia aero-navală de la Midway (iunie 1942) care a marcat punctul de cotitură al conflictului din Pacific.

B. SERVICIILE SECRETE ALIATE

I) STATELE CAPITALISTE

1 *Anglia*

Ajungînd la serviciile secrete britanice, intrăm în sfera *Intelligence Service*-ului. Iar *Intelligence Service is Intelligence Service,* după cum sună o butadă de largă circulație. Nu există în lume vreun alt birou de spionaj și contraspionaj care să rivalizeze la faima *I.S.*-ului. Tradițiile mai mult decît seculare, succesele extraordinare repurtate în dauna unor adversari prestigioși, aplicarea cu strictețe a unor reguli din cele mai drastice în recrutarea și instruirea agenților, care în închipuirea publicului larg reprezintă tipul perfectului *gentleman*, adaptarea rapidă la situațiile extreme, recurgerea la metodele cele mai adecvate[1] pentru atingerea rezultatului dorit, discreția cvasi-absolută[2], toate acestea și încă multe altele situează *I.S.*-ul în categoria organizațiilor specializate de excepție. El s-a dezvoltat o dată cu Imperiul Britanic și întotdeauna a reprezentat pentru serviciile secrete străine un inamic implacabil și redutabil[3], dar, în aceeași vreme, un model și un țel de atins ; dînd numele de *Intelligence Service* biroului lor secret, britanicii i-au conferit automat „titlul de noblețe" absolut justificat. Căci, cu adevărat, ce-i sînt mai mult necesare unui serviciu secret decît înțelepciunea, inteligența ?

Marea Britanie a dispus și dispune de mai multe servicii secrete ; *I.S.*-ul a fost și este încă *doar unul dintre ele*. Însă toate se pretind ori sînt desemnate cu numele celui mai faimos ; aceasta se întîmplă chiar și atunci cînd este vorba de străbunicele organizațiilor actuale, de vremurile cînd *I.S.*-ul nici nu exista.

Serviciile secrete britanice, *I.S.*-ul mai cu seamă, se bucură nu numai de un bun renume. Ele au și un bogat și îndelung trecut. „Începutul începuturilor" spionajului și contraspionajului britanic datează din Evul Mediu, de cînd ambasadorii sau trimișii cu misiuni speciale ai Londrei se ocupau curent cu stringerea de informații asupra țărilor străine ; concomitent, activitatea similară a diplomaților acreditați în Anglia a stimulat, din timpul dinastiei Tudorilor, avîntul contraspionajului. Regele Henry VII (1485—1509), care avea în soldă un corp de informatori pentru a-l ține la curent asupra acțiunilor opozanților, a pus de fapt bazele „Inteligenței" britanice. Mai apoi, sub Henry VIII (1509—1547), spionajul și contraspionajul s-au dezvoltat grație cardinalului Th. Wolsey și a lui Thomas Cromwell, pentru ca în decursul epocii elizabethane (1558—1603) să înregistreze un avînt necunoscut în niciuna din perioadele precedente. Meritele revin exclusiv lui Sir Francis Walshingham, care după anul 1573 a pus la punct un serviciu bine organizat, dispunînd de informatori în mai toată Europa. De notat că pe lista agenților lui Walshingham a figurat și celebrul dramaturg Christopher Marlowe, socotit de către unii a fi fost autorul inegalabilelor opere ce poartă semnătura lui W. Shakespeare. Rețeaua lui Walshingham a obținut unul dintre cele mai mare succese cu care se poate mîndri vreun serviciu secret

[1] Deși nu întotdeauna cele mai cavalerești (vezi Robert Boucard).

[2] Cîți cunosc numele șefului *I.S.*-ului în exercițiul funcțiunii ?

[3] După unele informații, în anul 1940, cînd *Wehrmacht*-ul era pe punctul de a invada Anglia, liderii naziști se temeau nu atît de armata britanică, cît mai ales de *I.S.* !

— descoperirea planurilor și supravegherea pas cu pas a pregătirilor de război ale Spaniei, fapt ce a îngăduit Angliei în 1588 să nimicească „Invincibila Armadă" a lui Filip al II-lea. După moartea lui Walshingham, cel mai mare agent britanic a fost John Thurloe, supranumit „Spy master" al lui O. Cromwell. La începutul veacului al XVIII-lea printre oamenii activi ai biroului secret din Londra întîlnim, nu fără surprindere, pe însuși creatorul lui Robinson Crusoe, pe Daniel Defoe ! În vremea revoluției franceze și a campaniilor antinapoleoniene, asistăm în continuare la perfecționarea rețelelor britanice pe continent. Cu sprijinul nemijlocit al spionilor lor, britanicii reușesc cîteva lovituri excepționale, precum îndeosebi intrarea în posesiunea unor informații inestimabile asupra trupelor lui Napoleon în ajunul bătăliei de la Waterloo. Cercetări recente[4] au relevat că, în 1815, aceste știri — primite de la doi agenți infiltrați în Ministerul de Război din Paris — i-au fost deosebit de utile ducelui de Wellington în confruntarea decisivă cu împăratul Franței.

În istoria spionajului și contraspionajului britanic, secolul al XIX-lea a înscris un capitol aparte ; acesta este veacul în care serviciile — diversificate — capătă contururi precise și sînt adaptate rolului Angliei pe arena mondială. Astfel, vechiul birou fondat de Walshingham cu trei sute de ani mai devreme *(British Secret Service)* a fost menținut, rămînînd mai departe sub controlul direct al cabinetului londonez. În anul de grație 1844, el a fost denumit pentru prima dată *British Intelligence Service*, în legătură cu represiunea mișcării de independență din Irlanda, la care a participat îndeaproape. În a doua jumătate a veacului trecut apar servicii distincte însărcinate cu activitatea de informații și contrainformații în cadrul departamentelor militare engleze : în 1873, *Military Intelligence Service*[5] pe lîngă *War Office* (Ministerul de Război) și, în 1887, *Naval Intelligence Service*[6] pe lîngă

[4] Richard Deacon.

[5] „Serviciul de spionaj militar" ; primul șef a fost generalul Sir John Ardagh.

[6] „Serviciul de spionaj naval" ; primul șef a fost amiralul Beaumont.

Admiralty (Amiralitate). Curînd după 1901, Sir Basil Thompson crează *Special Branch*[7], pe lîngă redutabilul *Scotland Yard*, menit să se ocupe exclusiv cu contraspionajul în interior.

Unele fapte survenite la confluența veacurilor al XIX-lea — al XX-lea (războiul anglo-bur, intensificarea activității spionilor germani în Anglia, ascuțirea contradicțiilor anglo-germane și iminența izbucnirii primului conflict mondial) au impus reorganizarea serviciilor secrete britanice, astfel ca ele să fie capabile să servească intereselor Imperiului în cursul evenimentelor ce se anunțau. Pentru aceasta era imperios reclamată coordonarea activității diverselor servicii. În consecință, la 23 august 1909 *War Office* a pus bazele biroului *M.O. 5 (Military Office 5)*, rapid rebotezat *M.I. 5 (Military Intelligence 5)*. Noul serviciu, devenit mai apoi un adevărat departament[8], a fost autorizat inițial să se ocupe cu contraspionajul militar[9]. Cel dintîi conducător (1909—1939) și creatorul lui *M.I. 5*, prototipul contraspionajului britanic modern, a fost căpitanul (apoi general-maior Sir) Vernon Kell. Pentru dirijarea activității de spionaj pe tărîm militar, apoi și politic, a fost fondat în 1911 *M.I. 6 (Military Intelligence 6)*[10] de către Amiralitate. Sediul noii organizații era la numărul 21, pe Queen Anne's Gate din Londra. Cel dintîi șef (1911—1923) a fost un căpitan de marină : Sir Mansfield Cumming. După Richard Deacon, Cumming este „figura legendară" a spionajului britanic, fondatorul serviciului de informații ce va dobîndi celebritatea. Căci nu trebuie să neglijăm a menționa că, dintre toate serviciile secrete amintite, *M.I. 6* este *veritabilul I.S. !* După cum am arătat, celelalte birouri secrete britanice doar folosesc această firmă, natural prin uzurparea serviciului în drept. Faptul a devenit o practică și, de mai multe

[7] „Secția specială".

[8] După 1918 a trecut sub autoritatea lui *Home Office* (Ministerul de Interne) ; în 1939 *M.I.5* avea circa 6 000 de oameni.

[9] Se va îndeletnici și cu activitatea de informații, intrînd în „conflict de competență" cu serviciile corespunzătoare engleze.

[10] După 1918 a trecut sub autoritatea *Foreign Office*-ului (Ministerul de Externe). Amiralitatea și-a păstrat un *N.I.D. (Naval Intelligence Department)*, iar *War Office*, în locul lui *M.I.5*, biroul *M.I. (Military Intelligence)*.

decenii, întreg conglomeratul de servicii secrete britanice este desemnat de regulă cu aceste două inițiale faimoase : *I.S.*

În secolele al XIX-lea — al XX-lea, *I.S.*-ul s-a remarcat înainte de orice prin modul exemplar în care a slujit interesele Imperiului Britanic. Afirmația unor autori români [11], după care *I.S.*-ul ar fi adus Imperiului „cele mai mari servicii ce se pot închipui", nu este deloc exagerată. Nu se poate întrevede care ar fi fost evoluția *I.S.*-ului în afara politicii expansioniste a Marii Britanii în secolele XIX—XX, dar formarea Imperiului fără aportul *I.S.*-ului apare de neînchipuit. Toți marii „binefăcători ai patriei" (a se citi ai Imperiului) au trecut prin birourile *I.S.*-ului fie ca simpli agenți, fie ca îndrumători ai vestitei organizații : Winston Churchill, ca fost premier și lord al Amiralității ; Sir John Cadmann, Sir Henry Deterding, col. Thomas E. Lawrence, Sidney Reilly, col. J. W. Boyle ș.a. care s-au distins în făurirea „imperiului petrolului" al Marii Britanii, iar Sir Basil Zaharoff și Douglas Vickers ca regi neîncoronați ai industriei de armament într-o anume perioadă.

I.S.-ul s-a remarcat în cursul primului război mondial imperialist, cînd prin acțiunile sale a înlesnit drumul Angliei și al aliaților ei spre victorie asupra periculoșilor concurenți germani la dominația mondială. Peste ani și ani, în ale sale *Reflecții și aventuri* W. Churchill avea să consemneze că, în 1914—1918, *I.S.*-ul a repurtat succese mai importante „decît oricare alt serviciu similar, fie inamic, fie aliat sau neutru".

În al doilea război mondial, serviciile secrete engleze nu și-au dezmințit bunele tradiții și renumele. Fac excepție primele luni ale conflictului, în care inițiativa a aparținut net *Abwehr*-ului. Aceasta s-a concretizat în cîteva eșecuri despre care vom avea prilejul să vorbim : Scapa Flow, căderea rețelelor *I.S.*-ului de pe continent în urma invaziei germane din mai 1940 etc. Însă birourile secrete londoneze și-au revenit curînd, luîndu-se măsuri la timp. În cursul întregului an 1939 s-a înfăptuit „readaptarea" lor la noua situație. *M.I. 5*, dependent de *Home*

[11] Vezi I. Teodorescu și A. Hristescu.

Office și supranumit *Security Service*, a fost investit în mod oficial cu puteri nelimitate în contraspionajul general[12]. Sarcina spionajului general incumba mai departe lui *M.I. 6* sau *I.S.*[13], condus de amiralul Hugh Sinclair la începutul războiului (1923 — decembrie 1939), iar apoi de către colonelul (devenit apoi general-maior Sir) Stewart Menzies (1939—1951). Generalizarea ariei de activitate a făcut ca denumirile birourilor *(Military Intelligence* 5 sau *6)* să reprezinte un anacronism. Departamentele apărării naționale posedau organisme aparte pentru spionajul și contraspionajul militar : *N.I.D.* (la Amiralitate), *M.I.* (la Ministerul de Război) și *Air Ministry's Intelligence* (la Ministerul Aerului). Din primele luni ale conflictului, numeroase alte ministere și-au creat birouri proprii de contrainformații : Ministerul de Externe — *Foreign Office Security Branch ;* Ministerul Poștelor — *Wirelles Intelligence ;* Ministerul Războiului Economic — *Security Division* etc. Pentru restul departamentelor londoneze, păstrarea secretelor era încredințată lui *M.I.* 5, în colaborare cu *Scotland Yard's Special Branch.* Trebuie să recunoaștem că nu era deloc ușor să te descurci în această pletoră de servicii secrete. Din fericire, englezii au găsit metodele adecvate care au condus la o cooperare rodnică între diversele servicii[14]. Desigur, între unele organizații s-au mai ivit conflicte, dezacorduri de opinii, dar birourile secrete britanice nu au oferit nicicînd spectacolul dezagreabil al luptelor intestine desfășurate la Berlin între oficiile corespunzătoare ale celui de-al III-lea Reich. Potrivit normelor stabilite în 1939 — și W. Churchill va veghea, după ce ajunge premier la 10 mai 1940, la aplicarea lor neabătută — primul ministru în funcțiune era responsabilul tuturor serviciilor secrete britanice. El dispunea de dreptul de control total asupra lui *J.I.C. (Joint Intelligence Committee)*[15], constituit în 1939 și care reunea pe cei patru

[12] În perioada 1939—mai 1946 șeful său a fost Sir David Petrie.

[13] În această perioadă, *I.S.*-ul avea următoarele „secții" : I (spionajul politic), II, III, IV (spionajul militar terestru, naval și aerian), V (contraspionajul în străinătate) și *Section D* (sabotaje).

[14] Stanley Firmin.

[15] „Comitetul reunit de Informații (spionaj)".

șefi ai celor mai importante agenturi engleze de spionaj și contraspionaj : *M.I. 5, M.I. 6, M.I.* și *N.I.D.* În conducerea războiului secret între 1939—1945, rolul lui *J.I.C.* a fost remarcabil : sub îndrumarea energicului W. Churchill, el a „colectat" informațiile transmise de agenții englezi, le-a coordonat, prelucrat și a inițiat marile operațiuni care au înscris tot atîtea eșecuri în conturile oficiilor secrete inamice.

Între 1940—1945, guvernul britanic a recurs în lupta pe frontul invizibil la sprijinul unui serviciu cu destinație specială : *S.O.E. (Special Operations Executive)* [16]. Ideea creării acestui organism a aparținut lui Churchill, care a însărcinat cu traducerea ei în fapt pe dr. Hugh Dalton, titularul Ministerului Războiului Economic *(Ministry of Economic Warfare)*. Nucleul *S.O.E.* l-a alcătuit *Section D.*, preluată de la *I.S.* împreună cu șeful ei, Sir Frank Nelson, și plasată sub autoritatea lui Dalton. Nelson a devenit primul conducător al lui *S.O.E.*[17], pînă în 1942 ; lui i-au succedat, în ordine, Sir Charles Hambro și colonelul (apoi general Sir) Colin Gubbins, acesta din urmă fiind considerat marele patron al organizației. Într-adevăr, sub direcția lui Gubbins, *S.O.E.* atinge, în penultimul an al conflictului mondial, proporțiile unui minister (circa 4 000 de funcționari) ; Cartierul General din Londra[18] acoperea trei zone geografice (Europa de nord și vest ; Europa de sud-est și Orientul Mijlociu ; Extremul Orient) și avea la dispoziție mai multe escadrile. Misiunea fundamentală a lui *S.O.E.* era — cum i-a indicat Churchill lui Dalton în 1940 — „să dea foc Europei" cotropită de naziști. Prin aceasta premierul englez înțelegea împînzirea continentului cu agenți care să treacă la acțiuni subversive de proporții, susceptibile să jeneze considerabil funcționarea mașinii de război a învingătorilor de moment — puterile

[16] „Biroul Operațiunilor Speciale".

[17] Avînd în vedere metodele folosite și ținînd seama de apartenența lui la ministerul lui Dalton, Churchill a denumit în glumă *S.O.E.* „Departamentul de Război neonorabil" *(Ministry of Ungentlemanly Warfare)*.

[18] Era situat pe *Baker Street*, celebră din deceniile precedente : pe această stradă Arthur Conan Doyle plasase locuința eroului său, neîntrecutul Sherlock Holmes.

Axei. Concomitent, *S.O.E.* era menit și a contribuit la reconstituirea rețelelor britanice de spionaj pe continent, după eșecul suferit în mai—iunie 1940. Pe același plan stătea grija de a stabili contacte cu mișcările de rezistență antifascistă din Europa. În acest scop, *S.O.E.* dispunea de așa-zisele *secții naționale* olandeză, franceză, cehă, poloneză etc. După 1940, foarte activă s-a dovedit *French Section*, condusă de colonelul Maurice J. Buckmaster. În aceste secții s-au înscris numeroși patrioți sosiți la Londra din țările ocupate de Hitler și care erau dispuși, în orice moment, să plece în ținuturile natale pentru a îndeplini multiple „misiuni speciale" : activități în rețelele Rezistenței, sabotaje, operații de hărțuire a trupelor naziste etc. Toți agenții trimiși de *S.O.E.* pe continent („Joes") — cu avionul sau pe mare — erau recrutați pe bază de voluntariat. În total, *S.O.E.* a organizat 92 de misiuni [19], încredințate la aproximativ 1 800 de agenți de diverse naționalități. Mulți „Joes" aveau să devină renumiți grație îndemînării, tenacității și curajului dovedit în cursul acțiunilor lor : căpitanul Harry Ree (alias „Henri Rehmann"), parașutat în 1943 în sudul Franței, care a obținut personal de la cunoscutul industriaș Rodolphe Peugeot autorizația de a arunca în aer uzinele acestuia — obiectivul militar nr. 3 al aviației engleze de bombardament ; locot.-colonelul Yeo-Thomas (alias „François Ticelli", alias „Shelley", alias „Lapin blanc"), cu trei misiuni la activ ; Claude Baissac, frații Vomécourt ș.a. În afara acțiunilor de sabotaj, agenții *S.O.E.*-ului au cules și transmis, cu ajutorul posturilor receptoare-emițătoare ce intrau în dotarea lor[20], o multitudine de informații la Londra despre cele observate în spatele frontului inamic.

Important a fost sprijinul material acordat de *S.O.E.* mișcării europene de rezistență, concretizat mai ales în parașutări de arme, muniții, echipament, aparatură tehnică etc. Amploarea „operațiilor aeriene" îndrumate de *S.O.E.* pe teritoriul inamic (parașutări și aterizări) a evo-

[19] Se apreciază că 2/3 dintre ele au fost duse la bun sfîrșit.

[20] Numai în Franța existau, în momentul debarcării în Normandia, circa 500 asemenea posturi în legătură cu Cartierul General al *S.O.E.* din Londra !

luat astfel : 16 mai 1941 — 1 ; august 1943 — 99 ; ianuarie 1944 — 137 ; mai 1944 — 1 010 și iunie 1944 — 1 263. S-a acordat prioritate rețelelor din Rezistența franceză care, în ajunul invaziei aliate pe continent, a primit prin *S.O.E.* (februarie—mai 1944) sute de containere conținînd : 76 290 mitraliere „Sten", 27 961 pistolete automate, 16 945 puști, 3 441 puști mitraliere, 572 „bazooka", 304 arme antitanc și 160 de mortiere.

Numeroase fapte și documente devenite cunoscute după 1945 ne îngăduie să considerăm că, în ultimii ani ai războiului, intensificarea mișcării de rezistență din Europa a pus *S.O.E.* în mare dificultate. Guvernanții de la Londra manifestă acum deschis temeri față de îngroșarea rîndurilor luptătorilor antifasciști, de creșterea rolului maselor populare, conduse de comuniști, în Rezistență. În această etapă, *S.O.E.* este mai puțin chemat să răspundă uneia dintre sarcinile sale inițiale — încurajarea și sprijinirea luptei antifasciste. Principalul obiectiv al activității sale este acum acela de a „încadra" rețelele Rezistenței europene cu scopul ca, în cursul evenimentelor ce vor surveni în legătură cu prăbușirea puterilor Axei, acestea să nu acționeze independent, neconform cu „limitele" admise de Comandamentul anglo-american. Această operațiune a lui *S.O.E.* s-a desfășurat sub lozinca înfăptuirii „cooperării acțiunilor Rezistenței europene cu nevoile strategice aliate" în 1944—1945.

Între 1939—1945 serviciile secrete britanice s-au îngrijit să colaboreze cu oficiile și agențiile speciale ale celorlalte state aliate. Raporturi strînse a menținut *I.S.*-ul cu birourile secrete ale mișcării lui de Gaulle sau ale guvernelor polonez, ceh, norvegian etc. aflate în exil la Londra. După 1941, *S.O.E.* a stabilit contacte cu serviciile sovietice de informații și contrainformații. Deosebit de intense au fost însă legăturile cu organismele similare ale Statelor Unite. Din anul 1941, *I.S.*-ul a dispus de un oficiu la New York — *B.S.C. (British Security Coordination)*[21]. *B.S.C.*-ul este cunoscut mai mult sub numele de *Camera 3 603 (Room 3 603)*. În această cameră, aflată într-un imobil al Centrului Rockefeller situat la numărul 630 pe *Fifth Avenue*, și-a instalat Cartierul General canadianul William Stephenson, șeful agenției *I.S.*-ului în Statele Unite. În anii războiului, *B.S.C.*-ul a efectuat un prețios schimb de informații cu șefii serviciilor secrete americane, îndeosebi cu John Edgar Hoover și William Donovan. Oamenii „canadianului liniștit" („Quiet Canadian"), cum era poreclit Stephenson, au obținut unele rezultate remarcabile în activitatea lor, la loc de cinste situîndu-se, indiscutabil, procurarea cifrurilor navale utilizate de Italia și de Franța lui Pétain.

Conflictul mondial din 1939—1945 a relevat un fapt de mare însemnătate interesînd lupta desfășurată pe frontul subteran, și anume a demonstrat corelația existentă între războiul secret și cel psihologic. Și într-unul, și în celălalt se recurge la metode specifice pentru a se ajunge la un rezultat identic : înșelarea sau *intoxicarea* inamicului, slăbirea moralului lui de luptă, provocarea de perturbări în spatele frontului dușman, încurajarea la luptă a popoarelor cotropite etc. Amîndouă tipurile de războaie se susțin și se completează reciproc. În ultima conflagrație mondială, britanicii au arătat calități de maeștri în organizarea și purtarea războiului psihologic, repurtînd pe acest tărîm importante succese. De problemele războiului psihologic s-au ocupat mai multe departamente și organisme (Ministerul Informațiilor, Ministerul de Război, *Foreign Office*-ul), postul național de radio *B.B.C. (British Broadcasting Company)*, care au colaborat toate cu serviciile secrete londoneze ce furnizau principalele date după care se puneau la cale marile campanii psihologice și propagandistice. De multe ori s-au obținut rezultate concludente, mai ales în ce privește intoxicarea inamicului cu date false asupra potențialului real militar britanic sau a intențiilor Comandamentului aliat[22]. De asemenea, prin emisiunile sale în limbi străine *B.B.C.*-ul a influențat negativ moralul poporului german și a întărit credința în victorie în rîndurile popoarelor subjugate. Tot prin *B.B.C.* serviciile se-

[21] „Centrul britanic de coordonare". A fost desființat în 1946.

[22] În 1940, cînd *Wehrmacht*-ul stătea să debarce în Anglia, britanicii au reușit să încredințeze pe nemți că dispuneau de numeroase metode și arme teribile pentru a se apăra în caz de invazie : „focul pe apă", „aprinderea coastelor" etc.

crete din Londra au transmis o cantitate impunătoare de mesaje către agenții lor din Europa sau rețelelor din Rezistență. Curînd, birourile similare de la Berlin vor avea destulă bătaie de cap cu interceptarea acestor mesaje și, mai cu seamă, cu descifrarea înțelesului lor. A rezultat o stare de neliniște, de angoasă, inamicul înregistrînd cu teamă toate comunicările — în clar sau nu — ale *B.B.C.*-ului, căci de la un moment dat mai fiecare prevestea vreo acțiune ce se anunța nenorocită pentru el. În repetate rînduri, nemții au reușit să descopere semnificația unor mesaje[23] și atunci așteptau cu atît înfrigurare transmiterea lor încît, în clipa decisivă, reacția lor era nehotărîtă, neconvingătoare[24].

Putem conchide că, datorită succeselor dobîndite prin acțiunile desfășurate de britanici în cadrul războiului psihologic, mulți eroi ai frontului invizibil au scăpat cu viață ori au fost scutiți de noi și grele eforturi.

Rezultă că între 1939—1945 serviciile secrete britanice au fost la înălțime. În contextul general al războiului mondial, ele au slujit în prima ordine interesele Angliei ce reclamau salvarea întinsului Imperiu. La sfîrșit, Marea Britanie a ieșit triumfătoare — alături de celelalte Națiuni Unite — în război, dar nu și-a putut păstra Imperiul. Ar fi nedrept să ignorăm aportul serviciilor secrete engleze la victoria obținută de aliați asupra puterilor Axei pe tărîmul frontului invizibil, parte integrantă a marii lupte a popoarelor contra reacțiunii și a întunericului.

2. *Statele Unite ale Americii*

Războiul civil din 1861—1865 a evidențiat cu prisosință rolul spionajului și contraspionajului în asigurarea succesului în campaniile militare ale Nordului unionist

[23] Este vorba de diverse cuvinte, propoziții, fraze care, pentru neinițiați, nu aveau nici un înțeles. Cîteva exemple : *Méfiez-vous du toréador ; Il y a de l'eau dans le gaz ; Les tomates doivent être cueillies* (toate transmise în noaptea de 5—6 iunie 1944 în legătură cu debarcarea în Normandia).

[24] Ca în cazul mesajului (două versuri din Verlaine) care anunța deschiderea celui de-al doilea front. Sensul lui fusese „tradus" lui Canaris de către un trădător rămas neidentificat.

contra Sudului scizionist. După terminarea lui, mai multe departamente civile și militare de la Washington procedează la organizarea celor dintîi birouri de informații și contrainformații. Astfel, Ministerul Tezaurului *(Department of Treasury)* își organizează un *Serviciu secret* în 1869, iar Ministerul Justiției *(Department of Justice)*, puțin mai tîrziu, fondă un *Serviciu de anchetă*. Funcționarea oficială a unor organisme militare de spionaj și contraspionaj este atestată la începutul deceniului al 9-lea al veacului trecut. Astfel, la 1882 Ministerul de Război *(War Department)* dispunea deja de un *M.I.D. (Military Intelligence Divison)* [1], iar Marina *(Navy Department)* de un *O.N.I. (Office of Naval Intelligence)* [2]. Încă de la constituirea lor atît *M.I.D.* cît și *O.N.I.* nu s-au ocupat exclusiv cu spionajul și contraspionajul militar, ci și general. Din anul 1903, marele stat major dispune de un birou de informații și contrainformații — *Secția a II-a (Second Division)*, mai cunoscută sub inițialele *G.2*. În decursul deceniului următor armata și-a creat un „corp" special de contraspionaj — *C.I.C. (Counter Intelligence Corps)*. După precizările lui Allen Dulles, fostul șef al *C.I.A.*, „cadrul principal" al spionajului militar nord-american era stabilit la sfîrșitul primului război mondial. De asemenea, în domeniul politic și diplomatic culegerea și prelucrarea știrilor reveneau Ministerului de Externe *(Department of State)*. În ce privește contraspionajul politic, el intra în sfera *F.B.I.*-ului *(Federal Bureau of Investigations)* [3], creat în 1908 și care-și va cîștiga renumele sub îndelunga conducere (1924—1972) a lui John Edgar Hoover.

Toate serviciile menționate și-au continuat activitatea între cele două războaie mondiale. Nu s-au înregistrat tentative serioase de reorganizare, deși funcționarea lor prezenta destule lacune. Acest lucru avea să iasă la iveală în primii ani ai conflictului mondial dintre 1939—1945 cînd birourile secrete de la Washington, datorită dezarti-

[1] „Oficiul de spionaj militar".

[2] „Oficiul de spionaj naval".

[3] „Biroul Federal de Investigații", destinat inițial să organizeze lupta împotriva criminalității și a încălcării legilor. Aria lui de activitate s-a extins continuu, cuprinzînd contraspionajul într-o primă fază și, din 1919, spionajul general.

culării excesive, nu au putut salva Statele Unite de dezastrul de la Pearl Harbor. Totuși, în perioada antebelică serviciile secrete nord-americane au reușit — în urma unor îndelungi și stăruitoare eforturi — să dobîndească, în dauna Japoniei, succese într-un domeniu ce pînă atunci era inclus cu îngăduință în zona activității de informații : *spionajul criptologic (cryptological espionage)*. Triumful americanilor pe acest tărîm îi va ajuta să răzbune Pearl Harbor-ul.

* * *

De mai multe decenii, legăturile între reprezentanții oficiali ai unui stat în străinătate și centrală (departamentul de afaceri externe), între diversele unități terestre, aeriene sau navale și comandamentele lor se efectuează pe calea undelor. Bineînțeles, mesajele nu sînt transmise în clar, ci *codificate* sau *criptografiate* după procedee extrem de complicate, aceasta cu scopul de a împiedica pe eventualii „indiscreți" să pătrundă conținutul comunicărilor.[1] De multe ori precauțiile luate merită eforturile și cheltuielile efectuate ; în alte rînduri, ele se dovedesc însă inutile. Deoarece, chiar fără a intra în posesia codurilor sau a cifrurilor utilizate[2] pentru criptografierea mesajelor, statele inamice — risipind cel puțin tot atîția bani și după străduințe egale — ajung să „citească" curent comunicările secrete sau ultra-secrete schimbate în eter. De la începutul acestui secol, marile puteri dispun de veritabile corpuri de specialiști în *criptologie*, adică în studiul metodic al diverselor sisteme de codificare sau de criptografiere. Acești specialiști nu sînt plătiți decît pentru un singur lucru : să descopere sistemele de criptografiere întrebuințate de către adversar, ceea ce permite „reconstituirea" codurilor și a cifrurilor în care acesta își traduce textele. Din acel moment, textele respective sînt lipsite de

[1] Printr-o operație inversă codificării : *decodificare* sau *decriptografiere*.

[2] Care au constituit dintotdeauna un obiectiv major al oricărui agent secret.

taine pentru criptologi. La „spionajul criptologic" — ca acțiune dirijată țintind la descoperirea sistemelor de codificare ale adversarului — au recurs pe scară largă Statele Unite și Japonia imediat după sfîrșitul primului război mondial.

Totul a început, de fapt, în ianuarie 1913. Atunci a fost angajat, la serviciul codurilor de la Departamentul de Stat din Washington, un tînăr telegrafist în vîrstă de 24 de ani : Herbert Osborne Yardley. Foarte curînd, Yardley a dovedit că poseda un talent neobișnuit în „spargerea" cifrurilor secrete. În timpul primului război mondial este solicitat de Ministerul de Război, unde organizează un serviciu de cifru, dependent de *M.I.D.* După 1918, revine la Departamentul de Stat, care-i procură sumele necesare pentru a-și crea un birou clandestin *(American Black Chamber)*[3] la New York. Misiunea *Camerei negre* era de a „cerceta", în folosul Departamentului de Stat, cifrurile diplomatice utilizate de statele străine, îndeosebi Japonia, marele concurent al S.U.A. din Pacific. Yardley a reușit să pătrundă misterele multor cifruri străine, inclusiv ale celor japoneze. Descoperirea cifrului naval nipon a permis Statelor Unite să obțină o mare victorie diplomatică la conferința internațională de la Washington din noiembrie-decembrie 1921. Cunoscînd necontenit cuprinsul telegramelor schimbate între Tokyo și delegația la conferință, reprezentanții Departamentului de Stat erau permanent la curent cu poziția Japoniei, cu concesiile la care era dispusă să consimtă și, în consecință, au avansat propunerile corespunzătoare. Yardley, „arhitectul victoriei", a fost decorat la 7 ianuarie 1923. Din 1925 încep vremuri grele pentru marele spion criptolog. Departamentul de Stat nu se mai interesează de brioul său și Yardley se apucă de literatură. Cea dintîi carte tipărită nu se putea referi, natural, decît la activitatea biroului său *(The American Black Chamber*, New York, 1931). Dezvăluirile lui Yardley au provocat destule greutăți Departamentului de Stat, dar, în cele din urmă, autorul a fost iertat. Yardley și-a continuat activitatea ca scriitor pînă la moarte, intervenită în 1958. Pentru serviciile aduse, a fost înmormîntat,

[3] „Camera neagră americană".

cu onoruri, la cimitirul militar Arlington. Probabil că americanii nu ar fi procedat tot așa dacă ar fi știut un anumit episod din viața lui Yardley. El a fost dezvăluit, abia în 1967, de către Ladislas Farago, care a dovedit cu documente provenite din arhivele nipone că Yardley și-a trădat țara în anul 1928. Din probele prezentate aflăm că, în schimbul sumei de 7 000 de dolari, consilierul de atunci al ambasadei japoneze din Washington, Sawada, a obținut de la Yardley toate secretele *Camerei negre* și ceva mai mult, adică detalii asupra metodelor folosite pentru descifrarea codurilor, precum și cifrul *Foreign Office*-ului „spart" de vînzător. Consecințele acestei trădări au fost asemenea unei reacții în lanț. Dornici să sporească gradul de securitate al cifrurilor lor, japonezii decid să introducă o mașină de codificat acționată electric. Pentru fabricarea ei și-au unit eforturile serviciile de decriptaj ale Ministerului de Externe și marinei nipone. Mai mulți specialiști în criptologie au vizitat Europa pentru documentare și, în 1931, un civil, Hamada, pune la punct o „criptomașină indescifrabilă". După modelul ei, „Institutul Tehnic Naval" din Tokyo va fabrica 12 exemplare cu care au fost dotate marina și principalele posturi diplomatice japoneze de la Washington, Geneva, Londra, Paris, Berlin, Moscova și Șanhai. Este modelul cunoscut sub numele *tipul nr. 91*,[4] de care se folosea marina imperială. Ministerul de Externe dispunea de un exemplar puțin modificat botezat *tipul 91 A*. Criptologii americani și-au dat imediat seama de complexitatea noului cifru japonez și toate încercările de „spargere" a lui nu au dus la niciun rezultat. A trebuit ca, în 1935, agenții *O.N.I.* să recurgă la furtul cifrului și, concomitent, să descindă la reședința atașatului naval nipon din Washington pentru „a face cunoștință" cu mașina de cifrat. Cu ajutorul pieselor adunate, americanii reconstituiră în scurt timp *tipul 91 A*, pe care-l botezară *mașina roșie (red machine)*. Americanii puteau fi din nou mulțumiți, căci mesajele diplomatice japoneze nu mai prezentau iarăși

[4] După ultimele două cifre ale anului în curs din calendarul japonez (2591 = 1931).

secrete pentru ei. Însă bucuria lor a fost de scurtă durată. Japonezii nu au încetat să se preocupe de perfecționarea mașinei lor de cifrat. Căpitanul Ito, de la Serviciul secret al marinei imperiale, dirija întreaga acțiune. În anul 1937 a fost gata noul model *(tipul nr. 97*[5]*)*, foarte original, aproape ideal. Japonezii erau entuziasmați de izbînda lor, păstrînd — pînă la sfîrșitul războiului — convingerea că mașina nouă de cifrat va rămîne „indescifrabilă" pentru oricine. În anii următori vor apela în mod curent la serviciile ei și nu vor mai încerca s-o perfecționeze. Această încredere oarbă în *tipul nr. 97* se va dovedi fatală pentru japonezi în multe ocazii din cursul ultimului război mondial. Căci serviciile specializate ale marinei și armatei americane, departe de a descuraja, își vor înzeci eforturile pentru a pătrunde tainele și ale ultimului tip, folosit curent de autoritățile nipone începînd din 1938. După 19 luni de muncă neîntreruptă o echipă de criptologi de la marina americană condusă de W. Friedman ajunge la țelul propus : în august 1940 a terminat mașina care reprezenta replica americană a *tipului nr. 97 B* japonez. Codul diplomatic nipon era din nou — pentru a cîta oară ? — accesibil americanilor. Copia executată după *tipul nr. 97 B* a primit numele de *mașina purpurie (purple machine)*. Cu ajutorul ei, la 25 septembrie 1940, a fost recepționat și descifrat primul text japonez. A fost, după cum se exprimă Farago, un moment „remarcabil" în istoria criptologiei americane. Se spune că înșiși constructorii *mașinei purpurii* au fost atît de uluiți și de entuziasmați, totodată, încît ar fi exclamat că totul era doar o „vrajă", o „amăgire".[6] Din acea clipă, operația de descifrare a codurilor diplomatice japoneze de către americani primise un nume : *Magic* (cu *M*) ; cu *m* mic *(magic)* aveau să fie desemnate toate mesajele interceptate și decriptate cu ajutorul mașinilor speciale. Documentele respective,

[5] În calendarul japonez anul 2597 = 1937. Marina imperială utiliza *tipul nr. 97*, iar Ministerul de Externe *tipul nr. 97 B* sau *mașina* B.

[6] În limba engleză : vrajă, amăgire — magic.

incluse în categoria celor considerate ca fiind „foarte secrete" *(top secret)*, nu aveau să fie comunicate decît unui număr extrem de redus de persoane (12—15)[7].

*
* *

În momentul cînd au intrat în războiul mondial, S.U.A. erau pe punctul de a-și reorganiza serviciile de informații și contrainformații. După cum s-a arătat, Washingtonul nu ducea lipsă de birouri secrete, dimpotrivă. Asemenea birouri funcționau pe lîngă numeroase departamente. Îndeosebi Ministerul de Interne, Ministerul Comerțului, Ministerul Agriculturii, Ministerul de Război, Ministerul Marinei, armata, aviația și *F.B.I.*-ul dispuneau de servicii de informații bine organizate. Din nefericire, despre o corelare a activității acestor opt servicii nici vorbă nu putea fi ; fiecare veghea cu atenție la păstrarea prerogativelor lor și tindea la extinderea propriei arii de acțiune în detrimentul celorlalte. Intervenția energică a președintelui Roosevelt nu a avut darul să limpezească prea mult lucrurile. În iunie 1941, el a decis fondarea unui *Serviciu pentru coordonarea informațiilor (Co-ordination of information — C.O.I.)*, pe care l-a pus sub conducerea unui... adversar politic și bun prieten, colonelul William Donovan. Acest organism, în sarcina căruia intrau strîngerea de știri secrete, pregătirea și conducerea „operațiilor speciale", îndrumarea propagandei subversive, a trebuit să înfrunte din prima zi ostilitatea manifestă a restului birourilor secrete americane ce-și vedeau — fiecare — încălcate atribuțiile. Cu excepția lui Roosevelt, Donovan a întîlnit atunci înțelegere și încurajări doar din partea *B.S.C.*-ului britanic din New York, cu care a colaborat intens.

Catastrofa de la Pearl Harbor nu a reprezentat un dezastru doar pentru forțele armate ale S.U.A. ; în egală

[7] Hitler a aflat ceva despre faptul că americanii descifraseră codurile diplomatice japoneze, dar nu și-a înștiințat aliatul (!). Trebuie remarcat că nici criptologii niponi nu au stat inactivi. După unele informații, în 1941 ei reușiseră să „spargă" 4 din 5 coduri americane, însă nu și pe cel mai important.

măsură, ea a pecetluit „prăbușirea definitivă" a vechiului sistem de spionaj și contraspionaj american[8]. Numeroasele anchete întreprinse ulterior asupra celor întîmplate în Hawaii au evidențiat faptul deosebit de grav că, în ajunul lui 7 decembrie 1941, oficialitățile americane nu au fost lipsite atît de informații privind intențiile japonezilor, cît mai mult de un organism care să centralizeze și să evalueze datele primite. Parcurgînd astăzi paginile multiplelor documente sau depoziții prezentate la anchetele întreprinse, rămînem surprinși de cît de puțin credit s-a acordat unor rapoarte ale spionilor americani, de absența oricărui efort serios de adunare și sistematizare a informațiilor sosite la Washington pe cele mai diverse canale. Evident, deficiențele semnalate în organizarea și funcționarea sistemului american de spionaj și contraspionaj nu putea să nu conducă, și au condus, la Pearl Harbor. Eșecul înregistrat a fost de proporții prea mari, cauzele au fost prea clare și interesele în joc prea mari pentru ca Washingtonul să nu procedeze cu promptitudine și hotărîre la reformarea serviciilor sale secrete. În vara anului 1942 s-a creat *Comitetul mixt* al șefilor de stat major ai armatei, marinei și aviației S.U.A. *(Joint Chiefs of Staff — J.C.S.)*. Noul organism, comandat de amiralul William Leahy, și-a asumat, între altele, și sarcinile coordonării spionajului militar și a propagandei de război. În acest context, la 13 iunie 1942 din agenția *C.O.I.* au luat naștere două organisme cu profil militar plasate sub îndrumarea *J.C.S.*-ului :

1) *Oficiul informațiilor de război (Office of War Information — O.W.I.)*, condus de un foarte cunoscut scriitor și radiocomentator, Elmer Davis, care se îndeletnicea în principal cu adunarea informațiilor și dirijarea întregii activități de propagandă și contrapropagandă. O secție se ocupa de propaganda în S.U.A., iar cealaltă — *F.I.S. (Foreign Information Service)*[9], condusă de dramaturgul Robert Sherwood, dirija „propaganda neagră" în spatele frontului inamic, ca și întregul război psihologic în afara granițelor americane. Concomitent, *O.W.I.* a funcționat și ca organism pentru strîngerea știrilor și prelucrarea lor,

[8] F. M. Sergheev.

[9] Trecută la *O.W.I.* în martie 1943.

ce intrau în sarcina următoarelor birouri în subordine: „biroul faptelor și cifrelor", „biroul informațiilor în probleme foarte importante", „biroul informațiilor străine" și „biroul pentru informațiile militare". S-a urmărit, pe cît posibil, evitarea dublării celorlalte servicii secrete de către *O.W.I.* În timpul războiului, oficiul lui Davis a dispus de fonduri considerabile. Astfel, numai în anul 1943 a primit 34 milioane dolari, din care a cheltuit 26 de milioane pentru propaganda externă.

2) *Oficiul serviciilor strategice (Office of Strategic Services — O.S.S.)*, încredințat lui William Donovan, avansat general. *O.S.S.*-ul întruchipează organizația de spionaj nr. 1 a Statelor Unite din vremea ultimului conflict mondial. Constituită chiar în iureșul marii conflagrații, ea purta toate amprentele războiului în care erau angajate S.U.A. și aliații lor — un război total[10]. În același timp, *O.S.S.*-ul a reflectat exact personalitatea șefului său — generalul Donovan. „Wild Bill" (Bill nesăbuitul sau sălbatecul), cum i se mai spunea, a fost inițial creatorul, apoi motorul faimoasei organizații. Doi foști agenți [11] opinează că „*O.S.S.*-ul *era Donovan*". Pornind de la 35 de oameni, *O.S.S.*-ul se dezvoltă vertiginos, numărînd curînd aproximativ 12 000 de colaboratori (personalul din centrală, agenți etc.); a îndeplinit sarcini din cele mai diverse și neașteptate, în mai toate regiunile globului; a repurtat succese neobișnuite și a suferit înfrîngeri neașteptate, fapt care a divizat pe istoricii săi în contestatari și admiratori necondiționați; în fine a plănuit sau a trecut la înfăptuirea unor proiecte dintre cele mai stranii și extravagante din cîte și-au propus vreun serviciu secret în al doilea război mondial[12].

Ce a fost, în definitiv, *O.S.S.*-ul? A fost un imens angrenaj de spionaj și contraspionaj pe măsura uriașei puteri economice, militare și politice a Statelor Unite. Ordonanța președintelui Roosevelt din 13 iunie 1942, prin

[10] După A. Dulles *O.S.S.*-ul a „încercat totul"!

[11] Stewart Alsop și Thomas Braden.

[12] Vezi planul de a se da foc capitalei japoneze cu ajutorul unor lilieci, transportați peste Ocean în avioane, purtători de bombe incendiare!

care se înlocuia *C.O.I.* cu *O.W.I.* și *O.S.S.*, stabilea că sarcina acestuia din urmă consta în „adunarea și analizarea informațiilor strategice", precum și în „prepararea și executarea misiunilor speciale". Fiind supus nemijlocit *Comitetului mixt* al șefilor de stat major, *O.S.S.*-ul devenea intangibil la orice atacuri, intrusiuni din partea organizațiilor specializate concurente (mai ales *F.B.I.*-ul și *G. 2)*. Singur președintele american, în calitatea-i de comandant suprem, se putea amesteca în afacerile lui „Bill" Donovan. Acesta, pentru conducerea oficiului, s-a înconjurat de un important stat major însumînd nu mai puțin de 250 de specialiști. Aparatul central era divizat în două mari verigi: 1) secțiile sau serviciile operative și 2) secțiile pentru spionajul strategic.

Secțiile operative erau patru la număr, specializate fiind în: spionaj, contraspionaj, diversiune și sabotarea moralului trupelor inamice. Cea mai importantă era *secția de spionaj (Special Intelligence — S.I.)* în străinătate care cuprindea mai multe „subsecții" (vest-europeană, nord-europeană, nord-africană și extrem orientală). *Secția de diversiune (Special Operation — S.O.)* era însărcinată cu pregătirea și executarea operațiunilor cu caracter „special" în spatele fronturilor inamice. *Secția de sabotare morală (Morale Operation — M.O.)* își propunea să creeze și să întrețină o stare de panică, de neliniște în rîndurile trupelor axiste, răspîndind vești false despre epidemii, atentate etc. *Secția de contraspionaj (Counter Intelligence — C.I.)* veghea — paralel, dar nu conjugat — cu *F.B.I.*-ul și serviciile corespunzătoare ale forțelor militare asupra misiunilor americane din străinătate, precum și la păstrarea secretului tuturor operațiunilor planificate de către *O.S.S.*

Secțiile de spionaj strategic, în număr de cinci, se îndeletniceau cu adunarea, sistematizarea și analiza informațiilor celor mai diverse (militare, economice, politice, diplomatice, resurse naturale, caracteristicile geografice ale unor regiuni de pe glob ș.a.). Principala secție de „spionaj strategic" — *secția de cercetare și analiză* — era condusă de un prestigios istoric american, profesorul W. Langer, și reunea specialiști de înaltă calificare în di-

verse domenii (istorie, geografie) [13]. Celelalte servicii se ocupau cu cercetarea situației financiare și a fluctuațiilor valutare în toate țările, cu adunarea datelor despre șefii politici sau militari ai statelor străine, despre imigranți ori cu studierea hărților.

În afară de secțiile, esențiale, menționate, *O.S.S.*-ul mai cuprindea numeroase alte birouri, sectoare tehnice și auxiliare pentru comunicații, fotografii, procurarea documentelor false, transporturi, administrație etc. Dintre birourile din această ultimă categorie, *sectorul științific*, dirijat de un savant de talia lui Stanley P. Lovell, a întreprins ample investigații pentru descoperirea unora din cele mai fanteziste arme bune de utilizat în bătălia de pe frontul invizibil (pistolete de toate tipurile, otrăvuri și gaze cu proprietăți speciale etc.).

O.S.S.-ul și-a creat filiale în străinătate (Anglia, Franța, Suedia, Iran, Egipt, China, Turcia, Elveția, Spania și Alger). Filiala din Londra, cea mai importantă, era replica *B.S.C.*-ului britanic de la New York. În cei peste trei ani de existență [14], *O.S.S*-ul a beneficiat de o deosebită bunăvoință din partea cercurilor din Washington în ceea ce privește alocarea fondurilor necesare desfășurării activității sale. Că este așa ne-o dovedește „nota de plată" finală prezentată de oficiul lui Donovan în 1945 : 135 milioane dolari cheltuieli totale ! Atenția de care s-a bucurat *O.S.S.*-ul nu a fost întîmplătoare. Din primul moment, întrevăzînd rolul organizației lui Donovan, marile trusturi și bănci de peste Ocean s-au interesat îndeaproape de ea și au depus eforturi vizibile pentru a o controla. Este prematur să stabilim în ce grad au reușit aceasta, dar cîteva fapte se impun atenției : printre colaboratorii cei mai apropiați ai lui „Wild Bill" s-au aflat membrii sau reprezentanți ai „marilor familii" (Morgan, Mellon, Dupont ș.a.) sau concerne *(United States Steel Co., Standard Oil)*;

[13] Alsop și Braden observă că *O.S.S.*-ul adunase „o galaxie de vedete venite din cele mai bune centre universitare".

[14] *O.S.S.*-ul a fost dizolvat la 20 septembrie 1945 printr-un ordin al președintelui Truman, care a cedat astfel presiunilor serviciilor specializate rivale ale S.U.A. În locu-i, în 1947, s-a constituit, ca organism civil, *C.I.A.* Consolidată sub direcția lui Allen Dulles (1953—1961), *Agenția Centrală de Investigații* continuă să fie principalul organism de spionaj al Statelor Unite.

în cursul războiului, paralel cu rolul pozitiv jucat în obținerea victoriei asupra statelor Axei, *O.S.S.*-ul s-a îngrijit de crearea unor condiții favorabile pentru acțiunea companiilor nord-americane în toate părțile globului în epoca postbelică ; tot atunci, el s-a angajat în unele regiuni geografice (vezi Indochina) care pînă astăzi continuă să fie, tocmai datorită intervenției S.U.A, zone „aprinse" pe harta lumii ; încercări similare cu cele ale *S.O.E*-ului britanic, de a „încadra" mișcările europene de rezistență, cu scopul de a preveni evoluția într-un sens „nedorit", pentru cercurile guvernante de la Washington, a evenimentelor din unele țări (Franța, Italia, Iugoslavia) în care masele populare, în frunte cu comuniștii, se ridicaseră activ la lupta împotriva fascismului.

Paralel sau conjugat cu *O.S.S.*-ul au activat, în vremea războiului, și alte servicii speciale de informații și contrainformații. Organizația lui Hoover, *F.B.I.*-ul, acoperea întregul continent american. În cadrul departamentelor Marinei și Războiului au continuat să funcționeze, cu bune rezultate, *O.N.I., M.I.D., G. 2* și altele. De asemenea, toate genurile de arme dispuneau de birouri speciale de spionaj și contraspionaj atașate statelor majore ale unităților aflate pe diversele teatre de operațiuni militare.

*

* *

Între 1942—1945, în evoluția raporturilor generale dintre Marea Britanie și Statele Unite un loc aparte l-a ocupat problema serviciilor secrete. Englezii, dispunînd de numeroase și experimentate birouri secrete, au intenționat să-și rezerve rolul de conducător în războiul invizibil purtat contra agenților Axei. Deplin încrezători și mîndri de *I.S.*-ul lor, ei priveau cu indulgență serviciile secrete ale americanilor. Chiar *O.S.S.*-ul nu le inspira excesivă încredere, considerîndu-l prea „tînăr" și, deci, lipsit de experiență. Trebuie spus că, pînă la un punct, britanicii nu vedeau nicidecum deformat lucrurile. Supremația lor era confirmată de faptul că, mult timp, conduseseră nestingheriți ostilitățile pe fronturile subterane din

Africa de nord, Mediterana și Europa de vest. Situația a suferit modificări sensibile în urma creării *O.S.S.*-ului, devenit nu prea tîrziu un aliat prețios și un adversar deloc neglijabil pentru serviciile secrete britanice. Triumful categoric al primei operații de anvergură montată de *O.S.S.* (cu prilejul debarcării în Africa de nord, în noiembrie 1942 a fost de bun augur pentru americani, care s-au grăbit să pretindă englezilor „drepturi egale" în conducerea operațiilor „speciale" puse la cale pe vechiul continent. Marea Britanie va accepta după lungi tergiversări, la 15 mai 1943, și numai după ce americanii au amenințat că *O.S.S.*-ul va trece la „dublarea" *I.S.*-ului în țările ocupate din Europa. De atunci și pînă la sfîrșitul războiului, *O.S.S.*-ul și *I.S.*-ul vor dirija de pe picior de perfectă egalitate diversele acțiuni secrete (spionaj, diversiuni în Franța, Belgia, Germania, contacte cu Rezistența etc.).

În 1942—1943 s-a trecut la constituirea primelor *servicii interaliate* de spionaj și contraspionaj. Apariția lor a fost rezultatul adîncirii colaborării politice și militare dintre Anglia și Statele Unite și dictată de necesitățile continuării războiului contra statelor Axei. Pentru dirijarea operațiunilor militare pe fronturile de interes comun, cele două puteri capitaliste au organizat comandamente unice. Așa au fost *S.H.A.E.F.*-ul *(Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force)* [15], creat în 1944 sub comanda generalului american Dwight Eisenhower, pentru zona europeană, și *A.G.H.*-ul *(Allied General Headquartiers)* [16] lui Douglas Mac Arthur, pentru zona Pacificului de vest. Ca un corolar al acestor organisme militare apar mai multe servicii de spionaj și contraspionaj alcătuite din englezi și americani. Astfel, în cadrul *S.H.A.E.F.*-ului funcționa un *Birou II* comun *(G. 2)* îndrumat de un britanic, generalul Kenneth W. D. Strong. De asemenea, Mac Arthur dispunea de un *G. 2*, reorganizat în martie 1942 ca *A.I.B. (Allied Intelligence Bureau)* [17]. Atît *G. 2*, cît și *A.I.B.*, comandat de generalul C. A. Willoughby, și-au demonstrat pe deplin rostul în cursul operațiilor militare.

[15] „Statul major suprem al Corpului Expediționar Aliat".
[16] „Statul major suprem interaliat".
[17] „Biroul interaliat de Informații".

În ultima fază a conflagrației mondiale asistăm la formarea unor noi și noi servicii interaliate însărcinate cu cele mai diferite misiuni de informații. Unul dintre acestea a fost *Subcomitetul pentru spionajul combinat al obiectivelor (Combined Intelligence Objectives Sub-Committee — C.I.O.S.)*, creat în vara anului 1944. Țelul *C.I.O.S.*-ului consta în cercetarea amănunțită a obiectivelor științifice germane ocupate prin avansul trupelor aliate pe teritoriul Reichului. Sfera de interese reieșea din profilul birourilor în subordine, cuprinzînd ofițeri și savanți civili specializați în fuzee, muniții, artilerie, chimie, metalurgie.

Din cele expuse se desprinde că, îndeosebi după 1942, rolul serviciilor secrete americane a fost de primă mărime în desfășurarea războiului secret. Complexitatea jocului birourilor secrete de la Washington încă nu poate fi integral deslușită, din cauza lipsei de documente ale căror secrete continuă a fi păzite cu strășnicie de către cei interesați. În această situație se impune încheierea că aportul la război al oficiilor secrete de peste Ocean s-a împărțit între servirea cauzei aliate și apărarea intereselor puternicelor trusturi nord-americane.

3) *Franța*

Dintre toate serviciile secrete moderne unul singur — am numit *Biroul II* francez *(Deuxième Bureau)* — a egalat, fără a fi depășit însă, *I.S.*-ul britanic în privința notorietății. Creat la 12 martie 1874, pe lîngă statul major al armatei franceze, *Deuxième Bureau* a fost amestecat în cîteva „afaceri" despre care se află detalii și în manualele școlare : cazul căpitanului Alfred Dreyfus sau activitatea controversată a agentei germane „H-21" (alias „Mata Hari"), devenită *post-mortem* spioană „hors série" și intrată în legendă. La acestea se adaugă o activitate extrem de fructuoasă în anumite momente, mai ales în vremea primului război mondial, cînd, sub comanda colonelului Goubet și a tenacelui căpitan Ladoux, *Deuxième Bureau* a excelat pe toate fronturile bătăliei secrete. A fost motivul, credem noi, esențial pentru care multe țări au ho-

tărît să recurgă la modelul francez în organizarea propriilor birouri de informații și contrainformații. Așa se explică că în cazul multor armate moderne, în noima de servicii, sectoare etc. existente pe lîngă marile state majore, sînt nelipsite birourile purtînd cifra II și însărcinate aproape invariabil cu aceleași misiuni ofensive (spionaj) și defensive (contraspionaj).

Cînd a intrat în al doilea război mondial, la 3 septembrie 1939, Franța dispunea în cadrul fiecăreia dintre cele trei genuri de arme de servicii specializate în spionaj și contraspionaj. Astfel, la marină și aviație funcționau *Service de Renseignement de la Marine* și, respectiv, *Service de Renseignement de l'Aviation*. Aceste oficii erau însă depășite — ca organizare, importanță și eficiență — de către birourile secrete existente pe lîngă marele stat major al armatei terestre.

După 1918, biroul de informații și contrainformații al marelui stat major al armatei s-a aflat timp de mai mulți ani în eclipsă. El s-a restabilit în prima parte a deceniului al patrulea, o dată cu înrăutățirea situației internaționale după venirea lui Hitler la putere și intensificarea înarmării Germaniei. Sub raportul organizării, în ajunul celui de-al doilea război mondial biroul de spionaj și contraspionaj al marelui stat major francez apare ca un *organism bicefal* cuprinzînd *Deuxième Bureau* și *Service de Renseignement et de Contre-Espionnage (S.R.)*. Erau două servicii deosebite, între care s-a stabilit o colaborare armonioasă rezultînd din profilul fiecăruia dintre ele. Astfel, *S.R.*-ul se îndeletnicea cu activitatea propriu-zisă de spionaj și contraspionaj, fiind *colectorul* știrilor. În același timp era un *furnizor de informații* pentru *Deuxième Bureau*, care se ocupa de centralizarea și prelucrarea datelor pentru uzul direct al marelui stat major.

a) *S.R.* al armatei s-a aflat o bună perioadă (1936—1944) sub comanda colonelului (apoi general) Louis Rivet. „Centrala" avea două branșe : administrativă și operațională. *Serviciul administrativ* se îngrijea de problemele ce trebuiau să asigure buna funcționare a întregului *S.R.* (personal, finanțe etc.). Cealaltă branșă cuprindea patru *servicii operaționale* : 1) *S.R.* propriu-zis ; 2) Serviciul de contraspionaj — *C.E. (Contre-Espionnage)* ; 3) Serviciul de transmisiuni și decriptaj ; 4) Fișierul central. Dintre serviciile operaționale, primele două erau cele mai importante.

S.R. propriu-zis, condus de comandantul Perruche, includea trei *secții geografice* (Germania ; U.R.S.S. ; Italia și Spania) și o *secție tehnică*. În preajma marii conflagrații mondiale, în legătură directă cu necesitatea cunoașterii aprofundate a inamicului virtual, s-a dezvoltat intens *secția germană*.

Serviciul de contraspionaj — *C.E.* — cuprindea aceleași *secții geografice* ca și *S.R.*, plus o *secție specială* pentru cercetarea „propagandei revoluționare" *(P.R.)*. În ultimii ani care au precedat izbucnirea războiului, *C.E.*-ul, sub conducerea comandantului de escadron (apoi general) Guy Schlesser [1], și-a sporit activitatea ca urmare a intensificării spionajului nazist în Franța. În acțiunile sale, *C.E.*-ul s-a bucurat de asistența organismelor speciale ale Ministerului de Interne și Prefecturii de Poliție din Paris.

„Centrala" sau „Casa" *(Maison)* lui Rivet dispunea de numeroase „posturi" pentru studierea inamicului, la : Metz, Belfort, Lille, Marsilia, Alger, Rabat și Tanger, Beirut, Djibouti și Tien-Tsin. Fiecare dintre ele avea mai multe „antene" avansate care „acopereau" teritoriile Germaniei, Italiei, Spaniei etc.

În rîndul „avanposturilor" serviciului lui Rivet intrau misiunile militare atașate reprezentanțelor oficiale franceze din străinătate. Următoarele „avanposturi" ale *S.R.*-ului „acopereau" Reichul nazist în preajma războiului : Haga, Bruxelles, Berna, Viena, Praga, Varșovia și Berlin. Informațiile provenite de la atașații militari ai Parisului au completat, în mod fericit, pe acelea culese de agenții — plătiți sau benevoli — ai *S.R.*-ului francez.

Pînă la 1 septembrie 1939 *S.R.*-ul a reușit să contacteze mai mulți agenți situați în posturi-cheie la viitorii inamici, Germania și Italia în speță. Ei au devenit pentru

[1] Ajunctul său era șeful *secției germane*, căpitanul Paul Paillole, care se va distinge în anii războiului, cînd a preluat conducerea întregului *C.E.* francez.

„Casa“ colonelului Rivet *sursele* „T“, „D“ sau „A“. Prin ultimele două *surse*, *S.R.*-ul pătrunsese chiar în inima *Wehrmacht*-ului nazist, la *O.K.W.*

Mulțumită multiplelor surse de informare de care dispunea, serviciul lui Rivet a aflat din vreme despre preparativele lui Hitler pentru cotropirea Austriei, Cehoslovaciei și Poloniei. La fel, în cursul „războiului ciudat“ din 1939—1940 *S.R.*-ul francez a luat cunoștință de faptul că *Wehrmacht*-ul stătea „cu arma la picior“ pentru a ataca în Apus. Declanșarea ofensivei de la 10 mai 1940 nu a surprins de fel pe oamenii lui Rivet care avertizaseră autoritățile în drept asupra pericolului iminent.

Organizația lui Rivet a lucrat în „umbră“ pînă în prima zi a războiului mondial ; de la 1 septembrie 1939 ea a devenit un serviciu oficial — *Biroul V (5e Bureau)* al marelui stat major al armatei franceze.

b) *Deuxième Bureau* este cel mai cunoscut dintre serviciile secrete franceze. Ca și în cazul *I.S.*-ului londonez, lui i se substituia restul oficiilor secrete ale Parisului. Publicul larg știa prea puțin sau nu cunoștea nimic despre *S.R.* ale armatei, marinei sau aviației. În schimb, presupunea că-i erau necunoscute puține lucruri privind *Biroul II*, al cărui număr de telefon se afla — înainte de război — în cartea abonaților de la Paris ! În preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial (1935—1940), *Deuxième Bureau* s-a aflat sub conducerea unei personalități unanim apreciate — colonelul (apoi general) Gauché. Pe baza informațiilor ce-i proveneau, Gauché a efectuat estimări de o înaltă profesionalitate asupra pregătirilor și intențiilor inamicilor posibili ori siguri ai Franței. S-a acordat atenție maximă Germaniei, astfel că șefii militari și politici de la Paris au fost ținuți neîncetat la curent asupra celor petrecute peste Rhin. „Sintezele“ întocmite de către oamenii lui Gauché au „tradus“ corect [2] — după cum aveau să dovedească evenimentele — eforturile de înarmare și țelurile lui Hitler, constituind unul dintre

[2] Motiv pentru care șeful lui *Deuxième Bureau* va fi supranumit „Casandra anilor fatali“.

cele mai serioase semnale de alarmă de care guvernanții celei de-a III-a Republici nu au voit să țină cont și acest lucru a precipitat catastrofa militar-politică din 1940.

*
* *

După înfrîngerea Franței în iunie 1940, serviciile secrete militare nu și-au încetat activitatea. *Deuxième Bureau*, condus succesiv de coloneii Besançon și Baril, a continuat să funcționeze legal în cadrul așa-numitei „Armate a Armistițiului“ aflată la dispoziția guvernului de la Vichy. Existența lui a încetat o dată cu suprimarea acesteia de către nemți, în noiembrie 1942. Nemții au cerut și obținut de la Pétain, șeful regimului colaboraționist de la Vichy, desființarea lui *5e Bureau*, adică a *S.R.*-ului colonelului Rivet. *Biroul V* a fost dizolvat, însă nu și „Casa“ lui Rivet. Imediat după încheierea armistițiului din 22 iunie 1940, colonelul a procedat la reorganizarea „Casei“ sale, adaptînd-o noii situații. Cum nu mai putea fi vorba de o existență legală, serviciul a activat sub firme de împrumut : *S.R.* propriu-zis în cadrul lui *B.M.A.* sau *M.A. (Bureau des Menées Antinationales)*, iar *C.E.*-ul, dirijat acum de Paillole, pe lîngă *T.R. (Travaux Ruraux)*. În aceeași vreme s-au reconstituit *S.R.* ale aviației și marinei, respectiv sub comanda col. Ronin și a căpitanului de vas Sanson. Subvenționarea acestei constelații de servicii speciale se făcea din fondurile secrete ale Ministerului Apărări Naționale. Nu a trebuit să treacă timp îndelungat pentru ca nemții să afle că *S.R.* franceze nu fuseseră desființate. Locot.-colonelul Reile, șeful lui *Abwehrleitstelle III F* din Paris, menționa alarmat într-un raport prezentat superiorilor săi la 28 noiembrie 1942 că „în cursul anilor 1940—1942 *S.R.* militar francez [3] a continuat, violînd condițiile armistițiului, să facă spionaj contra Germaniei...“ Era vorba, deci, de o dublă încălcare a armistițiului : continuarea activității *S. R.* franceze și investigarea cotropitorilor. Intervențiile presante ale germanilor pe lîngă guvernul de la Vichy pentru dizolvarea birourilor secrete nu au avut efectul scontat.

[3] În fapt erau mai multe !

Astfel, Pétain și Laval s-au grăbit să satisfacă pretențiile ocupanților, desființînd *B.M.A.*-ul în august 1942 sau propunînd o fuziune a *S.R.* franceze cu *Abwehr-ul* ! Dar amiralul Darlan, succesorul desemnat al lui Pétain, nu a admis ca, în conflictul său cu Laval, să fie lipsit de un serviciu secret. În august 1942, el a însărcinat pe omniprezentul Rivet să creeze un *S.R.* unificat. Colonelul s-a conformat și, astfel, a apărut *Organe Directeur du Renseignement*, care dirija activitatea *S.R.* militare (din cadrul armatei, aviației și marinei) și a *C.E.*-ului lui Paillole. Ca șef al întregului ansamblu a fost uns, bineînțeles, colonelul Rivet. Edificiul nu a apucat să fie consolidat, cînd debarcarea Aliaților în Africa de nord, la 8 noiembrie 1942, l-a zguduit din temelii. Evenimentele care au urmat vor marca readucerea „Casei" lui Rivet pe drumul cel bun.

Astfel, activitatea serviciilor secrete militare franceze între 1940—1942 s-a remarcat în primul rînd prin sinuozitate. Nici nu se putea să fie altfel, deoarece, funcționînd — mai mult sau mai puțin legal — în ambianța regimului de la Vichy, aceste servicii au fost implicit atrase în jocul întortocheat urmat de echipa de trădători avînd în frunte pe Pétain și Laval. Ceea ce trebuie evidențiat este faptul că, spre onoarea lor, cei mai mulți dintre membrii oficiilor secrete militare franceze, păstrînd noțiunea clară a trădării, nu au cedat tentațiilor de colaborare cu ocupanții și au rămas antigermani convinși [4]. După debarcarea trupelor anglo-americane în Africa de nord franceză, ei s-au mutat, împreună cu birourile lor, la Alger, alăturîndu-se cauzei aliate. Era o aliniere tardivă, căci între timp un alt serviciu secret francez, funcționînd în cadrul mișcării generalului Charles de Gaulle, își cîștigase merite remarcabile în confruntarea deschisă și decisă cu dușmanul, iar nicidecum — mai ales — în conciliabulele Vichy-ului.

*

* *

Generalul de Gaulle a intervenit decisiv pe arena istoriei în clipele de agonie ale celei de-a III-a

[4] Henri Michel.

Republici. Într-un apel citit la postul de radio Londra la 18 iunie 1940 el s-a adresat tuturor compatrioților, înștiințîndu-i că decisese să continue lupta pentru repunerea Franței în drepturile ei și pentru a-i reda măreția, pentru zdrobirea învingătorilor de moment. El chema pe toți francezii dornici să-și salveze patria să se înroleze sub ordinele sale în mișcarea care, în mod simbolic, a luat numele de *France Libre*. Mișcarea a dispus de la început de trupe (*F.F.L. — Forces Françaises Libres*), iar din septembrie 1941 de un *Comité National Français (C.N.F.)*, embrion al unui viitor guvern provizoriu. Cît privește *F.F.L.*, ele dispuneau de un stat major la Londra, organizat în vara anului 1940. Acest stat major cuprindea și clasicul *Deuxième Bureau*, încredințat la 1 iulie 1940 unui amator în informații și contrainformații, căpitanul André Dewavrin, devenit foarte cunoscut ulterior sub numele de împrumut : colonelul Passy. Biroul lui Passy, care a numărat inițial doar 7 membri, a fost conceput ca unicul serviciu de spionaj și contraspionaj al *Franței Libere*. De la 15 aprilie 1941 el s-a și intitulat *Service du Renseignement (S.R.)*. În memoriile sale, col. Passy insistă asupra greutăților întîmpinate în organizarea serviciului său : lipsă de fonduri, de oameni, de încredere, plus ignoranța „totală" în materie de informații și contrainformații. Este adevărat că s-a bucurat de sprijinul unor organisme britanice (*I.S.* și *S.O.E.* cu precădere), dar acestea nu au acționat total dezinteresat. Ele aveau nevoie de informații de pe continent și, în plus, nu s-au dat în lături să încerce a-și instaura controlul asupra organizației lui Passy. Înlăturarea „jugului" britanicilor a necesitat multe eforturi din partea generalului de Gaulle și a col. Passy, înfăptuindu-se în linii mari prin 1942, cînd raporturile dintre *S.R.* francez, pe de o parte, și *I.S.* și *S.O.E.*, pe de alta, au ajuns să fie bine precizate prin acorduri bilaterale. Meritul col. Passy în crearea unui bun *S.R.* al mișcării gaulliste a fost inestimabil. Tînărul militar, fost pînă nu demult profesor la Academia Militară din Saint-Cyr, s-a dovedit a fi fost „amatorul inspirat" [5] al informațiilor și contrainforma-

[5] Jacques Bergier.

ţiilor. Metodele pe care le-a utilizat şi rezultatele pozitive obţinute au dezorientat pînă şi pe „profesioniştii" în materie, fie francezi, fie britanici. Pentru Passy a apărut clar de la început că serviciul său nu trebuia să rămînă un *organism tradiţional*, ci că în faţa lui se aflau, date fiind împrejurările, sarcini similare dar şi deosebite de cele ale birourilor mai „vechi" de spionaj şi contraspionaj. Astfel, excepţie făcînd îndatorirea de a strînge informaţii utile pentru *F.F.L.* şi Aliaţi, *S.R.*-ul avea menirea de a încuraja şi sprijini mişcarea de rezistenţă militară sau civilă din Franţa, precum şi de a stabili şi întări apropierea, contactul între acestea din urmă şi mişcarea generalului de Gaulle ce acţiona în afara metropolei. Rolul biroului lui Passy a fost, după opiniile cele mai autorizate [6], „considerabil" în realizarea unităţii Rezistenţei externe cu cea internă, ca şi în preluarea conducerii întregii mişcări de către generalul de Gaulle.

Serviciul secret al *F.F.L.* s-a adaptat permanent sarcinilor tot mai dificile şi multiple cu care a fost confruntat. Aceasta rezultă şi din reorganizarea sa continuă : *B.C.R.A.M. (Bureau Centrale de Renseignements et d'Action Militaire)*, în ianuarie 1942, şi *B.C.R.A. (Bureau Centrale de Renseignements et d'Action)*, în vara anului 1942. Sub această ultimă firmă, biroul lui Passy — cu sediul la Londra, pe *Duke Street*, nr. 10 — îşi va înscrie numele între serviciile secrete vedetă din vremea războiului mondial. Conform cu ţelurile urmărite, *B.C.R.A.* avea următoarea organizare în anul 1942 :

1) *Comandamentul* — col. Passy şi adjunctul său, locotenentul Martin.

2) *Secţia de informaţii (R. — Renseignements)*, condusă de căpitanul Manuel.

3) *Secţia de acţiune militară (A.M. — Action Militaire)*, dirijată de căpitanul Lagier.

4) *Secţia de contraspionaj (C.E. — Contre-Espionnage)*, sub locotenentul Warin.

5) *Secţia pentru probleme tehnice, de cifru şi financiare (T.C.F.)* a locotenentului Drouot.

[6] Henri Michel.

6) *Secţia evadări (E. — Evasion)*, îndrumată de locotenentul Mitchell.

7) *Secţia de studii şi coordonare (A/EC — Section d'Etudes et de Coordination)*, dirijată succesiv de Granville şi de Maurice Duclos (alias „Saint-Jacques").

8) *Secţia de documentare şi difuzare (D.D. — Documentation et Diffusion)*, condusă succesiv de locotenenţii Guidet şi Bussy.

9) *Secţia politică (N.M. — Non Militaire)* a lui Louis Vallon.

Metodele utilizate de *B.C.R.A.* au apărut — cum am mai spus — stranii „specialiştilor" în spionaj şi contraspionaj. Desfăşurarea rapidă a evenimentelor nu permitea lui Passy să recurgă la agenţi „profesionişti", cu un lung stagiu de pregătire în arta spionajului. Atunci Passy s-a folosit în principal de *agenţi amatori*, majoritatea francezi care s-au oferit voluntar să îndeplinească misiuni în metropolă. Între cei dintîi s-a aflat şi un tînăr de 35 de ani, pe nume Gilbert Renault, plecat în septembrie 1940. Ajuns în Franţa, el a pus bazele unei organizaţii de un tip deosebit pentru culegerea şi transmiterea informaţiilor — *reţea (réseau)*, care va servi ca model pentru toate celelalte creaţii ulterioare ale biroului lui Passy pe teritoriul metropolei ocupate. Renault a îndeplinit mai multe misiuni în Franţa şi, sub pseudonimul de colonelul Rémy, îşi va dobîndi notorietatea. Generalul de Gaulle consemnează în memoriile sale că Rémy, în cariera lui de agent secret, a vădit „un fel de geniu". Însuşi şeful *I.S.*-ului, generalul Menzies, i-a declarat lui Passy, în anii războiului, că îl socotea pe Rémy „cel mai extraordinar agent secret pe care l-a întîlnit vreodată" ! Inovaţia *B.C.R.A.*-ului nu s-a limitat numai la selecţia agenţilor trimişi pe continent. Din nou sfidînd regulele jocului, oamenii lui Passy au acceptat să slujească în reţele cetăţeni de cele mai diverse preocupări şi categorii sociale, *ardenţi* ai cauzei sau *benevoli* care ştiau să observe sau aveau ceva de transmis despre inamic. Adesea agenţii *B.C.R.A.*-ului au găsit asemenea reţele constituite şi, atunci, misiunea lor s-a limitat în a le pune în legătură cu Londra. Sistemul reţelelor a luat o mare amploare. În preajma Eliberării,

în rețele și subrețele *(sous-reseau)* activau mii, zeci de mii de informatori. S-a ajuns, astfel, la un *spionaj de masă (renseignement de masse)*, în fața căruia ocupanții au fost siliți să se recunoască neputincioși. Printre cele mai importante *rețele de informații* ale lui Passy în Franța citām : *C.N.D. (Confrérie Notre-Dame)*, a lui Rémy, *Gallie, Vector, Phalanx, Brutus, Cohors, Famille, Ali, Phratrie, Marco-Polo* ș.a. De asemenea, oamenii lui Passy au creat rețele de transmisiuni, evadări, parașutare etc. ori, mai cu seamă, au stabilit contacte și au ajutat grupurile și *mișcările (mouvements)* Rezistenței din metropolă. „Marele unificator" al Rezistenței interne, Jean Moulin, a acționat cu sprijinul constant al *B.C.R.A.*-ului în toată perioada care a precedat constituirea lui *C.N.R. (Conseil National de la Résistance)*, în 27 mai 1943.

B.C.R.A. a ieșit triumfător nu numai din confruntarea cu inamicul ; el a cîștigat și duelul cu serviciile secrete tradiționale franceze. Ne amintim că, după 8 noiembrie 1942, col. Rivet și-a mutat „Casa" în Africa de nord, la Alger. Aici el s-a pus la dispoziția generalului Henri Giraud, devenit — după asasinarea lui Darlan (25 decembrie 1942) — șeful forțelor și al posesiunilor franceze din Africa de nord. După „împăcarea" generalilor de Gaulle și Giraud și constituirea, la 3 iunie 1943, a *C.F.L.N.*-ului *(Conseil Français de Libération Nationale)*[7], s-a ridicat cu acuitate chestiunea unificării serviciilor secrete ale *Franței Libere*. Era o problemă dificilă, deoarece biroul lui Rivet[8] se socotea îndreptățit să „înghită" *B.C.R.A.*-ul, ceea ce de Gaulle și Passy nu au admis. Disputa s-a prelungit mai multe luni, fiind definitiv tranșată după consolidarea poziției lui de Gaulle în Africa de nord în urma retragerii totale a lui Giraud de pe scena politică și militară (14 aprilie 1944). Încă din noiembrie 1943, de Gaulle a investit pe Jacques Soustelle cu depline puteri pentru a cuprinde *B.C.R.A.* și *D.S.R./S.M.* într-un singur orga-

[7] La 15 mai 1944 se va transforma în „Guvern provizoriu al Republicii Franceze".

[8] Din decembrie 1942 a preluat titlul oficial *Direction des Services de Renseignements et de Sécurité Militaire (D.S.R./S.M.).*

nism — *D.G.S.S. (Direction Générale des Services Spéciaux)*. Colonelul Rivet a rezistat, cu sprijinul lui Giraud, pînă în aprilie 1944. Apoi *D.G.S.S.*-ul lui Soustelle, alcătuit pe baza *B.C.R.A.*-ului, a inclus în rîndurile sale întreg serviciul lui Rivet, care a fost pus în retragere. Se poate spune, deci, că în final *B.C.R.A.*-ul a învins serviciile secrete tradiționale franceze și nu invers. La 18 noiembrie 1944, *D.G.S.S.*-ul, instalat de-acum în Parisul eliberat, a fost transformat în *D.G.E.R. (Direction Générale d'Études et de Recherches)*, căruia în 1946 i-a succedat *S.D.E.C.E. (Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage)*, rămas în funcțiune pînă astăzi.

4) *Alte servicii secrete aliate*

În războiul secret desfășurat între 1939—1945 intervenția serviciilor speciale ale statelor mijlocii și mici aliate Națiunilor Unite a fost constantă și, nu o dată, însemnată. S-au remarcat mai cu seamă birourile de informații și contrainformații atașate guvernelor burgheze aflate în exil la Londra. Din capitala Marii Britanii, ele au condus acțiuni îndrăznețe de sabotaj și diversiune contra ocupanților pe continent ori au cules pe contul lor informații utile Aliaților. În această privință deosebit de active au fost *serviciile secrete* cehoslovac, polonez și norvegian, care au provocat importante daune cotropitorilor fasciști și au adunat pentru Aliați date elocvente privind mișcările trupelor axiste, fabricarea „armelor secrete" etc. Adesea, oficiile secrete ale cabinetelor din emigrație au colaborat cu marile organizații similare ale puterilor capitaliste *(I.S., S.O.E., O.S.S.)* în plănuirea și înfăptuirea unor „operațiuni speciale" combinate ce s-au dovedit folositoare pentru triumful cauzei Națiunilor Unite. În tot cursul conflictului, serviciile speciale respective s-au interesat îndeaproape de evoluția mișcării de Rezistență din propriile țări. Ele au sprijinit aceste mișcări, încercînd — ca și marile agenții britanice sau americane — să le „încadreze", pentru a le ține sub control. Aceste eforturi

au dat roade numai în unele țări (Belgia, Olanda, Danemarca) și au eșuat lamentabil în partea răsăriteană a continentului (Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia).

II) *U.R.S.S.*

Implicat în al doilea război mondial la 22 iunie 1941, în urma atacului prin surprindere executat de Germania hitleristă și aliații ei, statul sovietic va opune o rezistență îndîrjită cotropitorilor, contribuind esențial la spulberarea tuturor planurilor lor de cucerire a dominației mondiale. Între 1941—1945, pe frontul germano-sovietic s-a decis în mare măsură însăși soarta marii conflagrații mondiale. Pe acest front, cel mai puternic și mai periculos dintre statele Axei, Germania nazistă, și-a pierdut grosul mașinii de război, a suferit eșecuri de pe urma cărora nu și-a mai putut reveni. În războiul purtat contra ocupanților, popoarele U.R.S.S. au fost animate de preocuparea de a apăra toate cuceririle Marii Revoluții din 1917, de a alunga pe fasciști și de-a ajuta celelalte națiuni să înlăture jugul străin. Pentru a stăvili avansul mașinii de război a lui Hitler și aliaților lui, statul sovietic și-a încordat toate forțele, a mobilizat toate energiile, reușind în final nu numai să elibereze propriile teritorii cucerite, ci să și nimicească — în colaborare cu restul Națiunilor Unite — fiara fascistă pe teritoriul ei, de unde în 1939 declanșase agresiunea. În contextul luptei generale a popoarelor U.R.S.S. împotriva fasciștilor s-au încadrat admirabil și organele sovietice de informații și contrainformații.

În momentul intrării U.R.S.S. în război, guvernul sovietic dispunea de două organisme în sarcina cărora cădea în principal dirijarea activității de informații și contrainformații :

a) *N.K.G.B.*-ul *(Narodnîi Komissariat Gosudarstvennoi Bezopasnosti)* [1] fusese constituit chiar în 1941. Între ascendenții lui s-au numărat succesiv următoarele organe care, după 1917, și-au cîștigat mari merite în lupta dusă

[1] „Comisariatul Poporului pentru securitatea statului".

contra dușmanilor Revoluției și ai statului socialist : *Ceka, G.P.U., O.G.P.U.* și *N.K.V.D. N.K.G.B.*-ul avea menirea de a veghea la păstrarea securității interne a statului sovietic. Simultan se ocupa cu activitatea de informații, străduindu-se să țină la curent guvernul sovietic asupra planurilor puterilor capitaliste în ce privește U.R.S.S. în războiul general în curs de desfășurare. În mai-iunie 1941, el a informat exact pe conducătorii statului sovietic, despre masivele concentrări de trupe germane la granița vestică în vederea atacării U.R.S.S.

b) *G.R.U. (Glavnoe Razvedîvatelnoe Upravlenie)* [2] funcționa, de la crearea Armatei Roșii în februarie 1918, pe lîngă Ministerul Apărării din Moscova. În vremea ultimului război mondial, *G.R.U.*-ul a dobîndit succese cu totul remarcabile. Serviciul cel mai cunoscut din subordinea lui *(Biroul IV* sau „Centrul), comandat de către generalul F. Kuznețov („Directorul"), a dispus de cel puțin trei rețele de informații în străinătate („Ramsai" la Tokyo, „Rote Kapelle" în Germania și vestul Europei și „Rote Drei" în Elveția) de o eficacitate de-a dreptul extraordinară. Prin intermediul acestora Comandamentul sovietic a căpătat știri despre situația și intențiile inamicului de o asemenea exactitate și promptitudine încît s-a afirmat, bunăoară, că Stalin cunoștea directivele *O.K.W.*-ului ca și cum le-ar fi citit „peste umărul lui Hitler" ! Eroii rețelelor menționate — în ordine : Richard Sorge, Leopold Trepper și Rudolf Roessler — sînt considerați cu temei printre „agenții secreți ai secolului".

Rezultatele obținute de organele sovietice de informații și contrainformații în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei își află resursele nemijlocite în grandioasa activitate organizatorică și de îndrumare desfășurată de către P.C.U.S. și guvernul sovietic. Încă în primele zile după agresiunea fascistă, C.C. al P.C.U.S. s-a adresat la 29 iunie 1941 organelor de securitate, chemîndu-le să-și înzecească eforturile pentru a sprijini cît mai cu folos Armata Roșie ; totodată s-au preconizat măsuri concrete pentru asigurarea zonelor din spatele frontului contra acțiunilor diversioniste, pentru nimicirea hotărîtă

[2] „Direcția Principală de Informații".

a spionilor și diversioniștiloar inamici. Într-o altă directivă, din 18 iulie 1941, C.C. al P.C.U.S. a precizat sarcinile organelor de securitate, cărora le-a recomandat să acorde maximum de atenție muncii de contrainformații în zonele operațiunilor militare. Lucrătorii organelor sovietice de securitate, *cekiștii*, au urmărit îndeplinirea cu devotament a misiunilor încredințate de partid și guvern. Din primele zile ale războiului, ei au luptat pentru a limita acțiunile de sabotaj și diversiune întreprinse de fasciști în zona dispusă imediat în spatele frontului Armatei Roșii. Cînd la sfîrșitul anului 1941 a devenit evident că războiul pe frontul din Est se va prelungi, fasciștii și-au pus mari speranțe să-și apropie victoria prin dezorganizarea spatelui sovietic. În acest scop, printr-o directivă a lui Himmler din 15 februarie 1942 s-a constituit un organ special de spionaj *(Zeppelin)* care, prin agenții lansați în regiunile din interiorul U.R.S.S., trebuia să submineze potențialul politico-moral, economic și militar sovietic. *Cekiștii* au reușit să preîntîmpine traducerea acestui plan în viață, astfel că însuși Himmler a fost nevoit să constate că „sarcina principală" a *Zeppelin*-ului fusese „rău îndeplinită". Pe măsura desfășurării operațiunilor, tot mai puțini spioni germani au scăpat vigilenței organelor sovietice de securitate. În anul 1943 hitleriștii au paraşutat în spatele frontului cel mai mare număr de agenți din tot cursul conflictului. Acum este momentul cînd serviciile sovietice de contrainformații trec hotărît la ofensivă, producîndu-se *cotitura hotărîtoare* în Est și pe tărîmul frontului secret. Documentele germane ilustrează în mod convingător în ce s-a tradus supremația obținută de organele sovietice de securitate : în perioada octombrie 1942—septembrie 1943 o unitate specială *(Abwehr-Kommando 104)* a paraşutat în spatele Armatei Roșii 150 de grupe de spioni și diversioniști ; numai două grupe au reușit să se salveze, revenind la „bază" cu informații militare ce nu prezentau „nici o însemnătate". *Cekiștii* au primit cel mai larg concurs în depistarea și prinderea agenților dușmani din partea populației civile.

În tot timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei lucrătorii sovietici din domeniul informațiilor și contrainformațiilor au desfășurat o vastă activitate și în spatele

frontului inamic, în regiunile ocupate temporar de *Wehrmacht*-ul nazist. Se apreciază la cîteva mii numărul *cekiștilor* care au acționat în aceste condiții. Informațiile culese — despre dislocările și mișcările de trupe, despre planurile operative ale dușmanului — s-au dovedit a fi „foarte prețioase" pentru Înaltul Comandament sovietic în unele momente de mare însemnătate ale războiului (bătăliile de la Moscova, Kursk etc.). Numeroși *cekiști* au reușit să pătrundă în organizațiile de spionaj și contraspionaj naziste, aflînd știri despre țelurile și activitatea acestora, numărul, numele și „misiunile" agenților parașutați peste liniile sovietice. De asemenea, *cekiștii* au înfăptuit diverse acte de sabotaj contra obiectivelor militare, a căilor ferate și a statelor majore inamice. Principalul lor aliat în decursul întregii activități desfășurate în spatele frontului german l-au constituit partizanii sovietici ; aceștia din urmă dispuneau, de altfel, de organe proprii de informații ce au avut un mare rol în lupta invizibilă purtată pe frontul de Est între 1941 — 1944. Celor mai destoinici dintre lucrătorii organelor sovietice de securitate care s-au distins în acțiunile întreprinse pe teritoriul vremelnic ocupat li s-a conferit înaltul titlu de „Erou al Uniunii Sovietice" : N. I. Kuznețov, V. A. Molodțov, D. N. Medvedev, S. A. Vaupșasov, K. P. Orlovski, V. A. Liaghin și mulți alții.

După eliberarea Patriei socialiste, organele sovietice de informații și contrainformații și-au desfășurat activitatea pe teritoriile altor țări, încheind triumfătoare războiul cu agenturile hitleriste de spionaj și contraspionaj chiar pe teritoriul Germaniei.

C. SERVICIILE SECRETE ALE NEUTRILOR

Între 1939—1945 un număr limitat de țări [1] a rămas în afara conflictului general, menținîndu-se neutre. Statutul de neutralitate a fost respectat — mai mult sau mai puțin — numai pe planul politico-militar, iar nu și în domeniul războiului secret la care țările respective, mai bine zis serviciile lor de informații și contrainformații, nu au absentat nicidecum. De obicei, serviciile secrete elvețian, turc, spaniol sau portughez au adoptat o atitudine de expectativă față de încordata încleștare din umbră desfășurată chiar înăuntrul granițelor țărilor lor între agențiile speciale ale beligeranților oficiali. Alteori, ele au intervenit direct în bătălia de pe frontul invizibil, făcînd să încline balanța victoriei înspre una sau alta dintre părțile în conflict. Astfel, birourile portugheze și spaniole s-au arătat mai „înțelegătoare" cu agenții țărilor Axei, pe cînd serviciile elvețiene au fost ceva mai „atente" față de spionii aliați. Serviciul secret din Ankara și-a modificat atitudinile cel mai evident în funcție de evoluția situației pe fronturile militare : a sfîrșit prin a simpatiza cu birourile aliate, după ce, mai devreme, nu le dezagrease pe cele hitleriste. În timpul ostilităților a fost departe de neutralitate *Biroul de documentare* al armatei suedeze. În martie 1940, el a promis Aliaților sprijin ce s-a concretizat apoi prin furnizarea de informații

[1] În Europa : Eire (Irlanda de Nord), Elveția, Portugalia, Spania, Suedia, Turcia și Vaticanul.

privind industria germană, armele secrete (V_1) etc. În etapa finală a războiului, serviciul secret suedez s-a amestecat în niște „negocieri" de pace separată între naziști și reprezentanți ai Vestului despre care se știu încă prea puține lucruri.

Care este concluzia primordială ce se degajă din rîndurile de mai sus ? Că pe frontul invizibil furtuna a bîntuit la fel de aprig ca și în tranșee, pe mare sau în aer. Ba, poate, ceva mai mult. Căci nu trebuie să neglijăm că în vreme ce conflictului armat i s-au sustras cîțiva neutri, așa ceva nu s-a petrecut în domeniul războiului secret !

— BIBLIOGRAFIE[1] —

Lucrări generale

— Commandant JACQUES ABTEY, Fregattenkapitän Dr. FRITZ UNTERBERG-GIBHARDT, *2e Bureau contre Abwehr*, Paris, Éditions de la Table Ronde, 1967 ; JACQUES BERGIER, *Agents secrets contre armes secrets*, Paris, Éditions „J'ai Lu", 1965 ; HENRI BERNARD, GEORGES-ANDRÉ CHEVALLAZ, R. GHEYSENS et J. DE LAUNAY, *Les dossiers de la Seconde Guerre mondiale*, Verviers, Éditions Gerard et Co., 1964 ; RAYMOND CARTIER, *La Seconde Guerre mondiale*, I—II, Paris, Larousse — Paris-Match, 1965—1966 ; E. CERNEAK, *Cinci secole de război secret. Din istoria spionajului*, București, Editura Politică, 1968 ; JAMES MC GOVERN, *La chasse aux armes secrètes allemandes. Crossbow et Overcast*, Paris, Stock, 1965 ; SANCHE DE GRAMONT, *La guerre secrète*, Paris, Robert Laffont, 1962 ; NICOLAE MINEI, *Frontul invizibil*, București, Editura Politică, 1971 ; A. M. NEKRICI, *V labirintah tainoi voinî*, I—II, în „Novaia și noveișaiia istoria", nr. 1, 3/1966 ; BERNARD NEWMANN, *Le monde secret de l'espionnage*, Paris, Éditions de la Pensée Moderne, 1963 ; Captain S. W. ROSKILL, *The War at Sea 1939—1945*, I—II, London, H.M.S.O., 1954—1957 ; WILLIAM L. SHIRER, *Le Troisième Reich des origines à la chute*, Paris, Stock, 1967 ; ALEXANDRU SILVIAN, *Tainele războiului nevăzut*, București, Tip. „Bucovina", 1935 ; Colonel I. TEODORESCU și căpitan A. HRISTESCU, *Misterele spionajului*, Craiova, „Scrisul Românesc", S.A., 1931 ; J.-R. TOURNOUX, *L'histoire secrète*, Paris, Plon, 1962.

[1] Pentru fiecare subdiviziune se indică cu I *izvoarele* utilizate (colecții de documente, memorii, jurnale etc.) și cu II *lucrările de referință* (sinteze, monografii, studii, articole, note).

A. SERVICIILE SECRETE ALE PUTERILOR AXEI

1. Germania hitleristă

— I) *Akten zur deutschen Auswärtigen Politik 1918—1945*, Serie D (1937—1945), Band VIII, Baden-Baden — Frankfurt/Main, 1961 ; Band XI 2 (1964) ; *Documents on German Foreign Policy 1918—1945*, Serie D (1937—1945), XII, London, H.M.S.O., 1962 ; *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab)*, I—IV, Frankfurt am Main, 1961—1965 ; *Hitler parle à ses généraux*, Paris, Albin Michel, 1964 ; *Procès des grands criminels de guerre devant le Tribunal Militaire International*, Nuremberg, vol. 26—34, 1947—1949 ; KARL HEINZ ABSHAGEN, *Le dossier Canaris*, Paris, Éditions P.-A. Chavane et C-ie, 1949 ; HANS B. GISEVIUS, *Jusqu'à la lie...*, II, Lausanne, Librairie Payot, 1947 ; WALTER HAGEN, *Le Front Secret*, Paris, Les Iles d'Or-Plon, 1954 ; Generaloberst F. HALDER, *Voennîi dnevnik*, II, Moskva, 1969 ; WALTER HUBATSCH, *Hitlers Weisungen für die Kriegführung 1939—1945. Dokumente des O.K.W.*, Frankfurt am Main, Bernard und Greefe Verlag für Wehrwessen, 1962 ; HANS-ADOLF JACOBSEN, *1939—1945. Der zweite Weltkrieg in Chronik und Dokumenten*, Darmstadt, Wehr und Wissen Verlagsgeselleschaft, 1961 ; GUNTER PEIS, *Naujocks, l'homme qui déclencha la guerre*, Paris, Arthaud, 1961 ; WALTER SCHELLENBERG, *Le Chef du Contre-espionnage nazi parle (1933—1945)*, Paris, Éditions René Julliard, 1957 ; OTTO SKORZENY, *Missions secrètes*, Paris, Flammarion, Éditeur, 1950.

— II) MICHEL DE BOÜARD, *La répression allemande en France de 1940 à 1944*, în „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale" (Paris), nr. 54/1964 ; KARL DIETRICH BRACHER, *Die deutsche Diktatur. Entstehung — Struktur —*

Folgen des Nationalsozialismus, Köln-Berlin, Kiepenheuer und Witsch Verlag, 1969 ; GERT BUCHHEIT, *Le complot des généraux contre Hitler*, Paris, Arthaud, 1967 ; ENZO COLLOTTI, *Germania nazistă*, București, Editura Politică, 1969 ; JAN COLVIN, *L'amiral Canaris, notre allié secret*, Bruxelles-Paris, Éditions de la Paix, 1952 ; JACQUES DELARUE, *Istoria Gestapoului*, București, Editura Politică, 1964 ; GERHARD FÖRSTER, HEINZ HELMERT, HELMUT OTTO, HELMUT SCHNITTER, *Der preussisch-deutsche Generalstab 1640—1965*, Berlin, Dietz Verlag, 1966 ; WHITNEY R. HARRIS, *Tyranny on Trial. The Evidence at Nuremberg*, Dallas, Southern Methodist University Press, 1954 ; LASLO HAVAS, *Assassinat au sommet. Téhéran 1943*, Paris, Arthaud, 1968 ; JOE J. HEYDECKER et JOHANNES LEEB, *Le Procès de Nuremberg*, Paris, 1959 ; ANDREAS HILLGRUBER, *Hitlers Strategie. Politik und Kriegführung 1940—1941*, Frankfurt am Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwessen, 1965 ; ALBERT KESSELRING, *Gedanken zum zweiten Weltkrieg*, Bonn, Athenäum-Verlag, 1955 ; JAROSLAV KOKOŠKA, *Amiralul Canaris*, București, Editura Militară, 1970 ; Dr. PAUL LEVERKÜHN, *Slujba rezvedki i kontrrazvedki*, în „Itoghi vtoroi mirovoi voinî", Moskva, 1957 ; JULIUS MADER, *Hitlers Spionagegenerale sagen aus. Ein Dokumentarbericht über Aufbau, Struktur und Operationen des O.K.W.-Geheimdienstamtes Ausland/Abwehr mit einer Chronologie seiner Einsätze von 1933 bis 1944*, Berlin, Verlag der Nation, 1970 ; IDEM, *Jagd nach dem Narbengesicht. Ein Dokumentarbericht über Hitlers SS-Geheimdienstchef Otto Skorzeny*, Berlin, Deutscher Militärverlag, 1963 ; IDEM, *Sokrovișcea „Cernogo ordena"*, Moskva, 1965 ; PHILIPPE MASSON, *Qui étaient les S.S.*, în „Historia-Magazine" (Paris), nr. 24/1968, p. 665—672 ; D. MELNIKOV, L. CERNAIA, *Dvulikii admiral (Glavar fașistskoi razvedki Canaris i ego hozeaiva)*, Moskva, 1965 ; B. MÜLLER-HIEBBRAND, *Suhoputnaia armiia Ghermanii 1933—1945 godov*, I, Moskva, 1956 ; SAINT-PAULIEN, *Pourquoi j'ai perdu la guerre, par Adolf Hitler. Mémoires d'outre tombe*, Paris, Les Éditions du Clan, 1968 ; REIMUND SCHNABEL, *Macht ohne Moral. Eine Dokumentation über die SS*, Frankfurt/Main, Röderberg-Verlag, G.m.b.H., 1957 ; JÜRGEN THORWALD, *Wen sie verderben Wollen. Bericht des grossen Verrats*, Stuttgart, Steingrüben-Verlag, 1952 ; HEINZ TILLMANN, *Deutschlands Araberpolitik im zweiten Weltkrieg*, Berlin, D.V.W., 1965 ; A. F. ZALETNII, *Militarizația R.F.G.*, Moskva, 1969.

2. Italia fascistă

— I) CESARE AMÉ, *Guerra segreta in Italia 1940—1943*, Milano, Gherardo Casini, Edittore, 1954 ; *The CIANO Diaries 1939—1943*, New York, Doubleday and Company, Inc., 1946 ; Interogatoriile col. EMMANUELE SANTO, sept.-oct. 1944 (în TOURNOUX, *op. cit.*, pp. 327—350).

— II) „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 25/1957 ; nr. 26/1957 ; nr. 72/1968.

3. Japonia militaristă

— I) JOSEPH C. GREW, *Dix ans au Japon*, Paris, Flammarion, 1945 ; M. I. RAGHINSKI, S. IA. ROZENBLIT, *Mejdunarodnîi proțess glavnîh japonskih voennîh prestupnikov*, Moskva-Leningrad, 1950.

— II) A. BAGREEV, *Voennoe iskusstvo kapitalisticeskih gosudarstv (1939—1945)*, Moskva, 1960 ; LADISLAS FARAGO, *The Broken Seal. The Story of „Operation Magic" and the Pearl Harbor Disaster*, New York, Random House, Inc., 1967 ; MARCEL GIUGLARIS, *Le Japon perd la guerre du Pacifique. De Pearl Harbour à Hiroshima*, Paris, Librairie Arthème Fayard, 1958 ; SERGHEI GOLIAKOV, VLADIMIR PONIZOVSKI, *Misiunea specială Berlin-Tokio. Richard Sorge*, București, Editura Politică, 1966 ; *Ocerki noveișei istorii Japonii*, Moskva, 1957 ; JULIUS MADER, G. STUCHLIK, H. PEHNERT, *Dr. Sorge funkt aus Tokio*, Berlin, Deutscher Militärverlag, 1966.

B. SERVICIILE SECRETE ALIATE

I) Statele capitaliste

1. Anglia

— I) WINSTON CHURCHILL, *Réflexions et aventures*, Neuchatel — Paris, Delachaux et Niestlé S.A., 1944 ; IDEM, *Mémoires sur la Deuxième Guerre mondiale*, I—VI, Paris, Plon, 1948—1954 ; H. MONTGOMERY HYDE, *Camera 3 603*, București, Editura Politică, 1969.

— II) Général R. H. BARRY, *L'aide de l'extérieure*, în „Historia-Magazine. 2ème Guerre Mondiale"* (Paris), nr. 22/1968, p. 612—616 ; IDEM, *L'aide à la Résistance*, în „Historia-Magazine", nr. 67/1969, p. 1 868—1 870 ; ROBERT BOUCARD, *Les dessous de l'espionnage anglais. Des documents, des faits*, Paris, Henry Étienne, Éditeur, 1926 ; RICHARD DEACON, *A History of the British Secret Service*, London, Frederick Muller Ltd., 1969, STANLEY FIRMIN, *They Came to Spy*, London — New York — Melbourne — Sydney — Cape Town, Hutchinson and Company (Publishers) Ltd., fără an ; Major W. B. KENNEDY SHAW, *Les „armées spéciales" britanniques*, în „Historia-Magazine", nr. 31/1968, p. 855—859 ; Commandant R. P. LIVINGSTONE, *Raids dans le désert*, în „Historia-Magazine", nr. 42/1968, p. 1153—1157 ; „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 38/1960 ; nr. 67/1967 ; J.-M. ROCHARD, *L'Intelligence Service. Machine de guerre de la City*, Paris, Les Éditions de France, 1941.

2. Statele Unite ale Americii

— I) HARRY C. BUTCHER, *Tre anni con Eisenhower*, Verona, A. Mondadori Edittore, 1948 ; ALLEN W. DULLES, *Germany's Underground*, New York, The Macmillan Co., 1947 ; Général DWIGHT D. EISENHOWER, Général Sir MAITLAND WILSON, Maréchal Vicomte MONTGOMERY, *Les opérations en Europe du Corps Expéditionnaire Allié*, Paris, Éditions Berger-Levrault, 1947 ; Amiral WILLIAM D. LEAHY, *J'étais là*, Paris, Librairie Plon, 1951 ; ROBERT SHERWOOD, *Le Mémorial de Roosevelt*, I—II, Paris, Plon, 1950.

— II) STEWART ALSOP, THOMAS BRADEN, *L'O.S.S. L'Amérique et l'espionnage*, Paris, Fayard, 1964 ; JAMES MAC GREGOR BURNS, *Roosevelt : the Soldier of Freedom 1940—1945*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1971 ; CHARLES B. MAC DONALD, *The Mighty Endeavor. American Armed Forces in the European Theater in World War II*, New York, Oxford University Press 1969 ; ALLEN W. DULLES, *The Craft of Intelligence*, New York, New American Library, 1965 ; LADISLAS FARAGO, *op. cit.* ; HERBERT FEIS, *The Road to Pearl Harbor*, London-New York, Princeton University Press, 1950 ; „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 32/1958 ; nr. 63/1966 ; F. M. SERGHEEV, *Amerikanskaia razvedka posle catastrofi v Perl-Harbore*, în „Novaia și noveișaia istoria", nr. 3/1967 ; IDEM, *Iz istorii amerikanskoi razvedki*, I—II, în „Voprosî istorii", nr. 6, 7/1970 ; Contra-Amiral (R) ROBERT A. THEOBALD, *Le Secret de Pearl Harbour (7 décembre 1941)*, Paris, Payot, 1955.

* În continuare se va cita „Historia-Magazine", iar „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale" — „Revue..."

3. *Franța*

— I) Général GAUCHÉ, *Le Deuxième Bureau au travail (1935—1940)*, Paris, Amiot-Dumont, 1953 ; CHARLES DE GAULLE, *Memorii de război. Chemarea. 1940—1942*, București, Editura Politică, 1969 ; PIERRE NORD, *Mes camarades sont morts*, I—II, Paris, Éditions „J'ai Lu", 1965 ; Colonel PASSY, *Souvenirs*, I—II, Monte-Carlo, Raoul Solar, Éditeur, 1947—1948 ; RÉMY, *Mémoires d'un agent secret de la France Libre*, I—II, Paris, Éditions France Empire, 1959—1960.

— II) GEORGES CASTELLAN, *Le Réarmement clandestin du Reich (1930—1935) vu par le 2e Bureau de l'État Major*

Français, Paris, Plon, 1954 ; MICHEL GARDER, *La guerre secrète des Services Spéciaux français 1935—1945*, Paris, Plon, 1967 ; HENRI MICHEL, *Histoire de la Résistance (1940—1944)*, Paris, P.U.F., 1958 ; IDEM, *L'âge adulte de la Résistance française*, în „Historia-Magazine", nr. 51/1968, p. 1401—1406 ; PHILIP JOHN STEAD, *Le Deuxième Bureau sous l'Occupation*, Paris, Fayard, 1966 ; „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 30/1958 ; nr. 39/1960.

4. Alte servicii secrete aliate

— C. AMORT, I. M. JEDLIČKA, *Transmite A-54*, București, Editura Politică, 1969 ; LUCIEN DELEUZE, *Aperçu sur l'Armée Secrète. Groupement militaire de Résistance armée*, în „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 31/1958 ; PER HANSSON, *Riscînd mai mult decît viața*, București, Editura Politică, 1970 ; LÉO LEJEUNE, *Tableau de la Résistance belge (1940—1945)*, în „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 31/1958 ; Dr. MARIAN ZGÖRNIAK, *Les préparatifs allemands d'attaque contre la Pologne (1939) d'après les informations du Deuxième Bureau d'État-Major polonais*, în „Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale", nr. 77/1970.

II) U.R.S.S.

— I) *Pogranič̣nîe voiska S.S.S.R. 1939-iun 1941*, Moskva, 1970.

— II) GEOFFREY BAILEY, *La guerre des services secrets soviétiques*, Paris, Plon, 1962 ; J. R. D. BOURCART, *L'espionnage soviétique*, Paris, Librairie A. Fayard, 1962 ; A. M. NEKRICI, *1941. 22 iunia*, Moskva, 1965 ; *Sovetskie organî gosudarstvennoi bezopasnosti v godî Velikoi Otecestvennoi Voinî*, în „Voprosî istorii", nr. 5/1965 ; I. ZUBOV, *F. I. Dzerjinski. Biografiia*, Moskva, 1963.

C. SERVICIILE SECRETE ALE NEUTRILOR

— PIERRE ACCOCE et PIERRE QUET, *La guerre a été gagnée en Suisse. L'affaire Roessler*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1966 ; Comte F. BERNADOTTE, *La fin. Mes négociations humanitaires en Allemagne au printemps 1945 et leurs conséquences politiques*, Lausanne, Jean Marguerat, Éditeur, 1945 ; JON KIMCHE, *Un général suisse contre Hitler. L'espionnage au service de la paix, 1939—1945*, Paris, Fayard, 1966 ; OTTO PÜNTER (alias „PAKBO"), *Guerre secrète en pays neutre. Les révélations d'un agent secret sur l'espionnage en Suisse contre le fascisme et Hitler, 1930—1945*, Lausanne, Payot, 1967 ; WILHEM VON SCHRAMM, *Les espions ont-ils gagné la guerre ? (La lutte des services secrets en Europe)*, Paris, Stock, 1969 ; M. M. ȘEINMAN, *Vatikan vo vremia vtoroi mirovoi voinî*, Mosvka, 1951.

Partea a II-a

DEZECHILIBRU APARENT (1939—1941)

În zorii zilei de 1 septembrie 1939 trupele Wehrmacht-ului nazist au invadat teritoriul Poloniei. A doua mare conflagrație a secolului a început... Serviciile speciale ale beligeranților sau neutrilor nu au trebuit să-și declare război unele altora ; pe frontul secret, bătălia nu încetase niciodată, înregistrînd numai momente de acalmie, premergătoare furtunii generale. Se poate spune, deci, că după 1 septembrie 1939 serviciile secrete și-au intensificat activitatea, și aceasta într-o măsură extraordinară, nemaiîntîlnită în istoria conflictelor militare. Ele au fost create, organizate și dirijate pentru a corespunde necesităților războiului total, care izbucnise. Pînă azi au rămas necunoscute multe dintre acțiunile birourilor secrete, dar cele pe care le știm ne permit să deslușim modul în care acestea au răspuns menirii lor fundamentale — de a sprijini și înlesni eforturile propriilor țări aflate în război. Între 1939—1941 operațiile pe teatrele militare au evoluat total nefavorabil pentru Națiunile Unite. Pe frontul invizibil, în acei ani, dezechilibrul a fost mai puțin accentuat, excepție făcînd primele lovituri în care inițiativa a aparținut serviciilor secrete ale statelor Axei. În general, triumfurile au alternat cu eșecurile, pentu mai

toate părțile ; o remarcă se impune : pe cînd succesele serviciilor secrete ale Axei — oricît de copleșitoare au fost — s-au dovedit trecătoare, înfrîngerile birourilor aliate — la fel, cît de complete — nu au fost decît momentane ; invers, insuccesele serviciilor secrete fasciste au fost definitive, iar izbînzile organizațiilor aliate — efective și de perspectivă. În acest context, situația existentă pe frontul subteran între 1939—1941 ne apare ca remarcîndu-se printr-un DEZECHILIBRU APARENT...

AGENȚII ABWEHR-ULUI ÎNCEP RĂZBOIUL ADEVĂRAT... ÎNAINTE DE DECLANȘAREA LUI

După seria agresiunilor, rămase nepedepsite, întreprinse chiar în inima Europei (cotropirea Austriei și a Cehoslovaciei), Adolf Hitler, führerul Germaniei, a apreciat că sosise momentul favorabil să reglementeze conturile cu Polonia. La sfîrșitul lui martie 1939, el și-a formulat pretențiile pe care le avea față de vecinul din Est : alipirea Danzig-ului la Reich, suprimarea „coridorului" ce lega portul-liber de teritoriul polonez și rezolvarea situației „insuportabile" a minorității etnice germane din Polonia. În caz că nu avea să obțină satisfacție, führerul Reichului era decis să recurgă la utilizarea forței. Ordinele corespunzătoare în acest sens nu au întîrziat să fie date. La 3 aprilie 1939, la cererea lui Hitler, generalul Keitel, șeful *O.K.W.*-ului, a dispus întocmirea grabnică a planului de operațiuni contra Poloniei *(Cazul Alb — Fall Weiss)* ce trebuia pus în aplicare în orice clipă după data de 1 septembrie 1939 [1]. Serviciile secrete hitleriste au fost chemate să-și dea concursul la înfăptuirea cotropirii Poloniei. În acest cadru, agenților lui Heydrich le-a revenit misiunea de a pune la cale înscenările care să ofere Reichului pretextul propagandistic adecvat pentru începerea războiului („operația Himmler"). Organizația lui Canaris avea să se îndeletnicească cu organizarea unor

[1] Document C-120.

acțiuni cum ar fi fost : spionarea armatei poloneze, diversiuni în spatele frontului inamic executate de către membri ai grupului etnic german, constituirea unor „unități speciale" pentru a fi trimise pe teritoriul polonez ca să ocupe și să dețină, pînă la venirea trupelor *Wehrmacht*-ului, o serie întreagă de puncte militare și economice de mare însemnătate strategică (trecători, poduri, tunele, noduri de cale ferată, fabrici, întreprinderi miniere). Atît *Abwher*-ul, cît și *SD*-ul au demonstrat maximă conștiinciozitate și rîvnă în îndeplinirea sarcinilor încredințate.

Cu mult înainte de 1 septembrie 1939, biroul amiralului Canaris a creat două unități de agenți selectați să acționeze, cu misiunile specificate, în primele ore ale războiului. Cea mai importantă, numărînd aproximativ 5 000 de germani sudeți, era dispusă la Breslau. Cealaltă, cuprinzînd 360 de sudeți, a fost expediată în nord-vestul Slovaciei, sub comanda dr. Albrecht Herzner, locotenent la *Abwher II*. Ambele unități — denumite *K—Truppe* [2] în scriptele *Abwehr*-ului — au efectuat antrenamente intensive în vara anului 1939. În ultima decadă a lunii august ele erau gata să treacă la atac. Așteptau doar transmiterea ordinului de la Berlin.

În acest timp, *Wehrmacht*-ul ocupase locurile stabilite în dispozitivul general prevăzut pentru *Cazul Alb* — — atacarea Poloniei, iar Hitler se decisese să-și asume riscul unui război. La 11 august 1939 ministrul său de externe, Joachim von Ribbentrop, a declarat contelui Ciano, omologul său italian și ginerele „ducelui" Mussolini, că Reichul nu se mai mulțumea nici cu Danzig-ul, nici cu „coridorul", ci că : „Noi vrem războiul" ! În consecință, la 25 august, la orele 15,02, Hitler a lansat ordinul pentru punerea în aplicare a „Planului Alb" în zorii zilei următoare (ora 4,15). *O.K.W*-ul s-a pus în legătură cu comandamentele trupelor destinate să participe la împresurarea Poloniei, transmițîndu-le dispozițiile de rigoare pentru începerea operațiunilor în dimineața lui 26 august 1939. *Abwehr*-ul a fost, de asemenea, avertizat și cele două formațiuni *K—Truppe* ale sale s-au pus

[2] *Kampf-Truppe* — unitate de luptă.

pe dată în mișcare. Ele trebuiau să intre în stăpînirea unor căi de acces și a altor obiective poloneze din Silezia superioară înainte ca *Wehrmacht*-ul să fi deschis focul și trecut granița.

Iată însă că, în ultimele ceasuri ale zilei de 25 august 1939, de la Berlin pornește un contraordin : *O.K.W.*-ul înștiința comandamentele trupelor puse în mișcare că operațiunea fixată pentru a doua zi fusese contramandată și că, în consecință, ele trebuiau să revină la bazele lor ! Decizia a aparținut lui Hitler, care, aflînd în după-amiaza acelei zile că la Londra se semnase un acord anglo-polonez și că Mussolini nu va intra pentru moment în război, a amînat declanșarea ostilităților cu scopul de a efectua noi sondaje diplomatice. Hotărîrea a fost luată între orele 19,00—20,00 și *O.K.W.*-ul a avut destulă bătaie de cap pentru a-și întoarce trupele din drum. S-a constatat, cu acel prilej, că sistemele de comunicații militare nu funcționau prea strălucit, fapt ce a creat, pînă noaptea tîrziu, o stare de mare tensiune la Berlin, întrucît exista posibilitatea ca unele unități să nu primească contraordinul și să intre pe teritoriul polonez. Totuși, în cele din urmă, gigantica mașină militară fu reținută, e adevărat cu puțin înainte de a fi fost prea tîrziu. O singură unitate hitleristă, dintre cele îndrumate de *Abwehr*, nu a mai putut fi oprită, ea pornind războiul „pe cont propriu" !

Ce se întîmplase ? Îndată după recepționarea ordinului *O.K.W.* privind declanșarea ostilităților în dimineața lui 26 august 1939, locotenentul Herzner și oamenii lui s-au îmbarcat în avioane. Transportați și parașutați într-o zonă stabilită, ei au pus stăpînire, în seara zilei de 25 august 1939, pe cea mai importantă trecătoare ce lega sud-vestul Poloniei cu nord-vestul Slovaciei — pasul Jablunka. În planul *O.K.W.*-ului deținerea acestui pas era de mare însemnătate întrucît prin ei, a doua zi, urma să treacă grosul Armatei a 14-a a generalului von List ce trebuia să învăluie, în cursul operațiunilor, flancul stîng al dispozitivului polonez. În momentul cînd s-a primit ordinul pentru anularea generală a atacului contra Poloniei, unitatea lui Herzner străbătuse deja pasul Jablunka și se apropiase de localitatea Mosty, pentru a împiedica pe polonezi să arunce în aer niște tuneluri din

zona respectivă. Toate străduințele radiștilor de la Armata a 14-a de a stabili contactul cu agenții *Abwehr*-ului au eșuat. La 26 august 1939, ora 1,30, s-a renunțat la ideea de a-i mai reține și întoarce la „bază". Fără a bănui ceva, unitatea lui Herzner a continuat să înainteze. În dimineața zilei de 26 august se ciocni, pentru prima dată, în împrejurimile Mosty-ului, cu trupele poloneze. A avut loc un schimb de focuri destul de viu, soldat cu pierderi de ambele părți. Deși dezavantajați sub raportul numeric, oamenii lui Herzner nu au dezarmat, fiind încredințați că trupele *Wehrmacht*-ului trebuiau să apară dintr-o clipă într-alta. Neliniștea îi cuprinse abia atunci cînd constatară că întîrzierea armatei regulate față de orarul stabilit era mult prea sensibilă. Către ora prînzului, Herzner reușește, în fine, să stabilească legătura radio cu divizia a 7-a din cadrul Armatei a 14-a. Cu acel prilej, el află despre amînarea războiului și primi ordin să se descurce „cum poate". Herzner a ieșit din încurcătură destul de bine ; el și-a retras oamenii în pasul Jablunka pe care l-a menținut „eliberat" pînă la 1 septembrie 1939. Polonezii nu au acordat atenție specială celor petrecute întrucît, în acele zile, conflictele de graniță deveniseră ceva curent și nu se preocupară, ca atare, să pătrundă semnificația evenimentelor petrecute în sud-vestul țării. Cît îi privește pe agenții lui Canaris, aceștia s-au dovedit utili — deși putea să fie și altfel ! — în îndeplinirea ordinelor lui Hitler. Dar meritele lor, eforturile de a purta acest *război înainte de război* au fost umbrite, cu o rapiditate uluitoare, de către spionii *SD*-ului care au ținut să se „remarce" ca autori ai înscenărilor legate indisolubil de declanșarea celui de-al doilea război mondial.

SPIONII LUI HEYDRICH DAU FOC LUMII

Cei mai mulți dintre foștii spioni vorbesc cu plăcere despre succesele dobîndite în activitatea lor ori, dacă acestea au lipsit, le inventează. Faptele cu care — pe drept sau pe nedrept — ei se mîndresc sînt din cele mai diferite, mai stranii și mai senzaționale, precum furtul unor documente de însemnătate capitală, executarea unor sabotaje de proporții, înșelarea formidabilă a inamicului etc. etc. Însă puțini, extrem de puțini agenți se pot lăuda, trebuie să recunoaștem, că au la activul lor asemenea ispravă cum ar fi, de pildă, declanșarea unei conflagrații mondiale ! Recordul acesta trist, dar evident un record, este greu de atins, nu însă și imposibil. Că este așa, spionii lui Hitler au dovedit-o cu prisosință. Unul dintre ei, Alfred Helmuth Naujocks, nu înțelege să împartă cu nimeni „gloria" de a fi aprins lumea pentru a doua oară în decursul acestui veac. Pe la începutul anilor '60, el afirma — în „prefața" unei cărți ce-i era consacrată [1] — pe un ton răspicat : *„Eu sînt omul care am declanșat războiul. Pretenție de necrezut ? Nicidecum. Eu sînt literalmente acela care, în 1939, am dat foc Europei"* ! Credem că cititorul a bănuit că este vorba despre „incidentul" de la Gleiwitz, din 31 august 1939, în cursul căruia s-a tras primul foc al războiului și s-a înregistrat cea dintîi dintre milioanele de victime. Vorbind despre Gleiwitz [2], gîndu-

[1] Cf. Gunter Peis.
[2] Azi Gliwice, în R. P. Polonă.

rile noastre se îndreaptă involuntar către un alt nume cu o semnificaţie apropiată : Sarajevo ! Acolo, la 28 iunie 1914, au căzut, răpuşi de gloanţele pornite din arma studentului naţionalist Gavrilo Prinkip, moştenitorul tronului Austro-Ungariei, Franz Ferdinand şi soţia sa. S-a afirmat, deşi lucrurile au fost mult mai complicate, că atentatul din capitala Bosniei ar fi aprins vîlvătaia primului război mondial dintre 1914—1918. Prin analogie, Gleiwitz-ul e considerat un Sarajevo al celui de-al doilea război mondial. Admitem această paralelă numai în măsura în care şi un nume, şi celălalt simbolizează evenimente *nemijlocit* legate de izbucnirea celor două conflagraţii mondiale. În rest, orice încercare de-a stabili vreo analogie nu-şi are rostul ; aceasta nu numai pentru că faptele de care sînt legate numele celor două localităţi s-au petrecut în condiţii total diferite, ci şi deoarece menirea lor, rolul lor au fost cu totul altele, şi anume : atentatul de la Sarajevo a constituit doar *prilejul* pentru deschiderea ostilităţilor în anul 1914, în vreme ce incidentul de la Gleiwitz *a fost provocat* în vederea începerii războiului în 1939.

După ce a contramandat atacul contra Poloniei prevăzut pentru 26 august 1939, Hitler a semnat, la 31 august 1939, orele 12,40, „directiva" nr. 1 pentru conducerea războiului. Data începerii operaţiunilor a fost fixată pentru 1 septembrie 1939, ora 4,45 [3]. Conform celor stabilite, în dimineaţa primei zile a toamnei anului 1939 trupele *Wehrmacht*-ului au invadat teritoriul polonez. Propaganda nazistă, dirijată de Goebbels, a prezentat situaţia ca şi cînd polonezii ar fi fost agresorii, iar Reichul nu ar fi făcut altceva decît să riposteze. Oficialul hitlerist „Volkischer Beobachter", de exemplu, a tipărit la 1 septembrie 1939, chiar pe prima pagină, un articol intitulat *Agresori atacă postul de radio din Gleiwitz* şi în care se releva că : *„Un grup de soldaţi polonezi a atacat ieri noapte* (31 august — n.n.), *puţin înainte de orele 20,00, clădirea postului de radio din Gleiwitz. Numai cîţiva funcţionari erau de serviciu la acea oră. Este absolut clar că atacanţii polonezi cunoşteau perfect locurile. Ei atacară personalul şi intrară în sala de studio... Agresorii tăiară legătura cu Breslau şi citiră la microfon un discurs propagandistic, dinainte pregătit, în limbile polonă şi germană. Ei au declarat că oraşul şi staţia de radio se aflau în mîinile polonezilor şi au insultat Germania..."*

[3] Document C-126.

Autorităţile hitleriste deveniră pe neaşteptate deosebit de atente ; ele au înlesnit corespondenţilor şi fotoreporterilor germani sau străini să viziteze regiunile de la graniţa de est pentru a face cunoştinţa „probelor materiale" ale agresiunii poloneze : cadavre în uniforme poloneze, arme, acte de identitate străine etc. O peliculă specială închinată evenimentelor din 1 septembrie 1939, cu adevărat *regizată* de acoliţii lui Goebbels [4], a rulat în întreaga Germanie. Ajungînd la momentul cînd hoardele naziste părăseau hotarele Reichului, crainicul menţiona că, astfel *Wehrmacht*-ul răspundea *„tuturor atacurilor poloneze"*. Însuşi Hitler, în discursul pronunţat în *Reichstag* în dimineaţa lui 1 septembrie 1939 cu prilejul începerii războiului, a făcut aluzie la anumite incidente survenite la graniţă în noaptea precedentă. Apoi a declarat, pe un ton hotărît, că : *„...Eu m-am decis să vorbesc cu Polonia în acelaşi limbaj pe care ea îl utilizează faţă de noi de luni de zile"*. În buletinele de ştiri transmise în cursul nopţii de 31 august — 1 septembrie 1939. *Biroul german de informaţii (D.N.B.)* a precizat că polonezii întreprinseseră nu mai puţin de 14 atacuri, dintre care trei „deosebit" de periculoase, la Oppeln, Hohenlinden şi Gleiwitz. În două buletine se insista asupra evenimentelor „extrem de grave" petrecute în localitatea Gleiwitz.

În felul acesta, hitleriştii s-au străduit să arunce responsabilitatea începerii războiului mondial pe seama Poloniei. Dar adevărul despre cele întîmplate la Gleiwitz şi în celelalte localităţi de frontieră nu a întîrziat prea mult ca să iasă la iveală, cu toate că cei interesaţi au făcut imposibilul pentru a împiedica acest lucru. În cursul proceselor criminalilor de război hitlerişti de după 1945 s-au înregistrat primele relatări despre adevăratele „incidente" din 31 august — 1 septembrie 1939. Amănunte interesante au fost dezvăluite ulterior, cînd ultimii „eroi" ai servici-

[4] Prezentată la Nürnberg sub cota PS-3 054.

ilor lui Heydrich au acceptat, ca amintitul Naujocks, să relateze întîmplările lor ori chiar să-şi scrie memoriile. Faptele sînt în prezent atît de cunoscute încît socotim inutil să reţinem prea mult atenţia cititorului asupra lor.

Ne amintim că propaganda germană a insistat asupra a trei incidente — calificate ca fiind cele mai serioase — „provocate" de polonezi la 31 august 1939. În 1952 s-a stabilit, la procesul fostului şef al *Gestapo*-ului din Oppeln, Emanuel Schefer, că, din ordinul lui Heydrich, un grup de naziști a atacat clădirea vămii din Rauen (Oppeln). După un schimb de focuri, provocatorii se retrag şi lasă pe loc cadavrele cîtorva „agresori", în realitate foşti deţinuţi scoşi de prin lagăre de concentrare, îmbrăcaţi în uniforme poloneze şi apoi ucişi. Un „atac polonez" similar s-a produs asupra punctului vamal din Hohenlinden ; unul dintre participanţi, fostul SS-ist Josef Grzimek, a fost judecat şi condamnat în 1949 la Varşovia. Cu cea mai mare grijă, şi nu întîmplător, serviciile lui Heydrich au montat incidentul de la Gleiwitz : totul fusese astfel programat ca „agresorii" să aibă posibilitatea să încunoştiinţeze direct prin radio întreaga Germanie de isprava lor. Pentru dirijarea acţiunii, alegerea şefului *SD*-ului căzu asupra lui Naujocks, un credincios de-al său şi un provocator notoriu. Naujocks şi-a ales patru oameni de nădejde, iar Heydrich i-a trimis încă doi : un specialist în instalaţii radio („Karl") şi un agent pe post de „speaker" („Heinrich"). Ordinul pentru trecerea la acţiune a fost transmis direct de la Berlin în 31 august 1939, orele 19,27. Îmbrăcaţi în uniforme poloneze, cei şapte agenţi pătrund, puţin după orele 19,30, în clădirea postului de radio din Gleiwitz .Cei doi funcţionari care le ies în cale sînt imobilizaţi. Naujocks, însoţit de „Karl" şi „Heinrich", se îndreaptă în grabă spre sala de studio. Aici „Karl" încearcă în zadar să conecteze postul local Gleiwitz cu cel din Breslau, prin care „emisiunea" urma să fie auzită în toată Germania. „Heinrich" îşi citi, atunci, discursul numai pentru postul local, iar Naujocks se ocupa de acompaniamentul sonor : el răcnea şi trăgea cu pistolul, în tavanul încăperii, primele gloanţe ale celui de-al doilea război mondial. Cel dintîi s-a speriat „Heinrich", care se încurcă în lectură ; şi-a terminat „discursul" cu multă greutate.

Retragerea generală s-a efectuat peste vreo 15 minute ; la ieşirea din clădire cei şapte dădură peste cadavrul unui „soldat polonez" ; fusese depus acolo, în timp ce provocatorii se aflau „în emisiune", de o echipă de SS-işti în trecere, condusă de H. Müller, şeful *Gestapo*-ului ! Identitatea celui sacrificat nu a putut fi încă stabilită cu precizie ; se bănuie că era un deţinut dintr-un lagăr de evrei.

Toate înscenările puse la cale de serviciul lui Heydrich au făcut parte din aceeaşi vastă „operaţiune Himmler". *Abwehr*-ul lui Canaris a fost invitat să colaboreze la înfăptuirea ei, dar amiralul s-a opus. Totuşi, nu s-a putut sustrage complet. Uniformele, armele şi documentele poloneze utilizate în cursul „operaţiei Himmler" au fost procurate şi predate de Canaris, la ordinul expres al lui Keitel din 17 august 1939, agenţilor lui Heydrich. De desfăşurarea operaţiunii s-a interesat Hitler în persoană. Doar führerul promisese generalilor săi la 22 august 1939 [5] : *„Eu vă voi oferi un pretext propagandistic pentru începerea războiului. Nu importă dacă el va fi sau nu verosimil. Învingătorul nu va fi întrebat dacă a spus adevărul. Începînd şi purtînd războiul, trebuie avut în vedere că nu dreptul ci victoria contează..."* Încrederea şi optimismul lui Hitler s-au dovedit însă premature. În războiul mondial, pe care l-a declanşat cu premeditare, el nu şi-a putut apropia victoria, iar provocările criminale ale spionilor aflaţi în solda sa vor deveni cunoscute şi condamnate pretutindeni în lume.

[5] Document PS-798.

SPIONUL DE LA SCAPA FLOW

Nu trecuseră nici 45 de zile de la izbucnirea conflagrației mondiale... După o rezistență scurtă și eroică, armatele poloneze au fost înfrînte de mașina superioară a *Wehrmacht*-ului. La 3 septembrie 1939, în semn de solidaritate cu Polonia, Anglia și Franța au declarat război Reichului. Dar pe frontul terestru din Vest timpul se scurgea — și se vor mai scurge încă multe luni — fără ca să se întîmple nimic nou. Cele două armate inamice — germană și franco-britanică — stăteau în spatele întăriturilor lor defensive, respectiv liniile *Siegfried* și *Maginot*, și nu îndrăzneau decît să execute incursiuni de cîteva sute de metri. Aliații anglo-francezi bombardau, este adevărat, liniile inamicului dar cu... manifeste. Categoric, războiul era și s-a chemat, nu în zadar, *ciudat!* Iată însă că, deodată, un comunicat al *B.B.C*-ului din 14 octombrie 1939 înștiința opinia publică mondială că totuși războiul era adevărat undeva, pe frontul maritim. Oscilînd între continuarea ostilităților și încheierea unei păci bazată pe menținerea *statu-quo*-ului, Hitler se decisese, pînă una alta, să aplice cîteva lovituri mortale comunicațiilor pe apă ale adversarilor. De aceea, înainte chiar de a fi lansat primul ordin de atacare a Poloniei, el a trimis în Atlantic, la 21 august 1939, „nava corsar" *Admiral Graf Spee*, urmată curînd de submarinele sale (*U-boote*-uri sau *U*-uri). La 8 octombrie 1939 a părăsit baza navală de la Kiel submarinul *U-47* comandat de locotenentul de vas Günther Prien. Misiunea încredințată echipajului era una dintre cele mai secrete și putea fi înfăptuită, după un orar precis, numai în condițiile existente în cursul nopții de 13/14 octombrie (noapte fără lună, perioadă de flux). Comandantul flotei germane de submersibile, contra-amiralul — pe atunci — Karl Doenitz, viitor *mare-amiral* și succesorul desemnat al lui Hitler la 30 aprilie 1945, s-a ocupat personal de pregătirea misiunii lui *U-47* și de îndeplinirea ei.

...Așadar, în cursul ultimelor ceasuri ale zilei de 13 octombrie 1939 locotenentul Prien își conducea nava către obiectivul vizat. Pentru a pătrunde în rada în care erau ancorate numeroase vase militare inamice, nu era deloc ușor. Trebuia ca submersibilul să aleagă *doar una* dintre numeroasele intrări — și a reușit! — și să strecoare cu cea mai mare atenție în strîmtoarea, adîncă doar de 7 m., pentru a nu intra în vreo plasă antisubmarin ori pentru a nu fi depistată de vreun post de pază de pe țărm. Totul a decurs cum nu se putea mai bine: *U-47* a intrat în perimetrul radei fără ca inamicul să fi aflat ceva; submarinul s-a apropiat de o primă navă [1] și, la începutul zilei de 14 octombrie 1939, mai precis la ora 0,58, lansează în direcția ei trei torpile de tipul „G-7". Se produce o puternică explozie, dar cei atacați nu se alarmează, crezînd că era vorba de un accident obișnuit. *U-47* se îndreaptă apoi spre o altă navă, un cuirasat, pe care-l torpilează la ora 1,16. Efectul s-a produs imediat: nava [2] s-a scufundat rapid, cu aproape întreg echipajul aflat la bord. Prien ordonă atunci retragerea; submarinul făcu cale întoarsă și, la 2,15, părăsea deja strîmtoarea de acces la obiectivul inamic.

Peste cîteva ore, la 11,00, *B.B.C*-ul difuză știrea incredibilă că cuirasatul *Royal Oak* fusese scufundat, probabil de un submarin german, chiar în interiorul bazei flotei britanice metropolitane de la Scapa Flow! După trei zile, un comunicat transmis de hitleriști pretindea că *U-47* ar mai fi trimis pe fundul mării și crucișătorul *Re-*

[1] Era *Pegasus* (Prien credea că a lovit *Repulse*).
[2] Era *Royal Oak* (construit în 1914, 29 150 tone). Avea la bord 24 de ofițeri și 809 marinari.

pulse [3]. Propaganda germană a făcut mare zgomot în jurul succesului lui *U-47*. Comandantul submersibilului, Günther Prien, a fost avansat căpitan de vas și, împreună cu unii membri ai echipajului său, invitat de Hitler la Cancelaria Reichului din Berlin. Führerul i-a decernat *Crucea de fier*, Prien fiind primul marinar și al cincilea militar german care a primit această înaltă distincție nazistă în cursul celui de-al doilea război mondial. În anul următor, proaspătul erou național a relatat de-a fir-a-păr peripețiile expediției într-o lucrare intitulată *Drumul meu spre Scapa Flow*, tipărită la o editură din Berlin [4]. Ecoul celor întîmplate la Scapa Flow s-a prelungit și după terminarea războiului. Amiralul Doenitz, în memoriile sale publicate la scurt timp după ce-a ieșit din închisoare [5], considera că îndeplinirea cu succes a misiunii *U-47* a reprezentat „cea mai faimoasă" acțiune a vreunui submarin german între 1939—1945.

Lovitura primită de Anglia a fost considerabilă, atît pe plan militar cît și moral. Într-adevăr, ce putea fi mai neliniștitor pentru britanici decît pătrunderea nestingherită a unui vas inamic în principala lor bază navală ? Pe plan militar, succesul acțiunii lui *U-47* s-a soldat cu pierderea lui *Royal Oak* și decizia *Amiralității* de a muta temporar baza lui *Home Fleet* [6] de la Scapa Flow, din insulele Orkney situate în imediata apropiere a coastelor nordice ale Scoției, în alte puncte considerate mai puțin expuse atacurilor germane (Loch Ewe, Firth of Forth și Firth of Clyde).

Un timp Prien și camarazii săi [7] nu au împărțit cu nimeni gloria atacului efectuat la Scapa Flow. După ter-

[3] Va fi scufundat de japonezi în decembrie 1941 !

[4] Cf. Günther Prien, *Mein Weg nach Scapa Flow*, Berlin, *Deutscher Verlag*, 1940, 192 p. + 64 ilustrații. La Biblioteca Academiei R. S. România — București se află un exemplar al acestei lucrări (sub cota II—486 897).

[5] În 1945—1946, Doenitz a compărut la procesul de la Nürnberg. Dintre toți marii criminali de război naziști condamnați atunci, el a scăpat cu cea mai mică pedeapsă (10 ani închisoare).

[6] Flota militară engleză.

[7] Mai toți au pierit la 10 martie 1941, cînd *U-47* a fost scufundat de un distrugător britanic *(Wolverine)*.

minarea războiului abia s-a ivit un pretendent serios. El este *un spion*, nu dintre cei de excepție, ci din categoria acelora care, ani de-a rîndul, desfășurînd o activitate migăloasă, lipsită de satisfacții în posturile de observare încredințate, clădesc temelia unor mari succese. Așa a fost Alfred Wahring, spionul care a lucrat vreme de 15 ani pentru a asigura reușita acțiunii executate de *U-47* !

Wahring a servit pentru început în flota lui Wilhelm al II-lea, urcînd treptele ierarhiei militare pînă la rangul de căpitan de vas. La sfîrșitul primului război mondial a fost cooptat în *Nachrichtendienst*, biroul de spionaj militar german condus pe atunci de Walter Nicolaï. După 1918 nu a încetat să lucreze pentru serviciile secrete, deși în mod curent activa ca voiajor comercial al unei firme germane de ceasuri. La ordinul biroului de spionaj militar din Berlin, s-a mutat în 1924 în Elveția, ca reprezentant al firmei respective. De aici, în anul 1927, cu un pașaport autentic, eliberat pe numele Albert Oertel, pleacă în Anglia unde hotărî să se stabilească definitiv. După ce în 1932 a fost naturalizat ca supus britanic, s-a instalat în localitatea Kirkwall din insulele Orkney, nu departe de Scapa Flow. Pentru a-și masca activitatea de agent secret al *Abwehr*-ului, Wahring (alias „Albert Oertel") își deschise un mic magazin de bijuterii ce ajunse repde apreciat de localnici. Sub această acoperire, Wahring și-a desfășurat activitatea de spion pînă în toamna anului 1939 cînd a fost detectat de *M.I.5*, după eșecul britanic de la Scapa Flow. În tot acest răstimp, el s-a interesat de mișcările flotei engleze, de barajele antisubmarine ce închideau rada de la Scapa Flow etc. Observațiile sale erau consemnate în rapoartele detaliate pe care le trimitea, din cînd în cînd, serviciului secret militar din capitala Reichului. În vara anului 1939, Wahring a constatat că rada bazei navale a lui *Home Fleet* nu era satisfăcător închisă din toate părțile. Astfel o serie de căi de acces, precum Hoxa Sound, Switha Sound și Clesstrom Sound, erau bine barate. În schimb, intrarea răsăriteană la Scapa Flow — Kirk Sound — nu era prea bine protejată ; lipseau plasele antisubmarine și numai într-un singur punct se aflau două vase scufundate între care,

însă, rămăsese suficient spațiu pentru trecerea unui submersibil. Wahring, agent zelos, a informat Berlinul despre toate acestea. Știrile transmise de el s-au dovedit a fi fost de cea mai mare utilitate în pregătirea și înfăptuirea expediției lui *U-47*. În memoriile sale, Doenitz mărturisește, deși nu face nici o referire la Wahring, că în septembrie 1939, cînd a proiectat lovitura de la Scapa Flow, a primit de la *O.K.W* (sursa *Abwehr)* informații ample asupra bazei navale a lui *Home Fleet,* ca și o hartă care *„arăta barajele ce erau bănuite a fi dispuse pe toate căile de acces"*. Aceste date au fost coroborate cu altele culese în cursul unor observații aeriene, de pe submarine *(U-16)* etc. La 26 septembrie 1939, Doenitz decide ca submarinul trimis în misiune să pătrundă la Scapa Flow prin Kirk Soud, adică pe calea indicată de Wahring ca fiind cea mai potrivită. În noaptea de 13/14 octombrie 1939, *U-47*, în drumul său dus și întors la Scapa Flow, a urmat întocmai acest traseu. Numai mulțumită lui Wahring traseul ales s-a dovedit nefast pentru *Home Fleet* și favorabil pentru *U-47*, înlesnind echipajului lui Prien să ducă la bun sfîrșit una din operațiunile care, prin îndrăzneală și precizie, au stîrnit mare vîlvă și emoție la începutul războiului.

MISTERIOSUL EXPEDITOR AL MISTERIOSULUI „RAPORT DIN OSLO"

Era tot în octombrie 1939 și s-a petrecut aidoma celor relatate în cel mai fantezist roman de spionaj... Pe adresa atașatului naval al Angliei în Norvegia a sosit o scrisoare anonimă. Expeditorul informa pe adresant că ar putea să-i comunice amănunte despre ultimele descoperiri germane în domeniul tehnicii militare, descoperiri ce erau căutate cu atîta ardoare de *Intelligence Service* și păzite cu egală strășnicie de contraspionajul nazist. Autorul scrisorii nu pretindea în schimb bani și nici altceva ci punea o singură condiție pentru a furniza secretele germane ce se puteau dovedi esențiale pentru Aliați : dacă oferta sa era acceptată, atunci *B.B.C*-ul să-și înceapă într-o seară emisiunea în limba germană cu preambulul *Hullo, hier* ist *London* [1], puțin modificat decît cel obișnuit. Britanicii s-au confirmat și, la 4 noiembrie 1939, atașatul naval la Oslo a primit un colet expediat de „Un savant german binevoitor". Înăuntru se afla o lungă listă a celor mai noi tipuri de „arme secrete" germane, terminate sau în construcție, dimpreună cu unele detalii, schițe etc. despre fiecare dintre ele. Pachetul — *Raportul din Oslo (Oslo— Report)* — a fost expediat neîntîrziat la Londra cu un avion special. În capitala britanică el a intrat în posesia *I.S*-ului, care a procedat pe moment la cercetarea lui. Do-

[1] „Alo, aici este Londra !"

cumentul fu supus atenției unor mareșali ai aerului, amirali și eminenți specialiști în frunte cu Reginald V. Jones, profesor la Universitatea din Aberdeen și șef al „sectorului tehnic" de spionaj al *Amiralității* britanice. De cel mai mare interes erau informațiile despre următoarele „arme secrete" hitleriste :

1) Două tipuri de radar purtînd numele-cod „Freya" și „Würzburg".

2) „Bomba volantă" sau avionul fără pilot și fuzeul pentru distanțe lungi, respectiv viitoarele V 1 și V 2, aflate în stadiu de experimentare într-un punct situat în Marea Baltică.

3) Un avion de tipul „Henschel 293", de fapt o bombă teleghidată ce urma a fi utilizată contra navelor.

4) Un sistem de radio-ghidaj ce permitea avioanelor germane să efectueze bombardamente precise în condiții de vizibilitate redusă.

5) Construirea unor proiectoare extrem de puternice.

Este interesant de semnalat că prin intermediul *Raportului* Londra a aflat pentru prima dată știri despre cele mai multe dintre „armele secrete" ale lui Hitler. Terminarea și posibila lor folosire în război trebuiau să constituie serioase motive de îngrijorare pentru Aliați. Însă specialiștii reuniți de *I.S.* să-și spună părerea asupra *Raportului din Oslo*, după ce au studiat documentul pe toate părțile, au ajuns la concluzia că nu i se putea da crezare. S-a opinat că lista descoperirilor militare germane era *prea lungă* sau *prea variată* pentru a fi fost întocmită de către *o singură persoană ;* mai degrabă putea fi vorba de o tentativă de dezinformare din partea *Abwehr*-ului. Ca urmare, *Raportul* a fost depus într-unul din seifurile ultra-secrete ale *I.S.*-ului.

Dar nu pentru mult timp. Chiar în cursul lunilor următoare englezii au avut prilejul să constate că, una cîte una, „armele secrete" hitleriste enumerate în *Raport* începură să fie aruncate în luptă. Astfel, în decembrie 1939 cercetînd epava „cuirasatului de buzunar" *Admiral Graf Spee* britanicii au descoperit că nava dispunea de un fel de „saltea de sîrmă" — de fapt un radar primitiv. Or, pînă atunci ei nu prea erau convinși că nemții descoperiseră radarul !

Mai apoi, în vara anului 1940, cînd bătălia aeriană deasupra Angliei a atins punctul culminant, britanicii vor fi surprinși de precizia bombardamentelor germane de noapte. Mobilizîndu-și forțele, *I.S.*-ul a aflat că aviația *(Luftwaffe)* lui Goering dispunea de o unitate specială *(KGr.100)*[2] alcătuită din 40 de aparate ce acționa după următorul sistem : în penisula Contentin funcționa un emițător principal de unde („X-Gerät"), iar alte trei fuseseră instalate mai departe, lîngă Pas de Calais. În timpul misiunilor de noapte, *KGr. 100* se deplasa mereu pe direcția fascicolului principal de unde, pînă la întîlnirea cu un alt fascicol de unde din direcția Pas de Calais ; intersecția a două fascicole de unde semnala atingerea obiectivului și bombele erau lansate automat, fără ca piloții să mai privească „în jos".

Nemții au extins utilizarea sistemului de radio-ghidaj și pentru bombardamentele din cursul zilei. Pagubele provocate Angliei sporeau în mod amenințător. Cînd britanicii și-au dat seama că *Luftwaffe* dirija prin radio bombardierele sale, ei au înțeles că o altă prezicere cuprinsă în *Raportul din Oslo* se adeverise. Știind din *Raport* despre ce era vorba, britanicii au aflat repede antidotul : au pus la punct un aparat („Bromid") ce bruia semnalele radio emise de instalațiile inamice. Atunci piloții de pe aparatele lui Goering au început să descopere 1—4 „drumuri", se rătăceau și lansau bombele la zeci de km distanță de obiective, pe cîmpurile goale ! Eficacitatea deplină a sistemului de apărare menționat s-a atins începînd din luna mai 1941. După unele opinii autorizate[3], promptitudinea cu care Londra a ripostat în acest domeniu a constituit unul dintre motivele principale pentru care Goering a pierdut „bătălia aeriană" deasupra Angliei, iar acest eșec a marcat *prima cotitură* în desfășurarea războiului mondial.

La începutul anului 1942, britanicii s-au convins definitiv în privința veridicității *Raportului din Oslo*. De la un timp, vasele și avioanele trimise noaptea spre continent erau „întîmpinate" cu regularitate de *Luftwaffe*.

[2] *Kampf-Gruppe 100* — „Grupa de luptă 100".
[3] Aldo Lualdi.

Era clar că, cu ajutorul instalațiilor radar, nemții detectau pozițiile aparatelor aflate în ofensivă. Fizicianul Charles Frank reuși curînd să identifice coordonatele unei stații germane — Bruneval, la cîțiva km nord de Le Havre. S-a decis trimiterea unui comando, cu scopul de a „mușca" ceva informații și, eventual, de-a captura unele piese ale instalației ; în consecință, atacul a primit denumirea-cod de „operația Biting" [4] și a fost executat în noaptea de 27/28 februarie 1942. Succesul a fost complet : maiorul J. D. Frost a pierdut 8 din 119 oameni ; în schimb a luat trei prizonieri (în frunte cu operatorul stației radar !), iar „sergentul-șef" C. W. H. Cox, de profesie inginer, a demontat în timp record părțile esențiale ale unei instalații „Würzburg". Cercetarea acestor piese, care au fost aduse pe un vas în Anglia, a îngăduit britanicilor să afle remediul pentru a înșela „vigilența" radarurilor inamicului : prin aruncarea din avioane a unor foițe metalice care „orbeau" stațiile de tipul „Würzburg" sau „Freya".

După Bruneval, *Raportul din Oslo* a început să fie examinat cu încredere și speranță. Nimeni nu se mai îndoia că expeditorul lui — posibil un antifascist sau un grup de opozanți ai regimului hitlerist — nu urmărise nicidecum să intoxice pe Aliați, ci să-i sprijine realmente. Ceea ce a reușit din plin, pe măsură ce se extindea războiul. Profesorul Jones arăta cîndva că, de la o vreme, cerceta *Raportul* pentru a afla „ce trebuia să se producă" ! Știind la ce să se aștepte, britanicii au avut posibilitatea să-și concentreze eforturile în direcții bine stabilite, încercînd fie să pătrundă tainele „armelor speciale" hitleriste în pregătire, fie să prepare din timp arme proprii pentru a le neutraliza. Așa se face că, atunci cînd au sosit primele știri despre proiectoarele puternice din Belgia, despre armele V etc., Londra și-a angajat de îndată agenții pe piste precise. Atunci cînd Reichul trecea la utilizarea uneia sau alteia dintre armele sale „secrete", Aliații nu vor fi luați prin surprindere, ci-i va găsi pregătiți în multe privințe. În aceste condiții, efectul teribilelor „arme secrete" cu care Hitler s-a lăudat nu o dată

[4] În limba engleză : biting — mușcător.

că va schimba cursul războiului în folosul său a fost infinit mai redus decît cel scontat. Iar dacă s-a întîmplat să fie așa, *Raportul din Oslo* își avea partea lui indiscutabilă de contribuție.

Un alt fapt straniu s-a petrecut în legătură cu acest *Raport*. După ce toate îndoielile în privința documentului au dispărut, *I.S.*-ul a depus eforturi nu numai pentru a pătrunde misterele „armelor secrete" desemnate, ci și pentru a afla pe misteriosul lui expeditor. Credem că două au fost motivele principale ce au determinat *I.S.*-ul să acționeze în acest sens : gîndul de a-l putea contacta permanent, pentru aflarea de noi și noi secrete în domeniul tehnicii militare, ori numai... simpla curiozitate ! Cine era enigmaticul *spion din Reich* care furnizase gratuit Aliaților un document ce, după cele mai modeste estimări, valora „milioane de dolari" ? Dacă nu a acționat singur, pe cine reprezenta el și care erau mobilurile pasului întreprins ? Aceste întrebări au frămîntat și continuă să preocupe și azi pe specialiști. După Jan Colvin, misterul va persista, iar Bernard Newman propune ca un „candidat posibil" pe amiralul Canaris ! Investigații serioase a întreprins publicistul est-german Julius Mader. El a reușit, se pare, să identifice pe expeditorul *Raportului din Oslo*. Mader indică pe fizicianul german Hans H. Kummerow, cunoscut patriot și luptător antifascist. S-a născut în anul 1903, la Magdeburg. După terminarea studiilor universitare a funcționat un timp ca asistent la „Institutul de fizică și electrochimie" din Berlin, apoi trece la o firmă de radio. Era posesorul mai multor patente de invenții. De timpuriu, Kummerow a nutrit simpatii pentru statul socialist și a urît pe fasciști. În preajma izbucnirii războiului, cu concursul unui bun prieten, chimistul Erhard Tohmfor, a început să adune tot felul de informații privitoare la cercetările în domeniul tehnicii militare germane. Beneficiind de sprijinul unor cunoscuți și de relațiile firmelor lor, Kummerow intră în posesia unor date extrem de prețioase despre principalele „arme secrete" pregătite de hitleriști. După începerea conflictului, el se decide să transmită datele culese statului pe care-l considera atunci cel mai serios angajat în lupta cu Reichul nazist. *Raportul* întocmit de Kummerow a ajuns la Oslo,

în mîinile ataşatului naval britanic, prin intermediul prietenilor din Norvegia ai d-rului Tohmfor. În anii următori, Kummerow se va integra activ în lupta antifascistă. În 1941 a intrat în reţeaua *Rote Kapelle* din Berlin [5] ce reunea numeroşi rezistenţi germani, în frunte cu Harro Schulze-Boysen şi Arvid Harnack. Cînd reţeaua, care făcea şi spionaj în folosul U.R.S.S., a fost descoperită în august-septembrie 1942, printre cei arestaţi s-au aflat şi soţii Kummerow. Ambii vor fi ghilotinaţi, în toamna anului 1943, la închisoarea „Ploetzensee" din Berlin. Înainte de a muri, Kummerow a reuşit să trimită în afara gratiilor cîteva rînduri unui prieten căruia i-a împărtăşit crezul vieţii sale : „...Eu am luptat necontenit împotriva naţional-socialismului, pentru înfrîngerea militară a Germaniei".

Indiferent de faptul dacă Hans Kummerow sau altcineva a fost adevăratul autor al controversatului *Raport din Oslo* un lucru rămîne clar : expeditorul documentului *a devenit, în ţara sa, un spion al Aliaţilor din patriotism.* Nici vorbă nu poate fi că el ar fi ignorat, astfel, interesele naţiunii sale ; el nu a trădat decît *Germania lui Adolf Hitler*, care nu era aceea a poporului german. În cursul războiului dintre 1939—1945 vom mai întîlni asemenea exemple de spioni care au servit cauza Aliaţilor fără ca, prin aceasta, să-şi fi trădat patria adevărată.

[5] Vezi J. R. D. Bourcart.

UN SPION RĂZBUNĂ SCAPA FLOW

La 17 decembrie 1939, Mike Fowler, reporter din Statele Unite, se afla întîmplător la Montevideo. De mai multe zile în capitala Uruguay-ului neutru era teatrul unei intense lupte diplomatice : În seara lui 13 decembrie ancorà în portul situat pe ţărmul nordic al estuarului La Plata nava militară germană *Admiral Graf Spee*. Reprezentanţii oficiali ai Angliei şi Franţei exercitară presiuni puternice pentru ca guvernul din Montevideo, conformîndu-se stării de neutralitate în care se afla, să procedeze cît mai urgent la expulzarea „cuirasatului de buzunar" [1] din apele Uruguay-ului. Ambasadorul Reichului insista, din contra, pentru ca să se permită vasului să rămînă în port pe timp nelimitat. În cele din urmă s-a acordat un răgaz de 72 de ore lui *Graf Spee*. Aşadar, în primele ore ale lui 17 decembrie 1939 nava trebuia să iasă în largul Oceanului, unde stăteau de pază trei cuirasate britanice. O încăierare părea inevitabilă şi populaţia locală ieşise pe chei convinsă că nu i se va refuza dorinţa de-a vedea o bătălie navală *pe viu !* Ştiind că nord-americanii erau şi ei dornici de senzaţional, Mike Fowler avu ingenioasa idee de a-şi instala microfonul pe ţărm pentru a relata pentru conaţionalii săi desfăşurarea ostilităţilor. Ore şi ore el a rămas pe loc, fără a lăsa să-i scape nimic din cele întîmplate : ieşirea lui *Graf Spee* în larg şi, apoi, spectacolul la care nimeni de pe chei nu se aştepta

[1] Construit în 1938 ; 10 000 tone.

— sabordarea vasului. Astfel, prin Fowler ascultătorii nord-americani au urmărit *în direct* consumarea unuia dintre episoadele marcante ale „bătăliei Atlanticului" : sfîrșitul uneia dintre navele-vedetă ale lui Adolf Hitler. Să vedem cum s-a ajuns aici și ce amestec au avut spionii cu această „mică cotitură" produsă pe frontul maritim.

*
* *

„Planul Z", elaborat de comandantul *Kriegsmarinei*, amiralul Raeder, stabilea că înarmarea navală a Reichului trebuia terminată prin anul 1945. Se înțelege că, atunci cînd a izbucnit conflictul mondial, el era departe de a fi fost înfăptuit. Raeder nu dispunea decît de trei cuirasate de 10 000 t.[1] *(Admiral Graf von Spee, Deutschland*[2] și *Admiral Scheer)*, două nave de linie de 26 000 tone *(Scharnhorst* și *Gneisenau)*, opt cuirasate grele și ușoare și 56 de submarine ; pe lîngă acestea, un număr de 26 de nave comerciale fuseseră reutilate pentru a servi ca vase auxiliare de aprovizionare a cuirasatelor aflate în largul mării și oceanelor. S-a amintit că, încă înainte de a ataca Polonia, *Kriegsmarina* a expediat în Atlantic mai multe nave militare (21 de submarine și „cuirasatele de buzunar" *Graf Spee* și *Deutschland)*, cu țelul de a trece la acțiune din prima zi a războiului. Dintre navele germane de suprafață în primele trei luni de operațiuni pe mare deosebit de activ a fost *Graf Spee*, care a acționat în zona Atlanticului de sud ; în noiembrie 1939 a pătruns și în Oceanul Indian, pînă în dreptul Madagascarului. În acest răstimp, nava, comandată de căpitanul de rangul I Hans Langsdorf, a scufundat nouă vase britanice totalizînd 50 089 tone. *Amiralitatea* a intrat în panică și adoptă măsuri extraordinare pentru a captura sau distruge pe *Graf Spee*. Sarcina nu era deloc lesnicioasă, căci „cuirasatul de buzunar" pur și simplu nu putea fi întîlnit ! Dispunînd de trei nave auxiliare pentru aprovizionarea în larg cu combustibil, hrană și armament *(Altmark, Ussukum* și *Tacoma)* și desfășurînd o viteză considerabilă, nava a

[1] Denumite în străinătate „cuirasate de buzunar".
[2] Rebotezat ulterior *Lützow*.

căpătat o mare mobilitate, putînd executa în timpul cel mai scurt lovituri îndrăznețe în zone despărțite prin sute și chiar mii de km. Către sfîrșitul anului 1939 succesele din ce în ce mai importante repurtate de această *navă corsar* au înverșunat la culme pe britanici și au întărit hotărîrea lor de a pune capăt activității lui *Graf Spee*. Pentru aceasta ei au mobilizat importante forțe navale în întreg Atlanticul de sud. Astfel, coastele de apus ale Africii erau strașnic păzite de „forțele" *H* (cuirasatele *Sussex* și *Shropshire)*, *K* (portavionul *Ark Royal* și nava de linie *Renown)*, *X* (portavionul *Hermes* și cuirasatele franceze *Dupleix* și *Foch)*, iar intrarea în Oceanul Indian de „forța" *I* (navele *Eagle, Cornwall* și *Gloucester)*. Țărmul răsăritean al Americii de sud se afla sub supravegherea unei formații navale condusă de căpitanul de rangul I Harwood și alcătuită din două cuirasate grele și două ușoare (respectiv *Exeter* și *Cumberland, Ajax* și *Achilles)*. De asemenea, mai multe submarine aliate participau la urmărirea lui *Graf Spee*. Cursa se prelungea de mai multe săptămîni și „cuirasatul de buzunar" tot nu apărea. În această vreme, situația lui Langsdorf se înrăutăți simțitor. Hăituit necontenit de inamic, el fu lipsit curînd de sprijinul navelor auxiliare ce-l aprovizionau : *Altmark* plecă spre Germania, iar *Ussukum* fu capturat de englezi. *Graf Spee*, lipsit de combustibil și de alimente, mai putea apela doar la *Tacoma*, dar vasul se afla departe, în apele Uruguay-ului, reținut fiind de unele reparații absolut necesare în urma unui accident tocmai petrecut la bord. Singura nădejde a lui Langsdorf rămînea, oricum, *Tacoma*. În dimineața zilei de 11 decembrie 1939, el ordonă, deci, schimbarea direcției navei spre vest, către coastele uruguayene. Au trecut 48 de ore și totul se desfășura normal. *Graf Spee* se apropia rapid de locul speranței. În zorii zilei de 13 decembrie nava se afla deja la vreo 300 de mile est de Montevideo, mai exact la coordonatele 34°27′ sud — 49°55′ vest. În acest punct avu loc însă nu întîlnirea — sperată — cu *Tacoma*, ci o alta — neașteptată — cu formația de nave a lui Harwood din care lipsea un singur cuirasat *(Cumberland)*. Declanșarea ostilităților s-a produs spontan, fără tatonări sau invitații. Avantajat de tunul său de 280 mm , *Graf Spee* a tras pri-

mul obuz la ora 6,17. *Exeter* a răspuns la 6,20. Bătălia s-a prelungit pînă pe la 7,30. *Exter*, cu arme de calibru inferior (203 mm și 152 mm), nu a putut ține piept lui *Graf Spee*. Fiind serios lovit s-a îndreptat spre sud. Dar și nava corsar a suferit unele avarii, astfel că Langsdorf decise să facă o escală la Montevideo, pentru reparații. În urma sa, tot spre vest, naviga *Ajax* și *Achilles*. Pe tot drumul către portul uruguayan nici un schimb de focuri nu a mai avut loc între urmărit și urmăritori. Întîmplările ulterioare sînt cunoscute cititorului. *Graf Spee* va părăsi Montevideo, dar pentru a se saborda în larg, la 17 decembrie 1939. Membrii echipajului, îmbarcați pe *Tacoma* — în sfîrșit, de folos ! — s-au îndreptat spre Argentina unde au rămas internați pe tot restul conflictului mondial. Căpitanul Langsdorf s-a sinucis la 20 decembrie 1939 într-un hotel din Buenos Aires. Pînă la sfîrșitul războiului, propaganda lui Goebbels a ascuns poporului german împrejurările reale în care a pierit *Graf Spee*. Eșecul suferit în decembrie 1939 a silit *Kriegsmarina* să renunțe timp de mai multe luni la raidurile navelor de suprafață în Atlantic. Aliații și-au putut concentra după aceea mai eficient forțele pentru lupta cu submarinele germane.

Din cele relatate, rezultă indubitabil că *o întîlnire* s-a dovedit a-i fi fost fatală navei corsar *Graf Spee :* cea programată cu vasul auxiliar *Tacoma*. Pentru că dacă Langsdorf nu venea spre coastele Americii Latine să găsească acest vas, el nu s-ar fi ciocnit cu navele lui Harwood și, probabil, că ar fi scăpat încă mult timp urmăritorilor săi, reușind chiar să-și conducă nava în Germania. Din cîte se cunosc astăzi se poate afirma în cea mai deplină siguranță că, îndreptîndu-se spre *Tacoma, Graf Spee* nu mergea nicidecum în împlinirea destinului său. Nu poate fi vorba de așa ceva deoarece întîlnirea, în regiunea în care urma să se desfășoare, *a fost provocată*, nu de nemți, desigur, ci de către britanici, mai precis de spionajul naval al *Amiralității !* Reputatul serviciu londonez *N.I.D.* a mînuit toate firele operațiunii ce a condus la rezultatul cunoscut, dar principalul pion a fost un singur om, un singur agent secret la fel de comun ca și numele ce-l purta : Evan Williams. El a fost omul care a reținut *Tacoma*, de sprijinul căruia *Graf Spee* avea atîta nevoie în decembrie 1939, într-o anume zonă, unde, pentru orice eventualitate, navele britanice așteptau cu înfrigurare. Și nu au așteptat în van, întrucît întîlnirea dintre *Graf Spee* și *Tacoma trebuia* să aibă loc. Pentru englezi, principal era ca ea să nu le scape din vedere ! Evan Williams i-a ajutat tocmai în acest sens...

*

* *

Similitudinile între cariera de spion a lui Williams și a lui Alfred Wahring, între recordurile atinse de ei sînt uluitoare. Unica mare deosebire constă în aceea că, pe cînd ultimul servea *Abwehr*-ul, cel dintîi, spre nenorocirea Reichului nazist, lucra în folosul *Amiralității*. În anul 1924, cînd Wahring pleca în Elveția, Williams a fost trimis de *Naval Intelligence Department* în America Latină. Aici își făcu rost de o slujbă la o firmă de cărbuni din portul uruguayan Ellombia, din apropiere de Montevideo. Întocmai ca și Wahring, timp de 15 ani a desfășurat o activitate extrem de banală de „agent naval". Pierduse orice speranță că s-ar putea să mai sosească pentru el „clipa cea mare" în care să execute o misiune ieșită din comun, precum în cărțile de spionaj ce le parcurgea cu pasiune. Și, totuși, Williams a avut ceea ce și-a dorit. Două zile și două nopți i-au fost suficiente pentru a-și împlini conștiincios misiunea, care — prin rezultatele ei — îl plasă deodată printre spionii „cu state" ai războiului mondial. Într-una din zilele primei decade a lui decembrie 1939, pe adresa sa sosi un mesaj cifrat ce fu „tradus" imediat : *„Reținеți Tacoma"*. Williams a găsit în port vasul, sub pavilion olandez (deci neutru), tocmai în curs de încărcare. Reținînd din mesaj că nu trebuia să-l scufunde ci să-l împiedice să plece, agentul britanic s-a deghizat și s-a amestecat printre docherii care încărcau *Tacoma*. A reușit să se strecoare neobservat în sala de mașini, unde a dereglat unele aparate. Avariile provocate întîrziară pornirea vasului cu exact 48 de ore, după scurgerea cărora nu a mai fost nevoie să intervină deoarece primise un telefon de la Buenos Aires. Williams era înștiințat că „micul refugiat" putea fi lăsat să pornească „la mama sa", fiind „unicul ei copil"!

La aceasta s-a redus întreaga misiune îndeplinită de Evan Williams, „agentul celor 48 de ore" al *Amiralității* britanice. În continuare au intrat în acțiune navele lui Harwood care, controlînd deplasările *Tacomei*, aflară unde să-l aștepte pe *Graf Spee*, ce se îndrepta deja către inevitabila întîlnire.

Paralelismul între activitățile lui Alfred Wahring și Evan Williams se menține pînă la sfîrșit. Ambii au fost amestecați în două catastrofe navale : scufundarea lui *Royal Oak* și pierderea lui *Graf Spee*. Și, de asemenea, ambii au sfîrșit-o prost : Wahring a fost aruncat în închisoare, iar Williams, la numai cinci luni după faptele relatate își găsi moartea în condiții misterioase. Este sigur că numai moartea nu și-a dorit-o „agentul celor 48 de ore" care răzbunase Scapa Flow !

S.O.S. ZADARNIC

Campania din Polonia a reținut *Wehrmacht*-ul cu puțin peste patru săptămîni [1]. Pe frontul din Apus războiul a continuat să fie straniu ; trupele franceze și britanice nu au cutezat să atace inamicul, pe cînd cele ale Olandei, Belgiei și Luxemburgului se socoteau excelent protejate de zidul neutralității urmărită de guvernele lor. Pentru serviciile secrete apusene, perioada „războiului ciudat" a fost extrem de dificilă, trebuind să-și desfășoare activitatea în condițiile cînd Reichul deținea inițiativa totală în conflict. Tocmai de aceea, probabil, în fața lor s-a ridicat cu acuitate problema de-a intra în posesia unor date cît mai complete și exacte despre adversar. Rezultatele obținute în această direcție de serviciile secrete ale țărilor din Vest în 1939—1940 nu au fost neînsemnate, ceea ce nu va împiedica prăbușirea militară și politică a Franței, Belgiei, Olandei și Luxemburgului în mai-iunie 1940. Există vreun mister al acestui deznodămînt ce a marcat unul dintre momentele cruciale în desfășurarea marii conflagrații mondiale ?

*
* *

La 19 septembrie 1939, Adolf Hitler a ținut să-și facă o intrare fastuoasă într-unul din marile orașe poloneze

[1] La 27 septembrie 1939 a capitulat Varșovia.

„eliberate" de *Wehrmacht*-ul său. Întrucît Varşovia mai rezista încă, führerul s-a mulţumit cu Danzig-ul. De acolo a lansat, chiar în ziua sosirii sale, primul mesaj adresat puterilor occidentale pentru restabilirea neîntîrziată a păcii. Subliniind „inutilitatea" războiului purtat, Hitler a precizat : „Eu nu am nici o intenţie agresivă faţă de Anglia şi de Franţa". Pornind de la indicaţiile dictatorului nazist, presa şi radio-ul german au declanşat pe dată o intensă „ofensivă pentru pace". Hitler însuşi va mai interveni în desfăşurarea ei, îndeosebi la 6 octombrie 1939, printr-un discurs pronunţat în *Reichstag*. Ofertele germane au fost respinse necondiţionat de puterile aliate prin glasul premierului britanic Chamberlain, care — intervenind în şedinţa din 12 octombrie 1939 a *Camerei Comunelor* — a declarat că, după cele petrecute, „nici o încredere" nu se mai putea acorda „actualului guvern german". Un comunicat nazist, difuzat chiar a doua zi, a condamnat vehement (!?) hotărîrea Aliaţilor de-a fi ignorat „bunăvoinţa" führerului şi de-a fi optat deliberat pentru continuarea ostilităţilor. Să fi fost oare adevărat că Hitler năzuia sincer, în septembrie-octombrie 1939, la reinstalarea păcii în lume ? Nicidecum. Între documentele secrete germane capturate de învingători la sfîrşitul conflagraţiei mondiale s-au descoperit numeroase şi elocvente mărturii potrivit cărora, paralel cu „campania pentru pace", dictatorul fascist a dispus elaborarea planurilor de cotropire a ţărilor din vestul continentului. Aşa, de pildă, încă la 23 mai 1939 el şi-a informat colaboratorii militari, cărora le-a solicitat păstrarea „strictă" a secretelor, că războiul în Apus era inevitabil ; ţelul consta în zdrobirea Angliei şi a Franţei, aceasta fie şi prin încălcarea neutralităţii Belgiei, Olandei şi Luxemburgului [2]. Mai apoi, în timpul campaniei militare din Polonia, Hitler s-a referit adesea la faptul că următorul obiectiv al *Wehrmacht*-ului era Vestul. Aşa se face că, la 20 septembrie 1939, deci numai la 24 de ore după lansarea „ofensivei pentru pace" de către Hitler la Danzig, Keitel i-a vorbit unui colaborator de-al său, colonelul W. Warlimont, despre decizia führerului de-a ataca Franţa pînă la sfîrşitul

[2] Document L-079.

anului în curs. La 27 septembrie, Hitler însuşi a făcut cunoscut această decizie a sa unui cerc mai larg de colaboratori militari întruniţi la Cancelaria Reichului. Ceea ce nu l-a împiedicat ca, peste cîteva zile, în 6 octombrie 1939, să dea asigurări solemne că va respecta, în orice condiţii, neutralitatea Belgiei şi a Olandei. Führerul şi-a luat acest angajament formal evident cu scopul de a-şi ascunde intenţiile. La 10 octombrie 1939, deci la patru zile după ce a asigurat Belgia şi Olanda şi cu alte patru zile înainte ca Chamberlain să respingă tentativele germane de pace, Hitler a prezentat şefilor *Wehrmacht*-ului „directiva" nr. 6 pentru conducerea războiului în Apus *(Cazul Galben — Fall Gelb)*. Documentul [3], purtînd menţiunea *ultra-secret*, menţiona :

> *„Dacă într-un viitor apropiat devine evident că Anglia şi, sub impulsiunea ei, Franţa nu vor să pună capăt războiului, eu voi hotărî să acţionez viguros şi ofensiv, fără mare întîrziere...*
>
> *Ordon, deci, următoarele :*
>
> a) *Trebuie făcute preparative pentru o operaţie ofensivă... prin Luxemburg, Belgia şi Olanda. Acest atac trebuie executat... la o dată cît mai apropiată cu putinţă.*
>
> b) *Se va acţiona pentru zdrobirea celei mai mari părţi posibile a armatei franceze operaţionale, ca şi a armatelor aliate luptînd de partea ei şi, în acelaşi timp, pentru a cîştiga maximum de teren în Olanda, Belgia şi în nordul Franţei care să servească drept bază pentru conducerea unui război aerian şi naval eficace împotriva Angliei..."*

Elaborarea planului de operaţiuni pentru *Cazul Galben* s-a făcut la *O.K.H.*, între 19—29 octombrie 1939. Cei mai mulţi istorici militari sînt de părere că „Planul Galben" din 1939 reedita, de fapt, „Planul Schlieffen" după care Wilhelm al II-lea a atacat în Vest la 1914. În amîndouă cazurile se stabilea direcţia efortului principal al armatelor germane pe aripa dreaptă a frontului de atac,

[3] Datat 9 octombrie 1939 (Document G-062).

din aceeași rațiune : învăluirea forțelor aliate pe la nord și evitarea fortificațiilor franceze de la granița de est. Numai țelurile operaționale și strategice erau altele, și anume : pe cînd în 1914 sarcina principală consta în nimicirea — prin cotirea spre sud și sud-est — a armatelor franceze, în 1939 Hitler dorea, în rîndul întîi, să-și asigure un *teritoriu de bază* pentru acțiunile viitoare contra puterilor occidentale. În conformitate cu scopurile urmărite, *O.K.W.*-ul și-a dispus astfel forțele pe frontul de Vest în octombrie-noiembrie 1939 :

— Grupul de armate „B" (comandant general von Bock, în subordine 43 de divizii), pentru a pătrunde în Olanda și îndeosebi Belgia ; acest grup, care reunea toate blindatele afectate frontului de Vest, trebuia să execute lovitura principală.

— Grupul de armate „A" (comandant general von Rundstedt, în subordine 22 de divizii de infanterie), pentru atac prin Belgia de sud și Luxemburg.

— Grupul de armate „C" (comandant von Leeb, în subordine 18 divizii de infanterie), pentru a „fixa" armatele franceze de-a lungul *liniei Maginot*.

La sfîrșitul anului 1939, între Hitler și militarii oponenți (generalul Brauchitsch, șeful *O.K.H.*, generalul Halder, Hans Oster ș.a.) s-au ivit fricțiuni în legătură cu declanșarea ofensivei în Apus. Rezistența generalilor, care nu a fost prea hotărîtă, nu pare să-l fi stînjenit pe Hitler decît în măsura în care l-a silit, deopotrivă cu capriciile vremii, să amîne, în iarna 1939—1940, în mai multe rînduri atacul stabilit pentru : 12, 19, 22 și 26 noiembrie ; 3, 9, 11 și 17 decembrie 1939 ; 1, 15, 17 și 20 ianuarie 1940 [4]. Mult mai decisivă credem că a fost intervenția... întîmplării în evoluția evenimentelor. În ziua de 10 ianuarie 1940, un aparat al *Luftwaffe*-i, avînd la bord pe maiorii Helmuth Reinberger și Hoenmans, s-a rătăcit și fu silit să aterizeze în localitatea Mechelen-sur-Meuse din Belgia. Poate că faptul nu ar fi fost atît de grav dacă Reinberger nu ar fi posedat o mapă cu un document de excepțională însemnătate : „Ordinul general de operații al Flotei 2 *Luftwaffe*". Ofițerul nazist a încercat să distrugă documentul, dar militarii belgieni au reușit să salveze cîteva fragmente, suficiente pentru reconstituirea planului german de ofensivă contra Belgiei și Olandei, cu dispunerea forțelor, sarcinile unor unități și obiectivele vizate. Belgienii au comunicat toate datele aflate atașaților militari britanic, francez și olandez. Cînd a aflat de incidentul survenit, Hitler a intrat într-una din obișnuitele sale crize de furie ; la Nürnberg, Keitel va mărturisi : „Am asistat la cea mai grozavă furtună pe care am văzut-o în viața mea". După ce apele s-au liniștit, führerul a dictat, în 13 ianuarie, amînara cu trei zile a ofensivei stabilită pentru 17 ianuarie, iar la 16 ianuarie pentru primăvara anului 1940. Concomitent a decis modificarea planului de operații întocmit în octombrie 1939 după „varianta Schlieffen".

Elaborarea unui nou plan nu prezenta dificultăți întrucît el exista deja ! Autorul lui se numea Erich von Manstein, pe atunci șeful statului major al grupului de armate „A" (von Rundstedt) de la granița apuseană. Gîndindu-se că era posibil ca Aliații să se aștepte la o reaplicare a planului din 1914 [5], generalul von Manstein a propus, încă din octombrie 1939, o soluție pe cît de originală, pe atît de îndrăzneață : efectuarea, cu puternice forțe blindate, a unui *atac prin surpriză* de-a lungul Munților Ardeni, prin sudul Belgiei și prin Luxemburg, către Sedan ; după atingerea acestei localități, blindatele germane trebuiau să schimbe direcția înaintării spre nord-vest pentru a ieși pe țărmul Canalului, în dreptul punctului Abbeville. Se spera ca, astfel, la nord de linia Sedan-Abbeville, să fie surprinse armatele belgiană, olandeză, ca și cele engleză și franceză venite în ajutor. Abia după încercuirea și nimicirea acestor forțe urmau să fie declanșate operațiunile spre sud, pentru nimicirea restului

[4] Document C-072.

[5] Temere ce s-a adeverit. Fără a fi avut cunoștință de „Planul Galben" din octombrie 1939, șefii militari francezi și englezi au adoptat, la 17 noiembrie 1939, așa-zisul „Plan D" care prevedea : în caz de atac german prin Belgia, Corpul Expediționar Britanic și Armatele I și II franceze vor avansa imediat spre nord pentru a ocupa, pe teritoriul belgian, o linie de apărare de-a lungul rîurilor Dyle și Meusa. Concomitent, Armata a VII-a franceză trebuia să intre în Olanda.

trupelor franceze. În felul acesta, *Wehrmacht*-ul, fără a fi fost deloc jenat de existența *liniei Maginot*, ar fi eliminat aliatul de nădejde al Marii Britanii ce rămînea singură, cel puțin pe moment, față-n față cu Reichul nazist.

Respins inițial, „Planul Manstein" a fost adoptat în februarie 1940. De îndată s-a procedat și la dispunerea corespunzătoare a unităților *Wehrmacht*-ului destinate atacului. În sud, grupul de armate „C" (von Leeb) a fost menținut în fața *liniei Maginot*, iar grupul „B" (von Bock), cuprinzînd numeroase divizii de infanterie și numai două corpuri blindate (XXXIX și XVI), trebuia să atace frontal Olanda și Belgia de nord. În noul plan misiunea principală revenind Grupului de armate din centru („A"), al lui von Rundstedt, acesta dispunea acum de grosul forțelor blindate : Corpul XV blindat (Hoth) pe aripa dreaptă și, pe aripa stîngă, pentru executarea loviturii de-a lungul Ardenilor, așa-numita „grupă de tancuri" a generalului von Kleist *(Panzergruppe Kleist)* care reunea Corpul de armată 14 motorizat (von Wietersheim), Corpul de armată 41 blindat (Reinhardt) și Corpul de armată 19 blindat (Guderian).

În această conformație și țintind la scopurile menționate, *Wehrmacht*-ul a început ofensiva în Vest în dimineața zilei de 10 mai 1940. Oare Belgia, Olanda, Luxemburgul, Franța și Anglia au avut sau nu cunoștință de atacul german ? Dacă da, în ce grad și cu ce folos ?

*

* *

Perioada „războiului ciudat" (septembrie 1939 — 10 mai 1940) a suprasolicitat serviciile secrete ale tuturor țărilor din Vest. Paralel cu operațiunile de contraspionaj, ele au desfășurat o intensă activitate de informații cu scopul de a decela la vreme intențiile inamicului, planurile și dispozitivul lui de atac, de a preîntîmpina posibilitatea ca trupele proprii să cadă pradă unui atac neașteptat, vreunei surprize strategice pregătită de *Wehrmacht*. Sarcinile asumate nu au fost ușoare, iar *Abwehr*-ul și *SD*-ul s-au impus atunci ca adversari redutabili, așa încît „bătălia pentru secrete" s-a încins rapid și serios,

frontul subteran fiind incontestabil mult mai activ decît cel propriu-zis care, luni și luni de-a rîndul, a suferit de cvasi-somnolență. Din clipa în care a devenit evident, după terminarea campaniei *Wehrmacht*-ului în Polonia, că Hitler va ataca în Vest, serviciile speciale ale țărilor aflate în regiunea amenințată, cu deosebire cele franceze, nu au mai cunoscut răgazul. Unul dintre conducătorii ostilităților pe frontul secret, generalul Gauché, menționa că în perioada respectivă *patru* au fost chestiunile fundamentale ce au preocupat serviciile speciale occidentale : CÎND, CÎT, UNDE și CUM se va produce ofensiva *Wehrmacht*-ului ? Să vedem dacă răspunsurile date au fost cele mai bune, întrunind punctajul maxim :

1) Socotim că serviciile secrete apusene au înregistrat cu relativă exactitate orice moment CÎND trebuia să se producă ofensiva lui Hitler. Nici vorbă nu putea fi să se stabilească cu o precizie absolută data atacului german întrucît dictatorul nazist nu se hotărîse el însuși asupra unei zile anume. În 1939—1940, el a contramandat de mai multe ori ordinele de declanșare a operațiunilor, iar în unele cazuri s-a decis numai cu cîteva ceasuri înainte de începerea atacului [6]. În atari condiții, chiar dacă printr-o întîmplare din cele mai fericite un agent aliat ajungea în posesia știrii și o transmitea urgent „Centralei" [7], era aproape sigur că orice reacție avea să fie devansată de agresiunea hitleristă. Situația era, deci, dezavantajoasă pentru serviciile secrete apusene, antrenate într-un epuizant și îndelung „război al nervilor" cu oficiile lui Canaris și Heydrich ce dețineau net inițiativa. Din noiembrie 1939 — își va aminti Gauché — *Deuxième Bureau* a activat „sub greutatea unei amenințări permanente, întrebîndu-se în fiecare seară dacă evenimentul așteptat nu se va produce a doua zi".

Începutul „cursei" serviciilor secrete occidentale pentru aflarea momentului atacului în Vest datează de la 15 septembrie 1939 ; în acea zi, coroborînd diverse rapoarte, *Deuxième Bureau* a stabilit pentru prima dată că *O.K.H.*-

[6] Așa s-a întîmplat cu ofensiva din 10 mai 1940, pentru declanșarea căreia Hitler a transmis ordinul în ajun, la orele 21,00.
[7] Ea s-a ivit în mai 1940. Vezi mai jos.

ul a transferat unele unități de pe frontul polonez la granița de apus a Reichului. Concluzia a fost întărită, la 20 septembrie, de știrile transmise lui *5-e Bureau* de un agent extrem de sigur — „sursa D“ [8]. Foarte curînd s-a aflat că trupele transferate pe Rhin nu aveau sarcini defensive, ci ofensive. Astfel, la 13 octombrie 1939 serviciul lui Rivet este înștiințat prin „sursa A“ [9] că : „Hitler și-a exprimat în fața generalilor dorința de-a ataca în Vest“. Informația a fost confirmată peste două zile de un alt agent, iar la 20 octombrie lui *5-e Bureau* îi parvine cea dintîi pronosticare a momentului ofensivei hitleriste — pînă la sfîrșitul anului 1939. S-a menționat că, inițial, Hitler a stabilit pentru 12 noiembrie 1939 ziua începerii operațiunilor peste Rhin. Această dată nu a rămas necunoscută serviciilor secrete apusene. Adjunctul lui Canaris, colonelul Oster, a avertizat legațiile olandeză și belgiană din Berlin de posibilitatea trecerii *Wehrmacht*-ului la acțiune în 12 noiembrie. Britanicii și francezii fură mai departe informați. A urmat, pe 11—12 noiembrie 1939, cea dintîi „alertă“ serioasă a trupelor din Olanda, Belgia și Franța în legătură cu posibila agresiune germană. Pentru a sublinia exactitudinea știrilor transmise serviciilor secrete apusene, specificăm că mai toate „alertele“ declanșate ulterior pe frontul de Vest (24—25 decembrie 1929 ; 1, 5, 10, 13—15 ianuarie 1940) au coincis cu datele stabilite de Hitler pentru invazia trupelor sale ! Lui Rivet nu i-au rămas necunoscute nici divergențele dintre Hitler și generali, despre care a aflat prin „sursa A“. După incidentul de la Mechelen-sur-Meuse abundă știrile că ofensiva a fost amînată definitiv pentru primăvara anului 1940. Astfel, la 2 februarie 1940 „sursa A“ fixează acest termen, comunicat și de agentul „A-54“ al serviciului secret cehoslovac din Londra. În zilele următoare (5, 8 și 9 februarie) se anunță că *Wehrmacht*-ul se va pune în mișcare la începutul lui martie 1940, apoi la sfîrșitul lunii. În primele zile ale lunii următoare este avansată data de 14—15 aprilie, iar după 20 aprilie

[8] Fratele unui general nazist, adjunct de-al lui Keitel !

[9] Un sindicalist german refugiat în Olanda care primea știri de la prietena sa, fiica generalului A... (?) de la *O.K.W.* !

5-e Bureau și *Deuxième Bureau*, ca și *I. S.*, birourile olandez și belgian sînt de-a dreptul asaltate de o „cascadă de informații“ [10] ce indicau prima decadă a lunii mai 1940. Printre „surse“ figurau informatori absolut siguri : „A“, Hans Oster, dr. Müller, R. Roessler ș.a. Dr. Joseph Müller, unul dintre membrii grupului opoziționist de la *Abwehr*, a plecat în mod special la Vatican pentru a întîlni un diplomat belgian. La 1 mai 1940, acesta și-a înștiințat departamentul din Bruxelles : „Un ofițer al statului major general german [11], azi în trecere prin Roma, a declarat că trebuie să se aștepte la o invazie a Belgiei și Olandei pe 8 mai sau puțin mai tîrziu“. Telegrama a fost interceptată și descifrată de serviciul lui Heydrich, care bănuie *Abwehr*-ul de trădare. Neavînd dovezi, *S.D.*-ul supune pentru moment cazul lui Hitler. În „jurnalul“ lui Jodl [12], șeful secției operative a *O.K.W.*-ului, s-a păstrat o însemnare din 7 mai 1940 referitoare la furia ce a cuprins pe dictator cînd a aflat de „scurgerea“ informației privind data atacului în Vest. Sursa cea mai prețioasă continuă să rămînă colonelul Hans Oster, care, prin postul ce ocupa, se afla cel mai aproape de epicentrul evenimentelor. Pe lîngă acesta, „contactul“ nr. 1 era vechiul său prieten — maiorul Gijsbertus Jacobus Sas, atașatul militar olandez la Berlin. Prin Sas, serviciile secrete olandeze, belgiene și franceze ajungeau în foarte scurt timp în posesia celor mai importante comunicări ale lui Oster. La începutul lunii mai 1940, Oster l-a avertizat de fiecare dată pe Sas atunci cînd Hitler a stabilit data atacului pentru zilele de 5, 6, 7 sau 8. Se știe că ofensiva din 10 mai 1940 a fost fixată în seara zilei precedente, la orele 21,00. După expirarea celor 30 de minute în care mai putea fi contramandat și acest ordin de atac, Oster i-a spus lui Sas că „totul s-a terminat“ : „porcul“ [13] nu va mai da îndărăt. Diplomatul a plecat neîntîrziat la legație și, după vreo 20 de minute, a obținut legătura telefonică cu locotenentul Post Uiterweer, de la Ministerul de Război din Haga, căruia-i ceru

[10] Michel Garder.

[11] Dr. J. Müller !

[12] Document PS-1 809.

[13] Adolf Hitler.

să-l cheme pe colonelul van de Plassche, șeful serviciului secret militar olandez. Cînd acesta l-a sunat, după 90 de minute, pentru a se interesa de „operația soției", Sas a ripostat că ea „va avea loc mîine în zori" [14]. Între timp, Sas adusese la cunoștința omologului lui belgian la Berlin, colonelul Georges Goethals, că dictatorul nazist lansase ordinul final de atac. În cursul aceleeași zile, un agent de-al lui Rivet, căpitanul Truttat, a transmis de la Haga următorul avertisment provenit de la „sursa A" : „Atac pe 10 (mai — n.n.), în zorii zilei". Care a fost efectul practic al avertizărilor sosite în 9—10 mai 1940 la sediile serviciilor secrete apusene ? La miezul nopții, olandezii și belgienii și-au alertat trupele. Nu la fel au procedat francezii și englezii ale căror unități au fost literalmente „trezite" în 10 mai 1940 de bombardamentele efectuate, după ora 4,00, de *Luftwaffe* asupra aerodromurilor și căilor de comunicație din nord-estul Franței ! Cum de a fost posibil așa ceva ? Doar nici o defecțiune nu intervenise în transmiterea mesajelor lui Sas și Truttat, mai puțin faptul de care se temuseră atît de mult Aliații : recepționarea avertismentelor în cazul cel mai grav — dezlănțuirea cu adevărat a ofensivei inamice — fusese depășită de evenimente !

2) De la 15 septembrie 1939, de cînd a înregistrat primele transferări de trupe ale *Wehrmacht*-ului de pe frontul polonez pe cel din Apus, birourile 2 și 5 franceze s-au preocupat îndeaproape de EVALUAREA forțelor inamice concentrate pe Rhin.

În ceea ce privește estimarea numărului marilor unități germane, serviciile secrete de la Paris nu au făcut grave erori. Astfel, la 1 septembrie 1939 ele au identificat în Vest 26 de divizii, din care doar 6 active [15]. Curînd după aceea, *Deuxième Bureau* a întocmit o hartă a regiunilor apusene ale Reichului ce a fost treptat completată cu numărul și locul de dispunere a diviziilor sosite la granița cu Olanda, Belgia, Luxemburg și Franța. La sfîrșitul lunii octombrie 1939, pe această hartă figurau deja

[14] Harold C. Deutsch.

[15] În realitate : 31 de divizii (din care 11 active) constituite în proporție de 2/3.

75—80 divizii de infanterie sau blindate, plus alte 5—6 pe cale de constituire. Cu două săptămîni înainte de atacul din 10 mai 1940, birourile 2 și 5 au stabilit că pe întreg frontul de la Marea Nordului și pînă în dreptul Elveției *O.K.W.*-ul concentrase aproximativ 110—120 divizii de infanterie și 10—12 divizii blindate [16] ; numărul diviziilor de infanterie din primul eșalon de la spate a fost fixat la 10—12.

După cum se vede erorile de apreciere în privința numărului diviziilor erau neînsemnate. Nu la fel au stat lucrurile atunci cînd a fost vorba de stabilirea efectivelor globale ale marilor unități de infanterie indicate. Astfel, după *Deuxième Bureau* o divizie germană de infanterie cuprindea 25 000 de oameni, adică cu 8 000 mai mult față de efectivul real ! De asemnea, *Deuxième Bureau* a supraestimat permanent numărul blindatelor germane : 3 500—4 200 în toamna lui 1939 ; 5 360 în februarie 1940 și 7 000—7 500 la 10 mai 1940. Toate aceste evaluări s-au dovedit peste măsură de exagerate, căci apoi s-a aflat că în campania sa din Vest Hitler nu a putut trimite decît circa 3 000 de tancuri.

3) Avertizate necontenit asupra intențiilor lui Hitler, identificînd — cu un grad de precizie mai mic sau mai mare — prezența unor puternice forțe inamice pe Rhin, fiind deci în posesia unor elemente certe că invazia era inevitabilă, pentru serviciile secrete occidentale a devenit o problemă vitală să afle amănunte privind tactica *Wehrmacht*-ului, direcția loviturii principale sau porțiunea efortului maxim al blindatelor. „Planul Manstein" însușit în cele din urmă de *O.K.W.* permitea, spre marea deosebire de precedentul plan întocmit după varianta Schlieffen, evitarea unei bătălii frontale și surprinderea adversarilor prin străpungerea proiectată de-a curmezișul Ardenilor. Planul corespundea cel mai bine „războiului fulger" *(Blitzkrieg)* propovăduit de Hitler. Înfăptuirea lui cu succes depindea într-o măsură însemnată de înșelarea vigilenței Aliaților în privința intențiilor reale ale *Wehrmacht*-ului. După toate probabilitățile, nemții au obținut

[16] În realitate : 117 divizii de infanterie și 10 divizii blindate (din care 7 divizii de tancuri și 3 divizii motorizate).

acest lucru în 1940, comandamentele inamice și serviciile lor secrete nereușind să afle informații concludente despre planurile *O.K.W.*-ului și de-a adopta măsurile de rigoare. În același timp, nu poate fi trecut cu vederea faptul că serviciile secrete apusene nu au fost complet lipsite de știri — unele dintre cele mai sigure — privind posibilitatea unei acțiuni fulgerătoare de-a lungul Ardenilor. Așa, de pildă, la 8 martie 1940 regele Léopold al Belgiei părea convins că ofensiva hitleristă se va desfășura cu cele mai mari șanse de succes în Ardeni. În 22 martie 1940, căpitanul Paillole de la contraspionajul francez prezentă un raport șefilor săi în care releva că *Abwehr*-ul se interesa mult de particularitățile itinerarului Sedan — Abbeville, pe care — după cum se știe că prevedea „Planul Manstein" — blindatele germane trebuiau să-l parcurgă după străpungerea Ardenilor pînă la Meusa. De asemenea, identificînd, în ultimele zile din aprilie 1940, marile unități germane din Vest, *Deuxième Bureau* a remarcat că *toate* divizile blindate naziste (10—12) tindeau să se fixeze la nord de Mosela, ceea ce permitea să se presupună că vor lovi în direcția Luxemburg — sudul Belgiei. În fine, la 1 mai 1940 „postul" din Berna al „Casei" lui Rivet a transmis, după o sursă calificată drept „excelentă", o informație ce a anvisajat admirabil evenimentele ulterioare. *Wehrmacht*-ul — citim în documentul parvenit lu *5-e Bureau* — va trece la atac între 8—10 mai 1940, acționînd *„pe tot frontul, inclusiv linia Maginot ; efortul principal în regiunea Sedan ; Belgia, Olanda și nordul francez vor fi ocupate în zece zile, Franța într-o lună"*. Nu trebuie să ne facem iluzii că dacă *Deuxième Bureau* putea convinge pe șefii militari francezi să țină cont de *această* informație atunci soarta campaniei din Vest ar fi fost alta în 1940. Știrea menționată ne uluiește *azi,* cînd cunoaștem măsura în care evenimentele au confirmat-o, dar trebuie să recunoaștem că, în mai 1940, ea a avut șanse insensibile de-a se impune atenției fie și unor oameni experimentați ca Rivet sau Gauché, care atunci aveau de ales informația precisă — una singură — dintre alte cîteva sute de comunicări care de care mai contradictorie. În consecință, Inaltul Comandament aliat nu a avut cunoștință din timp de planul *O.K.W.* de a-și

trimite forțele blindate să traverseze masivul Ardeni. Abia după începerea ofensivei *5-e Bureau* și *Deuxième Bureau* se pun de acord (11—12 mai 1940) pentru a stabili cu precizie că axa efortului inamic trecea prin Ardeni către Sedan. Era însă prea tîrziu, deoarece la 13 mai Corpul de armată 19 blindat al lui Heinz Guderian se instalase deja la Sedan, iar peste șase zile va atinge Abbeville-ul ! Jocul fusese făcut și numai o minune, care nu s-a produs, ar mai fi putut întoarce soarta armelor de partea țărilor din Vest.

*

* *

Deci, în 1939—1940 serviciile secrete occidentale, departe de a fi rămas inactive precum trupele franceze și engleze, au reușit să intre în posesia unor secrete militare ale Reichlui nazist. În ciuda faptului că informațiile căpătate nu au strălucit prin exactitate, ele au fost suficient de elocvente — credem noi — pentru a permite comandamentelor militare ale țărilor apusene amenințate să organizeze o rezistență serioasă în fața atacului iminent al *Wehrmacht*-ului. Cele mai multe dintre aceste informații conțineau avertismente ce nu puteau sau nu trebuiau să fie ignorate : că Reichul nu va ține cont de neutralitatea Olandei, Belgiei și a Luxemburgului ; că, în era blindatelor, războiul de poziții era aproape exclus ; că *linia Maginot* nu constituia cheia securității franceze ; că, în sfîrșit, nimic nu-l putea forța pe Hitler să renunțe la ofensiva planificată în Vest. Serviciile secrete occidentale au cunoscut aceste adevăruri, dar nu au reușit să le impună atenției comandamentelor lor. Pătrunși de defetism și dorind ca inamicul să acționeze după așteptările lor, șefii militari și politici din apusul continentului au reacționat cu întîrziere, fără convingere, invitînd de-a dreptul pe Hitler să beneficieze de inițiativa de care dispunea deja. În aceste condiții, catastrofa Vestului — în care aveau să fie antrenate și birourile secrete francez, belgian și olandez de factură „clasică" — nu putea fi decît inevitabilă.

EI ȘI-AU DAT ÎNTÎLNIRE ÎN ANGLIA

Prăbușirea statelor apusene s-a consumat aproape simultan : 15 mai — capitularea Olandei ; 28 mai — capitularea Belgiei și 22—24 iunie — capitularea Franței. În Europa anului 1940 singură Marea Britanie nu a depus armele. Înfierbîntat de victoria obținută, Hitler nu concepea sfidarea britanică. La 16 iulie 1940, el a semnat „directiva" nr. 16 pentru „operația Leul de Mare" („Seelöwe") care trebuia să înceapă oricînd după 15 august :

> *„Deoarece Anglia, în ciuda situației sale militare fără ieșire, nu manifestă încă nici o intenție de a ajunge la un aranjament, eu m-am decis pentru pregătirea unei operații de debarcare și pentru executarea ei, dacă va fi nevoie.*
>
> *Scopul acestei operații este de-a elimina metropola engleză ca bază pentru continuarea războiului contra Germaniei și, de va fi necesar, de a o ocupa în întregime".*

Plănuirea unei debarcări în insulele britanice începuse însă în primele zile după căderea Franței. La 30 iunie 1940, generalul Jodl opina, în însemnările sale, că „victoria decisivă" asupra Albionului reprezenta doar o „chestiune de timp". Peste două zile, un ordin al *O.K.W.* stabilea că : *„...Este posibilă o debarcare în Anglia, cu*

condiția ca superioritatea aeriană să fie realizată și alte condiții îndeplinite. Data nu a fost fixată. Toate preparativele trebuie să înceapă imediat". Departamentele militare în subordine s-au conformat neîntîrziat. A doua zi, la 3 iulie 1940, la statul major al *O.K.H.* s-a desfășurat o dezbatere cu tema „operația contra Angliei". În cursul discuțiilor privind „pregătirea" operațiunii a fost pronunțat — aflăm din „jurnalul" generalului Halder — numele amiralului Canaris. Faptul nu era lipsit de semnificație : șefii *Wehrmacht*-ului erau convinși că *Abwehr*-ul trebuia să înlesnească succesul invaziei plănuite. Amiralul Canaris nu putea să nu fie și el de acord cu aceasta ; de la 22 iunie 1940 el își înștiințase doar colaboratorii, pe Piekenbrok și von Lahousen, despre intențiile führerului de-a trece *Wehrmacht*-ul peste Canal și, în legătură cu aceasta, le-a cerut șefilor lui *Abwehr I* și *Abwehr II* să se pregătească pentru intensificarea activității de spionaj și diversiune în Anglia. Pe atunci, ca și ulterior, amiralul nu avea vreun motiv ca să fie mulțumit de funcționarea rețelelor sale din această țară. Extrem de activ, contraspionajul britanic le „periase" bine chiar în primele zile după izbucnirea războiului mondial cînd a arestat cel puțin 350 de spioni de-ai Reichului. Nici în „coloana a V-a" nu se puteau pune mari speranțe. Din 1938, *Special Branch* întocmise o listă cuprinzînd numele a 73 253 de persoane bănuite de simpatii pronaziste pe care le ținea sub continuă supraveghere. Unica soluție ce se impunea amiralului era de-a organiza și trimite noi grupe de agenți pe cele mai diverse căi (prin țările neutre, parașutare, debarcare în locurile ferite etc.). După emiterea „directivei" nr. 16, Canaris a decis, la 19 iulie 1940, trecerea „de extremă urgență" a organizației sale la înfăptuirea misiunilor decurgînd din „Planul Seelöwe". Din acel moment, Marea Britanie va deține timp de mai multe luni — după cum reiese din „jurnalul" lui von Lahousen — „prioritatea nr. 1" pe agenda *Abwehr*-ului. „Perfidul Albion", pentru dărămarea căruia Hitler își adusese mașina de război pe coasta de apus a continentului, deveni,

astfel, magnetul ce atrăgea cu o forță irezistibilă pe spionii lui Canaris. Ei nu au întîrziat să sosească, ca și cum și-ar fi dat întîlnire în Anglia !...

*

* *

De la întîlnire avea să lipsească un agent... Șefii de la Berlin aveau toate temeiurile să fi fost, deopotrivă, îngrijorați și furioși întrucît era vorba de o absență marcantă. Omul lor, un tînăr în vîrstă de 24 de ani, pe nume Tyler Kent, fusese arestat la 18 mai 1940 și se dovedi a fi fost cel mai mare spion al *Abwehr*-ului prins în Anglia în vremea ultimului conflict mondial. Este curios că Kent, fără să fi fost instruit special pentru meseria de spion, a devenit agentul lui Canaris... din dragoste și din ură contra războiului !

Tyler Kent aparținea unei familii de diplomați de carieră din S.U.A. El s-a născut în 1916 în Manciuria, unde tatăl său era pe atunci în post. Deosebit de înzestrat, după ce a terminat cursurile colegiului Princeton și ale universităților din Paris, Madrid și Washington, a intrat în diplomație la vîrsta de 21 ani. Originea, inteligența și cunoașterea excelentă a mai multor limbi străine îi destinau unei cariere din cele mai strălucite la Departamentul de Stat. A fost trimis inițial să lucreze în calitate de consilier al ambasadei S.U.A. din Paris, iar în vara anului 1939 a fost mutat la reprezentanța americană din Londra, unde i s-a încredințat un post foarte important — funcționar al cifrului. La scurt timp după ce a sosit în capitala britanică, Kent a făcut cunoștință — întîmplător sau nu ? — cu o tînără în vîrstă de 37 de ani, „baroana" Anna Wolkoff. Anna, fiica unui fost amiral țarist stabilit la Londra, ținea o casă de mode și nutrea deschis simpatii față de nazism, fapt pentru care *Scotland Yard*-ul o supraveghea neîntrerupt. În ciuda diferenței de vîrstă, între Anna și Tyler s-a înfiripat fulger o idilă. Deosebit de experimentată și urmărindu-și cu precizie țelurile, Anna ajunse într-un timp record stăpîna

nu numai asupra sentimentelor diplomatului, ci și peste vederile lui politice. Exploatînd orientarea pacifistă a lui Kent, ea i-a explicat că, alături de mai mulți „prieteni", se înrolase într-o organizație ce-și propunea să lupte contra războiului ; că Hitler era un mare iubitor de pace, dar că eforturile lui le sabotau puterile occidentale (inclusiv Statele Unite) manevrate, chipurile, de evrei. Anna a sfîrșit prin a solicita sprijinul lui Kent pentru „salvarea" păcii în 1939 și, pe tonul cel mai natural, i-a propus să ajute „cauza" procurîndu-i documente secrete de la ambasada la care funcționa ! Kent a acceptat cu o ușurință incredibilă pretenția Annei. Timp de opt luni de zile, din septembrie 1939 și pînă în mai 1940, aproape seară de seară el a scos din clădirea ambasadei documente importante, le fotografia împreună cu Anna și, a doua zi, le aducea înapoi. Filmele executate de cei doi îndrăgostiți deveniți complici, trădători și spioni au fost expediate la Berlin prin valiza diplomatică italiană. Avem toate temeiurile să presupunem că activitatea cuplului ar fi putut continua nestingherită încă mult timp dacă ei ar fi fost ceva mai precauți. Dînd dovadă de o neglijență nepermisă pentru niște spioni, ei s-au prezentat la un fotograf de pe *Fleet Street* ca să developeze filmele trase după documentele secrete ale ambasadei americane din Londra ! Fotograful nu a găsit nimic extraordinar în toată povestea, pînă într-o zi din luna mai 1940 cînd s-a prezentat la el un agent al *Scotland Yard*-ului. Se știe că „baroana" era sub observația renumitului organism britanic. Agenților săi nu le-a rămas, în consecință, necunoscută nici proaspăta idilă a Annei cu tînărul diplomat american. Unul dintre agenții care-i urmăreau pe cei doi îndrăgostiți rămase intrigat de la un timp : întîlnirile Annei cu Tyler se sfîrșeau, de regulă, la fotograful de pe *Fleet Street*. Într-o bună zi, agentul pătrunse în atelier și ceru explicații în legătură cu desele vizite ale cuplului. Ne închipuim surpriza acestuia cînd fotograful îi înmînă mai multe microfilme ale unor documente oficiale strict secrete ! Albert Canning, „inspectorul șef" al lui *Special Branch* pe tot timpul războiului, a fost imediat

informat, iar la 17 mai 1940 însuşi premierul Churchill fu pus la curent cu întreaga afacere. Premierul a cerut ministrului său de externe Halifax să stabilească contactul cu ambasadorul american la Londra, Joseph P. Kennedy, tatăl viitorului preşedinte al S.U.A. asasinat la Dallas în 1963. A doua zi, la 18 mai 1940, Kennedy a primit vizita unui inspector al *Scotland Yard*-ului. Ambasadorul a rămas stupefiat cînd a aflat de trădarea lui Kent şi a consimţit pe dată, pentru înlesnirea cercetărilor poliţiei, să i se ridice imunitatea diplomatică colaboratorului său. În ceasurile următoare Kent şi „baroana" Anna Wolkoff au fost arestaţi şi, după cîteva luni, condamnaţi ; amîndoi vor fi eliberaţi abia după terminarea războiului.

Trădarea lui Kent a periclitat serios situaţia Aliaţilor într-o perioadă cardinală pentru desfăşurarea ostilităţilor: căderea Franţei şi pregătirea Angliei pentru a înfrunta singură pe Hitler. S-a stabilit că, în decursul celor opt luni ale activităţii sale nefaste, Kent a transmis nemţilor copiile a peste 1 500 de documente, în marea lor majoritate rapoarte de-ale ambasadorului Kennedy şi mesaje trimise de Londra Washington-ului. Pe această cale, Reichul s-a aflat în anii 1939—1940 — după cum au lăsat să se înţeleagă, la Nürnberg, Keitel, Jodl şi Raeder — în posesia unor date exacte privind : raporturile anglo-americane ; puterea şi repartiţia armatei britanice ; planurile engleze de apărare şi de atac ; rezervele de carburanţi şi de alimente ; cuantumul ajutorului nord-american ce începuse să sosească. Prin Kent, germanii nu au obţinut numai detalii hotărîtoare pentru fixarea strategiei lor, ci şi codul diplomatic „inviolabil" al Departamentului de Stat. Acest lucru va sili Casa Albă, în clipele cînd *Wehrmacht*-ul se apropia vertiginos de coastele vestice ale continentului european, să întrerupă pe timp de 2-6 săptămîni [1] legăturile directe cu toate misiunile sale oficiale din străinătate ! Trădarea lui Kent, frizînd inconştientul, apare, astfel, în toată amploarea ei. Bernard Newmann, fost agent al *I.S.*-ului, a apreciat cu justeţe că Tyler

[1] Pînă s-a introdus un nou cod.

Kent a fost spionul care „ar fi putut face să fie pierdut războiul". Rezultă că, pentru cauza aliată, descoperirea lui la timp s-a dovedit salutară.

*

* *

Prin urmare agenţii hitlerişti destinaţi să înlesnească debarcarea *Wehrmacht*-ului în Marea Britanie au început să vină atunci cînd Kent nu mai activa... Ei se adunau cu triplul scop de a spiona, de a executa sabotaje şi de-a pune la cale diversiuni. Cei dintîi, doi danezi care s-au înrolat voluntar în *Abwehr*, au „picat din cer" lîngă Salisbury într-o noapte din a doua jumătate a lunii august 1940. Erau tinerii care răspundeau la numele Hans Schmidt şi Jorgen Björson. În noaptea de 1/2 septembrie 1940 fură debarcaţi de un submarin olandezul Karl Meier şi neamţul Rudolph Waldberg. Aceştia au precedat pe cei trimişi de *Abwehr II* în misiunea „Hummer I Nord" la 29/30 septembrie 1940 : Vera Erikson, Theo Drüke (alias „François") şi Werner H. Wäxlti (alias „Pette"), depuşi de un hidroavion în nordul Scoţiei, lîngă orăşelul Banff. Au urmat, curînd, misiunile „Hummer II Nord" şi, în aprilie 1941, „Hummer III Nord", ultima încredinţată la doi norvegieni — Jack Berg şi Olaf Klausen. După ce s-a decis să atace U.R.S.S., Hitler a renunţat la intenţia de-a mai debarca în Anglia. Totuşi, agenţi de-ai *Abwehr*-ului n-au încetat să invadeze ei insulele britanice în anii următori : misiunea „Hummer V Nord" în aprilie 1942, în frunte cu H. Sorensen, precum şi Karl R. Richter, Josef Jacobs, Franciscus J. Winter, Johannes M. Dronkers ş.a. Toţi erau „plecaţi din infern" şi populaţia, organele contraspionajului britanic se pregătiseră să-i întîmpine cum se cuvenea. Pînă la sfîrşitului războiului 18 dintre ei au fost arestaţi şi condamnaţi ; mulţi au fost prinşi şi au păstrat „legătura" cu Berlinul sub controlul britanicilor care intoxicau, astfel, *Abwehr-ul* cu ştiri false. Sînt interesante şi chiar amuzante peripeţiile unora dintre spionii sosiţi să pregătească terenul pentru succesul „operaţiei Seelöwe". Astfel, mulţi agenţi, debarcaţi în Anglia cu biciclete, s-au dat de gol pentru că circulau pe partea dreaptă a şoselelor. Alţii nu ştiau să se descurce în socotirea banilor bri-

tanici ; așa s-au autodemascat Vera Erikson și „François". În schimb, norvegienii Berg și Klausen, trimiși în primăvara anului 1941 ca să cerceteze la fața locului dacă populația Londrei nu fusese evacuată cumva în Scoția (!?), au rămas în libertate pînă la sfîrșitul conflictului. Era o „libertate" supravegheată de *M.I. 5* și plătită de *Abwehr*, căci cei doi agenți norocoși duceau o permanentă lipsă de bani. Cînd a fost vorba să treacă la acțiune, ei au comunicat la Berlin că terminaseră explozivele și au propus, în toamna anului 1941, să li se trimită toate cele necesare pentru a declanșa războiul bacteriologic pe insulele britanice ! Hans Schmidt, primul spion parașutat în Anglia în cadrul pregătirilor pentru cazul „Seelöwe", a reușit să se sustragă cu totul vigilenței contraspionajului britanic. Numai că „agentul nr. 3 150", cum figura el în scriptele *Abwehr*-ului, nu a fost prea folositor, el ajungînd numai bine ca prin comportarea lui de-a lungul celor cinci ani de activitate să-și dezorienteze șefii de la Berlin și probabil că la fel ar fi făcut cu conducătorul oricărui serviciu secret din lume. Să judecăm după comunicările transmise de el Berlinului : în 1940 : „...Început misiunea" ; în 1940 (de Crăciun) : „Banii aproape cheltuiți. Nevoie neapărată de bani pentru continuare operații" ; în 1941 : „Găsit lucru fermă. Continui operații, dar transmit mai rar..." ; în 1942 : „Căsătorit, plec voiaj de nuntă. Suspendat contact 15 zile" ; în 1943 : „Devenit tată băiat 3,5 Kg." !!!

După cele relatate nu credem că ar putea exista vreun dubiu că agenții lui Canaris și-ar fi îndeplinit misiunile legate de cazul „Seelöwe". Organizate în pripă și purtate împotriva unui inamic îndîrjit și extrem de versat în lupta pe frontul subteran, operațiile puse la cale de *Abwehr* nu numai că au sfîrșit-o prost, dar s-au întors contra inițiatorilor lor. Unii dintre spionii prinși au continuat să informeze Berlinul cu știrile fabricate de britanici. Așa se face că, în a doua jumătate a anului 1940, atunci cînd Hitler era convins că Anglia fusese răpusă, de peste Canal agenții *Abwehr*-ului comunicau că, dimpotrivă, britanicii dispuneau încă de forțe serioase și bine pregătite capabile să pericliteze succesul operației „Seelöwe". Pe măsură ce ziua debarcării [2] se apropia *Abwehr*-ul era asaltat de un flux continuu de informații tot mai neliniștitoare privind pregătirile englezilor de a rezista : construirea unor mari fortificații pe coasta de sud-est, mobilizarea unor puternice forțe, dotarea lor cu armament ultra-modern, posedarea unor arme „secrete" etc. etc. Pe această bază, Canaris a ajuns să supraevalueze cantitatea și calitatea armatelor britanice ; de la el *O.K.W.*-ul a aflat că englezii ar fi posedat 39 de divizii bine înarmate atunci cînd, în realitate, nu aveau decît 16 și doar una singură [3] complet echipată ! Pînă astăzi continuă să rămînă un mister dacă amiralul — conștient sau nu — a indus în eroare *O.K.W.*-ul ; partizanii reabilitării sale [4] susțin că da, deși nu este exclusă nici ipoteza ca șeful *Abwehr*-ului să fi căzut victimă campaniei britanice de dezinformare. Oricum s-ar fi întîmplat este absolut sigur că, la 12 octombrie 1940, nu aceste informații l-au constrîns în ultimă instanță pe Adolf Hitler să contramandeze debarcarea în insulele britanice [5], ci cu totul altceva : 1) faptul că, la 15 septembrie 1940, *Luftwaffe* a pierdut bătălia pentru cucerirea supremației aeriene deasupra Angliei care era *premisa esențială* a unei debarcări reușite ; 2) faptul că, între timp, führerul s-a decis să atace U.R.S.S. În aceste împrejurări s-a înregistrat, după 13 luni de succese neîntrerupte, primul recul al *Wehrmacht*-ului în cursul conflagrației mondiale dintre 1939—1945. În domeniul războiului secret, *Abwehr*-ul a fost silit să se încline în fața *I.S.*-ului londonez. Integrat armonios efortului britanic pentru salvarea insulelor de invazia hitleristă, faimosul serviciu secret și-a confirmat, o dată în plus, superioritatea.

[2] Stabilită succesiv pentru 15 august, 15 și 21 septembrie 1940.

[3] Era divizia a 3-a comandată de generalul Montgomery.

[4] Cf. Jan Colvin.

[5] Pentru primăvara anului 1941 ; în februarie 1942 a renunțat definitiv.

DESPRE O BĂTĂLIE NAVALĂ ȘI FARMECELE „CYNTHIEI"

Intrarea Italiei în război, la 10 iunie 1940, a îngrijorat profund pe Churchill. Nu pentru că „ducele" și-ar fi putut debarca trupele, alături de cele ale *Wehrmacht*-ului lui Hitler, pe insulele britanice, ci pentru că el dispunea de forțe navale însemnate (șase vase de linie, 19 cuirasate, aproape 50 distrugătoare și 108 submarine) ce constituiau un pericol serios pentru comunicațiile din Mediterana ale Angliei. Atît în timp de pace, dar mai ales în vreme de război calea mediteraneeană este vitală — se știe — pentru aprovizionarea metropolei britanice cu toate cele necesare din Indii și Orientul Apropiat sau Mijlociu. Pentru siguranța ei, Londra a destinat o flotă specială, cu baza la Alexandria, comandată de amiral Sir Andrew Cunningham. Sub raport numeric, forțele lui Cunningham erau inferioare în 1940 celor italiene, fiind avantajate, însă, de faptul că beneficiau de instalații radar, ca și de o bună legătură aer-apă, grație portavioanelor trimise în sprijin. Recurgînd la o tactică de continuă hărțuire a adversarului, Cunningham nu a lăsat să-i scape, după 10 iunie 1940, vreun prilej de a reduce decalajul existent între forțele sale navale și cele italiene. Deosebit de întreprinzător, el a dirijat operațiuni care au înfuriat și uluit, totodată, pe italieni. Astfel, la 1 noiembrie 1940 o escadră britanică, în frunte cu portavionul *Illustrious*, s-a apropiat neobservată de baza marinei militare italiene

de la Taranto. Avioanele care au decolat de pe portavion au lovit intens rada portului, avariind trei cuirasate. Peste trei luni, la 9 februarie 1941, o altă escadră britanică s-a apropiat — de asemenea fără a fi detectată — de coastele italiene și a bombardat Genova. „Ducele" a promis să se răzbune. Prilejul nu a întîrziat să se ivească...

Îm primăvara anului 1941 ostilitățile greco-italiene se desfășurau cu înverșunare. Armatele lui Mussolini, care invadaseră Grecia la 28 octombrie 1940, erau pe punctul de a fi înfrînte de către greci, ajutorați de britanici. Hitler, urmărind împlinirea propriilor interese în Balcani, se pregătea să intervină și el („Operația Marita"). Fără a-i împărtăși aliatului său planurile sale führerul i-a vorbit „ducelui" de necesitatea activizării flotei italiene în Mediterana, pentru a împiedica apropierea convoaielor britanice de Grecia și pentru a lovi flota lui Cunningham. Pentru a încuraja intervenția lui Mussolini în sensul dorit, Hitler a promis că va trimite avioanele sale ca să suplinească lipsa acoperirii aeriene resimțită puternic de flota italiană. Italienii nu au putut să-l refuze pe führer. Amiralul Angelo Iachino s-a ocupat de elaborarea planului de operații în apele din regiunea insulei Creta a unei importante unități navale alcătuită din opt crucișătoare, nouă distrugătoare și vasul de linie *Vittorio Veneto*, cel mai mare de care dispunea pe atunci *Supermarina* [1].

În cel mai deplin secret, navele destinate operației au ridicat ancora în dimineața zilei de 27 martie 1941 din porturile Taranto, Spezia, Brindisi și Messina. În acel moment, comandantul flotei puse în mișcare, amiralul Iachino, era încredințat, dacă nu de succesul expediției, cel puțin de două lucruri : 1) că nemții îi vor furniza aparatele necesare pentru asigurarea acoperirii aeriene ; 2) că nu va avea ghinionul să întîlnească grosul flotei lui Cunningham. În cursul următoarelor 48 de ore însă nu mică i-a fost surprinderea cînd a văzut că niciuna din certitudinile sale nu se adeverise.

Timp de 24 de ore, escadra lui Iachino a navigat spre est în două grupe : nordică (cinci crucișătoare și mai multe distrugătoare) și sudică (trei crucișătoare și mai multe

[1] 35 000 tone, 9 tunuri de 381 mm.

distrugătoare). Vasul amiral *Vittorio Veneto*, escortat de șapte distrugătoare, se deplasa la 7 mile în urma ultimei grupe. În zorii zilei de 28 martie ambele grupe ajung în dreptul extremității sudice a Greciei — capul Matapan. Deși nu se arătase nici un aparat dintre cele promise de nemți pentru apărare sau pentru prospectarea rutei, italienii erau încă optimiști : în curînd atingeau insula Creta și nicăieri în larg nu se vedea nici urmă de vas inamic. Pe la ora 7,00 de pe bordul lui *Vittorio Veneto* a decolat un avion de recunoaștere, singurul aflat la dispoziția lui Iachino. Cînd totul părea că avea să se desfășoare normal, de pe acest avion s-a comunicat — la 7,22 — că o escadră inamică se afla la cîteva mile spre est ! Era o unitate navală, compusă din patru crucișătoare și patru distrugătoare, ce — sub comanda amiralului englez Pridham-Wippell — aștepta chiar pe Iachino. Ceva mai departe spre răsărit veghea însuși Cunningham, cu cele mai redutabile nave ale sale (vasele de linie *Warspite, Barham, Valiant* și portavionul *Formidable*). Englezii, dispunînd de aparatură radar, detectaseră mai demult apropierea flotei italiene și-și dispuseseră deja navele lor în poziție de luptă. În bătălia ce s-a declanșat au fost angajate, de ambele părți, importante forțe : grupa sudică a escadrei lui Iachino, unitatea lui Pridham-Wippel, portavionul *Formidable*. Pentru început nu s-au înregistrat pierderi. Înainte ca să intervină Cuningham, Iachino a ordonat retragerea flotei sale : la ora 8,55 a grupei nordice și, după ce *Vittorio Veneto* a fost lovit spre ora prînzului de aviația îmbarcată pe *Formidable*, a celei sudice. Apoi Cunningham a început cursa spre vest pentru a prinde flota italiană și pentru a-i aplica lovituri cît mai grele. Urmărirea, care s-a prelungit în după-amiaza zilei de 28 martie și în tot cursul nopții din 28/29 martie 1941, s-a încheiat catastrofal pentru Iachino ; el abia a scăpat prin fugă cu nava amiral, dar a pierdut trei crucișătoare (*Pola, Fiumè* și *Zara*) și două distrugătoare (*Alfieri* și *Carducci*), dimpreună cu peste 2 000 de oameni. La sfîrșit, amiralul Cunningham a constatat că-i lipsea doar un avion și că un crucișător fusese ușor atins. Aviația germană, ce a intervenit în faza finală a bătăliei, nu i-a cauzat nici o daună.

După cum apreciază un specialist de talia amiralului Nimitz, bătălia victorioasă din dreptul capului Matapan, pe lîngă că a influențat binefăcător moralul britanicilor, a avut importante consecințe strategice ; după 29 martie 1941, flota italiană nu va mai cuteza să-și facă apariția în apele răsăritene ale Mediteranei, ceea ce va înlesni acțiunile lui Cunningham în această zonă. Ca multe alte evenimente din cursul celui de-al doilea război mondial, bătălia de la Matapan nu poate fi desprinsă de anumite fapte petrecute pe frontul invizibil. Numai cunoscîndu-le, cititorul va dezlega enigmele ce bănuim că-l frămîntă : de ce nu a putut fi surprins Sir Cunningham de expediția lui Iachino ? Cum se face că amiralul britanic s-a aflat *într-o anumită zonă* a Mediteranei și cu *forțe destule* să le copleșească pe cele *în acțiune* ale adversarului ?

*

* *

Comportarea lui Cunningham la sfîrșitul lui martie 1941 nu îngăduie nici o îndoială că amiralul Majestății Sale a anticipat deplasările flotei lui Iachino. Deja în vremea războiului, în zilele ce au succedat victoriei de la Matapan, unii ziariști americani au avansat ideea că șeful flotei britanice ar fi acționat după anumite informații secrete ce i-au parvenit în legătură cu intențiile inamicului. După 1945, mai mulți specialiști, precum Chester Nimitz sau L. Farago, au întărit aceste presupuneri. Dovada irefutabilă a furnizat-o, însă, fostul agent secret britanic H. Montgomery Hyde, despre care am mai avut prilejul să vorbim. În 1963 acesta și-a tipărit la New York însemnările despre activitatea *B.S.C.*-ului lui W. Stephenson în în S.U.A. în anii războiului. Fără a tinde nicicum să minimalizeze meritele compatriotului său Sir Cunningham în obținerea victoriei de la Matapan, Montgomery Hyde a propus să se dea Cezarului ceea ce-i aparține și, în acest context, a relevat că faptele întîmplate în martie 1941 în apele Mediteranei nu au fost deloc independente de o lovitură anterioară reușită, la mii de km. distanță, uneia dintre cele mai bune agente ale *I.S.*-ului. „Cynthia", pseudo-

nimul spioanei în cauză, își alesese ca loc de acțiune Washington-ul.

Cetățeană americană prin naștere, „Cynthia" s-a căsătorit cu un diplomat britanic. Curînd după aceea, în 1937, a devenit agentă a *I.S.*-ului la Varșovia. Devotată pînă la fanatism cauzei engleze în război, în 1940 a plecat la New York pentru a servi în *B.S.C.*-ul lui Stephenson. În iarna 1940—1941 i s-a încredințat prima misiune importantă : procurarea cifrului naval al *Supermarinei* de la ambasada italiană din capitala S.U.A. Vorbind despre „Cynthia", Montgomery Hyde este de părere că „ceea ce i-a înlesnit succesele a fost farmecul ei feminin deosebit. Ca înfățișare, n-avea nimic dintr-o vampă : nu era frumoasă, nici măcar drăguță în sensul obișnuit al cuvîntului. Înaltă, cu trăsături proeminente, încadrată de un păr blond bogat, era întotdeauna elegant îmbrăcată. Felul ei de a se purta nu trezea bănuiala că ar fi o femeie ușoară. Era o interlocutoare agreabilă, inteligentă care știa să vorbească — sau mai bine zis să asculte. Cu vocea ei dulce și mîngîietoare, avea darul să provoace confidențe. S-ar putea ca atracția pe care o exercita asupra victimelor sale să fi fost în primul rînd de ordin intelectual și ca descoperirea farmecelor ei fizice să le fi subjugat abia ulterior". Nu știm dacă în toate împrejurările „Cynthia" recurgea la aceeași „armă", dar așa a procedat cu victima „de sezon" din iarna 1940—1941. De remarcat că agenta lui Stephenson nu a dat asaltul asupra unui ofițer oarecare, ci a ales unul de marcă, cu state de serviciu serioase chiar în biroul secret italian *(S.I.S.)*. Amiralul Alberto Lais, căci despre el este vorba, îndeplinea pe atunci funcția de atașat naval al Italiei pe lîngă Casa Albă. El a căzut pradă irezistibilei spioane în numai cîteva săptămîni după ce au făcut cunoștință. Îndrăgostit lulea, amiralul se dovedi incapabil de a-i mai ascunde „Cynthiei" vreun secret în legătură cu serviciul său. Cînd agenta *I.S.*-ului a dat asaltul decisiv, solicitînd dosarele cifrului naval italian pentru a face fotocopii de pe ele, Lais a acceptat fără șovăire, formulînd doar pretenții de ordin financiar ! După perfectarea înțelegerii, *B.S.C.*-ului i-au parvenit dosarele cifrului *Supermarinei* ce au fost expediate de extremă urgență la Londra. Posedînd cifrul naval, britanicii au căpătat

după aceea posibilitatea să urmărească deplasările navelor *Supermarinei* din primăvara lui 1941 pînă în septembrie 1943. După ce și-a atins țelul, „Cynthia" a procurat guvernului nord-american piesele de bază ale dosarului în virtutea căruia Lais a fost declarat persoană indezirabilă în S.U.A. și rechemat la Roma. Probabil că amiralul a suferit mult după despărțirea de spioană, ceea ce nu s-a întîmplat cu aceasta. „Cynthia" nu a avut timp să cadă pradă dezolării întrucît își ațintise privirile asupra unei noi victime, căpitanul „Bestrand" de la ambasada Vichy-ului la Washington. Cu ajutorul acestuia, ea a dus la bun sfîrșit o misiune similară cu cea îndeplinită în 1940—1941 pe lîngă ambasada italiană : procurarea cifrului naval al flotei franceze rămasă credincioasă lui Pétain. Aceasta a fost cea mai mare ispravă din cariera „Cynthiei", cu dublu folos : pentru Aliați în cursul debarcării în Africa de nord la 8 noiembrie 1942 ; pentru spioana *I.S.*-ului — care s-a ales cu un soț nou în persoana fostului ei amant, căpitanul „Bestrand". După terminarea războiului, fericita familie a rămas în Statele Unite sub un nume care continuă să fie necunoscut. În urmă cu cîțiva ani s-a reușit să se afle numele de domnișoară al „Cynthiei" — Ame Thorpe Pack. Sîntem convinși că, cu trecerea anilor, vor fi dezvăluite noi și noi amănunte despre activitatea secretă a lui *miss Pack*, alias „Cynthia", indiscutabil unica spioană dintre 1939—1945 pe care o putem considera o *Mata Hari a celui de-al doilea război mondial.*

*

* *

După ce am luat cunoștință de dosarul „Cynthiei", desigur că manevrele din martie 1941 ale navelor lui Sir Cunningham apar mai puțin misterioase, își dezvăluie întreg rostul : posedînd cifrul naval predat de amiralul Lais „Cynthiei", britanicii au aflat din vreme despre expediția proiectată de Iachino în estul Mediteranei. În istoria oficială britanică a războiului pe mare dintre 1939—1945 căpitanului Roskill scrie că *la 25 martie 1941* Cunningham primise cea dintîi știre despre plecarea imi-

nentă a escadrei *Supermarinei* spre Est. Amiralul britanic și-a adunat grabnic forțele, cu gîndul să întîmpine cum se cuvine vasele italiene. La 27 martie, puțin după ora prînzului, el a căpătat certitudinea că Iachino nu va lipsi de la întîlnire : la 12,30 hidroavionul britanic *Sunderland* a zărit flota italiană, la 75 de mile est de Sicilia, îndreptîndu-se cu toată viteza spre Creta. *Atunci* Sir Cunningham a ordonat unității lui Pridham — Wippell să pornească spre capul Matapan, regiune spre care a plecat și el, în seara zilei de 27 martie, din Alexandria. În zorii zilei următoare navele britanice nu numai că se aflau în regiunea aleasă, ci se și dispersaseră în poziție de luptă. Despre toate acestea Iachino nu a știut nimic pînă la ora 7,55. Apoi ireparabilul s-a produs pentru *Supermarină* ; interceptînd-o, Sir Cunningham i-a aplicat cîteva lovituri imposibile și inexplicabile poate dacă, departe de Matapan, amiralul Lais nu ar fi căzut pradă grațiilor „Cynthiei"...

SUPERSPIONUL DIN TOKYO

Puțini agenți secreți din categoria — și așa restrînsă — a spionilor de elită ai tuturor timpurilor dețin asemenea recorduri ca Richard Sorge. Cel dintîi ar fi valoarea excepțională a informațiilor procurate și transmise *Biroului IV* sovietic de către rețeaua *Ramsay* dirijată de Sorge la Tokyo între 1933—1941. Apoi vîlva stîrnită în jurul personalității sale. Despre viața și activitatea lui în slujba primului stat din lume al muncitorilor și țăranilor — U.R.S.S. există deja o vastă bibliografie însumînd peste 20 titluri de lucrări speciale și alte cîteva sute și chiar mii de pagini de referințe. În prima jumătate a deceniului trecut unele întîmplări reale din trecutul lui Sorge au fost transpuse pe ecran de către regizorul francez Yves Ciampi. Cam în aceeași vreme, mai precis la 5 noiembrie 1964, guvernul sovietic i-a acordat *postmortem* titlul de „Erou al Uniunii Sovietice". Sorge nu a fost unicul spion decorat pentru meritele sale, dar ni se pare că unul dintre puținii ce s-au bucurat de o emisiune de timbre (în U. R. S. S.) cu efigia chipului său. A supraviețuit un timp morții fizice intervenite în noiembrie 1944 ; în primii ani după terminarea războiului s-au găsit numeroase persoane care să declare, sub prestare de jurămînt, că zăriseră pe Richard Sorge într-un bar din Șanhai sau pe străzile Honkongului ! Americanii, victime ale „cursei" de vrăjitoare mac-carthyste, țineau sub control Japonia și au căpătat convingerea că Sorge și-ar fi

reluat activitatea în vreun centru nipon. Pentru împrăștierea tuturor bănuielilor, *Camera Reprezentanților* din Washington a dezbătut în anul 1951 timp de trei zile (9, 22 și 23 august) „dosarul Sorge" pentru întocmirea căruia se cheltuiseră 160 000 dolari ! Toate documentele cunoscute atestă că Sorge a fost, mai presus decît un spion, un mare luptător antifascist și un apărător al păcii, un comunist convins. La cîteva luni după ce a fost încarcerat, el a declarat plin de mîndrie călăilor săi :

> *„Revoluția din Rusia* (din octombrie 1917 — n.n.) *mi-a arătat calea... Am luat hotărîrea să sprijin mișcarea nu numai teoretic, ci să devin cu adevărat o parte integrantă a ei. De atunci, eu nu am părăsit această conduită, chiar cu prețul unor sacrificii personale și materiale... Acum... sînt mai mult ca oricînd convins de justețea hotărîrii mele..."*

Bernard Newman, cucerit total de agentul Sorge cel „imens de inteligent", a remarcat cu temei că nicicînd „un spion n-a avut o pregătire mai bună". În adevăr, Sorge-spionul era dublat în egală măsură de Sorge-savantul, diplomatul, ziaristul experimentat. În dimineața de 18 octombrie 1941, cînd agenții *Kempeitai*-ului s-au prezentat să-l aresteze pe Sorge, ei nu au aflat în apartamentul acestuia alte documente compromițătoare decît o bogată bibliotecă numărînd sute și sute de volume din domeniile istoriei, artei, lingvisticii, economiei, artei militare, geografiei și literaturii. La Sorge multilateralitatea cunoștințelor se îmbina armonios cu o solidă instrucție. De la 24 de ani, în 1919 în Germania, și-a trecut doctoratul în științe politice cu *summa cum laude*, iar apoi, atras de limbile străine, a învățat la perfecție franceza, engleza, diverse dialecte japoneze și chineze. Pentru oricine Sorge apărea un interlocutor extrem de agreabil, și deci căutat ; nu avem știință ca vreuna dintre persoanele cu care a stat de vorbă să fi susținut vreo opinie contrară. Mai este. prin urmare, de mirare că d-rul Sorge a ajuns să întruchipeze pe agentul secret desăvîrșit ? Cîți spioni ca el au activat pe tărîmul frontului secret în decursul secolelor ? Allen Dulles, căruia numai incompetența nu i se poate contesta în materie de spionaj, l-a denumit pe Sorge „agentul secret al secolului". Mult mai aproape de adevăr, Newman îl așează alături de „Împăratul spionilor", Karl Schulmeister, care a acționat în folosul unui alt Împărat — Napoleon Bonaparte.

*

* *

Fără îndoială, cititorului nu-i sînt cu totul necunoscute viața și activitatea lui Richard Sorge. De aceea considerăm că, fără a intra în detalii, este de ajuns să expunem „schița biografică" a spionului Richard Sorge, urmînd să insistăm asupra rolului său într-un anume moment de răscruce al conflagrației mondiale dintre 1939—1945 — bătălia pentru Moscova.

Richard Sorge a văzut lumina zilei la 4 octombrie 1895, la Adjekend (lîngă Baku), ca fiu al unui inginer neamț și al unei rusoaice. Familia lui se stabili ulterior în Germania, unde tînărul Sorge și-a făcut toate studiile. A participat la primul război mondial înrolat în armata Kaiser-ului Wilhelm al II-lea. În octombrie 1919 s-a înscris în Partidul Comunist German, iar în 1920 a renunțat la cariera universitară pentru a activa, ca delegat comunist, în rîndurile muncitorilor din zona Ruhr-ului. Înainte de a deveni, în 1929, agent al *Biroului IV* sovietic, Sorge a lucrat mai mulți ani (1924—1920) în aparatul Internaționalei a III-a comuniste. Prima misiune însemnată ca agent secret a îndeplinit-o în China (1930—1932), pentru ca la 6 septembrie 1933, dispunînd de un pașaport de cetățean german, să debarce la Yokohama, cu scopul de a dirija „operația Ramsay" în Japonia. În „Notele" — redacția a doua — din timpul detențiunii sale în Japonia (1941—1944), Sorge a consemnat că sarcina „cea mai importantă" a grupului *Ramsay* a fost de-a urmări evoluția politicii generale nipone cu țelul de a se preîntîmpina izbucnirea unui război între U.R.S.S. și Japonia. Din principalul obiectiv propus au decurs automat toate celelalte : culegerea de informații despre schimbările și întărirea armatei și flotei japoneze ce puteau fi folosite contra statului sovietic (2) ; observarea raporturilor dintre Japonia și Germania hitleristă (3), Statele Unite (5), Anglia (6), alte țări (7), ca și a politicii ni-

pune în China (4). Pentru Sorge nu a fost dificil să pătrundă în înaltele cercuri de la Tokyo în care erau vehiculate multe informații ce-l interesau. Cu calitățile-i cunoscute și sub o acoperire adecvată, de membru al partidului nazist și corespondent al unor mari ziare și reviste germane (*Frankfurter Zeitung, Berliner Börsen Zeitung, Zeitschrift für Geopolitik*) pentru Extremul Orient, agentul sovietic știe să devină omul indispensabil al membrilor ambasadei Reichului din capitala niponă ; dintre aceștia, colonelul Eugen Ott, atașatul militar german, aprecia în mod deosebit priceperea și compania d-rului Sorge. La rîndul lui, superspionul va fi nespus de fericit în primăvara anului 1938 cînd colonelul fu trecut în retragere ca general și... numit ambasador. Din acele clipe, Ott avea tot interesul să-l mențină pe Sorge în preajma sa, fiindu-i utile sfaturile, cunoștințele și experiența acestuia la întocmirea rapoartelor destinate Berlinului. După izbucnirea războiului mondial, diplomatul a obținut încuviințarea Berlinului pentru a-l numi pe Sorge „atașat de presă" al ambasadei. În lunile care au urmat pînă la arestarea lui Sorge puține secrete de la ambasada germană vor rămîne necunoscute „agentului secolului".

Concomitent cu ascensiunea vertiginoasă a lui Sorge la ambasada germană s-a produs infiltrarea celorlalți membri ai grupului *Ramsay* — 17 în total — în diverse cercuri nipone. D-rul Sorge („Ike" pentru cei apropiați și „Ramsay" pentru „Centru") și-a plasat colaboratorii în cele mai înalte sfere guvernamentale, militare și economice. Astfel, ziaristul Hozumi Ozaki (alias „Otto"), consilier al prințului Konoye, fost și viitor premier, culegea informații la nivelul cabinetului din Tokio ; pictorul Miaghi Yotoko (alias „Jo") avea cunoștințe în rîndurile ofițerilor superiori, iar ziaristul iugoslav de naționalitate franceză Branko Vukelič (alias „Gigolo") făcea legătura cu diverse cercuri financiare, jurnalistice etc. De asemenea, echipa *Ramsay* a beneficiat de serviciile excelentului radiotelegrafist Max Christiansen-Clausen, azi cetățean al R. D. Germane ; cifrul folosit de acesta în transmiterea informațiilor către „Centrul" din Moscova — via Vladivostok — a rămas impenetrabil pentru *Kempeitai* pînă după arestarea grupului lui Sorge.

După 1 septembrie 1939 misiunea *Ramsay* a ținut la curent „Centrul" asupra unor evenimente deosebit de grave interesînd Uniunea Sovietică :

1) În toamna anului 1940 despre eforturile puterilor Axei (Germania, Italia și Japonia) de a-și coordona forțele — prin semnarea pactului tripartit (27 septembrie) — în lupta pentru cucerirea și împărțirea „spațiului vital" în dauna celor mai multe state de pe glob, inclusiv a statului socialist.

2) În 1940—1941 despre pregătirile tot mai intense ale Reichului nazist de-a ataca prin surprindere U.R.S.S. Știrile transmise „Centrului" înainte de 22 iunie 1941, cînd s-a produs agresiunea hitleristă, au excelat prin promptitudine și exactitate : la 5 martie 1941 — atacul fasciștilor se va produce la mijlocul lunii iunie ; la 20 mai 1941 — la granița vestică a U.R.S.S. concentrate 170—190 divizii ale *Wehrmacht*-ului [1] ; la 14 iunie 1941 — începerea ostilităților definitiv fixată pentru dimineața de 22 iunie 1941.

3) Între 23 iunie — 18 octombrie 1941 activitatea grupului *Ramsay* atinge punctul culminant. Tovarășii lui Sorge nu au cunoscut odihna pentru a putea da un răspuns precis la problema — esențială pentru rezistența popoarelor sovietice în fața hoardelor cotropitoare și pentru desfășurarea conflictului mondial — dacă Japonia va sprijini sau nu Germania fascistă, prin declanșarea unei puternice ofensive antisovietice în Extremul Orient pentru a sili U.R.S.S. să poarte un război pe două fronturi. Sorge, aflat atunci în centrul evenimentelor, a avut cunoștință de toate demersurile lui Hitler, majoritatea întreprinse prin ambasada din Tokyo, de a determina cabinetul nipon să declare război. Totodată, el a urmărit cu atenție oscilările cercurilor guvernamentale și militare din Tokyo și, treptat, și-a format convingerea că Japonia se va abține, cel puțin pentru moment, să atace U.R.S.S., orientîndu-se spre sud-estul Asiei [2]. Subliniem că, departe de a fi confundat reali-

[1] În realitate : 190 de divizii !

[2] În 1940—1941, cercurile politice, militare și economice din Tokyo erau divizate în privința *orientării* expansiunii armate japoneze : către Nord, contra U.R.S.S. (orientarea *Kokușin*) sau către Sud-Est (orientarea *Nanșin*), contra pozițiilor Angliei, Olandei și S.U.A.

tatea cu dorințele lui, agentul „Ramsay" își bizuia convingerile pe fapte, pe documente. Așa, de pildă, abia după ce a cunoscut textul telegramei expediată de Ott la Berlin în 4 septembrie 1941 potrivit căreia Japonia amînase „acțiunile contra U.R.S.S.", Sorge a înștiințat „Centrul", la 14 septembrie, că era posibil ca armata niponă „*să nu atace U.R.S.S. în acest an*". Însă certitudinea despre o astfel de evoluție a evenimentelor n-o capătă decît în octombrie 1941 ; atunci bunul său prieten Miaghi, în continuare consilier al prințului Konoye, premierul în funcție (!), îl informează că Japonia a hotărît să mai aștepte, preferînd momentan orientarea *Nanșin*. Pe dată, Sorge stabili textul comunicării către „Centru" :

„Guvernul japonez a luat decizia irevocabilă de a nu ataca în nici un caz U.R.S.S.".

Această telegramă, pe care Max Clausen a transmis-o în seara de 15 octombrie 1941, a fost ultima ce a parvenit „Centrului" din partea misiunii *Ramsay*.

*

* *

Despre telegrama din 15 octombrie 1941 s-a afirmat că a fost „cea mai importantă" din activitatea excepțională a lui Richard Sorge [3]. Mulți istorici și comentatori înclină să considere că ea ar fi fost de natură „să modifice fizionomia războiului", pecetluind „pierderea lui Hitler" [4] ; alții s-au exprimat că Sorge „l-a salvat pe Stalin" [5] ori că el a permis Comandamentului Armatei Roșii „una din cele mai mari lovituri de pocher din Istorie" [6]. Ceva mai rezervați, istoricii sovietici nu resping meritele superspionului de la Tokyo în ceea ce privește influența comunicărilor lui asupra desfășurării evenimentelor de la sfîrșitul anului 1941. Să rememorăm faptele...

La 22 iunie 1941, cînd trupele *Wehrmacht*-ului și ale sateliților Reichului au invadat teritoriul sovietic, liderii

[3] Hans Otto Meissner.
[4] J.R.D. Bourcart.
[5] Din raportul lui Mac Arthur.
[6] Jacques Robichon.

naziști de la Berlin nu aveau nici cea mai mică îndoială că războiul în Est va dura mai mult de cîteva săptămîni. Deși Armata Roșie, popoarele frățești ale U.R.S.S. au opus o rezistență dîrză, provocînd grele pierderi agresorilor, aceștia au continuat să înainteze. Este adevărat că avansul lor era în întîrziere față de orarul stabilit, însă fasciștii nu au pierdut încrederea în victoria decisivă. La 16 septembrie 1941, *O.K.W.* a elaborat directiva pentru „operația Taifun" — cucerirea, cu orice preț, a Moscovei. Naziștii și-au pus mari speranțe în atingerea acestui obiectiv, fiind convinși că, prin ocuparea capitalei sovietice, statul socialist se va dezagrega de la sine. De aceea au concentrat importante forțe pe direcția Moscovei — 75 de divizii (din care 14 de tancuri și 8 motorizate), adică 38% din unitățile terestre și 64% din blindatele aruncate pe frontul din Răsărit.

P.C.U.S. și guvernul sovietic, Înaltul Comandament al Armatei Roșii („Stavka") au depus toate eforturile pentru a-i opri pe cotropitori. Situația putea fi serios ușurată dacă „Stavka" ar fi dispus după voie de cele 25 de divizii de infanterie și 9 brigăzi de tancuri concentrate în Extremul Orient. Aceste trupe, bine înarmate, instruite și cu efective complete, stăteau inactive la granițele siberiene, gata să facă față unui eventual atac al Japoniei. În condițiile existente la sfîrșitul anului 1941 era puțin probabil că forțele respective aveau să fie retrase din Extremul Orient pentru a fi trimise în sprijinul apărătorilor Moscovei... în afară de cazul cînd „Stavka" ar fi căpătat convingerea fermă că Japonia nu va trece la ofensivă în lunile imediat următoare. *Atunci* a intervenit d-rul Sorge, superspionul din Tokyo, agentul secret care a transformat convingerea în certitudine. Telegrama lui din 15 octombrie 1941 vorbea despre *„decizia irevocabilă"* a guvernului nipon de a nu ceda ademenirilor hitleriste de atragere în conflictul cu U.R.S.S. Abia în aceste împrejurări, Înaltul Comandament al Armatei Roșii a dispus, fără temeri, transferarea grosului trupelor siberiene în regiunea din fața Moscovei. Forțele proaspete sosite au dat un nou suflu rezistenței

eroice la porțile capitalei sovietice și, din 6 decembrie 1941, celei dintîi contraofensive de proporții a Armatei Roșii de la începerea ostilităților. Se știe ce a urmat : fasciștii au pierdut bătălia pentru Moscova, „războiul fulger" al *Wehrmacht*-ului a suferit primul eșec răsunător. Iar în războiul de durată, ce începuse să se profileze, șansa nu surîdea nicidecum Reichului, puterilor Axei. Pentru Hitler și aliații săi lîngă Moscova s-a consumat cu adevărat *începutul sfîrșitului*. Și în această evoluție a evenimentelor nu se poate neglija partea de contribuție ce revine „agentului veacului" și tovarășilor săi din Tokyo.

Tocmai pentru că recunoaștem meritele superspionului Sorge, ale camarazilor lui de luptă, mărturisim că nu împărtășim punctul de vedere al unor autori burghezi care individualizează rolul lui „Ramsay" în condițiile cunoscute. S-a susținut, bunăoară, că d-rul Sorge „a schimbat poate soarta lumii" [7]. Dacă avem în vedere consecințele bătăliei de lîngă Moscova așa stau lucrurile, dar numai în ultimă instanță și iată de ce : Cu toții admitem că telegrama lui Sorge din 15 octombrie 1941 a avut o însemnătate capitală ; ea comunica un *fapt precis, că Japonia nu va ataca* U.R.S.S. Știrea primită a fost — după cum s-a arătat — de mare folos „Stavkăi". Însă *nu Sorge* o determinat cabinetul nipon să adopte poziția cunoscută, ci popoarele sovietice, Armata Roșie. Rezistența lor în fața hoardelor fasciste în Europa a descurajat guvernul japonez să se aventureze în conflict, l-a silit să fie prevăzător. Altminteri, cu siguranță că d-rul Sorge nu ar fi avut de comunicat „Centrului" din Moscova [8] decît detalii despre o nouă agresiune contra U.R.S.S., în Extremul Orient. În acest context faptele apar în adevărata lor lumină : succesul superspionului din Tokio *a fost pregătit, a fost posibil* datorită dîrzeniei zecilor și zecilor de mii de luptători sovietici de pe front în perioada iunie-octombrie 1941. Dacă s-a întîmplat curînd ca izbînda lui Sorge să slujească acestora din urmă, atunci acest lucru nu face decît să confirme ceea ce „Ramsay" a gîndit tot timpul despre puternica conexiune existentă între activitatea sa de agent secret și eforturile eroice ale popoarelor sovietice pentru a-și apăra patria cotropită, libertatea amenințată... De unde se vede că „ *spionul care a schimbat soarta lumii*" nu a acționat de unul singur !

[7] Alain Decaux.

[8] Textul telegramei din 30 iulie 1941 a lui Sorge către „Centru" : *„Dacă Moscova va fi ocupată, Japonia va intra în război. Ramsay" !*

SPIONUL NOROCOS DIN HAWAII

La 7 decembrie 1941, într-o duminică, în jurul orei 13,50, Departamentul Marinei din Washington a recepționat o radiogramă urgentă cu următorul cuprins : „*Air raid to Pearl Harbor. This is not drill. This is not drill*“ [1]. Vestea despre bombardarea bazei de la Pearl Harbor (insula Oahu, arhipelagul Hawaii) a flotei nord-americane din Pacific s-a răspîndit cu iuțeala fulgerului pe cuprinsul Statelor Unite, provocînd, la început, emoție, apoi furie. Opinia publică nord-americană, care în marea ei majoritate se pronunțase pînă atunci pentru izolaționism, pentru neutralitate în războiul ce răvășea țări și continente întregi, a devenit într-o clipă intervenționistă. La 8 decembrie, de la tribuna *Congresului*, președintele Franklin D. Roosevelt a anunțat intrarea S.U.A. în război pentru răzbunarea „zilei infamiei“. Prin cuprinderea S.U.A. conflictul a devenit cu adevărat mondial. În tabăra țărilor și a popoarelor care luptau contra puterilor Axei intervenția Americii, cu uriașele ei resurse, a întărit — la numai două zile după declanșarea contraofensivei sovietice de la Moscova — credința în victorie. Evenimentele ulterioare au confirmat aceste speranțe. În această perspectivă, atacul de la Pearl Harbor apare ca un „dezastru

[1] „Atac aerian la Pearl Harbor. Nu este un exercițiu“.

fericit“ [2] pentru desfășurarea războiului în sensul cunoscut. Nu ne îndoim că rezultatul era același dacă dezastrul din 7 decembrie 1941 ar fi fost evitat...

*

* *

Inițiatorul planului de atac prin suprindere al bazei navale de la Pearl Harbor a fost amiralul Yamamoto Isoroku, comandantul „flotei combinate“ japoneze [3]. În ianuarie 1941, el a ordonat contra-amiralului Onishi Takejiro să studieze posibilitatea executării unui bombardament, de către aviația îmbarcată, asupra flotei ancorată în Hawaii. Misiunea era deosebit de secretă. Onishi nu a apelat decît la serviciile unui singur colaborator — căpitanul de corvetă Genda Minoru, pe atunci un tînăr as al aviației maritime nipone [4]. Ambii au redactat așa-zisul „Plan de atac strategic la Pearl Harbor“, de fapt un proiect care va fi definitivat de contra-amiralul Kusaka Ryonosuka.În august 1941, planul fu prezentat unui cerc mai larg de specialiști. Părerea majorității a coincis cu aceea a lui Genda : acțiunea era „posibilă, însă riscantă“. Jocurile organizate în septembrie 1941 la Academia navală din Tokyo, în prezența principalilor comandanți și șefi ai statelor majore ale flotei imperiale, s-au soldat pentru japonezi cu „pierderea“ a două portavioane și 127 de avioane ; flota americană însă putea fi considerată „zdrobită“. Pornind de la lucrarea lui Onishi și Genda și pe baza învățămintelor desprinse din exercițiile cu machete, statul major naval a întocmit la 13 septembrie 1941 planul operațiunii. Îndată au început antrenamentele portavioanelor și ale escadrilelor îmbarcate ; ele s-au desfășurat pe insula Kagoshima. Exercițiile aeriene au fost dirijate de un alt as al aviației nipone, căpitanul de fregată Fuchida Mitsou [5]. Yamamoto, în acest timp, nu a încetat presiunile

[2] Raymond Cartier.

[3] „Flota combinată“ niponă reunea vasele de linie, de transport, submarine, portavioane și două flotile aeriene.

[4] În 1957 a devenit comandantul aviației japoneze !

[5] Din 1957, pastor protestant !

pentru a obține aprobarea aplicării planului său în caz de deschidere a ostilităților. Reușește acest lucru la 3 noiembrie 1941, iar peste două zile a emis „ordinul fundamental nr. 1“ ; în sfîrșit, la 7 noiembrie a stabilit data atacului (Ziua Z) pentru duminică, 8 decembrie 1941 [6] și a încredințat conducerea operației vice-amiralului Nagumo Chuichi.

În acest răstimp, cabinetul japonez purta negocieri intense cu Washington-ul pentru a ajunge la o „înțelegere“ asupra delimitării „zonelor de influență“ în Pacific. Casa Albă nu s-a arătat deloc dispusă să acorde înlesniri concurenților niponi, fapt ce a întărit hotărîrea acestora de a declanșa ostilitățile. Noul premier, generalul Tojo, era un susținător înverșunat al taberei războinice din rîndurile cercurilor conducătoare de la Tokyo. În cele din urmă, la 29 noiembrie 1941, miniștrii în funcție și principalele personalități politice reunite în „consiliul pairilor“ au decis — prin vot nominal — începerea operațiunlor. Împăratul Hiro-Hito, care era de față, s-a înclinat în fața acestei hotărîri. Principalele obiective vizate se aflau în sud-estul Asiei, astfel că, în planul general, atacul prevăzut la Pearl Harbor reprezenta numai o parte, fiind menit să elimine pentru cît mai mult timp concurentul nr. 1 din Pacific — flota nord-americană *(Pacific Fleet)*. Se desprinde importanța specială a misiunii pe care trebuia s-o îndeplinească Nagumo.

Vice-amiralul și-a adunat navele repartizate în vederea expediției la Pearl Harbor de la 22 noiembrie 1941 în insulele Kurile. În cea mai deplină taină, la 26 noiembrie 1941 escadra — numărînd 31 de vase [7] și peste 400 de avioane îmbarcate — s-a pus în mișcare spre est-sud-est. Pe drum, la 2 decembrie, comandantul escadrei a primit prin radio de la Yamamoto următorul mesaj : „Niitaka yama nobore“. „Treceți muntele Niitaka“ — însemna că operația nu fusese contramandată, că Japonia alesese calea

[6] După orarul japonez ; în Hawaii, America de nord și Europa — 7 decembrie 1941.

[7] Nagumo avea la dispoziție printre altele : portavioanele *Akagi* (nava amiral), *Hiryu*, *Soryu*, *Zuikaku*, *Kaga* și *Shokaku*, 6 crucișătoare, 9 distrugătoare, 8 tancuri petroliere și mai multe submarine.

războiului. Nagumo a continuat să înainteze, zile și nopți neîntrerupt, ajungînd, fără a fi fost descoperit, în dimineața zilei de 7 decembrie 1941 (oră locală) cu portavioanele sale la 275 mile nord de Pearl Harbor, mai precis la punctul 26° Nord — 158° Est. În jurul orei 6,00 (timpul local) de pe portavioane a decolat, sub comanda căpitanului Fuchida, primul val de 183 aparate cu destinația Pearl Harbor. Realizînd cea mai deplină surpriză, avioanele japoneze ajung nestingherite deasupra bazei navale și a aerodromurilor americane din Oahu pe care încep să le bombardeze la 7,55. După retragerea lui Fuchida, la 8,40 s-a declanșat atacul celui de-al doilea val (170 de aparate), comandat de căpitanul Shimazaki, care a desăvîrșit distrugerile cauzate de cel dintîi. După ce ultimul avion a revenit din misiune, Nagumo a ordonat retragerea escadrei sale.

Pierderile suferite de americani în urma atacului aerian japonez au fost extrem de grele : 2 403 morți și 1 178 răniți ; de asemenea, 18 nave, din totalul celor 96 aflate în rada portului, au fost scufundate sau grav avariate. Între acestea, cuirasatele *Arizona*, *Oklahoma*, ca și distrugătoarele *Cassin* și *Dawnes* au fost definitiv pierdute, iar cuirasatele *West Virginia*, *Nevada* și *California* — readuse ulterior pe linia de plutire. Peste 200 de avioane au fost distruse la sol. Față de pagubele provocate americanilor, pierderile japonezilor au fost minime : 55 de aviatori, 29 de avioane, un submarin mare și cinci „submersibile de buzunar“. „Niciodată încă în Istorie — se exprimă S. E. Morison, reputat specialist în trecutul campaniilor navale — un război nu a fost deschis printr-o victorie atît de ecrasantă pentru o tabără...“. Amploarea dezastrului nu putea lăsa indiferente oficialitățile de la Washington ; ele s-au străduit să satisfacă într-un fel nemulțumirile și nedumeririle opiniei publice americane ce dorea să fie stabilite responsabilitățile pentru cele petrecute. Deși au fost întreprinse nu mai puțin de *opt anchete* [8], lucrurile nu

[8] Comisia Roberts (1941—1942) ; ancheta Hart (1944) ; comisia de anchetă militară (1944) ; comisia de anchetă navală (1944) ; ancheta Clausen (1944—1945) ; anchetă Hewitt (1945), ancheta Clarke (1944—1945) și, cea mai completă, comisia de anchetă a *Congresului* (15 noiembrie 1945—31 mai 1946).

au fost pe deplin lămurite. Pînă în prezent au rămas încă enigme, iar căutarea ispăşitorilor merge foarte departe, aşa încît însuşi fostul preşedinte Roosevelt a ajuns să fie învinuit de-a fi „invitat" pe japonezi să atace Pearl Harbor-ul pentru a afla pretextul necesar ca să amestece S.U.A. în războiul contra Axei [9]. Printre certitudinile dobîndite în ce priveşte dezastrul din 7 decembrie 1941 multe au tangenţă cu frontul secret. În prezent există convingerea că Pearl Harbor-ul *nu ar fi fost posibil* fără succesele repurtate de serviciile secrete nipone şi imperfecţiunile grave manifeste în activitatea birourilor secrete de la Washington.

* * *

Dinaintea izbucnirii războiului insulele Hawaii — adăpostind principalele forţe navale nord-americane din Pacific — prezentau un punct de mare atracţie pentru serviciile secrete de la Tokyo. Principalul cuib de spionaj se ascundea, lucru binecunoscut *F.B.I.*-ului, chiar sub firma consulatului general nipon de la Honolulu. Toţi cei 20 pretinşi „diplomaţi" erau în realitate agenţi ai birourilor secrete ale armatei şi marinei imperiale, preocupîndu-se îndeosebi, dacă nu exclusiv, cu strîngerea celor mai diverse informaţii cu caracter militar, politic sau economic. Activitatea lor era dirijată, cu acordul consulului general Kita Nagao, de către viceconsulul Okuda Otojiro. În serviciul acestuia se afla şi un agent german, d-rul Bernard Julius Otto Kühn, care făcea spionaj împreună cu întreaga-i familie (soţia şi doi copii) !

La 26 martie 1941 Okuda se afla pe cheiul portului din Honolulu pentru a întîmpina un nou funcţionar ataşat pe lîngă consulat : Morimura Tadachi. Tînărul diplomat, în vîrstă de 28 de ani, a sosit cu pachebotul *Nitta Maru*. El a fost prezentat în aceeaşi zi lui Kita, care i s-a adresat : „Fiţi binevenit în Hawaii, locotenent Yoshikawa !" Cititorul a bănuit că noul sosit era un spion. Misiunea lui Yoshikawa Shigeru, numele adevărat şi complet al celui

[9] Vezi contra-amiralul R. A. Theobald.

ce avea să lucreze sub acoperirea de „consul supleant" (? !), era din cele mai secrete. În Hawaii doar Kita şi Okuda ştiau de îndeletnicirea reală a lui Yoshikawa (alias „Morimura"). Acesta fusese ales de căpitanul Ogawa de la serviciul secret al marinei imperiale, dintre numeroşi alţi candidaţi, pentru a face spionaj în Hawaii în legătură nemijlocită cu planul atacului aerian la Pearl Harbor ce tocmai se afla în stadiu de elaborare la statul major al amiralului Yamamoto. Yoshikawa-Morimura, botezat şi „Tora" („Tigrul") de şefii săi de la Tokyo, se va dovedi extrem de folositor japonezilor în înfăptuirea expediţiei victorioase la Pearl Harbor. El este „spionul din Hawaii" căruia îi datorează aşa de mult amiralul Nagumo pentru reuşita operaţiunii ce a condus-o în Pacificul de nord între 26 noiembrie — 7 decembrie 1941.

Dat fiind că timpul presă, Yoshikawa nu a întîrziat să treacă la acţiune. *F.B.I.*-ul, care l-a pus sub observaţie, ca pe toţi membrii consulatului, nu a descoperit nimic bănuitor în comportarea spionului : desele vizite la *Venice Café* ce se afla la jumătatea colinei care domina intrarea în rada portului militar, frecventarea cluburilor sportive, a hotelurilor, saloanelor mondene etc. Adesea trecea pe la redacţia vreunui ziar local pentru a lăsa să i se tipărească versuri nu lipsite de har. Cel mai mult putea fi întîlnit în compania unei gheişe de 19 ani care părea că-l subjugase cu totul ; împreună, efectuau zboruri de agrement deasupra arhipelagului, plimbări cu barca în larg sau cu automobilul în interiorul insulei Oahu. Dintre toţi colaboratorii consulului Kita, Yoshikawa ajunse a fi cel mai puţin bănuit de către agenţii *F.B.I.*-ului. Farago relevă că toate aparenţele înşelau ; spionul „nu lăsa nimic hazardului... Era competent, neobosit, conştiincios şi perspicace. Considera sarcina sa ca o misiune. Spunea că : «Pentru un moment doar Istoria este în mîinile mele»". Nu e de mirare că, după cîteva luni, agentul ştia totul sau aproape totul despre Hawaii. În iulie 1941 deja era capabil să trimită lui Ogawa, prin valiza diplomatică pentru Tokyo, un raport detaliat despre particularităţile bazei navale a lui *Pacific Fleet*. Acest raport a servit lui Onishi, Genda şi Kusaka în studiile preliminare efectuate pentru elaborarea planului de atac la Pearl Harbor. Cam în aceeaşi vreme,

Yoshikawa a mai comunicat două informații de cel mai mare interes : 1) a evaluat la 500—1 000 numărul avioanelor aflate în Oahu, ceea ce a permis japonezilor să fixeze puterea forței de atac la aproximativ 350 de aparate îmbarcate (adică șase portavioane) ; 2) a indicat că ziua cea mai nimerită pentru atac era duminica deoarece atunci navele se aflau ancorate în cel mai mare număr în port pentru a permite echipajelor să petreacă timpul liber pe țărm. După cum se vede, Yamamoto nu stabilise întîmplător ziua „Z" pentru 8/7 decembrie 1941, adică duminica !

Este cunoscut că, din septembrie 1941, planul inițiat de Yamamoto capătă contururi tot mai clare. Tokyo are nevoie, ca urmare, de informații din ce în ce mai precise. La 24 septembrie 1941, consulul general Kita primi o telegramă cu indicativul „prioritate absolută" de la căpitanul Ogawa ; ea cuprindea instrucțiuni noi pentru Yoshikawa, care trebuia ca, în comunicările transmise săptămînal de atunci încolo „Centrului", să împartă apele portului militar din Oahu în cinci zone (desemnate cu literele A, B, C, D și E) și să indice locul navelor, tipul și clasa lor. Yoshikawa s-a conformat imediat, căci la 28 septembrie a transmis lui Ogawa următorul „cod" al zonelor din rada Pearl Harbor :

— *Zona A :* între Arsenal și insula Ford (centrul radei) ;
— *Zona B :* la nord-vest de insula Ford ;
— *Zona C :* East Loch (la N—N—V de insula Ford) ;
— *Zona D :* Middle Loch (la vest de insula Ford) ;
— *Zona E :* intrarea în port.

Fiecare *zonă* a fost divizată în *subzone* ce cuprindeau porțiuni de cîteva zeci de metri chiar (KT, KS, FV, FG etc.).

Tot la 28 septembrie 1941, seara, agentul „Tora" a expediat la Tokyo prima radiogramă în care poziția navelor de război americane era semnalată după codul stabilit :

„Navele în port în zorii zilei de 28 septembrie :
1. *FGA — un cuirasat clasa* Texas. *Total : 1.*
2. *FGB — un cuirasat clasa* Indiannopolis, *un crucișător greu neidentificat. Total : 2.*

3. *FVBC — 7 crucișătoare ușoare, clasele* Honolulu *și* Omaha ; *26 distrugătoare.*
4. *KS — un crucișător ușor, clasa* Omaha.
5. *De asemenea : șase submarine, un vas pentru transportul trupelor, 2 distrugătoare în larg la Waikiki".*

Să reținem că informațiile comunicate mai sus alcătuiau cel de-al 179-lea raport al lui Yoshikawa de la venirea lui în Hawaii !

De la începutul lui noiembrie 1941 Yoshikawa este de-a dreptul asaltat de întrebările formulate de serviciul secret din Tokyo. Chiar la 1 noiembrie a ancorat la Honolulu pachebotul *Taiyo Maru* la bordul căruia se aflau numeroși agenți de-ai lui Ogawa deghizați. Astfel, „stewardul" Nagojima era căpitan de covertă, spion încercat al biroului secret al marinei imperiale. Pe tot timpul drumului, căci *Taiyo Maro* a parcurs exact același traseu pe care după vreo cinci săptămîni se va apropia de Pearl Harbor escadra lui Nagumo, el nu s-a ocupat de altceva decît să consemneze forța vînturilor, presiunea atmosferică, intensitatea hulei etc. etc. A doua zi după sosirea pachebotului la Honolulu, echipajul a fost autorizat să debarce pe țărm, pe timp limitat. Căpitanul vasului, Suzuki Suguru, s-a prezentat personal lui Kita. Precizîndu-i că „*ziua* se apropie cu rapiditate", Suzuki a lăsat consulului general un chestionar foarte detaliat (97 de întrebări) pe care Yoshikawa trebuia să-l completeze în următoarele 24 de ore. „Tigrul" s-a achitat conștiincios de misiune, astfel că, în termenul fixat, căpitanului lui *Taiyo Maru* i-a fost remis documentul cu răspunsuri ce se vor dovedi exacte la 96 de întrebări. „Tora" a comis o singură eroare chiar la punctul 97 din chestionar : „Există plase antisubmarin în port ?" Semnalînd lipsa unor asemenea mijloace de protecție, Yoshikawa va provoca — la 7 decembrie 1941 — pierderea „submarinelor de buzunar" nipone ce se vor aventura în rada de la Pearl Harbor.

Abia a plecat din Honolulu pachebotul căpitanului Suzuki, că Yoshikawa-Morimura primi noi și noi sarcini de la Tokyo. La 15 noiembrie 1941, menționînd că rapoturile japono-americane atinseseră „un punct critic",

Ogawa îi cere să trimită rapoarte cît mai amănunțite despre mișcarea vaselor americane, nu la date fixe, dar într-o „cadență" de cel puțin unul pe săptămînă. În cele trei săptămîni, cîte au mai rămas pînă la declanșarea ostilităților, „Tigrul" nu numai că s-a încadrat în ritmul impus de biroul central, ci l-a depășit. Astfel, între 18 noiembrie — 6 decembrie 1941 el a comunicat un număr de 25 de telegrame, majoritatea referitoare la staționarea navelor lui *Pacific Fleet* în Oahu. În tot acest timp, circuitul Tokyo — consulul general Kita capătă pentru serviciul secret al marinei nipone o importanță ieșită din comun ; prin el, „Tigrul" își expedia lui Tokyo rapoartele informative care excelau nu numai prin ritmicitate, dar și prin exactitate :

Raportul nr. 222 din 18 noiembrie 1941 :

„1. Simbătă 15 (noiembrie — n.n.) :
În port : nave ancorate, aceeași schimbare ca în raportul meu nr. 219.
Zona A : intrat un cuirasat clasa Oklahoma. *Ieșit un petrolier.*
Zona C : la ancoră 3 crucișătoare grele...".

Raportul din 28 noiembrie 1941 (după-amiază) :

„6 cuirasate, din care 2 clasa Maryland, *2 de tip* California *și 2 clasa* Pennsylvania — *1 portavion :* Lexington — *9 crucișătoare grele, din care 5 clasa* San Francisco, *3 clasa* Chicago *și* South Lake City — *5 crucișătoare ușoare, din care 4 de același tip cu* Honolulu și Omaha".

Cînd la Tokyo au fost interceptate aceste două rapoarte ale „Tigrului", escadra lui Nagumo se pusese deja în mișcare. Serviciul secret al marinei le-a combinat și a transmis un singur mesaj escadrei ale cărei stații funcționau — pentru a se preîntîmpina o posibilă detectare de către americani — numai pe recepție. Informațiile comunicate de Yoshikawa și retransmise de Tokyo au sosit pe bordul portavionului *Akagi* în primele ore ale zilei de 3 decembrie 1941 (ora Tokyo) :

„28 noiembrie, 08,00 (ora locală), situația la Pearl Harbor :

Pleacă : 2 cuirasate : Oklahoma și Nevada — *1 portavion :* Enterprise — *2 crucișătoare clasa A, 2 distrugătoare.*
Intră : 5 cuirasate, 3 crucișătoare clasa A, 3 crucișătoare clasa B, 12 distrugătoare, o bază plutitoare pentru hidroavioane...".

După 24 de ore Nagumo primește noi știri — via Tokyo — de la „Tigru" :

„29 noiembrie, după-amiază (ora locală), situația la Pearl Harbor :
— *Zona A : KT — cuirasatele* Pennsylvania și Arizona ;
FV — cuirasatele California, Tennesse, Maryland *și* West Virginia ;
KS — crucișătorul Portland, *care intră la docuri — 2 crucișătoare grele și 1 torpilor ;*
În diverse puncte : 4 submarine.
— *Zona B : FV — portavionul* Lexington *și în alte puncte vasul-țintă* Utah, *un crucișător greu clasa* San Francisco *și 2 crucișătoare ușoare.*
— *Zona C : 3 crucișătoare grele, 2 crucișătoare ușoare clasa* Honolulu *și 17 torpiloare.*
— *Zona D : 12 dragoare.*
— *Zona E : nimic".*

În după-amiaza lui 4 decembrie 1941 (ora Tokyo) Nagumo este în posesia unui nou mesaj ce-l anunță că la Pearl Harbor nu intervenise nici o schimbare. În dimineața zilei de 5 decembrie (ora Tokyo) e informat că în Oahu aviația nu intrase în stare de alertă. Mesajul recepționat pe *Akagi*, nava amiral a escadrei lui Nagumo, în dimineața de 7 decembrie (ora Tokyo) cuprindea știri despre situația existentă la Pearl Harbor în 5 decembrie (ora Hawaii) :

„Cuirasatele Oklahoma *și* Nevada *au intrat în port după o croazieră de opt zile — portavionul* Lexington *și 5 crucișătoare grele au ieșit — În total se află la Pearl Harbor : 8 cuirasate — 3 crucișătoare grele — 16 torpiloare — 4 crucișătoare ușoare și 5 torpiloare".*

În după-amiaza aceleiași zile (7 decembrie 1941, ora Tokyo) este captată o altă radiogramă de la Tokyo :

> *„...Nici o grijă că veți fi descoperiți. Cuirasatele nu au plase anti-torpile. Nu se fac observații aeriene în jurul arhipelagului Hawaii. Portavionul* Lexington *a ieșit la* 5 (decembrie — n.n.) *cu aparatele sale îmbarcate. Portavionul* Enterprise *își îmbarcă aparatele și va ieși".*

La 6 decembrie 1941, ora 9,00 (ora Hawaii), un mesaj expediat de consulul Kita semnala situația existentă la Pearl Harbor, cu numai cîteva ceasuri mai devreme :

> *„La 6 decembrie (ora Hawaii), observate în zori : 9 cuirasate — 3 crucișătoare grele — 3 vase pentru aprovizionarea submarinelor — 17 distrugătoare. La docuri : 4 crucișătoare ușoare — 2 distrugătoare".*

Acesta a fost *ultimul raport* trimis de Yoshikawa (alias „Morimura", alias „Tora") din Hawaii. Tokyo l-a retransmis imediat ce l-a primit, fiind recepționat de către Nagumo pe *Akagi* la 7 decembrie 1941, orele 20,50 (ora Tokyo) sau 7 decembrie 1941, ora 1,20 (ora Hawaii) :

> *„...În total se află la Pearl Harbor : 9 cuirasate — 3 crucișătoare ușoare — 3 vase pentru aprovizionarea hidroavioanelor — 17 torpiloare — 4 crucișătoare ușoare și 4 torpiloare. Toate portavioanele și crucișătoarele grele au ieșit. Nici o schimbare a atmosferei.* [Insula] *Oahu este liniștită... „Centrul" crede în succes".*

Pentru Nagumo acesta a fost, de asemenea, *cel din urmă mesaj* primit de la Tokyo înaintea declanșării atacului. Pînă la decolarea aparatelor de pe portavioane nu mai rămăsese decît puțin timp. Comandantul escadrei, colaboratorii săi apropiați, echipajele avioanelor regretau absența portavioanelor de la Pearl Harbor. Unii ofițeri au propus contramandarea operației, dar vice-amiralul nu a împărtășit acest punct de vedere. El a apreciat că și distrugerea numai a navelor americane ancorate în radă putea să-i ofere certificatul unui strălucit succes. Dispuse, ca

atare, semnalizarea ordinului de atac : ridicarea și coborîrea pavilioanelor de pe nava amiral *Akagi*. Era 7 decembrie 1941, ora 6,00 (ora Hawaii), cînd primele avioane și-au luat zborul nu către necunoscut, ci către un obiectiv devenit de mai mult timp familiar echipajelor nipone deoarece Yoshikawa Shigheru, supranumit „Morimura" sau „Tigrul", își îndeplinise misiunea.

În ceea ce-l privește, „Tigrul" — după terminarea atacului japonez la Pearl Harbor — a fost internat dimpreună cu ceilalți funcționari ai consulatului nipon din Honolulu, iar apoi repatriat. *F.B.I.*-ul nu aflase nimic atunci despre activitatea lui Morimura Tadachi, numele de împrumut al „spionului din Hawaii". După aceea a circulat zvonul că „Tigrul" ar fi ajuns unul dintre șefii serviciului secret al marinei imperiale. Prin 1957 trăia retras pe insula Shikoku.

* * *

Surpriza realizată de japonezi la Pearl Harbor nu poate fi pusă numai pe seama străduințelor lui Yoshikawa. Serviciile secrete de la Washington, cercurile militare și politice nord-americane sînt culpabile de o serie întreagă de neglijențe care au înlesnit mult sarcina agresorilor. Este straniu că, în 1940—1941, S.U.A. au negociat cu Japonia posedînd permanent un „as în mânșetă", și totuși au pierdut jocul ! Cititorul a reținut că de la 25 septembrie 1940 „mașina purpurie" *(Magic)*, pusă la punct de specialiști ai birourilor secrete militare, a permis Washington-ului să descifreze corespondența diplomatică japoneză, precum și unele comunicări ale marinei imperiale. De-a lungul întregului an 1941, *Magic* a „citit" mai toate rapoartele secrete primite de negociatorii niponi prezenți în S.U.A. pentru încheierea unui acord global în problemele Pacificului și a semnalat, de o manieră categorică, că guvernanții de la Tokyo se pregăteau de război. Faptul cel mai uimitor s-a produs chiar în ultimele 24 de ore de pace :

La 6 decembrie 1941 (ora Washington), *Magic* a interceptat o telegramă a ministrului de externe japonez, Togo, către ambasadorul său în S.U.A., Nomura. Calificînd și-

tuația ca fiind „extrem de delicată", Togo ordona distrugerea codurilor și începerea pregătirilor de plecare ; totodată anunța că va transmite un memorandum foarte important în două reprize : prima dată — 13 puncte, apoi — al 14-lea punct. Puțin după aceea, între orele 11,49—14,51, serviciul secret al marinei americane *(O.N.I.)* a captat, cu o „mașină purpurie", primele 13 puncte ale memorandumului anunțat de Togo. Documentul nu lăsa nici o îndoială că guvernul nipon socotea negocierile cu S.U.A. încheiate și că urma ca armele să-și spună cuvîntul. Aceasta a fost și impresia președintelui Roosevelt. Comandorul Lester R. Schultz, care a predat personal documentul șefului *Casei Albe*, a declarat în fața Comisiei de anchetă a *Congresului* (1945—1946) că, după ce Roosevelt a parcurs cele 13 puncte, l-a auzit spunîndu-i colaboratorului lui apropiat Harry Hopkins : *„This means war" (Aceasta înseamnă război)* ! Scena s-a petrecut în seara zilei de 6 decembrie 1941, puțin după orele 22,00. Dar, cu toate că lucrurile apăreau atît de clar, nimeni nu a dat alarma ce putea preveni dezastrul de la Pearl Harbor, transformînd probabil succesul nipon într-o catastrofă. În dimineața zilei următoare, *Magic* a interceptat între orele 7,30—8,00 (ora Washington), punctul al 14-lea din memorandumul guvernului nipon care exprima „regretul" de a nu se fi ajuns la o înțelegere. Încă din cursul nopții însă „mașina purpurie" captase o radiogramă de la Tokyo prin care se cerea ambasadorului Nomura ca să se prezinte, împreună cu diplomatul Kurusu, la Departamentul de Stat, la orele 13,00, pentru a înmîna memorandumul secretarului de stat Hull. Ceremonialul stabilit, ca și conținutul documentului ce trebuia prezentat prevesteau cît de colo că vizita diplomaților japonezi la Hull va oficializa intervenția stării de război între cele două puteri. Înțelegînd aceasta, căpitanul Alvin D. Kramer, de la *O.N.I.*, a dat alarma, după ora 10,20. Fiind duminică, atît șeful statului major al armatei, generalul George Marshall, cît și șeful „Operațiilor navale", amiralul Harold Stark, nu au putut fi găsiți prea ușor. Fiecare a reacționat în mod diferit față de informațiile primite : Stark s-a abținut nespus de mult să alerteze flota, iar Marshall a recomandat pe dată comandanților unităților terestre din Panama, Filipine și Hawaii să instituie „starea de alarmă". La Washington era atunci ora 11,30, iar în Hawaii ora 6,00. Dacă avertismentul șefului statului major ar fi sosit la timp în Oahu poate că atacul japonez încă nu ar fi surprins așa de mult pe americani. Dar s-a întîmplat o defecțiune : colonelul Edward F. French, însărcinat cu expedierea avertismentului în Hawaii, nu a reușit să-l transmită decît la 12,33 (ora Washington-ului ; în Hawaii — ora 7,03). Cînd va ajunge la destinație, avertismentul nu va mai fi de vreun folos adresantului care suporta neputincios bombardamentul japonez asupra insulei Oahu !

Cele semnalate nu au constituit unicul avertisment pentru Washington. Minunata *Magic*, ce a lucrat aproape neîntrerupt în noiembrie — decembrie 1941, a lăsat să-i scape puțin din ceea ce prezenta un interes deosebit pentru americani. Bunăoară, la 4 decembrie 1941, ora (Greenwich) 13,30 (Tokyo — ora 22,30 ; Washington — ora 8,30), a interceptat o telegramă ce anunța intenția japonezilor de-a folosi faimosul „cod al vînturilor" = declanșarea războiului, ceea ce americanii știau prea bine. Căpitanul de rangul 2 L. Shafford, de la *O.N.I.*, va relata Comisiei de anchetă a *Congresului* că, atunci cînd a înștiințat pe Kramer de cuprinsul telegramei, acesta a notat pe o hîrtie semnificația recurgerii de către japonezi la „codul vînturilor" : *„Război cu Anglia (inclusiv Indiile est-olandeze). Război cu S.U.A. Pace cu Rusia"*. După aceea ar fi exclamat : *„Este ceea ce așteptam"*. Așadar, războiul era iminent și, totuși, Washington-ul nu și-a avertizat flota și trupele din Pacific. După terminarea conflictului mondial, în fața aceleiași Comisii, amiralul Husband E. Kimmel și general-locotenent Walter C. Short, respectiv comandantul flotei din Pacific cu baza la Pearl Harbor și comandantul districtului Hawaii, care în decembrie 1941 au fost incriminați amîndoi ca principalii responsabili ai dezastrului, au declarat că, dacă ar fi dispus de întreaga documentație existentă la Washington [10], nu ar fi fost surprinși de atacul japonez. Astfel, Short s-a plîns, la 22 ianuarie 1946, că nu fusese înștiințat nici măcar despre

[10] În Hawaii nu se trimisese nici o „mașină purpurie".

hotărîrea japonezilor de-a recurge la „codul vînturilor". La 15 ianuarie 1946, amiralul Kimmel și-a exprimat convingerea că, dacă la 5 decembrie 1941 — fie și la 6 decembrie, dar obligatoriu cu 15 ore înainte de atac — ar fi dispus de toate știrile parvenite Washington-ului atunci Pearl Harbor-ul era salvat !

Partizanii politicii externe americane susțin că în 1941 surpriza de la Pearl Harbor nu a putut fi evitată, printre altele, deoarece mai toate informațiile culese de Washington atestau că japonezii vor lovi spre Sud, în Indochina, Filipine, Indiile Olandeze etc. Comisia de anchetă a Congresului a chestionat pe căpitanul Theodore S. Wilkinson, șeful *O.N.I.* după 15 octombrie 1941 : „Dispuneați de vreo informație — orală sau scrisă — înainte de atac care să specifice că el se va produce asupra insulelor Hawaii ?" Wilkinson a răspuns : „Nici de cea mai mică". Nu era adevărat ; documentele apărute după război și chiar actele tipărite de Comisia menționată îl contrazic pe fostul șef al biroului secret al marinei americane. Ele atestă că, în 1941, la Washington se strînseseră destul de multe indicii care, coroborate, obliga pe oricine să includă Pearl Harbor-ul în rîndul obiectivelor posibile, dacă nu sigure, ale agresiunii japoneze. Să începem cu... începutul :

La 27 ianuarie 1941, cînd — după cum se știe — Yamamoto a trecut la întocmirea planului său de a lovi baza lui *Pacific Fleet*, Joseph Grew, ambasadorul american în Japonia, a informat Departamentul de Stat că la Tokyo „se vorbește mult" despre pregătirea unui „atac prin surpriză și în masă" contra Pearl Harbor-ului. Știrea a fost comunicată și *O.N.I.*-ului, dar comandantul Arthur H. Mc Collum, șeful secției „Extremul Orient", a opinat, la 1 februarie 1941, că „nu crede în asemenea zvonuri" ; mai mult decît atît, el a specificat că un atac japonez la Pearl Harbor nu era posibil nici într-un „viitor apropiat" ! În lunile următoare, grație aceleiași uluitoare *Magic*, birourile secrete ale marinei și armatei americane capătă știri interesante despre activitatea de spionaj desfășurată de „consulii" niponi din Hawaii : Kita, Okuda și ceilalți colaboratori ai lor. Iată, însă, că intervine căpitanul Kramer care recomandă să nu se mai acorde atenție documentelor interceptate privind acțiunile agenților niponi ! Mai

trec încă cîteva luni și, în cele din urmă, evidența se impune : din toamna anului 1941 telegramele interceptate de *Magic* pe circuitul consulatului japonez din Honolulu — Tokyo abundă tot mai mult în informații referitoare la *Pacific Fleet* și Pearl Harbor. Cititorul va fi, nu ne îndoim, surprins să afle că mai toate dispozițiile lui Ogawa și, mai puțin, rapoartele atît de amănunțite expediate la Tokyo de Yoshikawa („Tigrul") au fost captate și decodate de *Magic* ! Să le rememorăm :

1) Telegrama nr. 83 (Tokyo, 24 septembrie 1941) către Kita ; se menționează că, din acel moment, interesau în primul rînd informațiile privind mișcarea navelor de război din Hawaii și se propunea împărțirea radei de la Pearl Harbor în cele cinci sectoare cunoscute — A, B, C, D și E (*magic* din 9 octombrie 1941).
2) Răspunsul lui Kita la telegrama precedentă — Honolulu, 29 septembrie 1941 (*magic* din 10 octombrie 1941).
3) Telegrama nr. 111 (Tokyo, 15 noiembrie 1941) către Kita ; se specifică cum că raporturile japono-americane erau „extrem de încordate" și se solicită noi informații despre Pearl Harbor în „ritmul" de un raport pe săptămînă (*magic* din 3 decembrie 1941).
4) Răspunsul lui Kita la precedenta (Honolulu, telegrama nr. 222/18 noiembrie 1941). Raport despre situația navelor de la Pearl Harbor întocmit de Yoshikawa (*magic* din 6 decembrie 1941).
5) Telegrama nr. 113 (Tokyo, 18 noiembrie 1941) către Kita ; se cer noi știri despre mișcarea navelor americane (*magic* din 5 decembrie 1941).
6) Telegrama nr. 111 (Tokyo, 20 noiembrie 1941) către Kita ; se recomandă intensificarea cercetărilor radei de la Pearl Harbor (*magic* din 4 decembrie 1941).
7) Telegrama nr. 122 (Tokyo, 29 noiembrie 1941) către Kita ; să se semnalizeze *fiecare* deplasare a navelor lui *Pacific Fleet* ; s-au primit rapoartele anterioare (*magic* din 5 decembrie 1941).

Am rezumat cuprinsul telegramelor interceptate și decodate de *Magic* pînă la 6 decembrie 1941, în ajunul catastrofei de la Pearl Harbor. S-a specificat că amiralul Kimmel a asigurat, în 1946 (!), că dacă i-ar fi parvenit documentele respective *cu 15 ore înainte de atacul nipon* dezastrul ar fi fost preîntîmpinat. În adevăr, parcurgerea acestor documente nu permitea nimănui vreo îndoială în ceea ce privea *interesul aparte* manifestat de japonezi pentru baza militară navală de la Pearl Harbor. Apoi, cunoscută fiind evoluția evenimentelor, se putea gîndi cineva că preocupările japonezilor erau *întîmplătoare?* Faptele survenite ne permit să considerăm că nimeni, și cu atît mai puțin funcționarii birourilor speciale ale marinei și armatei americane la care parveneau toate probele! Am neglijat pe *Magic*, „mașina purpurie" care a procurat informațiile cele mai secrete, dar ce folos dacă nu a putut *ea* să și decidă ?!

Se impune concluzia că dezastrul de la Pearl Harbor putea fi evitat cu condiția esențială ca serviciile secrete de la Washington : să nu fi manifestat atîta siguranță în privința imposibilității unui raid japonez în Hawaii ; să fi corelat la timp toate informațiile primite despre intențiile japonezilor ; să fi înștiințat din vreme autoritățile militare americane din principalele puncte amenințate ; să fi atras atenția președintelui asupra gravității situației etc. etc. Mai simplu zis : să nu fi comis atîtea erori ! Carențele menționate în activitatea birourilor secrete americane au ușurat considerabil și misiunea lui Yoshikawa, fără de care Nagumo poate că nu ar fi reușit atît de bine. Supravegheat de *F.B.I.* și bănuit — prin *Magic* — de către *O.N.I.*, „Tigrul" a scăpat de toți urmăritorii. Poate tăgădui cineva că nu a fost un spion norocos ?

— BIBLIOGRAFIE —

AGENȚII ABWEHR-ULUI ÎNCEP RĂZBOIUL ADEVĂRAT... ÎNAINTE DE DECLANȘAREA LUI

— I) *Procès des grands criminels de guerre devant le Tribunal Militaire International*, Nürnberg, vol. 34, 37 ; HANS BERND GISEVIUS, *Jusqu'à la lie...*, II, Lausanne, Librairie Payot, 1947.

— II) WALTER HOFER, *Hitler déchaîne la guerre*, Paris, Éditions du Seuil, 1967 ; LOUIS DE JONG, *Nemețkaia piataia kolonna vo vtoroi mirovoi voinî*, Moskva, 1958 ; JAROSLAV KOKOŠKA, *Amiralul Canaris*, București, Editura Militară, 1970 ; JULIUS MADER, *Hitlers Spionagegenerale sagen aus*, Berlin, Verlag der Nation, 1970.

SPIONII LUI HEYDRICH DAU FOC LUMII

— I) AUSWÄRTIGES AMT (No. 2), *Documents relatifs à l'histoire des origines de la guerre*, Berlin, Reichsdruckerei, 1939 ; *Procès*, vol. 26, 31, 34 ; LÉON NOËL, *L'agression allemande contre la Pologne*, Paris, Flammarion, Éditeur, 1946 ; WALTER SCHELLENBERG, *Le Chef du Contre-espionnage nazi parle (1933—1945)*, Paris, Éditions René Julliard, 1957.

— II) ALAIN DECAUX, *Nouveaux dossiers secrets*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1967 ; G. KALL, *Un complotist își scrie memoriile*, în „Veac Nou", nr. 22—24/1968 ; JACQUES DE LAUNAY, *Istoria secretă*, București, Editura Ști-

inţifică, 1970 ; GUNTER PEIS, *Naujocks, l'homme qui déclencha la guerre*, Paris, Arthaud, 1961 ; E. PHILIPP-SCHÄFER, *13 Tage Weltgeschichte*, München, Wilhelm Heyne Verlag, 1966 ; G. L. ROZANOV, *Ghermaniia pod vlastiu fașizma (1933—1939)*, Moskva, 1964 ; WILLIAM L. SHIRER, *Le IIIe Reich. Des origines à la chutte*, Paris, Stock, 1967.

SPIONUL DE LA SCAPA FLOW

— I) Grand-Amiral DOENITZ, *Dix ans et vingt jours*, Paris, Librairie Plon, 1963 ; GÜNTHER PRIEN, *Mein Weg nach Scapa Flow*, Berlin, Deutscher Verlag, 1940 ; WALTER SCHELLENBERG, *op. cit.*

— II) RICHARD DEACON, *A History of the British Secret Service*, London, Frederick Muller, Ltd., 1969 ; Captain S. W. ROSKILL, *The War at Sea 1939—1945*, I, London, H.M.S.O., 1961 ; Vice-amiral G. SCEDRIN, *Cînd „U-47" ataca...*, în „Veac Nou", nr. 18/1969.

MISTERIOSUL EXPEDITOR AL MISTERIOSULUI „RAPORT DIN OSLO"

— „Revue...", no. 60/1965 ; J. R. D. BOURCART, *L'espionnage soviétique*, Paris, Fayard, 1962 ; ALDO LUALDI, *Les grandes heures de la Guerre Mondiale*, Paris, Éditions France-Empire, 1964 ; JULIUS MADER, *Taina Hantsvilla*, Moskva, 1965 ; BERNARD NEWMAN, *Le monde secret de l'espionnage*, Paris, Éditions de la Pensée Moderne, 1963 ; P. VOLKOV, *Bătălia pentru stăpînirea nopții*, în „Veac Nou", nr. 44/1968.

UN SPION RĂZBUNĂ SCAPA FLOW

— I) *The War 1939—1945*, edited by D. FLOWER and J. REEVES, London, Cassell, 1960.

— II) „Revue...", nr. 33/1959 ; PHILIPPE MASSON, *Les grandes étapes de la Bataille de l'Atlantique*, în „Revue...",

nr. 69/1968 ; BERNARD NEWMAN, *op. cit.* ; CHESTER W. NIMITZ, E. B. POTTER, *Voina na more (1939—1945)*, Moskva, 1965 ; S. W. ROSKILL, *op. cit.*, I.

S.O.S. ZADARNIC

— I) *Kriegstagebuch des O.K.W. (Wehrmachtführungstab)*, I, Frankfurt am Main, 1965 ; *Procès*, vol. 28, 30, 34, 37 ; Général GAUCHÉ, *Le Deuxième Bureau au travail (1935—1940)*, Paris, Amiot-Dumont, 1953 ; HEINZ GUDERIAN, *A la tête des Panzers. Souvenirs d'un soldat*, Paris, Plon, 1965 ; WALTER HUBATSCH, *Hitlers Weisungen für die Kriegsführung 1939—1945*, Frankfurt am Main, Bernard und Graefe Verlag für Wehrwessen, 1962 ; Field-Marshall ERICH VON MANSTEIN, *Lost Victories*, London, Menthuen and Co., Ltd., 1958.

— II) „Historia", no. 218/1965, p. 36—47 ; „Revue...", nr. 76/1969 ; EDDY BAUER, *Histoire controversée de la Deuxième Guerre mondiale*, II, Monaco, 1966 ; RAYMOND CARTIER, *La Seconde Guerre mondiale*, I, Paris, Larousse — Paris-Match, 1965 ; JAN COLVIN, *L'amiral Canaris, notre allié secret*, Bruxelles-Paris, Éditions de la Paix, 1952 ; HAROLD C. DEUTSCH, *The Conspiracy against Hitler in the Twilight War*, Minneapolis, The University of Minnesota Press, 1970 ; MICHEL GARDER, *La Guerre secrète des Services Spéciaux français 1935—1945*, Paris, Librairie Plon, 1967 ; A. GOUTARD, *1940. La guerre des occasions perdues*, Paris, Hachette, 1956 ; WILLIAM L. SHIRER, *op. cit.*

EI ȘI-AU DAT ÎNTÎLNIRE ÎN ANGLIA

— I) W. S. CHURCHILL, *Mémoires*, I₂ ; Généraloberst F. HALDER, *Voennii dnevnik*, II. Moskva, 1969.

— II) „Revue...", nr. 60/1965 ; JAN COLVIN, *op. cit.* ; STANLEY FIRMIN, *They Came to Spy*, London — New York — Melbourne — Sydney — Cape Town, Hutchinson and Co (Publishers), Ltd., f.a. ; JAROSLAV KOKOŠKA, *op. cit.* ; Dr. PAUL LEVERKÜHN, *Służba razvedki i kontraz-*

vedki, în „Itoghi vtoroi mirovoi voinî", Moskva, 1957 ; B. H. LIDDELL HART, *History of the Second World War*, London, Cassell, 1970 ; LOUIS DE JONG, *op. cit.* ; JULIUS MADER, *Hitlers Spionagegenerale sagen aus* ; BERNARD NEWMAN, *op. cit.* ; SAINT-PAULIEN, *Pourquoi j'ai perdu la guerre, par Adolf Hitler. Mémoires d'outre tombe*, Paris, Les Éditions du Clan, 1968 ; GILLES PERRAULT, *Secretul zilei „Z"*, București, Editura Politică, 1969 ; JANUSZ PIEKALKIEWICZ, *Spione, Agenten, Soldaten. Geheime Kommandos im Zweiten Weltkrieg*, München, Südwest Verlag, 1969 ; KURT SINGER, *L'espionne de l'Ambassade*, în „Historia", nr. 170/1961 ; KURT VON TIPPELSKIRCH, *Istoriia vtoroi mirovoi voinî*, Moskva, 1956 ; CHARLES WIGHTON, GÜNTHER PEIS, *Spionii veneau din infern*, București, Editura Politică, 1971.

DESPRE O BĂTĂLIE NAVALĂ ȘI FARMECELE „CYNTHIEI"

— I) D. FLOWER and J. REEVES, *op. cit.* ; H. MONGOMERY HYDE, *Camera 3 603*, București, Editura Politică, 1969.

— II) „Revue...", nr. 26/1957, 60/1965 ; RICHARD DEACON *op. cit.* ; M. NOVIKOV, *Bătălie în ceață*, în „Veac Nou", nr. 52/1968 ; DAVID WOODWARD, *La bataille du cap Matapan*, în „Historia-Magazine", nr. 16/1968, p. 429—433.

SUPERSPIONUL DIN TOKYO

— I) *Delo SORGE*, I—II, în „Mejdunarodnaiia jizn", nr. 4, 6/1965.

— II) *Istoriia Velikoi Otecestvennoi Voinî Sovetskogo Soiuza, 1941—1945*, II, Moskva, 1963 ; „Revue...", nr. 66/1967 ; J. R. D. BOURCART, *op. cit.* ; ALAIN DECAUX, *op. cit.* ; SERGHEI GOLIAKOV, VLADIMIR PONIZOVSKI, *Misiunea specială Berlin-Tokyo. Richard Sorge*, București, Editura Politică, 1966 ; IURI KOROLKOV, *Agentul secret al secolului*, I—V, în „Magazin istoric", nr. 5—9/1971 ; ALDO LUALDI, *op. cit.* ; JULIUS MADER, G. STUCHLIK, H. PEHNERT, *Dr. Sorge funkt aus Tokyo*, Deutscher Militär Verlag, 1966 ; BERNARD NEWMAN, *op. cit.* ; B. PETROV, *Le Japon face à l'U.R.S.S. (1939—1944)*, în „Historia-Magazine", nr. 65/1969, p. 1818—1820 ; JACQUES ROBICHON, *Les grands dossiers du IIIe Reich*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1969 ; SAINT-PAULIEN, *op. cit.* ; KURT SINGER, *Sorge-le plus grand espion soviétique*, în „Historia", nr. 159/1970.

SPIONUL NOROCOS DIN HAWAII

— I) D. FLOWER and J. REEVES, *op. cit.* ; JOSEPH C. GREW, *Dix ans au Japon*, Paris, Flammarion, 1945 ; Contre-Amiral (R) ROBERT A. THEOBALD, *Le Secret de Pearl Harbour (7 décembre 1941)*, Paris, Payot, 1955 ; HANS LOUIS TREFOUSSE, *Cto proizoşlo v Pirl-Harbore*, Moskva, 1961.

— II) „Revue...", nr. 32/1958 ; 39/1960 ; 82/1971 ; EDDY BAUER, *op. cit.*, III, Monaco, 1966 ; A. RUSSEL BUCHANAN, *The United States and World War II*, II, New York, Evanston and London, Harper and Row, Publishers, 1964 ; RAYMOND CARTIER, *op. cit.*, I, ; LADISLAS FARAGO, *The Broken Seal. The Story of „Operation Magic" and the Pearl Harbor Disaster*, New York, Random House, Inc., 1967 ; MARCEL GIUGLARIS, *Le Japon perd la guerre du Pacifique, De Pearl Harbour à Hiroshima*, Paris, Fayard, 1958 ; IDEM, *L'homme qui permit le guet-apens de Pearl Harbour*, în „Historia", nr. 173/1961 ; WALTER LORD, *Pearl Harbor*, București, Editura Politică, 1970 ; ALDO LUALDI, *op. cit.* ; S. E. MORISON, *Les grandes batailles navales du Pacifique, 1941—1945*, I, Paris, Payot, 1960.

Partea a III-a

BALANSUL COMPROMIS (1942)

1942 s-a înscris în istoria marii conflagrații mondiale ca anul MARILOR COTITURI. Națiunile Unite, în frunte cu U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, au repurtat succese deosebite pe principalele teatre de operațiuni militare (Stalingrad, Pacific și Africa de nord) ce au pecetluit definitiv soarta războiului, catastrofa peremptorie — militară și politică — a statelor Axei. Pe frontul secret s-a înregistrat, de asemenea, o COTITURĂ. După primii ani de cumpănă (1939—1941), serviciile secrete aliate au avut în 1942 cîteva izbînzi strălucite în momentele cheie ale conflictului : Midway, debarcarea în Africa de nord, El-Alamein și Stalingrad. Pentru birourile secrete fasciste, dimpotrivă, nu se poate spune că 1942 a fost un an fericit ; reușitele lor (retragerea prin La Manche a cuirasatelor „Scharnhorst" și „Gneisenau", Dieppe, descoperirea rețelei „Rote Kapelle" etc.) nu au fost de natură să modifice cursul războiului, ba — mai mult — nici nu au ușurat înfrîngerile catastrofale ale Reichului, Italiei și Japoniei pe cîmpurile militare. Evident, trecuseră anii fericiți ai echilibrului neconcludent, BALANSUL FIIND IREMEDIABIL COMPROMIS...

MIDWAY SAU VICTORIA INFORMAȚIILOR

Regele Prusiei Frederic al II-lea (1740—1786) s-a impus înainte de orice ca teoretician militar ; considerațiile formulate de el au ajuns să facă școală, îndeosebi în Germania. Între altele, el a precizat că : *„Dacă ai putea cunoaște dinainte intențiile inamicului, l-ai învinge de fiecare dată cu forțe inferioare celor pe care el le posedă"* ! Generalul Gauché nu respinge această aserțiune ; parafrazînd-o, fostul șef al lui *Deuxième Bureau* observa în urmă cu vreo două decenii : *„Studiul campaniilor* (militare — n.n.) *arată cu prisosință că un Comandant bine informat este arareori un Comandant nefericit"*. Unele evenimente survenite în timpul conflagrației mondiale dintre 1939—1945 nu au dezis pe cei doi autori menționați. Să urmărim, de pildă, ce s-a întîmplat la Midway în primele zile din vara anului 1942...

*

* *

Raidul întreprins la Pearl Harbor a fost urmat, la interval de cîteva ore sau zile, de ofensiva forțelor militare terestre și navale ale Japoniei pe un front extrem de larg — Honkong, Borneo, Malaezia, Filipine, Siam (Tailanda), Guam, Birmania etc. Trupele aliate nu au putut rezista japonezilor care, după numai patru luni de la declanșarea operațiilor, reușesc să-și creeze așa-zisa „mare sferă de co-prosperitate" ce cuprindea întinse zone din

Asia de sud-est și insule din Pacific. Pierderile suferite erau neînsemnate : 15 000 oameni, 380 de avioane și patru distrugătoare. „Boala victoriei" cuprinse pe toți șefii militari și politici de la Tokyo. În primăvara anului 1942, ei întrevăd, ca măsură de precauție pentru asigurarea „sferei de co-prosperitate", extinderea „coridorului defensiv" prin noi cuceriri — insulele Aleutine de vest, Midway, Fiji, Noua Caledonie, Solomon, Noua Guinee (îndeosebi Port Moresby). Încercarea japonezilor de-a pune mîna pe localitatea Port Moresby, de unde sperau să lanseze viitoare atacuri pentru a întrerupe comunicațiile dintre Australia și Statele Unite, a eșuat în urma confruntării de la 7—10 mai 1942 din Marea Coralilor. Aceasta a fost prima bătălie aeronavală din istorie, soldată de ambele părți cu pagube importante : de partea japoneză, portavioanele *Shokaku* și *Zuikaku*, care participaseră la atacul de la Pearl Harbor, au fost serios avariate, iar *Shoho* — scufundat ; Aliații au pierdut și ei marele portavion (american) *Lexington*. După cum remarcă istoricul Morison, amintit de noi mai sus, nereușita din Marea Coralilor nu a îngrijorat Comandamentul nipon, preocupat atunci în mai mare măsură să cucerească insulele Aleutine de vest și îndeosebi Midway. Amiralul Yamamoto, care după Pearl Harbor avea un rol precumpănitor în stabilirea planurilor strategice ale Japoniei militariste, a fost principalul propovăduitor al unei operații contra atolului Midway. Șeful „flotei combinate" avea în vedere consecințele pozitive ce ar fi rezultat pentru întărirea „coridorului defensiv" nipon din cucerirea acestui atol deținut de americani și, mai cu seamă, următoarea situație : Spre deosebire de cei mai mulți dintre colegii săi, Yamamoto își dădea seama de amploarea resurselor americane, de faptul că — pe măsură ce trecea timpul — *Pacific Fleet*, în ciuda pierderilor înregistrate la 7 decembrie 1941, se va consolida necontenit ; rezulta că dacă Japonia voia să cîștige războiul flota lui Nimitz [1] trebuia distrusă în 1942,

[1] Chester W. Nimitz, comandantul lui *Pacific Fleet* după 31 decembrie 1941. Denumirea completă a funcției sale : „Commander in Chief of Pacific Fleet" *(CINCPAC)*.

și nu mai tîrziu. Dar *CINCPAC*, conștient de superioritatea vremelnică japoneză în domeniul naval, evita să întîlnească „flota combinată" a adversarului său, mulțumindu-se pentru moment să-i aplice lovituri numai în împrejurări avantajoase. Yamamoto a socotit că, totuși, *într-un caz CINCPAC* va fi nevoit să renunțe la tactica lui : dacă va ocupa Midway. El a apreciat la justa valoare însemnătatea strategică a atolului [2] pentru americani — aceea de „santinelă" a arhipelagului hawaiian și a coastelor vestice ale S.U.A. [3]. Era, deci, puțin probabil că Nimitz ar putea accepta să cedeze Midway-ul și că, pentru a-l apăra, el nu va cuteza să primească *bătălia decisivă* pe care o aștepta Yamamoto. Iar dacă, pentru a-și păstra flota, Nimitz va refuza lupta, atunci cîștigul pentru japonezi tot ar fi fost însemnat căci ar fi debarcat pe atolul ce devenea o excelentă trambulină pentru operațiunile viitoare contra posesiunilor apusene ale S.U.A. Astfel, în 1942, Midway s-a transformat într-un punct cardinal al strategiei nipone, și nu mai puțin al celei nord-americane.

Pornind de la considerentele expuse, Cartierul General imperial din Tokyo a emis la 5 mai 1942 ordinul ce prevedea : *„Comandantul șef al Flotei combinate, acționînd în legătură cu Armata, va ocupa punctele strategice din Aleutinele occidentale și din atolul Midway"*. Yamamoto a decis împărțirea navelor destinate operației proiectate în cinci grupe principale :

1) *Forța expediționară avansată* (patru grupe de submarine).

2) *Grupa de șoc*, înaintînd dinspre nord-vest, de sub comanda amiralului Nagumo. De data aceasta, fostul șef al raidului la Pearl Harbor nu dispunea decît de patru portavioane *(Akagi, Kaga, Hiryu* și *Soryu)*, întrucît *Shoikaku* și *Zuikaku*, avariate în bătălia din Marea Coralilor, se aflau în reparație. Numărul avioanelor îmbarcate se ridica la 250, iar pentru sprijinul escadrei fuseseră repartizate două crucișătoare *(Haruna* și *Kirishima)* și 12 distrugătoare. Din statul major de pe *Akagi*, nava ami-

[2] Compus din două insulițe — Sand și Eastern — situate la 1 135 mile V-N-V de Pearl Harbor.

[3] După „Raportul" amiralului Nimitz asupra bătăliei de la Midway.

ral, nu lipseau vechi cunoștințe de-ale cititorului : căpitanul Genda, ca și Fuchida, aflat în convalescență după o operație de apendicită.

3) *Grupa de debarcare* pe atolul Midway (vase pentru transportul trupelor și nave de acoperire), dirijată de amiralul Kondo, venind dinspre sud-est.

4) În spatele escadrei lui Nagumo înainta *Grupa de sprijin*, comandată de către amiralul Yamamoto în persoană, care avea la dispoziție : trei cuirasate grele *(Yamato*[4], *Nagato* și *Mutsu)*, patru cuirasate ușoare *(Ise, Hyaga, Fuso* și *Yamashiro)*, două crucișătoare ușoare, portavionul ușor *Hosho* și două transportoare de hidroavioane.

5) *Grupa de nord*, încredințată amiralului Hosogaya, care trebuia să ocupe Aleutinele de vest. Compoziție : vase pentru transportul trupelor, două portavioane ușoare *(Ryujo* și *Junyo)* și două crucișătoare grele.

Planul de operații prevedea următoarele[5] : La 3 iunie 1942, grupa lui Hosogaya va bombarda Dutch Harbor (Aleutine), cu dublul scop de a-l induce în eroare pe Nimitz și de-a înlesni debarcarea pe insulele din vest (Kiska, Adak-Attu). În dimineața de 4 iunie, grupa de șoc a lui Nagumo își va trimite avioanele să bombardeze atolul Midway și, apoi, *Pacific Fleet* dacă se prezenta ; lovitura de grație era rezervată s-o aplice grupa lui Yamamoto ce-l urma, la cîteva sute de mile, pe Nagumo. Cum soarta bătăliei nu îngăduia nici o îndoială japonezilor, aceștia au prevăzut debarcarea pe Sand Island și Eastern Island (Midway) în ziua de 6 iunie 1942. Planul se baza mult pe efectul surpriză, dar nu acesta era defectul cardinal, ci altul ; toate șansele lui de succes rezidau în executarea de către inamic doar a manevrelor la care *se așteptau* comandanții „flotei combinate".

Noua „Mare Armadă" a secolului al XX-lea (peste 200 nave de război !) s-a pus în mișcare în ultima decadă a lunii mai 1942. Cele dintîi au plecat submarinele, apoi grupa amiralului Hosogaya, iar la 26 mai escadra lui

[4] 70 000 tone și nouă tunuri de 475 mm. Era, în acel moment, cea mai mare navă din lume !

[5] După E. S. Morison.

Nagumo. Restul „flotei combinate" a ridicat ancora în zilele următoare. Încrezători peste măsură în avantajele ce le oferea superioritatea lor zdrobitoare, japonezii nu au acordat atenție culegerii de date despre forțele *CINCPAC*-ului. După bătălie, Nagumo va mărturisi că operația a început „fără informații asupra americanilor". Yamamoto și colegii lui presupuneau numai că Nimitz își ținea navele prin apropiere de Midway și că numărul lor nu putea fi prea însemnat. Așa, de exemplu, ei erau convinși că *CINCPAC*-ul nu putea dispune în zonă decît de două portavioane *(Entreprise* și *Hornet)* pentru că în rest : *Saratoga*, abia ieșit din reparații, se antrena, *Lexington* fusese scufundat în Marea Coralilor și, tot acolo, *Yorktown* — avariat. Nici la celelalte categorii de nave americanii nu stăteau prea bine, astfel că japonezii considerau că *Pacific Fleet* va constitui, fără doar și poate, o pradă ușor de devorat de către „Armadă". Credința lor în victorie era așa de mare încît stabiliseră pentru Midway și un nume nou semnificînd „Ziua glorioasă a lui iunie" !

Înaintarea „Armadei" a decurs fără incidente, pînă în dimineața zilei de 3 iunie 1942. Atunci, locotenentul american Lisle, care pilota un hidroavion „Catalina", a descoperit la sud-vest de Midway șase vase inamice, probabil din grupa lui Kondo ; el a înștiințat baza de pe atol la 9,04. Puțin mai tîrziu, la 9,25 locotenentul Reid, tot pe un „Catalina", a identificat 11 vase nipone la aproximativ 700 mile nord-vest de atolul Midway. Informat, căpitanul de fregată Cyril T. Simard, comandantul bazei aeriene de la Midway, a luat măsuri de urgență ; el a trimis în direcția escadrei inamice nouă avioane de tipul „B-27" și patru „Catalina". La ora 16,30, cînd escadra lui Nagumo se afla la 570 mile de atol, avioanele americane au aruncat — fără efect — primele bombe ; abia în cursul nopții de 3/4 iunie o torpilă lansată de un „Catalina" dotat cu radar (ora 1,43) a scufundat un petrolier nipon. Bătălia de la Midway fusese angajată... Spre deosebire de cele întîmplate la 7 decembrie 1941 în Hawaii, americanii nu au mai fost luați prin surprindere.

În zorii zilei de 4 iunie 1942, la ora 4,30, cînd cele patru portavioane ale lui Nagumo se aflau la 240 mile

nord-vest de Midway, amiralul trimite un prim val de 108 aparate să bombardeze atolul. Avioanele japoneze au fost descoperite la 5,45 de un hidroavion american, iar peste cîteva minute de stațiile de radar terestre. Pentru a nu fi surprinsă la sol, aviația americană decolase deja și, împărțită în mai multe grupe, fie că asigura paza atolului contra iminentului atac inamic, fie că plecase să bombardeze portavioanele lui Nagumo. Asediatorii au fost întîmpinați la 30 mile de vest de Sand Island, dar nu au putut fi reținuți. Cauzînd importante pierderi aviației americane, aparatele japoneze — sub comanda locotenentului Tomonaga — își fac drum pînă la atol pe care-l bombardează intens între 6,30—6,50. Aproximativ în aceeași vreme, mai multe grupe de avioane americane decolate de pe atol au început atacul portavioanelor nipone ce s-a prelungit vreo 90 de minute (7,05—8,30). Nici un vas de-al lui Nagumo nu a fost atins, însă acesta a fost împiedicat să dispună decolarea celui de-al doilea val spre Midway. În ansamblu, cea dintîi fază a bătăliei se încheie cu avantajul japonezilor care, pierzînd un număr limitat de aparate, au nimicit aproape jumătate din efectivul aviației americane cu baza pe sol și, în plus, au răvășit instalațiile de pe atolul Midway. Intervenția unui al doilea val nipon putea să agraveze situația americanilor.

S-a precizat că escadrila locotenentului Tomonaga cuprindea numai 108 aparate. Amiralul Nagumo, care încă nu avea nici o informație despre prezența flotei *CINCPAC*-ului, și-a păstrat 93 de avioane pentru a ataca navele inamice, dacă ele ar fi apărut. Cum acestea nu se arătau, Nagumo a dat curs cererii lui Tomonaga de a se trimite un nou val deasupra atolului. În consecință a ordonat la 7,15 : „Avioanele din eșalonul doi să se pregătească de zbor. În locul torpilelor [6] să se încarce bombe". Operația de reîncărcare, ce necesita cel puțin 60 de minute, începuse cînd, la ora 7,28, un avion de cercetare [7] a transmis pe *Akagi* că a descoperit 10 vase inamice la circa 200 mile nord-est de Midway. Situația nu era încă

[6] Încărcate pentru atacarea flotei lui Nimitz, dacă apărea !
[7] Care, din fericire pentru Nimitz, decolase cu o jumătate de oră întîrziere !

critică pentru Nagumo. Totuși, la 7,45, el a transmis ordinul : „Pregătirea pentru atacul navelor americane. Avioanele care nu au reușit să schimbe torpilele să le păstreze pentru atac". Amiralul nu știa dacă printre navele americane observate se afla și vreun portavion. Abia la 8,20 pilotul avionului de recunoaștere menționat a comunicat că a zărit un vas „ce pare a fi un portavion". *În acel moment*, însă, învingătorul de la Pearl Harbor nu putea riposta cu promptitudine ; cele 93 de aparate destinate inițial celui de-al doilea val se aflau în hangare, unde se făcea reîncărcarea, iar punțile portavioanelor trebuiau menținute degajate un timp pentru a permite aterizarea avioanelor lui Tomonaga care, pe la 8,35, începuseră să revină după efectuarea primului raid la Midway ! Nagumo nu dispera încă, socotind că un singur portavion nu prezenta prea mare pericol. După ce primește pe bord ultimul avion din escadrila ce bombardase Midway-ul, Nagumo ordonă la 9,17 schimbarea rutei portavioanelor sale spre E-N-E, pentru a întîlni inamicul. Cele patru portavioane înaintau în careu : *Hiryu* în față, *Akagi* și *Soryu*, aproape paralel, ceva mai în urmă, iar în spate *Kaga* ; avioanele din primul val se aflau pe punți unde se efectua realimentarea și încărcarea lor cu torpile. Totul se desfășura normal și, la 10,20, amiralul a dat ordinul de decolare a avioanelor [8] ; ofițerul de bord l-a repetat, la 10,24, în port-voce. Primul avion se înălță în aer. Nu era nevoie decît de scurt timp pentru ca toate aparatele să-și ia zborul în direcția lui *Pacific Fleet*, amenințînd-o de moarte.

Dar tocmai în acele clipe s-a produs ireparabilul : la 10,24 deasupra portavioanelor nipone apar mai multe grupe de bombardiere americane în picaj (tipul „Dauntless") ! Ce a urmat este lesne de închipuit : în numai cinci minute (10,25—10,30) — faimoasele *cinci minute de la Midway !* — americanii au lovit teribil trei din cele patru portavioane ale lui Nagumo — întîi *Soryu*, apoi *Akagi și Kaga ;* ele se vor scufunda în după-amiaza aceleiași zile sau în dimineața lui 5 iunie 1942 *(Akagi)*. Portavionul *Hiryu* nu a scăpat decît pentru moment ; el va fi atacat

[8] Relatare după Fuchida Mitsuo.

(4 iunie, orele 17,00) și trimis la fund după cîteva ceasuri. Avioanele americane care au masacrat literalmente navele de bază ale *grupei de șoc* nipone au decolat de pe trei portavioane ale lui *Pacific Fleet (Hornet, Enterprise* și *Yorktown)* aflate la nord-est de Midway. Aceasta a fost marea, extraordinarea surpriză pe care Nimitz a pregătit-o lui Yamamoto și camarazilor lui în vara anului 1942. Pe cînd șeful „flotei combinate", Nagumo [9] și ceilalți amirali japonezi se așteptau să întîlnească 1—2 portavioane inamice, *în nici un caz trei*, *CINCPAC* a reușit să reunească exact atîtea nave cîte erau necesare pentru a da, *la momentul potrivit*, lovitura de grație principalelor forțe ofensive inamice. Pierderile suferite au potolit entuziasmul ofensiv al lui Yamamoto care, la 5 iunie (ora 2,55), decide replierea „flotei combinate". Retragerea lui spre vest a fost urmărită, pînă la 7 iunie 1942, de către *Pacific Fleet* ce lăsase, la rîndu-i, pe cîmpul de luptă, ca ofrandă pentru victoria cîștigată, portavionul *Yorktown* [10].

* * *

În felul acesta, din victimă sigură *Pacific Fleet* a lui Nimitz s-a impus în fața „Armadei" lui Yamamoto într-o manieră categorică. Bătălia de la Midway din 3—7 iunie 1942 a marcat, la numai șase luni după Pearl Harbor, *cotitura fundamentală* în desfășurarea ostilităților din Pacific. Ofensiva Japoniei imperialiste a fost stopată în cursul acestei lupte aeronavale, cea mai mare din istorie, după care a urmat reculul forțelor nipone pînă la capitularea necondiționată din 2 septembrie 1945. Victoria din 4 iunie 1942 a fost o victorie a tuturor Națiunilor Unite angajate în lupta contra Axei, pentru libertate și independență națională.

Sîntem siguri că pentru cititor nu există vreun dubiu în ceea ce privește legătura dintre izbînda americană de

[9] Se știe că, la 4 iunie 1942, ora 8,20, Nagumo a luat cunoștință de prezența *unui singur* portavion în zona Midway-ului!

[10] Bombardat la 4 iunie 1942 (orele 14,00) de avioanele de pe *Hiryu*.

la Midway și faptele petrecute pe frontul subteran : prezența însăși a acestui subcapitol în lucrarea noastră constituie un indiciu. Nu exagerăm dacă afirmăm că, în vremea ultimului război mondial, soarta niciunei confruntări hotărîtoare nu a depins așa de mult de informațiile procurate de serviciile secrete ale beligeranților, precum au beneficiat americanii la Midway. Din relatarea noastră s-a desprins că momentul *decisiv* în desfășurarea bătăliei a intervenit la apariția aviației îmbarcate nord-americane care, în numai cinci minute, a eliminat din luptă trei portavioane nipone. Ca atare, prezența — total necunoscută japonezilor — a trei portavioane americane în zonă a constituit *factorul primordial* al succesului. Or, concentrarea lui *Hornet*, *Enterprise* și *Yorktown* la nord-est de atol nu a fost deloc întîmplătoare. *CINCPAC* a ales și a trimis anume în regiune cele trei super-nave militare, știind *dinainte* care era tactica lui Nagumo și neîndoindu-se că, cu forțe reduse și prin intervenții oportune, putea nu numai zădărnici planurile japonezilor, ci și păgubi „flota combinată". Pentru a parveni aici americanii nu s-au folosit nicidecum de serviciile vreunui agent de talia lui Sorge trimis în tabăra dușmană, ci de *spionajul criptologic*, domeniu în care repurtaseră — după cum se știe — mari succese dinainte de război. În 1941, acest gen de spionaj nu a slujit birourilor secrete de la Washington din moment ce catastrofa de la Pearl Harbor nu a fost evitată.

Activitatea agenților din domeniul criptologiei diferă mult de aceea a spionilor propriu-ziși care, de regulă, adună informațiile chiar la adversar. Astfel, securitatea lor nu este de fel amenințată, ci chiar asigurată, munca lor necesită eforturi maxime, fiind în mod obișnuit lipsiți de satisfacțiile vreunei isprăvi individuale. De altfel, specificul activității lor le impune munca în colective largi, dispunînd de fonduri însemnate și de toată aparatura necesară, ca și de sprijinul unor specialiști în diverse domenii (matematică, lingvistică etc.) Spionajul criptologic este prin excelență, ca să-i spunem așa, un *spionaj de echipă* desfășurat acasă, iar nu în spatele frontului inamic.

De o asemenea echipă, alcătuită din 24 de persoane, dispunea în 1942 amiralul Nimitz pe lîngă statul său major din Hawaii. În fruntea ei se afla căpitanul de vas Joseph J. Rochefort, șeful *Biroului II (Second Division)* al *CINCPAC*-ului și cunoscut specialist în domeniul criptologiei. Serviciul lui s-a încadrat în 1940—1941 în eforturile *O.N.I.* al marinei americane ce-și rezervase exclusivitatea „spargerii" codurilor navale japoneze [11]. Aceste străduințe s-au intensificat după Pearl Harbor, fiind încununate de rezultate din cele mai bune. Deși unele coduri navale nipone, precum cel „al Amiralilor" *(AD)*, au rămas de nepătruns, altele în schimb au rezistat mai puțin. Așa a fost cazul codului naval seria *JH-25* utilizat pînă la 25 mai 1942 de marina niponă în cursul tuturor pregătirilor pentru expediția proiectată la Midway și în Aleutine. Acest cod — intens „cercetat" de către Rochefort și colaboratorii săi încă din toamna anului 1940 — nu mai păstra secrete pentru americani în primăvara lui 1942. Ca urmare, *Biroul II* al lui Nimitz a interceptat și descifrat, începînd din martie 1942, numeroase mesaje schimbate între marina din Tokyo și navele „flotei combinate" ce atestau că Yamamoto pregătea o vastă operație în Pacific. În comunicările japoneze apăreau diverse grupuri de litere (*A.L., A.O., A.O.B.* etc.) despre care s-a presupus că desemnau obiectivele vizate ; de la sfîrșitul lui aprilie-începutul lui mai 1942 mesajele japoneze cuprind mai cu seamă inițialele *A.F.* care, evident, indicau principalul obiectiv. Căpitanul Rochefort, care în martie 1942 mai întîlnise aceste inițiale în niște mesaje ce precedaseră o acțiune japoneză contra Midway-ului, a presupus că era vorba tot de micul atol. Alți șefi militari din statul major al lui Nimitz și de la Washington s-au îndoit, însă, că Yamamoto viza Midway-ul și s-au gîndit la Aleutine, Alaska sau chiar Hawaii. Pentru a împrăștia orice îndoială, Rochefort propuse să se recurgă la o stratagemă ce se dovedi strălucită : fiecare comandant american al unui presupus obiectiv să transmită, în clar, că

[11] În cadrul „Operației Magic" au fost descifrate codurile *diplomatice* japoneze, seriile : *A* (cu „mașina roșie"), *B* („codul purpuriu" cu *Magic*), *J (Tsu)*, *P* sau *Pa (Oite)*, *L* și *S*.

trupele lui duceau lipsă de cîte ceva ; căpitanul Simard, de la Midway, trebuia, de pildă, se semnaleze : „Sistemul de purificare a apei pe Midway este defect". Toate telegramele false au fost expediate la 10 mai 1942. Ele au interesat mai puțin baza de la Pearl Harbor și mai mult serviciul de coduri al „flotei combinate". După război, căpitanul de vas Yamazaki, șeful acestui birou, își va aminti că de îndată ce a interceptat comunicările americane le-a cifrat și transmis navelor lui Yamamoto pe care în mod obligatoriu trebuia să le intereseze, de exemplu, că unitățile inamice ce apărau obiectivul principal *A.F.* sufereau din cauza lipsei... de apă potabilă ! Demonstrația era făcută. Astfel au aflat americanii, la 12 mai 1942, că *A.F.* desemna Midway-ul în planurile japoneze. Se spune că amiralul Nimitz, cînd a fost încunoștiințat de această descoperire, ar fi exclamat : *„Vălul este înlăturat !"*

Pentru a rezista în fața ofensivei lui Yamamoto, *CINCPAC*-ul a luat măsuri de extremă urgență. La 14 mai 1942 a declarat starea de alertă în tot arhipelagul hawaiian. Simultan a început să trimită întăriturile căpitanului Simard, de pe Midway, astfel că în zilele bătăliei pe atol se vor afla : peste 3 000 de oameni, 121 de avioane, însemnate cantități de armament, o puternică artilerie antiaeriană, adăposturi din cele mai solide ; cele două insulițe, Sand și Eastern, erau atît de supra-aglomerate — ne asigură Morison — încît aproape că nu mai era loc pentru păsările marine ! La 15 mai, Nimitz ordonă strîngerea navelor sale în vederea bătăliei. La acest capitol, mai ales în ce privea portavioanele, el nu stătea prea bine, dar a socotit că-i erau suficiente pentru a se opune lui Yamamoto în condițiile cînd cunoștea planurile acestuia. La 26 mai 1942 ancorează la Pearl Harbor *Forța 16*, a amiralului William Halsey, reunită în jurul celui mai bun portavion *(Enterprise)* și a altuia *(Hornet)* ce nu primise botezul focului. După 24 de ore sosi contra-amiralul F. Fletcher care, de pe portavionul *Yorktown*, comanda *Forța 17*. Acest portavion, după cum am mai arătat, fusese avariat în cursul bătăliei din Marea Coralilor ; cînd a fost cercetat la Pearl Harbor s-a apreciat că pentru reparații era nevoie de cel puțin trei luni. Dar Nimitz a mobilizat aproape 2 000 oameni, astfel că peste două zile (!)

Yorktown a fost terminat și, la 31 mai 1942, a plecat spre Midway. Cu trei zile mai devreme ridicase ancora, îndreptîndu-se spre aceeași zonă, *Forța 16*, dirijată de contra-amiralul Raymond Spruance, întrucît amiralul Halsey rămăsese în Hawaii reținut de o boală de piele. Comanda operativă a ambelor grupări de nave americane (Forțele 16 și 17) revenea lui Fletcher, ca fiind mai în vîrstă.

Cu sprijinul nemijlocit al criptologilor lui Rochefort, amiralul Nimitz a aflat la vreme nu numai ținta „flotei combinate" nipone, ceea ce i-a permis să trimită la Midway forțe de sprijin importante. El a căpătat și informații amănunțite despre planurile inamicului, fapt care — în condițiile totalei inferiorități de forțe — i-a fost de cel mai mare folos, permițîndu-i să recurgă la tactica cea mai adecvată pentru a obține victoria. Astăzi este precis stabilit că, în jurul lui 20 mai 1942, *CINCPAC*-ul căpătase *date aproximative* despre forțele „Armatei" nipone [12] și știa *cu precizie* care erau compoziția, rutele aproximative și orarul grupelor ce amenințau direct atolul Midway. Pe baza acestor informații, la 23 mai 1942 [13] contra-amiralul Bellinger, comandantul aviației maritime de la Pearl Harbor, *a calculat fază cu fază modul în care avea să se desfășoare — peste două săptămîni — atacul japonez la Midway !*

În aceste condiții, *cunoscînd aproape totul, dacă nu totul* despre inamic, Nimitz a cutezat să înfrunte, cu forțe inferioare, „flota combinată" la Midway. Teribilele *cinci minute din Pacific*, de la 4 iunie 1942, nu au rezultat din jocul hazardului, ci au fost bine chibzuite și s-au dovedit îndeajunse pentru a stăvili expansiunea navală a Japoniei militariste. Deznodămîntul bătăliei a fost tranșat, indiscutabil, pe cîmpul de luptă, în primul rînd de către vitejii aviatori americani, de către inspiratul contra-amiral Spruance. Dar se poate ignora aportul criptologilor lui Rochefort, al acestuia personal, în obținerea victoriei de la Midway ? Credem că cititorul și-a format deja o părere. Nouă nu ne rămîne decît s-o întărim, menționînd punctele

[12] Nu a știut de participarea la viitoarea operație a *grupei* lui Yamamoto.

[13] Vezi S. E. Morison.

de vedere ale unor martori ai dramei sau specialiști militari :

Raymond A. Spruance, înainte de Midway un contra-amiral necunoscut, după bătălie un mare comandant : *„Succesul nostru în bătălia de la Midway este în primul rînd rezultatul activității exemplare a serviciului de informații american"*.

Amiralul Chester W. Nimitz, *CINCPAC*-ul din iunie 1942, comentatorul — alături de E. B. Potter — al bătăliei navale ... după război : *„Victoria în lupta din zona atolului Midway a fost dobîndită grație acțiunilor reușite ale spionajului american"*.

Samuel E. Morison, istoricul cvasi-oficial al războiului purtat de americani în Pacific între 1941—1945 : *„Midway a fost o victorie a informației curajos și abil utilizată"*.

Walter Lord, fost funcționar al serviciilor secrete americane în vremea războiului și autorul celei mai palpitante reconstituiri a evenimentelor din iunie 1942 : *„Midway — victorie a informațiilor"*.

IMPLICAȚIILE INCALCULABILE ALE DESCOPERIRII UNUI „OU" ÎN DEȘERT

Africa de nord, vara 1942... De aproape 24 de luni războiul bîntuie pe teritoriile Libiei și Egiptului de nord-vest, fiecare dintre beligeranți înregistrînd succese și eșecuri, mai mari sau mai mici, dar nu hotărîtoare. În acest răstimp, forțele Axei declanșaseră trei ofensive și fuseseră respinse de două ori. Astfel, la 13 septembrie 1940 mareșalul Graziani, în fruntea armatelor italiene, deschide ostilitățile pornind din nord-estul Libiei (Cirenaica) peste granița de vest a Egiptului. Ofensiva italiană s-a prelungit pînă la 9 decembrie 1940 cînd trupele britanice, comandate de generalul Richard O'Connor, contraatacă fulgerător (operația „Compass"), alungînd pe invadatori din Egipt și înaintînd în Cirenaica pînă la El-Agheila. Dezastrul trupelor italiene determină pe „duce" să accepte ajutorul pe care i-l oferă Hitler : trimiterea în Africa de nord a unui corp special, sub comanda generalului Erwin Rommel. Primele eșaloane ale unității lui Rommel — faimosul *A.K. (Afrika Korps)* — debarcă la Tripoli în 14 februarie 1941. Sosirea lui *A.K.*, care în vara anului 1941 va dispune de două divizii de tancuri (15 și 21) și de o divizie „ușoară" (90) — părea că va tranșa conflictul în defavoarea Marii Britanii. La 24 martie Rommel dezlănțuie o puternică ofensivă soldată cu reocuparea Cirenaicăi, mai puțin a fortăreței

Tobruk la Mediterana [1], și pătrunderea în Egipt pînă la Halfaya Pass. Amenințați să piardă Egiptul și, poate, Suezul, englezii trimit întăriturî. În iulie 1941 toate unitățile britanice, indiene, neo-zeelandeze și australiene dispuse în calea lui Rommel sînt reunite în Armata a VIII-a încredințată generalului Sir Allan Cunningham, care depindea direct de generalul Sir Claude Auchinleck, comandantul trupelor imperiale din Orientul Mijlociu. Armata a VIII-a se pune în mișcare (operația „Crusader") la 17/18 noiembrie 1941 și cucerește pentru a doua oară întreaga Cirenaică, la sfîrșitul lui ianuarie 1942. Rommel ripostează la 26 mai 1942, punînd — de data aceasta — în mare dificultate pe britanici care pierd Tobruk-ul (21 iunie 1942) [2] și se retrag în derută. Trupele axiste au fost oprite cu mare greutate, la 30 iulie, în fața localității egiptene El-Alamein, situată la cîteva zeci de km de Alexandria. Încrederea fasciștilor în victoria decisivă atinse asemenea culmi că Mussolini, venit în Libia dimpreună cu un frumos cal alb, a așteptat între 29 iunie—20 iulie ca să primească defilarea armatelor axiste la piramide !

Avansul trupelor sale l-a costat însă mult și pe Rommel. Proaspătul feldmareșal nazist, supranumit și „Vulpea deșertului", a pierdut numeroși oameni și mai ales tancuri, mașini, avioane, tunuri. Hitler, cu toate că-l presa să forțeze spre Delta Nilului și Suez, pentru a face apoi joncțiunea cu unitățile *Wehrmacht*-ului ce înaintau atunci pe frontul de Est spre Caucaz, „uita" să-i trimită întăriturî. Era și natural, deoarece frontul sovieto-german absorbea o divizie după alta, iar șansele de succes nu prea se întrevedeau. Din motivul arătat, *A.K.* nu ducea lipsă numai de întăriturî, dar nu primea cel puțin nici strictul necesar pentru satisfacerea nevoilor curente. Astfel, ritmul aprovizionărilor era de circa 6 000 tone pe lună, adică $^1/_5$ din necesitățile reale. *A.K.* suferea cel mai mult din cauza penuriei de tancuri și de benzină. Poate că, pînă la urmă, Rommel ar fi făcut față situației însă cu condiția ca inamicul să nu se consolideze nici el ; altminte-

[1] A rezistat 242 de zile (12 aprilie — 22 noiembrie 1941) asediului germano-italian.

[2] După cucerirea Tobruk-ului, Hitler l-a avansat pe Rommel la gradul de feldmareșal.

rea, echilibrul de forțe de pe frontul deșertului ar fi fost de îndată zdruncinat.

Or, în august 1942 britanicii se preocupă intens de întărirea Armatei a VIII-a. Mobilizîndu-și resursele proprii și beneficiind de asistență americană, ei reușesc ca, pînă la sfîrșitul lunii, să concentreze la El-Alamein aproximativ 800 de tancuri (din care 100 de rezervă), 700 de avioane, 500 de tunuri de campanie, 400 piese de 57 mm și 440 tunuri antitanc de 38 mm. În cursul aceleeași luni, premierul Churchill a vizitat în două rînduri frontul deșertului. În căutarea *„unui general britanic care să-i bată pe nemți"*, el a încredințat comanda Armatei a VIII-a, de la 13 august 1942, unui curios, dar talentat militar — generalul Bernard Montgomery. Comandantul șef al trupelor din Orientul Mijlociu a fost, de asemenea schimbat ; lui Auchinleck i-a succedat generalul Sir Harold Alexander, devenit superiorul nemijlocit al lui Montgomery. Amîndoi erau decișii să nu părăsească linia de la El-Alamein, angajîndu-se ca, în lunile următoare, să treacă la ofensiva generală contra lui Rommel.

Prin urmare, în 1942 în Africa de nord ambele tabere se gîndeau la declanșarea bătăliei decisive. Care dintre ele își va asuma riscul ?

* * *

Din partea sa, Montgomery era sigur că nu el va ataca cel dintîi. Nici nu avea vreun interes. Știa că timpul se scurge în folosul său și în dezavantajul lui Rommel, pe care-l înspăimînta ruperea echilibrului de forțe. Comandantul Armatei a VIII-a britanice nu s-a decis numai să aștepte „mușcătura" „Vulpei deșertului", ci și-a asumat și obligația de a-l determina pe inamic — declara el colaboratorilor săi în primele zile după sosirea pe frontul deșertului — *„să danseze pe muzica mea"* ! El a observat că, în cursul campaniilor anterioare din Africa de nord, Rommel a recurs în general la o tactică identică : se făcea că amenință flancul drept britanic, puternic întărit în zona coastelor nordice ale „continentului negru", dar executa învăluiri pe flancul stîng inamic, insuficient

consolidat în regiunea deșertului libian. În august 1942 era puțin probabil că „Vulpea deșertului" va alege altă soluție. Conformația zonei de operații oferea o garanție în acest sens. Astfel, linia frontului se întindea, la vest de El-Alamein, pe o lungime de aproximativ 60 km între țărmul Mediteranei și depresiunea Qattara din Egipt, trecînd prin următoarele puncte de la nord spre sud : crestele Tell-el-Eisa, Ruweisat, Bab-el-Qattara și Alam-Nayil, Deir-el-Munassib și localitatea Qaret-el-Himeimat. La răsărit de Ruweisat și Alam-Nayil se afla creasta Alam-el-Halfa, un punct căruia Montgomery i-a conferit o destinație specială în sistemul defensiv creat în fața iminentei ofensive axiste. Comandantul Armatei a VIII-a a intuit exact gîndurile lui Rommel, care, presupunînd că grosul forțelor britanice apăra El-Alamein pe flancul drept, a proiectat să execute lovitura principală în sud, între Deir-el-Munassib și Qaret-el-Himeimat, apoi să-și îndrepte blindatele spre nord-est și, ocolind creasta Alam-el-Halfa, să iasă în spatele armatelor aliate la țărmul Mediteranei. După nimicirea trupelor astfel încercuite, pentru italo-germani ocuparea restului Egiptului rămînea o simplă formalitate. Montgomery s-a prefăcut a nu ști despre ce era vorba, ceea ce nu l-a împiedicat să concentreze importante forțe în zonele unde aștepta blindatele inamice. Luînd toate măsurile de prevedere și recurgînd la cele mai diverse mijloace de camuflare, pentru a nu dezvălui adversarului că pătrunsese planurile lui, britanicii au desfășurat astfel cele două corpuri armate ale Armatei a VIII-a :

— Pe aripa dreaptă, Corpul de armată XXX alcătuit din divizia 9 de infanterie australiană, divizia 1 de infanterie sud-africană și divizia 5 de infanterie hindusă.

— Pe aripa stîngă, Corpul de armată XIII alcătuit din divizia 2 de infanterie neo-zeelandeză și divizia 7 blindată britanică. Blindatele erau dispuse în jurul localității Samaket-Gabala, la răsărit de depresiunea Qattara. Pentru motivele arătate s-a întărit zona crestei Alam-el-Halfa cu divizia 44 metropolitană și 2 brigăzi (22 și 23) din divizia a 10-a blindată engleză ținută în rezervă.

Se desprinde că principalele forțe, mai ales blindatele, au fost concentrate în sud, cu scopul de a-l împiedica pe Rommel să mai execute o nouă manevră de învăluire dinspre regiunea deșertului spre țărm. Convingerea lui Montgomery că „Vulpea deșertului" va ataca din sud era așa de mare încît la 20 august 1942, cu zece zile înainte de ofensiva axistă, Churchill inspecta deja „viitorul cîmp de bătaie" și „poziția cheie" indicate de șeful Armatei a VIII-a [3]!

Britanicii nu au luat numai măsuri de apărare, ci și-au propus să întărească hotărîrea lui Rommel de a lovi unde gîndea, adică prin sud, unde așteptau unitățile diviziilor 7 și 10 blindate. Inițiatorul acțiunii de „intoxicare" a inamicului a fost generalul Sir Francis de Guingaund, șeful statului major al lui Montgomery, care s-a bucurat de concursul agenților birourilor secrete engleze.

* * *

În realitate, totul începuse la Berlin dinainte de război... În 1938, *Abwehr*-ul a angajat un nou agent, originar din Egipt : Hans Eppler. Născut la Alexandria, în 1914, Eppler era fiul vitreg al unui egiptean bogat. După ce a intrat în solda amiralului Canaris, el a rămas mai mult timp în Germania pentru a fi instruit în vederea activității de spion în țara sa de baștină. Prilejul de a fi utilizat nu a întîrziat să apară. După debarcarea lui *Afrika Korps* la Tripoli, Rommel avea nevoie de informatori în spatele frontului Armatei a VIII-a britanice. *Abwehr*-ul a trimis mai mulți agenți la Cairo, fiecare cu misiuni deosebite. Erwin Ettel, de exemplu, a încercat să-l cîștige pe regele Faruk al Egiptului de partea Axei. Pentru Eppler organizația lui Canaris a pregătit operația specială „Condorul" [4].

Hans Eppler (alias „Condorul") a plecat în misiune în primăvara anului 1942, înainte de declanșarea celei de-a doua mari ofensive a lui Rommel în deșert (26 mai 1942). El se afla în fruntea unei grupe compusă din opt

[3] Vezi W. S. Churchill.
[4] Heinz Tillmann.

persoane, îmbarcate pe mașini capturate de la britanici și cu care, după trei săptămîni de peripeții prin deșert, au ajuns la Cairo. „Condorul" și complicii săi aveau la dispoziție tot ceea ce le putea înlesni culegerea și transmiterea de știri despre inamic lui *A.K.* — bani falși, stații de emisie, arme, iar un post de retransmisie fusese instalat în deșert. În plus, Eppler nu era necunoscut la Cairo, fapt ce i-a permis să se miște în cercuri influente politice și militare. A fost ajutat mult în îndeplinirea sarcinii sale de o dansatoare egipteană, Hekmat Fatmi, care se bucura de mare trecere în rîndurile ofițerilor britanici dispuși, pentru a intra în grațiile ei, să-i trădeze și unele secrete militare. În ciuda serviciilor ce-i aduse, Eppler părăsi pe Fatmi pentru o altă dansatoare care se dovedi curînd a-i fi fost femeia fatală. Nu cunoaștem decît pseudonimul acestei dansatoare, „Ivette", aflată în slujba birourilor secrete britanice, lucru de care „Condorul" nu a știut nimic. Ea a furat cifrul utilizat de radiotelegrafistul lui Eppler, Moncaster, în transmiterea informațiilor către A.K. și a identificat pe toți membrii misiunii „Condor". Atunci de-abia, la începutul lunii august 1942, britanicii au trecut la lichidarea rețelei germane. Totuși, Cartierul general al lui Rommel nu va înceta să primească știri, pe care le aprecia așa de mult pentru exactitatea lor, de la „Condor". Ce se întîmplase ? După prinderea grupei naziste de spioni, britanicii au continuat să transmită în numele lui Eppler, intoxicîndu-i pe axiști cu informații fanteziste dar credibile. Cel mai adesea, se sublinia în aceste comunicări că momentul era extrem de propice pentru o ofensivă imediată italo-germană, că Armata a VIII-a suferea de mari lipsuri și că nu se așteptau întăriri decît în septembrie 1942, că, în sfîrșit, sectorul britanic cel mai vulnerabil din dispozitivul de apărare de la El-Alamein ar fi fost cel de la Alam-el-Halfa ! Aidoma comandanților care capătă confirmări în sprijinul intențiilor scumpe lor, Rommel se putea declara mulțumit. În zilele următoare, o nouă probă întări decizia feldmareșalului de a rupe frontul în sud și de-a lovi pe la Alam-el-Halfa către Mediterana. O patrulă de-a lui *A.K.*, efectuînd recunoașteri în zona dintre cîmpurile de mine ce delimitau fronturile aliat și

axist, a descoperit lîngă epava unei automitraliere inamice o geantă ce trebuia să fi aparținut vreunui ofițer superior. Spre satisfacția nemților, înăuntru se găsea un document de cea mai mare însemnătate cu mențiunea „strict secret" : harta regiunii din sudul frontului britanic de la El-Alamein ce indica culoarele libere prin cîmpurile de mine, precum și porțiunile de „teren solid" sau „nisip moale" de la Alam-el-Halfa. Harta a fost depusă neîntîrziat la Cartierul general al lui *A.K.*, care se va servi de ea în cursul ofensivei plănuite.

În 1942, nemții nu aveau de unde să știe că harta descoperită în deșert era... trucată. Ea fusese fabricată, la statul major al generalului de Guingaund, „cu toată fantezia ce se poate imagina", culoarele indicate printre cîmpurile de mine erau false, iar pistele de „teren solid" ascundeau în realitate mari zone de nisipuri mișcătoare, complet impracticabile pentru tancuri și orice alt fel de vehicule. S-a montat de minune și incidentul care să permită parvenirea documentului în mîinile nemților fără a le provoca bănuieli. Dintre ofițerii britanici de la Cairo, un maior a înlesnit lui Eppler-„Condorul" să-și procure unele documente secrete. El a fost depistat de *M.I.5.* Maiorului i s-a promis o „reabilitare" postumă[5] dacă accepta să-și afle moartea într-o „misiune" extrem de importantă. Fiind de acord, el s-a îmbarcat în seara zilei de 20 august 1942 pe o automitralieră, cu care a pornit în zona „nimănui" dintre cele două fronturi. Dînd peste o mină autovehiculul a explodat ; nefericitul maior fu ucis pe loc, îndeplinindu-și misiunea : harta trucată la sugestia generalului de Guingaund se afla în automitralieră și nu trebuia decît să fie luată de germani. Iar aceștia, după cum s-a arătat, nu s-au sfiit s-o facă. Atunci, generalul Brian Horrocks, comandantul Corpului XIII britanic, i-a telefonat lui de Guingaund : *„Alo, Fred, ei* (nemții — n.n.) *au luat oul tău !"* „Oul" era harta rutieră trucată ; aflînd de furtul „oului", șeful statului major al lui Montgomery a răspuns : *„Dumnezeu să facă, de asemenea, ca ei să-l clocească !"* Urarea generalului Francis de Guingaund se va împlini întocmai. După cum

[5] Numele lui nu va fi făcut cunoscut niciînd !

s-a menționat, nemții s-au încrezut în hartă și acest lucru a fost spre folosul lui Montgomery, care a realizat ceea ce-și propusese : să impună inamicului o anumită tactică, să-l determine „să danseze" pe o melodie cunoscută.

* * *

Feldmareșalul Rommel s-a pregătit pentru a întreprinde „ultima tentativă"[6] la sfîrșitul lunii august 1942. El și-a dispus forțele în funcție de țelurile tactice urmărite, și anume :

— Pe aripa stîngă a mobilizat diviziile de infanterie italiene (164, „Bologna", „Brescia", „Trento" și „Pavia"), menite să simuleze un atac de anvergură contra flancului drept al lui Montgomery.

— Pe aripa dreaptă, între Deir-el-Munassib și depresiunea Qattara, a concentrat toate forțele blindate (aproximativ 500 de tancuri) : Corpul de armată blindat XX italian (diviziile „Ariete", „Trieste" și „Littorio") și divizia 90 „ușoară" germană, iar în extremitatea sudică — *A. K.* (diviziile 15 și 21 tancuri). Misiunea principală revenea lui *A. K.* care trebuia să forțeze spre nord-est pentru a ieși la El-Hamman, pe țărmul Mediteranei, în spatele Armatei a VIII-a britanice.

Cu cîteva ore înainte de începerea ofensivei, Rommel a scris soției sale că va face „imposibilul pentru obținerea victoriei".

A. K. s-a pus în mișcare în seara zilei de 30 august 1942, la orele 22,00. În ceasurile imediat următoare, „Vulpea deșertului" constată că avansul nu se desfășura conform așteptărilor sale. Urmînd pe rutele „neminate" însemnate pe harta descoperită în deșert la 20 august 1942, blindatele lui Rommel s-au înfundat curînd în largi cîmpuri de mine, pe care a trebuit să le traverseze sub focul intens al diviziei 7 blindate și al aviației engleze. Așa se face că înaintarea în dispozitivul inamic a fost extrem de lentă — 15 km în loc de 50 km în primele 24 de ore. De aceea, mai devreme decît fusese stabilit, la 31 august, orele 13,00, *A. K.* cotește spre nord, pentru a ocupa creasta

[6] Vezi „notele" feldmareșalului.

Alam-el-Halfa, socotită de feldmareșal drept „cheia întregii poziții de la El-Alamein". Se apelează din nou la serviciile cunoscutei hărți rutiere, care conduce tancurile germane în înfiorătoarele nisipuri mișcătoare. Referindu-se la acest moment al ofensivei, Rommel consemna : *„Tancurile lui* A. K. *urmau cu dificultate drumul lor de-a lungul zonelor de nisip moale"* ! În jurul orelor 16,00 A.K. renunță, în consecință, la cucerirea cotei 132 de pe Alam-el-Halfa. Atacul va fi reluat la 1 septembrie 1942, dar numai de blindatele diviziei 15 Panzer, curînd stopate și acestea de tancurile și aviația britanică, ca și de penuria de benzină. În noaptea de 1/2 septembrie 1942, „Vulpea deșertului" decide se renunțe la proiectul de-a încercui Armata a VIII-a și ordonă retragerea trupelor sale pe pozițiile de pornire. Replierea s-a încheiat la 6 septembrie 1942, dată la care a luat sfîrșit ultima ofensivă axistă de proporții în deșertul african. A doua zi după stoparea atacului italo-german, Montgomery a scris unui prieten : *„Prima mea întîlnire cu Rommel a fost de cel mai mare interes... Am sentimentul că eu am cîștigat primul set, atunci cînd era el de serviciu. Data viitoare voi fi eu la serviciu"*.

După cum se știe, *setul al doilea* s-a chemat El-Alamein, unde, la 4 noiembrie 1942, Montgomery a obținut victoria decisivă ce a reprezentat momentul de cotitură în desfășurarea războiului în Africa de nord. Bătălia de la Alam-el-Halfa a constituit preludiul fericit al triumfului de la El-Alamein.

*
* *

Numeroși comentatori militari, ca și participanți la bătălia ce a prefațat El-Alamein-ul sînt de acord că, alături de alți factori, intoxicarea lui Rommel, dirijată de serviciile secrete britanice, a contribuit apreciabil la eșecul trupelor axiste.

În „notele" sale, apărute postum, Rommel însuși deplîngea faptul că nu a avut informații precise asupra dispozitivului inamic. El explica eșecul ultimei ofensive în deșert prin lipsa de benzină, superioritatea aviației britanice și, *mai ales*, deficiențele propriului serviciu de spionaj și contraspionaj, care nu-i semnalase că *„pozițiile engleze în sud erau puternic fortificate"*. Nu menționează că biroul său secret nu a putut satisface această pretenție deoarece fusese indus în eroare de către inamic !

Generalul Fritz Beyerlein, fost șef de stat major al trupelor blindate din A.K., recunoaște că Montgomery l-a înșelat pe Rommel furnizîndu-i o hartă rutieră falsă, după care se orientară tancurile germane în cursul ofensivei pornite la 30 august 1942.

Generalul Desmond Young, mai întîi adversar și apoi biograf al lui Rommel, se referă și el la faptul că Montgomery a fost avantajat prin aceea că, introducînd „oul" lui Guingaund în tabăra axistă, l-a silit pe inamic să dea bătălia pe un teren ales de el.

Winston Churchill remarca, de asemenea, că, datorită aceleeași hărți, *„bătălia a luat exact forma pe care o dorea Montgomery"*.

În 1968, marele istoric militar englez Sir Basil Liddel Hart constata, în sfîrșit, că ofensiva lui Rommel a eșuat deoarece fusese silit *„să atace blindatele britanice pe terenul ales de ele"*.

Morala ce se desprinde din întreaga întîmplare relatată nu poate fi decît una singură : în vreme de război este preferabil ca un comandant să nu descopere vreun „ou" în nisip uitat acolo de inamic anume pentru a fi „clocit" !

MARI LUPTĂTORI DIN UMBRĂ AI BĂTĂLIEI DECISIVE (I)

Evenimentele de care a depins în cel mai mare grad deznodămîntul ultimei conflagrații mondiale s-au desfășurat între 1941—1945 pe frontul sovieto-german. Eroica Armată Roșie, popoarele Uniunii Sovietice au înfruntat nu numai pe cele mai numeroase forțe ale Axei, ci și pe cele mai puternice, pe cele mai bine instruite și pe cele mai periculoase — pe majoritatea acelora ale Germaniei hitleriste și cvasitotalitatea celor ale statelor satelite. Dacă frontul sovietic s-ar fi prăbușit, precum anterior cel polonez, din Vest etc., soarta conflagrației ar fi fost cu totul alta, lesne de închipuit. Armata sovietică, nu fără un sprijin material eficient primit — mai ales după 1943 — din partea Aliaților din Apus, a răsturnat toate planurile agresorilor fasciști, le-a stopat înaintarea și, apoi, contraatacînd vijelios, le-a nimicit forțele chiar în bîrlogurile lor. Toate luptele purtate în Răsărit între 1941—1945 alcătuiesc în fapt o singură și uriașă bătălie — cea *decisivă* a întregului război mondial. Asemenea stelelor cu luminozitate maximă dintr-o constelație, cîteva nume strălucesc, totuși, în ansamblul acestei mari bătălii : Moscova, Kursk, Berlin și, înainte de toate, Stalingrad, unde s-a produs în noiembrie 1942 *cotitura cotiturilor !* Artizanul principal al tuturor victoriilor l-a constituit un complex întreg de factori, cu pondere mai mică sau mai mare. Ca și în alte momente

ale războiului, spionajul a avut un rol nu tocmai neglijabil. Cititorul se va convinge de acest lucru, după judecarea faptelor...

* * *

La 25 iulie 1943, într-una din obișnuitele sale reuniuni intime cu comandanții *Wehrmacht*-ului, Hitler a opinat că activitatea organelor de securitate ale Reichului în primii zece ani de la instaurarea regimului fusese fructuoasă, dar că nu a condus la un „succes total". În această ordine de idei, führerul a amintit, nu fără a-și reține furia, de succesele incredibile dobîndite de rețeaua sovietică de informații *Rote Kapelle* în cuprinsul părții vestice a continentului cotropit și chiar în Germania. Afacerea *Rote Kapelle*, la care se referea führerul, nu era atunci nici nouă, nici complet elucidată. Șefii serviciilor naziste de spionaj și contraspionaj, printre care și Schellenberg, considerau doar că *Rote Kapelle* era „cea mai mare rețea" de informații inamică descoperită de ei în „noua Europă" hitleristă, dar nu și-au dat seama dacă o lichidaseră cîndva integral. În tot timpul conflictului sovieto-german rețeaua a fost un adevărat coșmar pentru contraspionajul nazist. Fostul șef al lui *SD-VI* va consemna în memoriile tipărite că, după știrea lui, *Rote Kapelle* și-a continuat activitatea în Germania, în ciuda loviturilor primite în 1941—1942, pînă la sfîrșitul războiului !

Amploarea și însemnătatea lui *Rote Kapelle* nu s-au revelat decît treptat șefilor contraspionajului din Berlin. Afacerea s-a declanșat, ca multe altele din istoria spionajului, întîmplător...

La patru zile după atacarea U.R.S.S. de către trupele fasciste, un tînăr tehnician de la stația *Funkabwher*-ului din localitatea Cranz, de pe țărmul Balticii, se pregătea să asculte un post clandestin norvegian. Căutîndu-l, el a prins pe frecvența de 15 465 kiloherți, la ora 5,02, un alt post clandestin necunoscut cu indicativul KLK-PTX. Au trebuit să se scurgă mai multe luni pînă cînd postul fu localizat în Belgia. În răstimp, *Funkabwher*-ul a mai recepționat un emițător — despre care s-a stabilit că transmitea

tot către Moscova — la Berlin. Dotați cu mașini goniometrice din cele mai perfecționate produse de firma *Loewe Opta-Radio*, oamenii lui Canaris și Heydrich se angajează într-o vastă operație comună pentru descoperirea posturilor clandestine sovietice. Cursa pentru prinderea agenților inamici s-a accelerat pe măsură ce serviciile specializate ale *Abwehr*-ului și *SD*-ului captară tot mai multe mesaje, indescifrabile momentan, transmise prin radio în direcția capitalei sovietice. În noaptea de 12 spre 13 decembrie 1941, o echipă a *Abwehr*-ului face o descindere într-un imobil din Bruxelles (Rue des Autrébates, nr. 101), cu care prilej descoperă ceea ce se aștepta : postul KLK—PTX și trei agenți. Șeful echipei, căpitanul în rezervă Harry Piepe, într-un raport adresat Berlinului a doua zi a botezat rețeaua de ale cărei urme dăduse *Rote Kapelle* [1]. Denumirea a prins repede. Unul dintre agenții arestați la Bruxelles, Rita Arnold, a trădat *Abwehr*-ului titlul cărții ce folosea la cifrarea mesajelor. Acest lucru a ușurat considerabil munca grupei special constituită de către *Abwehr* pentru „spargerea" cifrului utilizat de *Rote Kapelle*. La 30 iunie 1942, reușita este aproape deplină : oamenii lui Canaris, pătrunzînd tainele cifrului rețelei sovietice, capătă în fine posibilitatea să „citească" peste 100 din cele 300 de telegrame interceptate în lunile precedente pe lungimea de undă a postului KLK—PTX. Surpriza conducătorilor *Abwehr*-ului și *SD*-ului a fost enormă : mesajele cifrate conțineau date din cele mai secrete de ordin militar, politico-diplomatic sau economic privind Reichul nazist. Rememorarea cuprinsului cîtorva dintre telegramele descifrate în vara lui 1942 este cît se poate de elocventă în acest sens :

— *„Sursă : Berlin.*

Cercuri ofițerești superioare apreciază victoria totală ca exclusă de azi înainte, în urma eșecului războiului fulger în Est. Tendință sensibilă pentru a influența pe Hitler să trateze cu Anglia. Generali influenți de la O.K.W. gîndesc că războiul va dura încă 30 de luni și speră, apoi, într-o pace de compromis".

— *„Sursă : Jacques.*

Germanii au pierdut elita armatei lor pe frontul de Est. Superioritatea blindatelor rusești este de necontestat. Statul major — descurajat de modificările permanente aduse de Hitler planurilor strategice și priorității obiectivelor".

— *„Sursă : Maria.*

De la un ofițer superior german sosit de la Berlin. Cercuri militare importante — sceptice în privința desfășurării războiului în Est. Însuși Goering se îndoiește de victorie. Garnizoanele germane — fără trupe. Speculații la Berlin despre moartea lui Hitler..."

— *„De la Kent : sursă Chorot.*

Un nou tip de Messerschmitt dotat cu 2 tunuri și 2 mitraliere la aripi. Viteză : 610 km."

— *„Sursă : Émile.*

Descoperite 2 noi substanțe toxice : 1. Nitrosylflorida. Formula : HC_2F ; 2. Kakodylisocyanida. Formula : $(CH_3)_2ASNC$".

— *„De la Gilbert către Director. Sursă : Suzanne.*

Hitler respinge propunerea O.K.H. pentru replierea Wehrmacht-ului pe o linie Kursk—Orel—Briansk—Novgorod. Ofensiva definitivă asupra Moscovei — ordonată cu totalitatea materialelor și a rezervelor disponibile".

— *„Choro către Director. Sursă : Maria.*

Artilerie grea din Koenigsberg — în drum spre Moscova. Baterii grele de coastă îmbarcate la Pillau — cu aceeași destinație".

— *„Choro către Director. Sursă : Moritz.*

Planul II este în vigoare de 3 săptămîni. Obiectivul probabil — atingerea liniei Arhangelsk—Moscova—Astrahan pînă la sfîrșitul lunii noiembrie. Toate mișcările de trupe — executate conform acestui plan".

[1] „Orchestra Roșie". În limbajul birourilor secrete de la Berlin șeful unei rețele de spionaj era denumit în mod curent *dirijor*, iar colaboratorii lui — *instrumentiști*. Întreaga rețea alcătuia, așadar, o *orchestră*. Cea descoperită de Piepe s-a numit *roșie* pentru că era de natură comunistă.

Astfel au aflat șefii serviciilor secrete germane că inamicul fusese ținut la curent, în cursul primului an al războiului din Est, asupra celor mai diverse secrete ale Reichului nazist, inclusiv asupra ordinelor de luptă date de Hitler. Din cuprinsul telegramelor reproduse se vede că, în perioada premergătoare bătăliei de la Moscova, „Centrul" sovietic s-a bazat nu numai pe informațiile lui Sorge, ci și pe cele primite de la *Rote Kapelle* și care indicau : țelurile și etapele ofensivei germane, forțele angajate etc. Concomitent, „Centrul" dispunea de detalii asupra producției de armament hitleriste și, îndeosebi, asupra noilor tipuri de arme (toxice, avioane etc.). Amploarea scurgerii de informații chiar din inima Reichului „milenar" a îngrozit pe diriguitorii birourilor secrete naziste care, dîndu-și seama că nu putuseră preîntîmpina activitatea agenților lui *Rote Kapelle*, erau gata de orice pentru prinderea lor. Telegramele descifrate au dezvăluit pseudonimele unora dintre colaboratorii „Centrului" sovietic : „Kent", „Choro", „Gilbert", „Maria", „Suzanne" ș.a. Care era însă identitatea lor reală și, mai ales, cine era „Choro", ale cărui informații transmise direct din Berlin, se arătau atît de prompte și de exacte ? Din nefericire pentru membrii lui *Rote Kapelle*, printre telegramele descifrate de *Abwehr* în vara lui 1942 se afla una în care se indicau trei adrese din Berlin ; ea fusese expediată la 10 octombrie 1941 de către „Director" lui „Kent" căruia i se cerea să se deplaseze de urgență în capitala Reichului pentru a repara un emițător ; „Kent" primise instrucțiuni să se prezinte la una din următoarele adrese : 1) Neu-Westend, Altenburger Alee, nr. 19 (la „Choro") ; 2) Charlottenburg, Fredericiastrasse, nr. 26 a (la „Wolf") ; 3) Friedenau, Wilhelshöher Strasse, nr. 18 (la „Bauer").

Pentru capturarea agenților inamici, *Gestapo*-ul a format o unitate specială — *Sonderkommando Rote Kapelle*, comandată inițial de căpitanul SS Karl Giering. Paralel, Canaris și Heydrich au căzut la o înțelegere de colaborare și au supus întregul dosar al afacerii lui Himmler, care, la rîndu-i, l-a informat — în iulie 1942 — pe Hitler în persoană. Führerul, relatează Schellenberg în *Memoriile* sale, a fost pur și simplu „răvășit" de proporțiile activității lui

Rote Kapelle ; el a dispus păstrarea celui mai deplin secret în jurul afacerii, prinderea neîntîrziată a spionilor inamici și pedepsirea lor fără cruțare.

Contraspionajul hitlerist a trecut imediat la ofensivă, reușind ca, pînă în noiembrie 1942, să aresteze pe principalii colaboratori ai lui *Rote Kapelle*. În acel moment, contraspionajul german avu toate temeiurile să fie iarăși surprins de extinderea nebănuită a rețelei sovietice. În total au fost identificate cinci ramificații principale (de fapt, fiecare constituia o rețea propriu-zisă) ale lui *Rote Kapelle* cu centrele în : Berlin, Bruxelles, Paris, Marsilia și Olanda.

1) *Berlin*. După descifrarea de către *Abwehr* a telegramei din 10 octombrie 1941 a „Directorului" către „Kent", zilele ramificației berlineze a lui *Rote Kapelle* au început să fie numărate. *Gestapo*-ul a trecut la supravegherea persoanelor care locuiau la cele trei adrese indicate în telegramă, fără a proceda momentan la arestarea lor în nădejdea că va descoperi cîți mai mulți complici. Abia la 30 august 1942, la amiază, a fost arestat șeful ramificației berlineze, iar în zilele următoare alte 117 persoane. Cei mai mulți dintre arestați dețineau posturi de vază în importante ministere ale Reichului sau la mari firme germane, fapt care explică exactitudinea informațiilor transmise de ei „Centrului". Între victimele *Gestapo*-ului se distingeau :

Harro Schulze-Boysen, locotenent-major, funcționar superior la Ministerul Aerului al lui Goering. Schulze-Boysen, alias „Choro", era însuși conducătorul rețelei berlineze. S-a născut în 1912. „Choro" era un admirator sincer al Uniunii Sovietice și nu a acceptat să lucreze pentru bani, ci din convingere. Încă de prin 1932—1933, el a pus bazele unei grupări de rezistență antihitleriste printre ai cărei membri marcanți se numărau : John Sieg, Hans Coppi, W. Guddorf ș.a. Gruparea a editat numeroase broșuri ilegale și ziarul clandestin *Die Innere Front (Frontul intern)*. Ea a început să facă spionaj în folosul U.R.S.S. din 1940, pe cînd Hitler a pornit preparativele pentru atacarea prin surprindere a statului socialist. Schulze-Boysen, devenit „Choro" pentru „Centrul" din Moscova, a rămas în continuare în fruntea grupului de rezistenți capabili de orice sacrificiu pentru a provoca prăbușirea hitlerismului.

Înainte de a fi executat, la 22 decembrie 1942, „Choro" se adresa familiei sale ; „...Lucruri atît de importante sînt acum în joc pe acest pămînt încît o viață omenească ce se stinge nu contează mult... Dacă ați fi acum aici... ați putea să mă vedeți rizînd în fața morții. Eu am învins-o de mult".

Schulze-Boysen a atras în activitatea grupului ce-l îndruma și pe soția sa, Libertas, care lucra la Ministerul Propagandei al lui Goebbels.

Principalul colaborator al agentului „Choro" a fost d-rul Arvid Harnack, alias „Bauer". Acesta era funcționar superior la Ministerul Economiei Reichului. El trăise și studiase în Statele Unite, unde s-a și căsătorit cu Mildred, profesoară de engleză. Soția sa a făcut, de asemenea, parte din rețea. Harnack, un comunist convins, ura de moarte fascismul, iar la simulacrul de proces intentat membrilor lui *Rote Kapelle* de către hitleriști nu s-a sfiit să declare : „Am acționat cu convingerea că idealurile Uniunii Sovietice deschid calea salvării omenirii. Țelul meu a constat în distrugerea regimului hitlerist prin toate mijloacele".

Dr. Adam Kuckhoff (alias „Wolf") se număra și el printre membrii marcanți ai grupării berlineze. El era un cunoscut și apreciat autor dramatic și regizor.

Alături de cei amintiți, au mai activat în cadrul lui *Rote Kapelle :* Hans Coppi, Rudolf von Scheliha, Horst Heilmann, Erwin Gehrts, E. Tohmfor și o veche cunoștință de-a cititorului — inginerul Hans H. Kummerow, presupusul autor al misteriosului *Raport din Oslo*. Dintre cei 118 membri ai rețelei berlineze, arestați în august-septembrie 1942, numai foarte puțini au reușit să scape. În 1942—1943, călăii naziști au executat peste 80 dintre acești agenți secreți și, în același timp, vajnici luptători antifasciști ale căror nume figurează în cartea de aur a Rezistenței germane contra lui Hitler.

2) *Belgia*. Ca acoperire pentru ramificația din Bruxelles a lui *Rote Kapelle* a servit firma de impermeabile *The Foreign Excellent Trench-Coat*, pentru început, iar după 1941 societatea de import-export *Simexco*. Între 1938—1940, conducătorul organizației belgiene a fost Leiba Domb, un evreu de naționalitate poloneză. Domb, cunoscut mai ales sub numele de Leopold Trepper, era în

același timp „Marele Șef" al întregii rețele *Rote Kapelle*. Cînd în august 1940 Trepper a plecat la Paris, conducerea ramificației belgiene a preluat-o căpitanul sovietic Viktor Sokolov, alias „Kent", alias „Micul Șef". Principalii lui colaboratori, Makarov (alias „Alamo"), Danilov (alias „Desmats") și Jefremov (alias „Jernström"), erau tot ofițeri sovietici. Rolul nucleului belgian al rețelei *Rote Kapelle* a fost de maximă importanță : pe lîngă faptul că se ocupa cu culegerea de informații, recepționa rapoartele rețelei berlineze a lui „Choro" și le retransmitea „Centrului" din Moscova. Din decembrie 1941, cînd *Abwehr*-ul a arestat pe tehnicienii postului clandestin KLK-PTX, rețeaua s-a repliat fără întîrziere. Unii dintre membrii ei vor fi prinși în 1942, iar „Micul Șef" a plecat la Marsilia, unde și-a continuat activitatea pînă-n noiembrie 1942. Arestat de *Gestapo* după ocuparea zonei libere franceze, el a reușit să evadeze după numai trei zile și va activa ca agent secret în Balcani.

De rețeaua din Bruxelles a depins nemijlocit o subrețea, care acoperea Olanda, aflată sub conducerea lui Johann Wenzel.

3. *Franța*. Ramificația franceză a lui *Rote Kapelle*, la fel ca și cea belgiană, activa sub firma unei societăți comerciale *(Simex)*, înregistrată la 16 octombrie 1941 la Tribunalul comercial al Departamentului Senei. Conducătorul organizației din Paris, „Marele Șef" al întregii rețele *Rote Kapelle* din Germania și Europa de vest, era Leopold Trepper, care purta numeroase pseudonime : „Jean Gilbert", „Otto", „Eddy", „René", „Henri", „Général", „Georges", „Oncle", „Herbert", „Sommer" etc. Pentru „Centrul" din Moscova, el era „Gilbert". „Marele Șef" (le Grand Chef), care trăiește actualmente la Varșovia, a declarat în urmă cu cîțiva ani unui ziarist român [2] că forța rețelei sale a rezidat *„în alianța trainică, în ura comună față de ciuma brună și dorința arzătoare de a zdrobi planurile hitleriste"*. Punctul culminant al activității ramificației pariziene l-a constituit perioada iunie 1941 — toamna 1942. După căderea organizațiilor berlineză, belgiană și olandeză, *Gestapo*-ul și *Abwehr*-ul sînt tot mai

[2] Sergiu Verona.

aproape pe urmele lui Trepper și ale colaboratorilor lui. Trepper nu a putut scăpa urmăritorilor săi decît pînă la 24 noiembrie 1942, cînd a fost prins, în cabinetul unui dentinst parizian, de către *Sonderkommando Rote Kapelle*. În seara aceleeași zile, Karl Giereng, care-l cunoștea bine pe Hitler, a ținut să-l informeze pe acesta despre capturarea „Marelui Șef".

* * *

Activitatea lui *Rote Kapelle* a încetat numai în aparență o dată cu arestarea „Marelui Șef". S-a amintit că, după opinia lui Schellenberg, rețeaua ar fi continuat să funcționeze pînă în ultimele zile ale războiului. Pe de altă parte, serviciile secrete naziste au trecut la organizarea „marelui joc" : o parte dintre membrii rețelei arestați de *Gestapo* și care nu au putut rezista torturilor au acceptat să mențină legătura radio cu „Centrul", transmițîndu-i știri și materiale pregătite de birourile speciale din Berlin. Natural că majoritatea informațiilor expediate sub control erau false, lucru de care „Centrul" nu a întîrziat să-și dea seama. În ce-l privește pe Trepper, el a reușit să evadeze la 13 septembrie 1943 și, pînă în august 1944, a stat ascuns la Paris. În tot acest timp, contraspionajul nazist nu a scăpat un moment de coșmarul *Rote Kapelle*.

S-a insistat mai sus asupra valoarei informațiilor transmise „Centrului" de *Rote Kapelle*. Ele au fost de un real folos „Stavkăi" sovietice în cursul anilor 1941—1942. Amiralul Canaris însuși s-a exprimat cîndva că știrile furnizate de *Rote Kapelle* au „costat" *Wehrmacht*-ul nazist circa 200 000 de soldați pierduți pe frontul din Est ! Nu știm cît de precisă era această evaluare, dar ceea ce nu poate fi pus la îndoială este rolul rețelei într-un moment de covîrșitoare însemnătate din istoria celui de-al doilea război mondial : Stalingrad. Punctul culminant în activitatea lui *Rote Kapelle* a coincis cu transmiterea către „Centru", la 12 noiembrie 1941, a următorului mesaj cifrat :

„De la Kent. Sursă : Choro.

Planul III, cu obiectivul Caucaz, prevăzut inițial pentru noiembrie (1941 — n.n.), *este amînat pentru primăvara 1942 : regruparea și dispunerea unităților trebuie terminate la 1 mai* (1942 — n.n). *Prima linie de desfășurare a ofensivei asupra Caucazului : Lozovaia — Balakleea — Belgorod — Krasnograd. Marele Cartier general este dispus la Harkov. Urmează detalii".*

Acest mesaj, corelat cu multe alte informații, a permis Înaltului Comandament sovietic să-și dispună forțele în vederea campaniei militare din vara anului 1942 pe direcțiile vizate de inamic. A fost de cea mai mare importanță faptul că sovieticii au căpătat posibilitatea să aleagă *locul* viitoarei confruntări cu *Wehrmacht*-ul hitlerist — Stalingrad. Această „întîlnire" — de genul acelora de la Midway sau Alam-el-Halfa — a încununat activitatea rețelei *Rote Kapelle*.

MARI LUPTĂTORI DIN UMBRĂ AI BĂTĂLIEI DECISIVE (II)

Din 1966 Richard Sorge este serios concurat pentru postul de „cel mai mare agent secret al celui de-al doilea război mondial". În acel an, doi publiciști francezi, Pierre Accoce și Pierre Quet, au tipărit o lucrare [1], ce a făcut mare senzație, închinată unui spion care s-a numit Rudolf Roessler. Acesta a fost un spion *sui generis ;* el nu a activat — după cum se va vedea — în spatele frontului inamic, ci într-o țară neutră (Elveția) unde primea, de la persoane rămase neidentificate pînă în prezent, informații extraordinar de precise și de prompte despre *Wehrmacht*-ul nazist și pe care le transmitea celui mai înverșunat dușman al Reichului, în speță U.R.S.S.-ului. În definirea carierei de spion a lui Roessler se ține cont, cum este și normal, mai puțin de faptul că el a lucrat în condiții mai puțin periculoase și mai mult de valoarea cu totul ieșită din comun a știrilor procurate într-un răstimp îndelungat al războiului. Tocmai acest fapt l-a determinat pe Allen Dulles să aprecieze că Roessler ar fi fost „o sursă fantastică" a serviciului sovietic de informații ; după publicistul vest-german Paul Carell prin același spion „secretele lui Hitler se etalau pe birourile Kremlinului", iar, după Bourcart, Roessler ar fi fost „cel mai bun și mai eficace" agent sovietic din Europa în anii ultimului război mondial ; în fine, Otto Pünter, un alt agent secret elvețian care l-a cunoscut pe Roessler, îl consideră pe acesta drept „maître espion" al conflagrației mondiale dintre 1939—1945. Evident, cititorul așteaptă dovezile care să confirme opiniile exprimate de către autorii menționați, toți autorități în materie de istorie a războiului secret...

[1] Vezi *La guerre a été gagnée en Suisse. L'affaire Roessler*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1966, 319 p.

* * *

Rudolf Roessler s-a născut la Kaufbeuren (Bavaria), în anul 1897. Participă, ca voluntar, la primul război mondial, în timpul căruia leagă o strînsă prietenie — ce va dura toată viața — cu zece camarazi de arme, toți absolvenți ai unor academii sau școli militare germane. Aceștia îl acceptă pe „civilul" Roessler drept șeful lor spiritual. După 1918, drumurile lor se despart : cei zece militari de carieră se angajează în *Reichswehr*, în timp ce Roessler — un om mic de statură, inteligent, ostil violenței — se lansează în ziaristică și în mișcarea teatrală. El colaborează la „Augsburg Post Zeitung", preia conducerea revistei „Das National Theater" din Berlin și devine secretar al organizației pentru propaganda teatrului *(Bühnenvolksbund)*. În acest timp, partidul lui Hitler dădea ofensiva pentru cucerirea puterii în Germania. Rudolf Roessler împreună cu cei zece camarazi militari hotărăsc, la 20 septembrie 1930, să combată din toate forțele lor nazismul. După triumful lui Hitler în 1933, Roessler, din dezgust și ură contra fascismului, împărtășește sugestia unui mai tînăr prieten elvețian, Xavier Schnieper, doctorand în filozofie la Berlin, de a emigra. Împreună cu soția, Olga, Roessler trece, în 1934, în Elveția și se stabilește la Lucerna. Aici a fondat casa de editură *Vita Nova Verlag*, instalată pe Kapelgasse, la numărul 5. Pînă la moartea sa, în 1958, Roessler a rămas directorul acestei edituri. Prietenii săi militari nu au părăsit Reichul ; ei au activat mai departe în *Reichswehr*, au fost prinși apoi în statul major al *Wehrmacht*-ului nazist și, deși au jurat „credință" lui Adolf Hitler, nu au abandonat lupta contra fascismului. Prilejul de a deveni utili cauzei antihitleriste s-a ivit curînd și ei au înțeles să combată în felul lor — trădînd

dușmanilor Reichului secretele cele mai strașnic păzite ale *Wehrmacht*-ului. Numele acestor ofițeri superiori ai *O.K.W.*-ului nu sînt cunoscute, ci numai inițialele lor : generalii „S...“, „F...“, „Rudolf G..“, „Fritz T...“ și „G.T.“, colonelul „O...“, maiorul „K...“ și căpitanii „S...“, „A...“ și „O...“ Mai mulți cercetători ai „afacerii Roessler“ [2] cred a fi identificat, pornind de la inițialele menționate, pe cei cinci generali din cadrele superioare ale *Wehrmacht*-ului :

— Herman Foertsch
— Fritz Thiele
— Helmuth Stieff
— Rudolf Gercke
— Georg Thomas.

Prietenii lui Roessler de la *O.K.W.* se decid să treacă la acțiune în vara anului 1939. După cum se știe, în consfătuirea cu șefii *Wehrmacht*-ului din 23 mai 1939 Hitler și-a reafirmat hotărîrea de a dezlănțui războiul. Peste numai șapte zile, la 30 mai 1939, generalii „T...“ și „Rudolf G...“, îmbrăcați civil, sosesc la Lucerna, la Roessler. Trecem peste partea emoționantă a revederii celor trei prieteni și ne oprim asupra înțelegerii la care ei au căzut de acord. Roessler a fost înștiințat că, în lunile următoare, conflagrația mondială era inevitabilă. *„Noi* — a declarat generalul „Rudolf G...“ — *nu vrem ca Germania nazistă să cîștige războiul*“. Pentru a preîntîmpina acest deznodămînt, grupul celor zece ofițeri din Berlin era gata să transmită informațiile de cel mai mare interes privind *Wehrmacht*-ul lui Roessler, pentru ca acesta să le facă să parvină „inamicilor celor mai îndîrjiți ai nazismului“. Știrile ajungeau la Roessler direct prin radio sau printr-un curier, via Milano. Toate informațiile trimise de la Berlin aveau să fie semnate fie „Werther“ [2], cînd se refereau la armata terestră, fie „Olga“ [3], cînd comunicau date despre *Luftwaffe*. Postul de emisie-recepție al lui Roessler urma să poarte indicativul RAHS. După ce toate aceste detalii au fost stabilite, rămînea ca Roessler să afle pe amatorii dispuși *să primească* secretele militare ale Reichului. Or,

[2] Saint-Paulien, Karl Balzer, W. Görlitz și W. von Schramm.
[3] Primele două litere de la cuvîntul *Wehrmacht*.
[4] Numele soției lui Rudolf Roessler.

prin 1939—1940 aceștia nu erau deloc puțin numeroși, mai ales că Roessler și tovarășii săi nu pretindeau pentru serviciile lor sume exorbitante. Tuturor birourilor și rețelelor secrete cu care a colaborat în vremea războiului mondial Roessler le-a pus o singură condiție ; să nu i se ceară să dezvăluie identitatea surselor sale de la Berlin !

Prin dr. Xavier Schnieper, Rudolf Roessler a intrat, chiar în 1939, în contact cu serviciul secret elvețian al lui H. Hausamann — *Biroul Ha* —, instalat la Villa Stutz, lîngă Lucerna. Emigrantul german a fost un client permanent al lui Hausamann pînă în 1944, răstimp în care a furnizat elvețienilor o cantitate imensă de informații apreciată de Accoce și Quet ca însumînd aproximativ 12 000 de pagini dactilografiate ! Cele mai multe dintre știrile transmise de „Werther“ sau „Olga“ au parvenit și *I. S.*-ului britanic care avea un agent plantat la *Biroul Ha*, pe colonelul ceh J. Sedlacek (alias „unchiul Tom“). Ca atare, în anii 1939—1940 Aliații din Vest au fost continuu aprovizionați cu date privind genocidul nazist din Polonia, pregătirile lui Hitler de a invada Olanda, Belgia, Luxemburg și nordul Franței (la 13 octombrie 1939) sau Norvegia (la 26 februarie 1940). La 1 mai 1940, Rudolf Roessler fu înștiințat de prietenii săi de la *O.K.W.* că atacul în Vest se va produce în jurul datei de 10 mai, cu direcția loviturii principale spre Sedan. „Unchiul Tom“ a avertizat în aceeași zi pe atașatul militar francez la Berna, care a informat Parisul că : *„Atacul german se va produce foarte probabil la 10 mai. El va fi orientat contra Sedan-ului*“. După cum s-a mai arătat, într-unul din subcapitolele precedente, Comandamentul Aliat a primit în 1940 numeroase alte avertismente similare, dar nu a ținut seama de ele, fapt ce a înlesnit triumful *Wehrmacht*-ului în Vest.

Din vara anului 1940 începe un capitol nou în activitatea straniei rețele de spionaj a lui Rudolf Roessler. La 3 august 1940 se primesc de la „Werther“ cele dintîi știri despre intențiile lui Hitler de-a ataca U.R.S.S. în viitorul apropiat. Dezamăgit de faptul că informațiile sale nu au servit să preîntîmpine catastrofa Vestului, Roessler se decide — în speranța că va face să triumfe pînă la urmă

cauza sa și a amicilor săi de la *O.K.W.* — să țină la curent statul sovietic asupra planurilor *Wehrmacht*-ului nazist. Pentru a ajunge aici, printr-un cunoscut, ziaristul Christian Schneider, Roessler intră în legătură cu rețeaua sovietică de informații ce activa pe atunci în Elveția. Faptul a fost de mare însemnătate nu numai în istoria războiului secret dintre 1939—1945, ci — dacă avem în vedere valoarea informațiilor pe care le va furniza Roessler „Centrului" din Moscova — și în desfășurarea operațiunilor militare pe frontul din Răsărit, iar, după unii autori, în condiționarea cursului întregului conflict mondial.

*
* *

Rețeaua sovietică de informații din Elveția a fost organizată, după 1936, de către Alexandru Radó sau Radolfi (alias „Dora", alias „Alex"). Expert în geografie [5]. Radó cunoștea la perfecție șase limbi și avea vaste legături cu lumea științifică europeană. Între altele, el era membru corespondent al lui *Royal Geographical Society of Great Britain* și co-director al firmei elvețiene *Genève-Geo-Press*. Era excelent pregătit pentru meseria de agent secret. Numărul colaboratorilor rețelei pe care o dirija în Elveția se ridica la aproximativ 60, dintre care reținem pe : Alexander Foote (alias „Jim"), Christian Schneider (alias „Taylor"), Rachel Dübendorfer (alias „Sissy"), Otto Punter (alias „Pakbo"), Edmond Hammel (alia „Edouard"), Margaret Bolli (alias „Rosa"), Hélène Radó (alias „Maria"), Olga Hammel (alias „Maud"), Maria Schultz (alias „Sonia") etc. Contraspionajul hitlerist denumea în mod curent rețeaua lui Radó *Rote Drei* [6], după cele trei posturi de emisie-recepție (ale lui „Jim", la Lausanne, și „Rosa" și „Edouard", la Geneva) pe care le depistase, dar nu le putuse aduce la tăcere. Din 1940—1941, colaboratorul cel mai prețios al lui *Rote Drei* a devenit, în împrejurările relatate, Rudolf Roessler. Roessler nu a făcut nicicînd cunoștință cu Radó — „Dora" și informațiile pe care le dădea treceau prin următorul circuit al rețelei *Rote Drei* : Schneider — Rachel Dübendorfer — Foote — „Centrul" din Moscova. Pentru „Centrul" sovietic Rudolf Roessler se chema „Lucie". În martie 1941, primele știri furnizate de Rudolf Roessler (alias „Lucie") au fost transmise Moscovei de către „Jim" ; ele se refereau la concentrările tot mai masive de trupe germane la granița europeană a U.R.S.S. La 29 martie 1941, Roessler a avertizat că „operația Barbarossa" (invadarea Uniunii Sovietice) fusese amînată cu patru săptămîni în urma intervenției apropiate a *Wehrmacht*-ului în Balcani. În 12 iunie 1941 „Lucie" primește de la „Werther" o știre pe care o transmite lui Schneider pentru a fi comunicată fulger „Centrului": *„Atac general contra Rusiei, în zorii zilei de duminică, 22 iunie ; ora : 3,15"*. Precizia mesajelor provenite de la „Lucie" a convins „Centrul" asupra seriozității surselor sale. La 23 iunie 1941, chiar a doua zi după invazia *Wehrmacht*-ului în U.R.S.S., „Directorul" din Moscova s-a adresat lui „Dora" cerîndu-i ca ulterior să expedieze de fiecare dată știrile primite de la Roessler cu prioritate :

> *„Direcția „Centrului" a decis ca de azi înainte să claseze depeșele în trei categorii : „MSG" — pentru mesajele simple de serviciu ; „RDO" — pentru mesajele urgente ; „VYRDO" — pentru mesajele de primă urgență. Începînd de azi, toate informațiile comunicate de către „Lucie" vor trebui clasate „VYRDO" și transmise imediat. „Centrul" va organiza ascultarea lor 24 de ore din 24. Pentru mai multă ușurință, numai NDA [7] va fi însărcinat să transmită depeșele de la „Lucie" ..."*

În acest fel a ajuns Rudolf Roessler, „spionul de birou" din Lucerna, agentul nr. 1 al „Centrului" în Europa. Informațiile procurate de el, pe căile cunoscute cititorului, au fost de un real ajutor Înaltului Comandament sovietic în cursul operațiunilor, înainte de toate pentru că: 1) excelau prin exactitate și 2) parveneau în timp util ; de regulă treceau 3—5 zile între emiterea unei directive

[5] După război, profesor de geografie la Universitatea din Budapesta.

[6] „Cei trei Roșii".

[7] Indicativul postului lui Foote-„Jim".

de către *O.K.W.* și cunoașterea ei de către „Centru", dar în anul decisiv 1942 termenul a fost redus la 10 ore și, într-un rînd, chiar la 6 ore !

„Centrul" a recunoscut, nu o dată, utilitatea rețelei lui Roessler. Într-o telegramă din 16 ianuarie 1943 către „Dora", „Centrul" a calificat informațiile primite de la „Werther" ca fiind *„foarte importante"*. Peste numai două zile, „Directorul" a înștiințat pe „Dora" : *„Exprimăm mulțumirile noastre pentru ultima informație a lui „Werther" privind frontul din Caucaz"*. La 22 ianuarie 1943, „Directorul" transmitea iarăși șefului rețelei din Elveția : *„Mulțumiți lui „Lucie" pentru munca sa bună. Ultima informație a grupului său a fost prețioasă și importantă..."* Adesea „Directorul" a solicitat lui „Lucie" să se informeze în legătură cu anumite probleme neclare pentru „Stavka" sovietică. Astfel, la 22 decembrie 1942, după declanșarea marii contraofensive de la Stalingrad, „Centrul" a indicat lui „Dora" să afle de la „Lucie" un *„răspuns urgent și precis"* în legătură cu modul în care reacționa *O.K.W.*-ul la *„noua pătrundere a frontului german de către Armata Roșie ? Ce măsuri intenționează să adopte ? Care sînt deja luate ? Mai cu seamă este important să se obțină lămuriri asupra rezervelor ce sosesc în Est"*. Și mai departe : *„Să se afle de la „Lucie" un răspuns imediat asupra identității comandamentelor actuale ale grupelor de armate. Compoziția fiecăreia dintre aceste grupe. Numărul armatelor, limita dintre ele. Cine comandă frontul Central ? Bock sau Kliige ?"* În alt rînd, la 6 februarie 1943, „Directorul" insistă pe lîngă Radó : *„Cereți ca „Lucie" să se informeze de urgență dacă nemții nu proiectează un contraatac în sectorul Sud, în apropiere de Stalino, și unde este acum Corpul I blindat ?"* Cu cîteva zile mai devreme, în 18 ianuarie 1943, „Dora" primise următoarele dispoziții : *„Luați imediat toate măsurile pentru ca „Lucie" să stabilească ce și cîte divizii trebuie trimise din Răsărit în Apus"*. De asemenea, la 12 iunie 1943, „Centrul" reclama : *„Ordonați lui „Lucie" să obțină, prin „Teddy", informații privind un blindat greu denumit „Panther". Este important să se procure informații despre: a) Construcția acestui blindat, cu caracteristicile lui*

tehnice ; b) caracteristicile blindajului ; c) montarea lansatorului de flăcări și a lansatorului de fum ; d) unde se află actualmente uzinele de fabricație și producția lor lunară".

„Lucie" a aflat și comunicat răspunsuri precise la majoritatea chestiunilor care frămîntau „Centrul" sovietic. Prietenii lui Rudolf Roessler de la *O.K.W.* nu au încetat un moment legătura cu Lucerna. Prin grupul celor 11 camarazi antinaziști, „Stavka" a intrat în posesia unor mari secrete ale Reichului ce o interesau în mod deosebit. Deselе mulțumiri adresate lui „Werther" sau „Lucie", dispoziția de a li se înmîna un *„frumos cadou"* pentru Anul Nou 1943, repetatele chestionări în legătură cu unele intenții ale inamicului etc. dovedesc că „Centrul" ținea la mare stimă rețeaua lui Rudolf Roessler. Alexander Foote ne informează că o dată, în vara anului 1942, Stalin însuși s-a interesat de „Lucie" și a dat o înaltă apreciere activității sale. Pînă în prezent, nu au fost elucidate toate aspectele activității rețelei lui Roessler și este de presupus că precizările necesare nu se vor lăsa așteptate. Actualmente nu încap bănuieli în privința rolului rețelei în anumite momente, dintre care unele decisive, ale marii bătălii din Est : Moscova, Stalingrad, Kursk, Nipru etc. Înainte de toate, însă, Roessler și tovarășii lui s-au remarcat în cursul operațiunilor ce au prefațat marea, decisiva încleștare de pe Volga din 1942—1943. Agentul „Pakbo", despre care a fost vorba mai sus, nota în amintirile sale :

> *„Cînd nemții declanșară ofensiva de vară din 1942, rușii erau la curent* (grație lui „Lucie" în primul rînd — n.n.) *nu numai cu direcția atacului : Caucaz-Volga, dar cunoșteau, de asemenea, compoziția grupelor de armate în ofensivă, comandamentele și echipamentul lor. Aceste informații complete permiseră rușilor să proiecteze și să execute* (apoi — n.n.) *cu precizie contraofensivele lor"*.

* * *

După eșecul în fața Moscovei, în decembrie 1941, Hitler a plănuit pentru vara anului 1942 să execute lovitura principală în sud-estul frontului sovieto-german. Țelurile strategice ale führerului, asupra cărora „Centrul" a fost înștiințat — după cum ne amintim — de către *Rote Kapelle* încă din noiembrie 1941, erau cît se poate de clare: ocuparea regiunii petrolifere din Caucaz și atingerea liniei Volgăi („Planul Bleu"). În „directiva" nr. 41, semnată de Hitler la 5 aprilie 1942, se releva : „...Comandamentul și armatele germane, folosindu-se de superioritatea lor, trebuie să recapete inițiativa și să-și impună voința inamicului. Scopul constă în aceea ca să fie distrusă definitiv forța vie rămasă încă la dispoziția Sovietelor, iar rușii să fie lipsiți de un număr cît mai mare posibil de centre militar-economice. Pentru aceasta vor fi întrebuințate toate armatele germane și aliate". Peste nouă zile, la 14 aprilie 1942, „Lucie" — informat de „Werther" și „Olga" din Berlin — alertează „Centrul" despre intențiile lui Hitler. „Directorul" solicită detalii, pe care „Lucie" i le transmite la 18 aprilie 1942 : grupul de armate „Sud", divizat în două părți, va tinde (1) să atingă Donul și apoi Stalingradul (gruparea „B") și (2) să cucerească Caucazul (gruparea „A"). Ofensiva generală hitleristă a început la 28 iunie 1942. Beneficiind de informațiile furnizate de „Lucie" îndeosebi, mareșalul Timoșenko, comandantul Frontului de sud-vest, a efectuat cîteva manevre care au uluit pe nemți ; întocmai ca și americanii în Pacific, el s-a păzit să accepte o încleștare decisivă cu *Wehrmacht*-ul, a recurs la tactica hărțuirii continue, s-a arătat dispus, în unele sectoare, să angajeze bătălia și cînd hitleriștii, după obositoare și costisitoare învăluiri, strîngeau cleștele încercuirii, constatau că trupele sovietice dispăruseră ! Așa s-a petrecut, mai ales, lîngă Voronej, în primele zile ale lunii iulie 1942. După aceea, „Lucie" transmite că von Bock, comandantul grupului de armate „Sud", decis să ocupe Voronejul, și-a fracționat gruparea „B" : a trimis spre Stalingrad Armata a VI-a a lui von Paulus, menținînd la nord de cotul Donului alte forțe importante. Planul acesta convenea de minune lui Timoșenko care s-a menținut la Voronej cît timp a fost necesar, cu scopul de a reține aici forțe hitleriste ce altfel întăreau puterea forței de șoc spre Volga. Generalul Kurt von Tippelskirch apreciază tactica la care au recurs trupele sovietice : evitarea bătăliei hotărîtoare, salvarea din încercuiri, retragerile „continui și planificate". În monumentala lucrare oficială sovietică *Istoria Marelui Război pentru Apărarea Patriei, 1941—1945*, se semnalează că, în 1942, „pregătirea armatei germane pentru marea ofensivă de vară și concentrarea puternicelor forțe în sectorul sudic al frontului sovieto-german *au fost descoperite la timp de spionajul sovietic* (sublinierea noastră — Gh. B.)". Deși nu este menționat nicăieri numele lui Roessler, nu ne îndoim că știrile comunicate de el „Centrului" s-au dovedit de mare folos „Stavkăi" pentru recurgerea la unica tactică adecvată în săptămînile ce au precedat Stalingradul.

În ajunul și în cursul grandioasei contraofensive sovietice de pe Volga (19 noiembrie 1942), „Centrul" a beneficiat mai departe de aportul lui „Lucie". Cu zece zile înainte de contraofensivă, „Directorul" s-a interesat prin „Dora" *„unde se află pozițiile germane de apărare pe linia de la sud-vest de Stalingrad și de-a lungul Donului"*. După încercuirea trupelor hitleriste, „Lucie" a primit misiunea (4 decembrie 1942) de-a controla *„ultimele informații asupra hotărîrii O.K.W. de a abandona nordul Caucazului și sectorul Stalingrad"*. Peste trei zile sosiră în Elveția alte instrucțiuni din partea „Centrului" pentru Roessler : *„...Care sînt planurile O.K.W.-ului pe frontul de Est în legătură cu ofensiva Armatei Roșii ? Wehrmachtul nu va purta decît bătălii ofensive ori O.K.W.-ul proiectează contraatacuri în vreun sector al frontului Est? Dacă da, atunci unde, cînd și cu ce forțe ?"* Nu am reprodus decît cîteva întrebări ce-l frămîntau pe „Director" și la care s-au primit, din partea lui „Lucie", tot atîtea răspunsuri. Astfel, Rudolf Roessler și cei zece camarazi ai lui participau, în felul lor, la marea bătălie de pe Volga în care s-a decis soarta ultimei conflagrații mondiale. Este departe de noi gîndul de a exagera importanța informațiilor procurate de „Lucie", însă ele nu trebuie să fie nici subestimate. Nu ne îndoim că cititorul, parcurgînd aceste rînduri referitoare la grupul celor 11 antinaziști germani,

a fost mereu frămîntat de adevărul celor scrise cîndva de către generalul Gauché, după care, în război, comandantul bine informat este departe de-a fi nefericit!

* * *

Activitatea lui „Lucie" în folosul „Centrului" s-a întrerupt la sfîrșitul anului 1943. În octombrie-noiembrie 1943, contraspionajul elvețian *(BUPO)* a arestat pe „Jim", „Sissy" și „Edouard", astfel că „Lucie" nu mai avea prin cine păstra legătura radio cu „Directorul". Rudolf Roessler a continuat colaborarea cu *Biroul Ha*, care știa de faptul că „Lucie" funcționase și ca agent al „Centrului"; mai mult, o aprobase, căci — evident — un eșec al *Wehrmacht*-ului în Răsărit înlătura definitiv pericolul ce plana asupra Elveției de-a fi invadată de către Reich. Detectat de spionii lui Schellenberg, Roessler a fost păzit o vreme de agenții birourilor secrete elvețiene. Apoi, în perioada mai-septembrie 1944, a fost chiar încarcerat de către *BUPO*. El a menținut contactul cu amicii săi de la O.K.W. pînă în ultimele zile ale războiului în Europa, dar atunci informațiile furnizate nu mai prezentau pentru inamicii Reichului același interes major întrucît soarta conflictului era tranșată. *Biroul Ha* continua să primească știrile aduse de Roessler, pe care le clasa însă, iar în decembrie 1944 „Jim" îl încunoștințează că munca lor pentru „Centru" s-a terminat. „Lucie", netăgăduit unul dintre cei mai mari agenți secreți ai ultimului război mondial, a redevenit cetățeanul simplu Rudolf Roessler, absorbit în continuare peste măsură de treburile editurii *Vita Nova* din Lucerna, Kapelgasse, numărul 5...

— BIBLIOGRAFIE —

MIDWAY SAU VICTORIA INFORMAȚIILOR

— I) D. FLOWER and J. REEVES, *The War 1939—1945*, London, Cassell, 1960.

— II) *Operația „Mi"*, în „Veac Nou", nr. 20—25/1969; EDDY BAUER, *Histoire controversée de la Deuxième Guerre mondiale*, IV, Monaco, 1966; RAYMOND CARTIER, *La Seconde Guerre mondiale*, I, Paris, Larousse — Paris-Match, 1965; MARCEL GIUGLARIS, *Le Japon perd la guerre du Pacifique. De Pearl Harbour à Hiroshima*, Paris, Fayard, 1958; HANS-ADOLF JACOBSEN e HANS DOLLINGER, *La Seconda Guerra Mondiale*, II, Firenze, Sadea — Della Volpe Editori, 1963; B. H. LIDDELL HART, *History of the Second World War*, London, Cassell, 1971; WALTER LORD, *Midway, l'incroyable victoire*, Paris, Robert Laffont, 1969; Capitaine de vaisseau DONALD MACINTYRE, *Midway: le Japon perd la guerre*, în „Historia-Magazine", nr. 36/1968, p. 981—988; S. E. MORISON, *Les grandes batailles navales du Pacifique. 1941—1945*, I, Paris, Payot, 1960; CHESTER W. NIMITZ, E. B. POTTER, *Voina na more (1939—1945)*, Moskva, 1965; A. RUSSEL-BUCHANAN, *The United States and World War II*, New York, 1964; THADEUS V. TULEJA, *Midway*, în „Historia", nr. 189/1962.

IMPLICAȚIILE INCALCULABILE ALE DESCOPERIRII UNUI „OU" ÎN DEȘERT

— I) D. FLOWER and J. REEVES, *op. cit.*; FRITZ BAYERLEIN, *Alam-el-Halfa*, în *The Fatal Decisions*, London,

Michael Joseph Ltd., 1965 ; Général BAYERLEIN, Général GUINGAUND, maréchal ROMMEL, *Alam-el-Halfa : Echec à Rommel*, în „Historia-Magazine", nr. 42/1968, p. 1149—1152 ; *WINSTON S. CHURCHILL, Mémoires sur la Deuxième Guerre mondiale*, IV2, Paris, Plon, 1951 ; Général Sir FRANCIS DE GUINGAUND, *El-Alamein : victoire de Montgomery*, în „Historia-Magazine", nr. 42/1968, p. 1158—1169 ; ERWIN ROMMEL, *Krieg ohne Hass*, Heidenheim/Brenz, Verlag Heidenheimer Zeitung, 1950 ;

— II) „Revue...", nr. 50/1963 ; 62/1966 ; EDDY BAUER, *op. cit.*, IV ; RAYMOND CARTIER, *op. cit.*, II, Paris, 1966 ; JOHN CONNELL, *Les 30 000 de Wavell*, în „Historia-Magazine", nr. 15/1968, p. 393—410 ; JONF FOLEY, *La résistance de Tobrouk*, în „Historia-Magazine", nr. 23/1968, p. 617—624 ; B. H. LIDDELL HART, *op. cit.* ; IDEM, *Trois ans de guerre dans le désert*, în „Historia-Magazine", nr. 49/1968, p. 1354—1360 ; Commandant K. J. MAKSEY, *Les premières victoires de Rommel*, în „Historia-Magazine", nr. 16/1968, p. 441—448 ; S. MIRLINA, *Prăbușirea „Condorului"*, în „Veac Nou", nr. 45—47/1964 ; *Mirovaia voina 1939—1945 godî. Sbornik statiei*, Moskva, 1957 ; JACQUES ROBICHON, *Les grandes dossiers du Troisième Reich*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1969 ; HEINZ TILLMAN, *Deutschlands Araberpolitik im zweiten Weltkrieg*, Berlin, D.V.W., 1965 ; DESMOND YOUNG, *Rommel*, Paris, Éditions „J'ai lu", 1964.

MARI LUPTĂTORI DIN UMBRĂ AI BĂTĂLIEI DECISIVE (I)

— I) *Hitler parle à ses généraux*, Paris, A. Michel, 1964. J. ABTEY, Dr. FRITZ- UNTERBERG-GIBHARDT, *2e Bureau contre Abwehr*, Paris, Éditions de la Table Ronde, 1967; WALTER SCHELLENBERG, *Le Chef du Contre-espionnage nazi parle* (1933—1945), Paris, Éditions René Julliard, 1957.

— II) „Revue...", nr. 36/1959 ; J. R. D. BOUCART, *L'espionnage soviétique*, Paris, A. Fayard, 1962 ; VLADIMIR IAROȘINSKI, *Frontul invizibil*, în „Veac Nou", nr. 23—29/1963 ; S. MILIN, T. FETISOV, *Alo, aici Corot...* în „Veac Nou", nr. 6—10/1965 ; GILLES PERRAULT, *L'Orchestre Rouge*, Paris, Fayard, 1967 ; TERENCE PRITTIE, *Des Allemands contre Hitler*, Paris, Plon, 1964 ; SAINT-PAULIEN, *Pourquoi j'ai perdu la guerre, par Adolf Hitler. Mémoires d'outre tombe*, Paris, Les Éditions du Clan, 1968 ; JANUSZ PIEKALKIEWICZ, *Spione, Agenten, Soldaten, Geheime Kommandos im Zweiten Weltkrieg*, München, Südwest Verlag, 1969 ; WILHEM VON SCHRAMM, *Les espions ont-ils gagné la guerre ? (La lutte des services secrets en Europe)*, Paris, Stock, 1969 ; SERGIU VERONA, *Arhive secrete*, București, Editura Tineretului, 1968 ; *Zur Geschichte der deutschen antifaschistischen Widerstandsbewegung 1933—1945*, Berlin, 1958.

MARI LUPTĂTORI DIN UMBRĂ AI BĂTĂLIEI DECISIVE (II)

— I) OTTO PÜNTER (alias „PAKBO"), *Guerre secrète en pays neutre*, Lausanne, Éditions Payot, 1967.

— II) *Istoriia Velikoi Otecestvennoi voinî Sovetskogo Soiuza, 1941—1945*, II, Moskva, 1963 ; PIERRE ACCOCE et PIERRE QUET, *La guerre a été gagnée en Suisse. L'affaire Roessler*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1966 ; J.R.D. BOURCART, *op. cit.* ; RAYMOND CARTIER, *op. cit.* ; JON KIMCHE, *Un général suisse contre Hitler. L'espionnage au service de la paix, 1930—1945*, Paris, Fayard, 1966 ; B. H. LIDDELL HART, *op. cit.* ; SAINT-PAULIEN, *op. cit.* ; Maréchal PAULUS, *Stalingrad*, Paris, Fayard, 1961 ; JANUSZ PIEKALKIEWICZ, *op. cit.* ; RONALD SETH, *La bataille de Moscou*, Paris, Plon, 1965 ; WILHELM VON SCHRAMM, *op. cit.* ; *Stalingradskaiia epopeia*, Moskva, 1968 ; KURT VON TIPPELSKIRCH, *Istoriia vtoroi mirovoi voini*, Moskva, 1956; SERGIU VERONA, *op. cit.*

Partea a IV-a

CURSA DESTINAȚIILOR DIFERITE (1943—1945)

Marile cotituri produse în 1942 în desfășurarea operațiunilor militare au influențat definitiv soarta conflagrației mondiale. Pentru puterile Axei catastrofa deveni iminentă, iar pentru Națiunile Unite victoria — neîndoielnică. Evenimentele pe frontul subteran au luat o turnură analogă. După ruperea, în 1942, a oricărui echilibru și în domeniul războiului invizibil, serviciile secrete aliate au declanșat în ultimii ani ai conflictului o ofensivă generală și neîntreruptă ce a coincis cu trecerea în defensivă a birourilor similare ale statelor Axei. Anii din urmă ai războiului secret (1943—1945) amintesc cel mai bine de o cursă infernală care a condus, pe fiecare dintre părțile participante, la DESTINAȚII COMPLET DIFERITE : la dezastru sau la victorie. Sîntem convinși că unele dintre episoadele petrecute pe parcursul acesteia nu sînt lipsite de interes pentru cititor...

SUCCESE, APROAPE NUMAI SUCCESE

Anul 1943 a debutat cum nu se poate mai prost pentru puterile Axei în mai toate privințele. Pe plan militar, forțele fasciste trebuiau să facă față presiunii tot mai accentuate a Aliaților, iar Armata a VI-a, încercuită la Stalingrad, putea fi considerată ca și pierdută. Pe tărîmul politico-diplomatic se constată eșecul tentativelor de orice fel ale puterilor fasciste de-a submina raporturile din Aliați, consolidarea permanentă a blocului Națiunilor Unite. Acest fapt a fost reliefat de conferința desfășurată la Casablanca, între 14—24 ianuarie 1943, cu participarea președintelui Roosevelt și a premierului Churchill. Ambii au reafirmat poziția țărilor lor de a da o ripostă hotărîtă pînă la capăt agresorilor, iar, la sfîrșit, președintele S.U.A. a precizat ziariștilor că Națiunile Unite nu vor depune armele pînă la *capitularea necondiționată* a statelor axiste. Pe planul războiului invizibil, serviciile secrete de la Berlin au comis, tocmai în legătură cu conferința de la Casablanca, o monumentală eroare...

Prin intermediul agenților săi, ca și prin spanioli, *Abwehr*-ul a fost înștiințat din vreme că în Maroc se va petrece *ceva*. Un spion german a aflat, cam pe la 7 ianuarie 1943, cum că la Casablanca se vor reuni Roosevelt, Churchill și colaboratorii lor cei mai apropiați. El și-a avertizat de îndată superiorii de la Berlin, unde se puneau mari speranțe într-o schimbare a cursului războiului mondial prin... asasinarea șefilor politici sau militari ai pute-

rilor adverse. Agentul *Abwehr*-ului din Maroc cunoștea aceste intenții ale șefilor săi și, de aceea, a rămas extrem de mirat cînd a văzut că organizația sa nu a reacționat prompt la știrea pe care a transmis-o. El nu avea de unde să știe că la Berlin mesajul său, redactat și expediat în spaniolă, fusese tradus *literal*, inclusiv numele localității marocane care, din Casablanca, a devenit *Casa Blanca*, deci *Casa Albă din Washington !* Or, în capitala Statelor Unite *Abwehr*-ul nu putea nădăjdui să acționeze cu vreo șansă de reușită. Nemții și-au dat seama de greșeală chiar în zilele următoare, cînd au primit alte știri despre întîlnirea Roosevelt-Churchill din Maroc. Lahousen, șeful lui *Abwehr II*, a primit atunci dispoziții clare de la Keitel, de a pune la cale uciderea celor doi șefi de guverne, dar acest ordin nu va fi executat din lipsă de timp necesar pregătirilor. Serviciile secrete ale Reichului nu vor renunța însă la planul de a-i lichida pe conducătorii principalelor puteri aliate — Stalin, Roosevelt și Churchill. Cea mai importantă tentativă (operația „Saltul cel Lung" pentru *SD-VI* și „3 x 3" pentru *Abwehr)*, plănuită cu ocazia „Evrikăi" [1], va eșua la fel ca toate celelalte.

*
* *

Cea mai mare dintre insulele arhipelagului Solomon este Bougainville. În nordul ei, mai precis deasupra localității Kahili, s-a desfășurat la 18 aprilie 1943, puțin după ora 9,30, o bătălie aeriană de proporții mai reduse. O escadrilă americană compusă din 18 avioane de tipul „P-38" și comandată de maiorul Mitchell, a atacat prin surprindere o formație japoneză numărînd două bombardiere și mai multe aparate de vînătoare (renumitele „Zero"-uri). În cursul încleștării, americanii acordă cea mai mare atenție bombardierelor inamice, amîndouă fiind în cele din urmă doborîte ; unul — de către aparatul căpitanului Thomas G. Lauphier, celălalt — de către aparatul locotenentului Rex T. Barber. Peste două luni, autoritățile nipone anunțară că amiralul Yamamoto și-ar fi găsit moartea „într-un accident" (!?). Adevărul era că șeful „flotei combinate" nipone pierise mai demult în flăcările unuia dintre bombardierele abătute de americani în dreptul lui Kahili. După terminarea ostilităților în 1945, la Washington s-au făcut cunoscute toate împrejurările în care și-a aflat moartea Yamamoto, autorul planului de atac prin surprindere la Pearl Harbor :

Continuîndu-și activitatea de „cercetare" a codurilor și cifrurilor japoneze, criptologii afectați *Biroului II* al lui *Pacific Fleet* comandată de Nimitz au descifrat, la 17 aprilie 1943, ora 6,36, un mesaj în care se vorbea despre un turneu de „inspecție" al lui Yamamoto în zona Pacificului de sud. Telegrama captată și decodată cuprindea întregul program al vizitei, menționînd, de pildă, că la 18 aprilie 1943, ora 9,35, formația de avioane ce escorta aparatul în care se îmbarcase comandantul lui *Rengo kantai* avea să sosească deasupra localității Kahili din insula Bougainville. *CINCPAC*-ul a fost informat și a aprobat ca piloții americani să încerce a intercepta și doborî avionul șefului „flotei combinate" japoneze. Optînd pentru această soluție, Nimitz nu dorea numai să răzbune Pearl Harbor-ul, ci manifesta convingerea că, prin pierderea „marelui comandant" care era Yamamoto, flota niponă va încerca o „mare înfrîngere". Astfel, cu acordul *CINCPAC*-ului, în dimineața zilei de 18 martie 1943 escadrila lui Mitchell a decolat de pe aerodromul Henderson (Guadalcanal). Cei 500 km. pînă la obiectiv au fost parcurși fără să fi survenit vreun incident. După un minut de la sosirea piloților americani deasupra lui Kahili, formația japoneză s-a prezentat la întîlnirea al cărei deznodămînt este deja cunoscut cititorului. În anii războiului, două motive extrem de serioase au reținut pe americani să dezvăluie adevărul despre cele petrecute în nordul insulei Bougainville : 1) Temerea ca japonezii să nu-și dea seama că cifrurile și codurile lor erau „citite" de inamic ; 2) Faptul că unul dintre participanții la operație, căpitanul Lauphier, care doborîse probabil chiar bombardierul lui Yamamoto, avea un frate prizonier în Japonia și soarta lui ar fi fost cu siguranță periclitată.

[1] Denumirea-cod a celei dintîi reuniuni a celor „trei mari" — Stalin, Roosevelt, Churchill (Teheran, 28 noiembrie — 1 decembrie 1943).

* * *

În primăvara anului 1943 trupele anglo-franco-americane au întîmpinat o serioasă rezistență pe frontul din Africa de nord din partea ultimelor rămășițe ale forțelor axiste. Aliații dezlănțuiau un atac după altul, forțau pe toate porțiunile frontului, dar unitățile lui Rommel apărau cu încăpățînare platforma de aproximativ 130 km./60 km. situată în nord-estul Tunisiei, cu orașele Bizerta și Tunis ca principale puncte de sprijin. La sfîrșitul lunii aprilie, generalul Alexander elaborează planul „operației Vulcan" pentru zdrobirea restului trupelor fasciste din Africa de nord. Ofensiva decisivă, declanșată la 5 mai 1943, a condus rapid la ocuparea porturilor Bizerta și Tunis (în 7 mai), atingerea Capului Bon și capitularea armatelor axiste la 13 mai. Succesul Aliaților își află explicația în superioritatea de necontestat deținută în toate sectoarele, inclusiv pe frontul subteran. Grație inițiativei cîștigate în războiul secret, ofensiva finală s-a desfășurat, îndeosebi pe flancul stîng aliat, în condiții mai lesnicioase. Un agent rodat al *Abwehr*-ului a convins pe nemți că forța principală de izbire va acționa dinspre sud. Comandamentul axist, avertizat, s-a preocupat de întărirea acestei zone în detrimentul acelora pe unde se va produce efectiv atacul aliat : în nord — spre Bizerta (Corpul II american) și în centru — spre Tunis (Armata 1-a britanică). Cine era spionul care a intoxicat biroul lui Canaris ?

El se chema Chouali Ben Larbi. Era arab și servise, ca subofițer, în armata franceză. În 1940 a fost luat prizonier de nemți, care hotărăsc să-l facă agent de-al lor. În acest scop a fost plimbat pe la mai multe centre de instrucție din Tunis, Italia și Germania. Pentru *Abwehr* a devenit agentul „le Chinois" („Chinezul"). La începutul lui 1943 fu parașutat nu departe de Alger, cu misiunea de-a informa centrul radio german din Rangsdorf despre traficul navelor inamice din port. Dar Chouali (alias „le Chinois"), care nu dorea să servească *Abwehr*-ul, s-a prezentat în primele zile la un post de jandarmi din Algeria unde a relatat cazul său. Postul *T.R. 119*, ce depindea de Paillole, șeful contraspionajului francez, l-a contactat ne-

întîrziat, întrevăzînd posibilitatea ca să intoxice prin „le Chinois" (francezii nu i-au schimbat pseudonimul de agent secret) pe nemți. Timp de mai multe luni, „le Chinois" a transmis stației de ascultare de la Rangsdorf știri false fabricate de Aliați. Mesajele lui erau precedate, toate, de respectuoasele „multe salutări" ale spionului. *Abwehr*-ul nu s-a îndoit vreun moment de loialitatea „Chinezului" care — prin calitatea și îndeosebi cantitatea informațiilor trimise — deveni unul dintre agenții săi de nădejde din Africa de nord. Altminteri nu ar fi acordat atîta credit comunicărilor lui din perioada luptelor finale din Tunisia, din mai 1943...

„Le Chinois" va întîmpina dificultăți tocmai atunci cînd nu se aștepta. După 1945, el a aflat cu mirare că în scriptele autorităților militare franceze figura ca... dezertor, fiind pasibil în consecință de condamnare. Chouali a scăpat cu mare greutate și numai datorită intervențiilor lui Paillole. A fost prima și ultima dată cînd „le Chinois" a beneficiat cu ceva de pe urma serviciilor aduse Aliaților în anii războiului !

* * *

Mai mult sau mai puțin, toate serviciile secrete au elaborat în anii războiului proiecte dintre cele mai fanteziste din înfăptuirea cărora așteptau efecte miraculoase... *O.S.S.*-ul lui Donovan a excelat de departe în această privință, iar *Abwehr*-ul l-a secondat. În 1943, organizația amiralului s-a aflat multe luni în febra pregătirilor pentru realizarea unei întreprinzătoare operații („Pelikan") : scoaterea din uz a canalului Panama. Țelul acțiunii era de-a îngreuna transportul de noi trupe, arme, provizii etc. din Statele Unite în Anglia în vederea invaziei pe continent. Prin închiderea circulației pe canalul Panama, navele plecate de pe coasta vestică a S.U.A. ar fi fost silite să străbată mii de mile în plus, ocolind America Latină pe la Capul Horn. Pe deasupra, *Abwehr*-ul sconta mult și pe efectul moral al reușitei „Pelikan"-ului. Operația avea să fie îndeplinită de două bombardiere speciale decolate de pe două submarine pătrunse în Marea

Caraibelor. După bombardarea ecluzelor Canalului, piloții ar fi aterizat cu aparatelor lor într-o țară neutră din America de sud unde aveau să fie internați pînă la terminarea ostilităților.

Pentru operație s-au ales submarinele și avioanele. Piloții desemnați au făcut exerciții speciale deasupra unui „canal Panama" miniatural amenajat într-un lac din cuprinsul Reichului. În cele din urmă s-au stabilit ziua și ora plecării submarinelor. Acestea au fost reținute numai în ultimul moment de un ordin sosit direct de la Berlin și care, pe motiv că serviciile secrete inamice aflaseră de cele plănuite, a amînat fără termen operația. Aliații nu au neglijat, într-adevăr, posibilitatea sabotării canalului Panama de către agenții inamici (germani sau japonezi) și au luat, de la începutul conflictului mondial, măsuri extraordinare de securitate. Era mai mult ca sigur că operația proiectată de biroul lui Canaris nu avea șanse de reușită. Poate că tocmai de aceea Berlinul a renunțat la ea. Faptul că „Pelikan"-ul a fost înmormîntat înainte de a-și fi luat zborul a scutit, cu siguranță, *Abwehr*-ul de un eșec în plus...

*
* *

După catastrofa de la Stalingrad, Hitler nu a pierdut speranța în posibilitatea unei „redresări" a situației pe frontul din Răsărit. Din primăvara anului 1943, el întrevede o revanșare prin lichidarea intrîndului sovietic în dispozitivul german de la Kurk. La 15 aprilie semnează ordinul pentru „operația Citadela". În vederea ofensivei de la Kursk, *O.K.W.* a reunit forțe uriașe : aproximativ un milion de oameni (50 divizii, din care 15 de tancuri sau motorizate), 10 000 de tunuri și mortiere, 2 700 de tancuri și circa 2 000 de avioane ; de asemenea, 20 de divizii stăteau gata să intervină în orice moment. Un fost general nazist, Mellenthin, opina că „nici o ofensivă nu a fost vreodată pregătită cu mai multă grijă ca aceasta (de la Kursk — n.n.)". Era și normal să fie așa deoarece Hitler și *O.K.W.*-ul mizau acum pe *ultima carte* în Est ; un succes putea renaște noi speranțe, pe cînd o înfrîngere

pecetluia soarta *Wehrmacht*-ului pe frontul sovieto-german. Ceea ce s-a și petrecut. Inaltul Comandament sovietic sau „Stavka" a luat din vreme măsuri extraordinare de consolidare a frontului în zona Kursk-ului, preparîndu-se nu numai să bareze presiunea *Wehrmacht*-ului, ci, în stadiul imediat următor, să dezlănțuie o viguroasă contraofensivă.

„Bătălia blindatelor" de la Kursk a durat exact 50 de zile (5 iulie — 23 august 1943). Conducătorul direct al ostilităților de partea germană, feldmareșalul von Manstein, a fost nevoit să recunoască după război că încleștarea a însemnat un „fiasco" total în urma căruia *Wehrmacht*-ul a pierdut definitiv inițiativa pe frontul din Răsărit.

Lupta de la Kursk nu a fost numai „a blindatelor", ci, într-o măsură însemnată, și o *bătălie a informațiilor*. Deși au luat cele mai stricte măsuri de camuflaj a operației „Citadela", nemții nu au putut preîntîmpina „scurgerea" unor informații. Prin agenți cunoscuți de-acum cititorului („Lucie", „Pakbo" ș.a.), „Centrul" din Moscova a aflat cu peste 100 de zile înainte de ofensivă de intențiile nemților. Rețeaua lui Rudolf Roessler a înștiințat, pare-se, pe „Director" cea dintîi asupra problemelor cardinale : planurile *O.K.W.*-ului, sectoarele vizate, numărul diviziilor și cantitățile de materiale angajate, iar, în cele din urmă, ziua și ora atacului ! Colonelul sovietic G. A. Koltunov este de acord că serviciul de informații al Armatei Roșii a funcționat *„excelent"*, ceea ce a permis „Stavkăi, înainte de 5 iulie 1943, *„nu numai să reconstituie concepția de ansamblu și direcția generală a eforturilor principale germane, dar încă să stabilească compoziția exactă a acestora, pozițiile și resursele lor, data punerii în mișcare și... momentul începerii ofensivei"*. Generalul K. Teleghin, care în 1943 era comisar al Frontului central angajat în intrîndul de la Kursk, insistă asupra rolului *spionajului prin luptă* în descifrarea intențiilor inamicului : contactul direct cu trupele naziste, cercetarea zonei de către aviația sovietică, rapoartele primite de la agenții din rîndurile mișcării de partizani ce acționa în spatele *Wehrmacht*-ului etc. Coroborînd toate știrile primite, „Stavka" a avertizat, la 2 iulie 1943, unitățile din regiunea viitoarei

bătălii : *„După informațiile disponibile, nemții pot trece la ofensivă pe frontul nostru în perioada 3—6 iulie"*. Printr-o „întîmplare fericită", comandamentele fronturilor sovietice au căpătat certitudinea în privința *datei* și *orei* atacului ; mai mulți prizonieri nemți au confirmat că ofensiva va începe la 5 iulie 1943, ora 3,00. Așa se face că, atunci cînd a pornit operația „Citadela", *Wehrmacht*-ul nu a aflat nepregătită Armata Roșie, care a rezervat ea fasciștilor o *triplă surpriză :*

1) Cu 40 de minute înainte de ofensiva germană, armatele sovietice au deschis un puternic foc de artilerie asupra pozițiilor germane, provocînd mari pierderi și derută în rîndurile inamicului. „Citadela" va întîrzia, ca urmare, două ore.

2) Pozițiile sovietice pe direcția loviturilor principale ale *Wehrmacht*-ului au apărut nemților neașteptat de bine consolidate.

3) Contraofensiva Armatei Roșii declanșată cu începere de la 12 iulie 1943.

Dar, cu siguranță, cel mai uimit dintre toți avea să fie însuși Adolf Hitler. La 25 iulie 1943, pe cînd cerceta împreună cu generalii săi situația din zona Kursk-ului, führerului i se prezentă un ordin de zi dat de I. V. Stalin în ajun și tocmai difuzat de radio Moscova. Toți cei prezenți rămîn supefiați : ordinul preciza exact diviziile germane (de infanterie, blindate sau motorizate) participante la operația „Citadela" ! Nădăjduim că cititorul bănuie cum de a fost posibil așa ceva...

* * *

Cititorul este de acord probabil că, în disputele lor, serviciile secrete nu pot recurge la orice metode sau mijloace de acțiune. A apela, însă, la serviciile unui... mort pentru a induce în eroare pe inamic trebuie să recunoaștem că este mai degrabă o afacere macabră decît murdară. Britanicii nu s-au sfiit s-o facă („operația Mincemeat" — „Carne tocată" !), și nu fără foloase...

În prima parte a anului 1943 prăbușirea sigură a frontului axist din Africa de nord neliniștea profund *O.K.W.*-ul și Înaltul Comandament italian ce încercau să ghicească care avea să fie următorul obiectiv al Aliaților. Prin februarie-martie, Cartierul general al führerului de la Rastenburg ajunsese la concluzia că trupele Națiunilor Unite vor forța „fortăreața Europa" efectuînd o „săritură" din Africa de nord în Sicilia. Pentru Mussolini și generalii săi nu încăpea vreo îndoială că pe aici se va produce asaltul aliat asupra continentului. În ce privește *O.K.W.*-ul, acesta își schimbă părerea în a doua jumătate a lunii mai 1943. În ciuda temerilor „ducelui", el se dezinteresează de Sicilia deoarece acuma crede că Aliații vor ataca în Peloponez și Sardinia. La 20 mai 1943, Hitler amintește generalilor săi că *„a ține Balcanii este pentru noi cu adevărat esențial"*. În regiunile pe care le credeau cel mai serios amenințate, hitleriștii au trimis întărituri. Feldmareșalul Rommel, rămas fără trupe după capitularea lui *Afrika Korps* la 13 mai, vine în Balcani pentru a prelua comanda uneia dintre cele mai bune divizii blindate germane (divizia 1-a). Apoi, absorbiți peste măsură de pregătirea ofensivei de la Kursk, Hitler și generalii săi nu puteau pretinde unităților concentrate în sud-estul vechiului continent decît... să aștepte. Răgazul, binevenit pentru trupele naziste hărțuite pe frontul de Est sau mutate dintr-o parte în alta a Europei, s-a prelungit pînă în noaptea de 9/10 iulie 1943, cînd puternice forțe aliate (Armata a VIII-a britanică a lui Montgomery și Armata a VII-a americană a lui Patton) au debarcat acolo unde Hitler și *O.K.W.*-ul nu se mai așteptau : în Sicilia ! Luate prin surprindere, armatele germane și italiene nu au putut împiedica instalarea forțelor aliate pe insulă („operația Husky").

În legătură cu proiectata debarcare în Sicilia, Aliații au recurs la o înșelătorie comentată în majoritatea lucrărilor fundamentale consacrate istoriei militare sau secrete a celui de-al doilea război mondial. Un funcționar de la serviciul secret al marinei britanice *(N.I.D.)*, locotenentul Ewen S. Montagu, a propus la 31 martie 1943 ca să fie aruncat în dreptul coastelor de sud-vest ale Spaniei cadavrul unui presupus ofițer superior, purtător al unui curier special. Se presupunea că mareea va purta cadavrul la mal și că, de îndată ce-l vor descoperi, autoritățile

franchiste nu vor întîrzia să prezinte agenților locali ai *Abwehr*-ului mapa cu documente găsită asupra nefericitului ofițer ce-și aflase moartea în lupta cu valurile Atlanticului. Iar între documente, unul, provenind dintr-o înaltă sursă autorizată britanică, trebuia să ateste cum că Aliații aveau de gînd să debarce în Peloponez și Sardinia, pe cînd toate preparativele pentru invadarea Siciliei nu erau decît un „bluff", menit să înșele Axa !

N.I.D. s-a îngrijit de înfăptuirea „operației Mincemeat" în cele mai neînsemnate detalii. Cadavrul a fost procurat de la o clinică londoneză. S-au imprimat acte în toată regula ce atestau că mortul fusese un maior, „William Martin", atașat statului major al lordului Mountbatten, comandantul „comando"-urilor engleze ; se născuse în anul 1907, la Cardiff. Curierul, aflat asupra-i și care trebuia înmînat chipurile însuși generalului Alexander, cuprindea mai multe documente, fie contrafăcute, fie... originale ! Acestea din urmă erau reale în felul lor ; Louis Mountbatten, de pildă, acceptase să-și pună semnătura pe niște rînduri destinate amiralului Cunningham, în vreme se Sir Archibald Nye, adjunctul șefului statului major al Imperiului, nu a refuzat cererea *N.I.D.*-ului de a compune o lungă scrisoare către Alexander [2] referitoare la intențiile imediate ale armatelor aliate din zona Mediteranei. Alexander era informat că, pentru lunile următoare, Aliații vizau două obiective : Sardinia („operația Brimstone") și Grecia („operația Husky") [3] ; Sicilia nu era vizată, ea servind *„drept acoperire"* pentru planurile adevărate.

Cadavrul maiorului „William Martin", dimpreună cu curierul militar, a fost aruncat în largul coastelor spaniole, de pe submarinul *Seraph*, la sfîrșitul lui aprilie 1943. După cum s-a bănuit, mareea din 30 aprilie a depus corpul pe plaja de la Huelva, unde fu descoperit de autoritățile spaniole. Curierul găsit asupra „maiorului Martin" a fost expediat la Ministerul Marinei din Madrid. Alfonso Arriega, șeful statului major general al marinei franchiste, l-a pus imediat la curent pe prietenul său, căpitanul de vas Wilhelm Lenz (alias „Leissner"), care nu era altul

[2] Datată : Londra, 23 aprilie 1943.
[3] Numele-cod real al operației pregătite contra Siciliei !

decît șeful filialei *Abwehr*-ului din Spania ! Nemții au fotografiat toate documentele, după care curierul fu restituit ambasadei britanice din Madrid la 13 mai. Pentru *N.I.D.* nu a fost dificil să-și dea seama că inamicul cercetase actele ce-l însoțeau pe „maiorul Martin". Între timp, cadavrul fusese predat vice-consulului englez din Huelva, care a organizat o înmormîntare după tot dichisul. Britanicii s-au îngrijit să pună o frumoasă cruce din piatră spre amintirea celui ce fusese „fiul iubit" al părinților săi și murise „pentru patrie" : *William Martin. Născut în 29 martie 1907 — Mort la 24 aprilie 1943*. Peste vreo trei săptămîni, mai precis la 4 iunie 1943, prestigiosul cotidian londonez „Times" însera în lunga listă a celor dispăruți pe front și pe *„Căpitan/maior activ W. Martin"*. Pentru *N.I.D.* „operația Mincemeat" se încheiase ; se cerea răbdare pentru a i se vedea efectele...

Este de neînțeles cît de ușor a reușit „maiorul Martin" să inducă în eroare organismele militare naziste, începînd cu *Abwehr*-ul. Poate că „scrisoarea" lui Sir Nye către generalul Alexander — „piesa de rezistență" a curierului încredințat lui „Martin" — a intuit exact gîndurile șefilor militari hitleriști ? Poate că operația de intoxicare dusă la îndeplinire de către *N.I.D.* a fost în asemenea grad perfectă încît autoritățile fasciste i-au căzut victime sigure ? Se pot face numeroase alte presupuneri, dar toate cedează în fața evidenței : Pe baza fotocopiilor primite de la Madrid, *Abwehr*-ul a întocmit la 14 mai 1943 un raport detaliat pentru uzul *Kriegsmarinei*. Colaboratorii lui Canaris, nepunînd deloc la îndoială autenticitatea documentelor găsite asupra „maiorului Martin", recomandau să se aibă în vedere că Sicilia era un „obiectiv de acoperire" *(Scheinunternehmen)* pentru operațiile apropiate ale Aliaților în Mediterană, că inamicul se interesa în fapt de Sardinia și Grecia. *O.K.W.*-ul a fost, de asemenea, înștiințat și, la 15 mai 1943, el a dispus mutarea diviziei 1-a de tancuri din Franța în Peloponez. Simultan, Keitel a trimis întăriturî pentru apărarea Sardiniei.

Urmările acestei operații clasice de intoxicare montată de *N.I.D.* sînt cunoscute cititorului : „Husky", declanșat în seara lui 9 iulie 1943, s-a desfășurat cu succes. Avînd în vedere superioritatea completă deținută atunci de Aliați

pe frontul Mediteranei s-ar putea presupune că debarcarea în Sicilia ar fi reușit oricum. Netăgăduit că da, dar cu pierderi infinit superioare din partea Aliaților decît dacă englezii nu ar fi consimțit (mai bine zis : nu le-ar fi dat prin gînd) să sacrifice cadavrul lui William Martin — „omul care nu a existat niciodată" *(the man who never was)* !

*
* *

Afacerea „Cicero" este în întregul ei o poveste dintre cele întîlnite de cititor mai curînd în romanele de spionaj... Un cetățean turc, Elyesa Bazna, născut în 1904 la Pristina (azi în Iugoslavia), s-a angajat în 1943 ca șofer al primului secretar al ambasadei britanice din Ankara ; peste scurt timp, el deveni valetul ambasadorului englez, Sir Hugh Knatchbull-Hugessen. Procurîndu-și cîndva după cheile casetelor („roșie" și „neagră" !) în care diplomatul Majestății Sale păstra actele cele mai secrete, Bazna căpătă acces la acestea. Britanicii nu și-au dat ușor seama deoarece valetul lua documentele în timpul nopții, le fotografia și apoi le punea la loc. A filmat în total vreo 400 de cadre pe care, în perioada octombrie 1943 — aprilie 1944, le-a vîndut pe bani peșin sau bijuterii lui L. C. Moyzisch, agent al lui *SD-VI* pe lîngă ambasada germană din Ankara. Schellenberg își amintea că informațiile parvenite Berlinului prin Bazna — via Moyzisch — erau dintre acelea care „tăiau respirația" ! Fostul șef al lui *SD-VI* nu exagera de fel, întrucît, prin intermediul lui Bazna, nemții au aflat detalii despre : conferințele interaliate de la Casablanca, Moscova, Teheran și Cairo ; furniturile S.U.A. către U.R.S.S. ; încercările Aliaților de a atrage Turcia în război de partea Națiunilor Unite ; planurile militare ale Aliaților pentru 1944, inclusiv hotărîrea despre deschiderea celui de-al doilea front în Apus și numele-cod al operației proiectate („Overlord") ! Gîndindu-se la maestrul elocinței romane, von Papen, ambasadorul Reichului în Turcia, l-a botezat pe valetul lui Sir Hugh, datorită informațiilor elocvente cuprinse în documentele furnizate de el, „Cicero". Serviciile secrete din Berlin nu au

avut nimic împotrivă. Mai mult, au acceptat să satisfacă necondiționat pretențiile pecuniare exorbitante ale lui „Cicero" ; pentru fiecare lot de clișee (în medie 30—40 de bucăți), valetului i se înmînau pe dată între 15 000 — 30 000 de lire sterline, astfel că, în numai șase luni ale activității sale de spion în folosul lui Moyzisch, Bazna (alias „Cicero") a putut strînge frumoasa sumă de 300 000 lire sterline, adică peste 4 milioane franci la cursul din 1965 !

Nu intenționăm să reținem prea mult atenția cititorului asupra lui Elyesa Bazna. Detalii în legătură cu acest caz se pot afla, în primul rînd, chiar în „memoriile" tipărite de „actori" cu mai mulți ani în urmă : de către Moyzisch în 1949 și de către Bazna în 1962. Cunoscutul publicist Alain Decaux, care l-a „descoperit" pe „Cicero" după al doilea război mondial, a sintetizat întreaga afacere într-un succint capitol al inspiratelor *Dosare secrete ale Istoriei*. De asemenea, americanii au transpus pe ecran unele episoade ale *Cazului Cicero*, distribuind în rolurile principale pe James Mason și Danielle Darieux. În multe lucrări de specialitate sînt nelipsite date despre „Cicero", inclus în categoria marilor agenți secreți ai ultimei conflagrații mondiale. Decaux, de pildă, vede în fostul valet al lui Sir Hugh pe „cel mai mare spion din timpul celui de-al doilea război mondial", în vreme ce publicistul sovietic V. Ghilensen opinează că avem de-a face cu „unul din cei mai mari spioni" ai conflictului dintre 1939-1945. Aceste nuanțări, care-și au rostul lor cînd este vorba de stabilirea cu precizie a rolului lui „Cicero" în lupta de pe frontul subteran, nu resping admiterea lui Bazna în rîndul marilor spioni ai războiului secret. Curajul dovedit și valoarea informațiilor procurate de „Cicero" nemților nu au fost mai prejos decît cele pe care cititorul le-a admirat la Richard Sorge, Rudolf Roessler, Leopold Trepper, „Cynthia" și atîția alții. O deosebire, fundamentală, se impune totuși între ei. Pe cînd toți aceștia din urmă au acționat *din convingere* contra statelor fasciste și a forțelor întunericului, Elyesa Bazna nu avea nici un fel de credință, nu se închina nici unui zeu decît aceluia al banilor. „Cicero", renumitul agent secret al războiului în care se decidea viața sau moartea atîtor

națiuni, *a spionat pentru și numai pentru bani.* Așa se face că, *din proprie inițiativă,* s-a prezentat la 26 octombie la ambasada germană din Ankara solicitînd să trădeze secrete politico-diplomatice și militare de-ale Aliaților. Serviciul lui Schellenberg nu avea nici un merit în contactarea și mînuirea lui „Cicero" : el doar a primit, a plătit și a expediat la Berlin documentele căpătate ; în rest, *spionul de ocazie* a apărut cînd a socotit necesar și a dispărut la fel. Se spune că lucrul scump nu este bine să-l utilizezi într-una. Ținînd probabil cont de această zicală, nemții nici nu au profitat prea mult de pe urma informațiilor primite de la „Cicero". Hitler, Ribbentrop, Keitel și compania, pe birourile cărora au ajuns în ultimă instanță cadrele filmate noaptea de către valetul lui Sir Hugh, nu puteau sau nu voiau să creadă în acele documente ce prevesteau catastrofa Axei. Probabil că i-a apucat chiar furia pentru că trebuiau să plătească lui „Cicero" acele documente care, în fond, ce semnalau ? Că alianța Națiunilor Unite era mai trainică decît oricînd, că operații militare de amploare erau prevăzute — pe toate teatrele — în 1944, că deschiderea celui de-al doilea front devenise o chestiune de săptămîni. S-a spus — și s-a făcut mare tapaj în jurul acestei chestiuni, în special de către Bazna însuși — că nemții l-au plătit pe „Cicero" cu bani falși ! Este un element nou de roman ce apare în această afacere de spionaj. Dacă a fost așa, atunci Bazna s-ar fi putut, după opinia noastră, declara satisfăcut. Mai toate documentele vîndute de el lui Moyzisch prevesteau că, în fața deciziei Aliaților, sfîrșitul Axei era, dacă nu aproape, neîndoielnic. Or, meritau vreo recompensare asemenea știri ? Ar fi ca și cum condamnatul la moarte ar plăti pe cineva care să-i comunice sentința ! Rezultă că ambele părți contractante ale *afacerii Cicero* — au fost chit la lichidarea conturilor. Nici că se putea altfel într-o afacere murdară în care — după regula jocului — ori cîștigă toți, ori pierd toți.

Astăzi, după scurgerea atîtor ani de la terminarea războiului, dosarul afacerii „Cicero" cuprinde încă multe file albe. Unele au fost completate în chiar ultimele luni, astfel că, probabil, cititorul le cunoaște mai puțin. Cea mai însemnată știre de consemnat este aceea că Elyesa

Bazna — „Cicero" a murit... A decedat și a fost înmormîntat în R.F. a Germaniei, la sfîrșitul lui decembrie1970, fără a-și fi văzut împlinit visul vieții lui : de-a ajunge — fie chiar și spionînd — un om bogat și lipsit de orice griji. Sfîrșitul lui „Cicero" a reținut un moment atenția presei internaționale. Paralel cu obișnuitele necrologuri s-au tipărit atunci noi detalii în legătură cu cariera de agent secret a lui Bazna ; dintre acestea cea mai neobișnuită ni se pare aceea potrivit căreia „Cicero" nu a fost plătit cu bani falși de către nemți, ci cu lire sterline adevărate ! Recordul de-a fi irosit cele 300 000 de lire sterline îi aparține lui „Cicero" în persoană care, după război, s-a lansat în afaceri (iar afaceri !) în stil mare (construcții de hoteluri etc.) și a pierdut totul [4]. Nici că se putea — trebuie să recunoaștem — un deznodămînt mai bun al unei afaceri în care Hitler a plătit cinstit !

* * *

Cel mai dificil într-un război secret este să pierzi în asemenea grad inițiativa încît spionii inamici să-și poată îngădui extravaganțe împrumutate aidoma din filmele ori romanele de spionaj. Agenții *O.S.S.*-ului s-au dovedit, în ultima parte a conflictului din 1939—1945, maeștri în năstrușnicii. Asigurăm pe cititor că nu exagerăm deloc...

Așa, de pildă, organizația lui Donovan — după care mulți oftau pentru că era „atît de secretă" — dispunea de mai mulți agenți plecați voluntar în Iugoslavia. Unul dintre ei — ne asigură Alsop și Braden, cu care sîntem întru totul de acord — a săvîrșit „cel mai pueril și, totodată, cel mai magnific gest din tot cursul războiului". Spionul în cauză, un căpitan american ale cărui nume și rezultate în misiune nu le cunoștem, a făcut să se vorbească despre el pentru că, de îndată ce-a ajuns le destinație, a ținut să încunoștiințeze personal pe führerul Reichului de acest lucru. În consecință, el a expediat pe

[4] Această știre a circulat îndeosebi în ziarele din Ankara și Istanbul și ne-a fost transmisă, cu amabilitate, de colegul Gemil Tahsin, căruia îi mulțumim și pe această cale.

adresa „Scumpului Hitler, Berlin, Wilhelmstrasse", o carte poștală din partea sa : „Un căpitan american *în Germania*" !

Un alt caz... Printre oamenii *O.S.S.*-ului s-a nimerit ca unul singur să prezinte un „punct slab" de-a dreptul ieșit din comun pentru cei amestecați în spionaj : acela de a nu voi să spună minciuni (!?). Totuși fu lansat în spatele liniilor germane. Nu a trebuit să treacă mult timp pînă ce dădu peste un ofițer inamic care s-a apucat să-l chestioneze. Proaspătul agent al faimosului *O.S.S.* spuse cu nonșalanță că fusese trimis ca să spioneze, ceea ce interlocutorul neamț luă drept o frumoasă poveste !

Pe fronturile războiului nevăzut se întîlnesc și spioni fericiți. Dintre aceștia, unul — de asemenea trimis de-al *O.S.S.*-ului — s-a aflat cîndva în timpul misiunii în culmea bucuriei. Era pe la începutul anului 1944 ; Aliații făceau intense pregătiri pentru deschiderea celui de-al doilea front în Normandia, în vreme ce nemții se pregăteau să respingă asaltul „fortăreței Europa" oriunde s-ar fi produs în Vest. Erwin Rommel, fostul comandant al lui *Afrika Korps*, slujea acum în Franța, unde conducea grupa de armate „B" ce trebuia să împiedice invazia. În așteptarea debarcării, el a ordonat consolidarea *Zidului Atlanticului* pe care-l inspecta regulat. Într-una din deplasările sale, Rommel a avut prilejul să se afle față în față cu agentul menționat al *O.S.S.*-ului. Spionul trebuia să plece numaidecît la Bordeaux. Într-una din gările Parisului reuși să se strecoare într-un tren. El constată cu uimire că, deși se apropiase ora pornirii, în vagon nu mai urcase nimeni. Abia după plecarea trenului ușa compartimentului său se deschise și în cadrul ei apăru feldmareșalul Rommel, ușor de recunoscut, însoțit de aghiotantul lui. Spionul voi să se retragă. Feldmareșalul, crezînd desigur că are de-a face cu vreun înalt funcționar de-al Reichului, insistă să rămînă pe loc și el se instală în compartimentul vecin. După un timp, cînd aghiotantul lui Rommel se prezentă în compartimentul spionului, acesta își luase în gînd adio de la libertate, de la viață. Dar se petrecu neprevăzutul ; neamțul nu venise nicidecum să-l aresteze pe spion, ci să-l invite la un ceai în compartimetul „domnului feldmareșal" ! Agentul american nu a putut refuza, din motive lesne de înțeles, această onoare ce i-o rezerva Rommel, care — prin invitația adresată — nu avea de unde să știe că aducea de fapt un omagiu *O.S.S.*-ului, tuturor luptătorilor aliați de pe frontul invizibil ! Cînd, după cîteva ceasuri, interlocutorul ocazional al feldmareșalului coborî pe peronul gării din Bordeaux avea toate motivele să se considere printre cei mai fericiți spioni din lume... pentru că scăpase teafăr și se bucurase de prețuirea lui Rommel.

* * *

Cotropitorii fasciști au avut multă bătaie de cap cu organizarea luptei contra *spionajului în masă* în țările Europei ocupate și, îndeosebi, în Franța și U.R.S.S. Nicăieri altundeva în regiunile bîntuite de vîlvătăile războiului populația nu a activat mai intens, mai decisiv și mai masiv pe frontul luptei invizibile ; este adevărat că sacrificiile au fost — pe măsura forțelor angajate și a nepriceperii celor mai mulți dintre participanți — enorme, dar nu inutile. Aportul miilor și miilor de soldați din umbră a fost considerabil, în unele cazuri hotărîtor, la triumful cauzei Aliaților. Un fost membru al *Biroului II* francez, colonelul Brouillard, foarte cunoscut ca scriitor (Pierre Nord), aprecia în 1965 că spionajul efectuat de Rezistență în Franța în 1943—1944 — „de o intensitate necunoscută pînă atunci" — a avut o „excepțională însemnătate militară", fiind *„unul din cele trei sau patru elemente decisive"* ale victoriei aliate în Vest. În teritoriile sovietice ocupate de *Wehrmacht* a luat un puternic avînt, după cum este bine cunoscut, mișcarea de partizani în care se înrolaseră, la sfîrșitul anului 1943, aproximativ patru milioane de oameni, în frunte cu comuniștii. Dirijată direct de către P.C.U.S., mișcarea partizanilor a îndeplinit numeroase sarcini concrete în spatele frontului hitlerist : blocarea drumurilor, minări, atacuri asupra coloanelor inamice, distrugerea mijloacelor de legătură sau de transport, atacarea serviciilor de spate, eliberarea prizonierilor, ca și *spionaj* de toate genurile ; în absolut toate domeniile men-

ționate — consideră doi autori apuseni [5] — *„partizanii au repurtat... succese strălucite"*. După Heilbrunn, activitatea de informații ar fi constituit, în afara marilor distrugeri provocate fasciștilor, *„al doilea aport uriaș* al partizanilor sovietici" în serviciul Armatei Roșii ; trupele sovietice, mulțumită în mare parte și știrilor primite de la partizani asupra dispozitivului *Wehrmacht*-ului, deveniră după 1942 „specialiste în înfăptuirea operațiilor ofensive împotriva celor mai slabe puncte ale inamicului".

Cum decurgea spionarea inamicului ? În Franța — s-a mai amintit — activau în Rezistență, în afară de rețele de evadări și de acțiuni militare, cele de informații care-și propuneau să pătrundă organizarea forțelor germane și armamentul lor, tendințele organismelor de la Vichy, acțiunile colaboraționiștilor, starea de spirit a populației etc. etc. Practic întreg teritoriul francez (totalmente ocupat de *Wehrmacht* din noiembrie 1942) a fost acoperit de asemenea rețele de informații *(réseaux de renseignements)* ce erau divizate în „sectoare" cuprinzînd trei feluri de agenți : plătiți *(P. 2)*, benevoli bine plasați *(P. 1)* și accidentali sau ocazionali. Se apreciază la o sută numărul rețelelor de informații ce au activat în Franța între 1940—1944. Istoricul Henri Michel, reputat specialist al Rezistenței europene, crede că aceste rețele au înfăptuit o „mică revoluție" în domeniul războiului de informații. De unde pînă la ele birourile secrete „clasice" nu se foloseau decît de *agenții profesioniști* sau de... trădători și aventurieri, rețelele Rezistenței cuprindeau oameni obișnuiți, patrioți gata să-și dea viața pentru libertatea Franței. Cu timpul, întreaga populație s-a transformat în „complice" a Aliaților, spionînd pe cotropitori. Motivul ni-l explică tot Henri Michel : *„Un popor întreg deveni spion, pentru a se elibera mai repede"*. Inexperiența a condus la grele pierderi (8 230 morți, 2 578 internați dispăruți, 7 381 deportați reveniți), cele mai mari suferite de diversele categorii de militanți ai Rezistenței franceze. În domeniul informațiilor propriu-zis, însă, lipsa de experiență și-a spus mai puțin cuvîntul. Datele adunate de diverse „réseaux" *(Confrérie Notre-Dame, Marco-Polo, Centurie, Eleuthère, Ajax)* și transmise *B.C.R.A.*-ului, *I.S.*-ului etc. s-au remarcat prin exactitate, profunzime și însemnătate. Șefii militari aliați (Eisenhower, Montgomery ș.a.) au recunoscut și evidențiat nu o dată contribuția agenților secreți ai Rezistenței franceze la determinarea desfășurării operațiunilor militare ; aproape exclusiv prin ei *S.H.A.E.F.*-ul, în preajma debarcării în Normandia, a căpătat informații, de care a depins mult succesul întregii operațiuni, referitoare la : amplasarea trupelor *Wehrmacht*-ului pe teritoriul francez, starea *Zidului Atlanticului* și preparativele hitleriștilor în domeniul „armelor secrete".

[5] Vezi C. A. Dixon și dr. O. Heilbrunn.

Pe teritoriile sovietice vremelnic ocupate de fasciști, mișcarea de partizani a îmbrățișat un caracter general-popular. Pînă în 1944, cînd fasciștii au fost complet alungați de pe teritoriul U.R.S.S., ea a reprezentat o *parte componentă* a luptei întregului popor sovietic pentru eliberarea de sub jugul hitlerist. Cele dintîi grupe de partizani s-au constituit imediat după 22 iunie 1941 ; în lunile următoare s-au consolidat necontenit, pentru ca din 1942—1943 să se formeze marile detașamente și unități pe partizani, ajuns celebre, de sub comanda lui : Malikov, Fedorov, Saburov, Taranușcenco, Kovpak, Bovkun ș.a. În cadrul fiecărui detașament funcționau „grupe speciale de spionaj" ce se ocupau cu strîngerea informațiilor despre inamic necesare fie în vederea desfășurării acțiunilor partizanilor, fie „Stavkăi" sovietice. Organizarea activității de informații la partizani a impresionat adesea pînă și pe dușmani. În 1942, generalul von Schenckendorff, șeful spatelui grupului de armate „Centru", înștiința autoritățile superioare că : *„Spionajul partizanilor este organizat în mod deosebit"*. Mai mulți agenți de-ai partizanilor au intrat în legendă pentru importanța acțiunilor lor și curajul dovedit în încleștarea supremă cu inamicul.: N. I. Kuznețov, C. S. Gnidaș, F. K. Bordadon sau grupa celor nouă comsomoliste, în frunte cu Elena F. Kolesova (alias „Lelia"), ce a activat în strînsă legătură cu populația din regiunile ocupate. Pe frontul secret dirijat de partizani s-au înrolat nenumărați copii. Numele unora dintre ei ne este cunoscut : pionierul Vania Andrianov, din satul Novo-Mihailovskoe, avea doar 13 ani cînd a fost distins, pentru faptele lui, cu ordinul „Steaua Roșie". Un

raport din 25 septembrie 1943 al grupei 626 de poliție militară germană se referă la cazul „școlarului" Derecenko, de 12 ani, prins la Lihovka lîngă Nipru. Se menționează că, „în ciuda vîrstei sale, Derecenko a acționat deja de două ori în rolul de spion sovietic", interesîndu-se „în primul rînd să observe traficul rutier (german din spatele frontului — n.n.)" ; el — continuă raportul citat — fusese obișnuit „să nu facă nici un fel de însemnare scrisă, ci să țină minte totul..." Nemții l-au împușcat. La fel ca și pe o fetiță de 14 ani care, se semnala într-un raport primit de statul major al Armatei a 11-a germane în 17 februarie 1942, „transmitea informații partizanilor activînd în raionul Koș". La 25 octombrie 1943, aceeași grupă de poliție militară 626, amintită mai sus, constatase un fapt ieșit din comun, și anume identificase, în regiunea Belgorodului, „un băiat de 12 ani" ce se ocupa cu spionajul împreună cu „alți 13 copii" — băieți și fete ; neobișnuitul copil-spion — probabil *cel mai tînăr agent secret aliat din cursul celui de-al doilea război mondial* — avea deja „antecedente" serioase : alături de vreo zece copii făcuse spionaj și-n regiunea Harkovului !

Față de cele arătate, mai este de mirare că în cursul marilor bătălii de la Moscova, Stalingrad sau Kursk Înaltul Comandament sovietic a avut cunoștință despre cele mai mici mișcări ale inamicului ? Mai este de mirare că generalul Guderian, ajuns lîngă zidurile Moscovei, va fi nevoit să facă o cale întoarsă, iar după război să arunce — printre alți factori — responsabilitatea insuccesului lui notoriu și asupra „bandelor" de partizani care, prin activitățile lor de hărțuire și de spionaj în spatele liniilor fasciste, au devenit un „bici" pentru *Wehrmacht* ? Evident, fostul comandant al Armatei a 2-a de tancuri ignoră că fiecare cauză își are efectul ei și că, așa stînd lucrurile, partizanii nu ar fi devenit spioni dacă *Werhmacht*-ul nu s-ar fi aflat pe teritoriul sovietic.

*
* *

La 6 iunie 1944, cu o întîrziere de peste 20 de luni, Aliații din Vest au debarcat în Normandia, deschizînd al doilea front. Pentru Hitler și Reichul său „milenar" situația s-a agravat și mai mult, devenind fără ieșire. Prevăzînd invazia în Apus, apoi așteptînd-o, führerul și colaboratorii săi militari nădăjduiau s-o împiedice ; astfel ar fi căpătat un nou răgaz, ar fi retras trupele ce străjuiau coastele vestice ale continentului din Norvegia și pînă în Spania și le-ar fi aruncat pe frontul din Est, pentru a stopa avalanșa Armatei Roșii. Toate aceste planuri frumoase se năruiau din momentul în care debarcarea aliată nu putea fi oprită. Cum s-a și întîmplat...

Pentru Aliați, reușita invaziei („operația Overlord") devenise o condiție esențială pentru a grăbi sfîrșitul războiului și... o chestiune de orgoliu. Pregătirile lor în vederea asigurării succesului celei mai mari operații de acest gen din istoria conflictelor armate au fost de-a dreptul colosale. Nu este nevoie să reproducem decît cîteva cifre pentru edificarea cititorului : în Anglia au fost concentrate, înainte de 6 iunie 1944, forțe însumînd 3,5 milioane soldați, din care aproape 2 milioane (39 divizii) trebuiau transportate în Franța ; străbaterea canalului Mînecii („operația Neptun") a ridicat probleme speciale și a necesitat 4 126 vase de transport escortate de 1 213 nave de război ; pentru asigurarea acoperirii aeriene au fost reunite 13 000 de avioane, din care 11 590 operaționale ; specialiștii militari aliați au dat indicații pentru construirea a două porturi artificiale (denumirea-cod „Mulberry") — o adevărată minune a tehnicii — ce puteau fi instalate în numai 15 zile ; în sfîrșit, cînd toate calculele au fost centralizate s-a descoperit că fiecărui soldat aliat, debarcat pe continent la 6 iunie 1944, îi reveneau nu mai puțin de 26 tone materiale. Orice comentariu este de prisos !

O altă problemă frămîntă, desigur, pe cititor : cum de s-a putut ca nemții să nu detecteze formidabilele pregătiri ale inamicului, ca să nu jeneze cît de cît avansul „Armadei" aliate spre coastele Normandiei ? Este adevărat că, în vara anului 1944, *Wehrmacht*-ul nu mai era mașina de război din 1940, dar explicația principală rezidă în faptul că trupele fasciste au fost luate *prin surprindere*. De mai multe luni *O.K.W.*-ul se aștepta la asaltul „fortăreței Europa", dar altceva — de importanță cardinală

pentru respingerea Aliaților în mare — nu știa Înaltul Comandament german ; la 20 martie 1944, Hitler a explicat generalilor lui care erau datele necunoscute ale problemei :

> *„Este evident că debarcarea anglo-americană în Vest va avea loc. Dar noi nu știm UNDE și CÎND se va produce și ne este imposibil să purtăm o discuție în jurul acestui subiect"*.

Deci aceasta era marea întrebare : CÎND și UNDE vor pune piciorul pe continent trupele aliate pentru a deschide al doilea front ? Cît timp naziștii nu aflau vreun răspuns, serviciile unui „Cicero", spionul din Ankara care dezvăluise nemților înțelesul denumirii-cod de „Overlord"", nu le erau de prea mare folos... Și nu i-au ajutat. Pînă la 6 iunie serviciile secrete germane — în fine „unificate" prin înghițirea *Abwehr*-ului lui lui Canaris în mai 1944 — nu au aflat nimic sigur despre LOCUL și DATA debarcării Aliaților. Acest insucces de proporții a fost rezultatul atît al incompetenței și slăbiciunii lor, dar mai cu seamă al activității birourilor secrete aliate. În perioada ce a precedat debarcarea, acestea din urmă au montat o vastă operație comună („Fortitude" — „Curajul") — cea mai mare din istoria războaielor, ne asigură Piekalkiewicz — cu dublul scop de a împiedica scurgerea oricărei informații relative la planurile aliate și de a intoxica pe nemți asupra intențiilor reale ale *S.H.A.E.F.*-ului. În același timp, serviciile secrete aliate au continuat să adune știri din cele mai detaliate asupra dispozitivului inamic din zona debarcării și din regiunile apropiate. „Niciodată — va nota cunoscutul comentator militar elvețian Eddy Bauer — o operație (militară — n.n.) nu a fost mai bine informată ca *Overlord*". Acțiunea „Fortitude" a fost încununată de cel mai deplin succes și mulți dintre participanții la evenimente sau dintre comentatorii lor insistă, în lucrările tipărite, asupra rolului serviciilor secrete în asigurarea succesului invaziei. Astfel, generalul Dwight („Ike") Eisenhower, comandantul suprem al forțelor aliate din Apus, nu uită să menționeze de „înșelarea" serviciilor de spionaj germane, de către birourile secrete anglo-americane, în privința regiunii invaziei. Eddy Bauer

este mai explicit : „Reușita debarcării se explică *în bună parte* prin carența Serviciului de informații german în care naziștii Kaltenbrunner și Schellenberg, care au înlăturat pe Canaris și pe Oster, nu au știut să afle la timp intențiile anglo-americanilor și nici să se sustragă manevrelor de intoxicare (sublinierea noastră — Gh. B.)". Din tabăra fostă inamică, Hans Speidel, pe atunci șeful statului major al feldmareșalului Rommel, recunoaște deficiențele serviciilor secrete naziste în disputa cu cele adverse. Despre măsura în care birourile secrete de peste Canal au dezinformat pe naziști ne vorbește și Albert Speer în memoriile sale recent publicate ; el notează că, înainte de debarcare, Hitler însuși fusese „intoxicat" prin aceea că a căpătat convingerea că invazia avea să fie precedată certamente de un „atac simulat". La 6 iunie 1944, după ce a primit știri din Normandia, führerul s-a retras în salonul său cu mai mulți colaboratori apropiați (între care și Speer) cărora le-a împărtășit — pe tonul cel mai serios — că evenimentele survenite confirmau „opinia mea (a lui Adolf Hitler — n.n.) că aceasta nu este adevărata invazie". Așadar invazia se produsese și Hitler o mai aștepta încă !

Ar fi nepotrivit să insistăm aici asupra faptelor legate de îndeplinirea „operației Fortitude". Cititorului dornic de amănunte îi recomandăm să parcurgă numaidecît cartea lui Gilles Perrault în care sînt reconstituite cu măestrie episoadele principale ale „bătăliei secrete" purtate în jurul debarcării aliate din Normandia. Va avea prilejul să se convingă de duritatea luptei pe frontul invizibil, precum și de influența evenimentelor petrecute în acest domeniu asupra operațiunilor militare în momentul de răscruce de la 6 iunie 1944 — „ziua cea mai lungă" a războiului.

*

* *

La sfîrșitul anului 1944 Hitler și-a pus mari speranțe în contraofensiva din Ardeni și în... agenții lui Skorzeny pentru a influența cursul războiului. Atacul dezlănțuit la 16 decembrie de către grupa de armate „B" (Armata a VI-a SS de tancuri, Armata a 5-a de tancuri și

Armata a 7-a) a lui Walter Model a surprins forțele aliate, ca și serviciile lor secrete ce adunaseră unele informații despre pregătirile germane, dar nu prevăzuseră o lovitură de asemenea proporții. Măsurile grabnice luate de *S.H.A.E.F.* au permis, după cîteva zile, stoparea avansului german în Ardeni. Apoi, cînd în ianuarie 1945 Înaltul Comandament sovietic a grăbit — la cererea expresă a lui Rossevelt și Churchill — reluarea ofensivei pe frontul de Est, *O.K.W.*-ul și-a pierdut orice nădejde de a mai realiza cotitura visată în Apus. La cererea lui Hitler, concomitent cu contraofensiva din decembrie 1944 s-a desfășurat „operația Greif" („Grifonul") a cărei înfăptuire a fost încredințată așa-zisei *Panzerbrigade 150*, comandată de către Otto Skorzeny. Misiunea acestei unități consta în a-și trimite oamenii — dotați cu arme, uniforme și mașini americane și cu acte în toată regula — să ocupe unele puncte strategice și să îndeplinească acțiuni de sabotaj, diversiuni, asasinate în spatele trupelor aliate, provocînd panică și dezordini cu scopul de a ușura înaintarea blindatelor *Wehrmacht*-ului spre Meusa și, apoi, spre Anvers. Din peste 2 000 de oameni cîți avea la dispoziție, Skorzeny a ales pe cei care se descurcau cel mai bine în „dialectul american" (sic !) și i-a împărțit în nouă grupe de cîte 3—7 agenți. În noaptea de 15/16 decembrie 1944 sau puțin timp după aceea, șase ori opt grupe au reușit să se strecoare destul de adînc în dispozitivul Armatei 1-a americane. Rezultatele obținute de spionii și diversioniștii lui Skorzeny nu au justificat așteptările führerului ; prin acțiunile lor ei nu au putut influența desfășurarea bătăliei din Ardeni și, cu atît mai puțin, deznodămîntul conflictului mondial. În „amintirile" sale, Skorzeny consemnează că, dintre grupele plecate peste linia frontului inamic, doar patru s-au întors și au prezentat rapoarte despre „faptele" lor. O grupă, de pildă, în cele 24 de ore petrecute în dispozitivul inamic a rupt niște linii telefonice și, la o intersecție, a îndrumat pe cale greșită un regiment american de blindate ce voia să ajungă în zona frontului ; o alta, care a atins Meusa, a barat trei drumuri ce duceau spre front implantînd tăblițe cu inscripția „minat" ; cea de-a treia grupă a tăiat, de asemenea, linii telefonice ale inamicului și a aruncat în aer un depozit cu muniții. În

sfîrșit, ultima grupă puse pe fugă două companii americane pe care le anunțase că erau „încercuite" de nemți. Poate părea nostim, însă cel mai mare succes l-a înregistrat una dintre grupele prinse de americani ! Această grupă fu capturată la 18 decembrie 1944 în apropiere de Engis-sur-Meuse. La interogatoriu cei trei agenți — subofițerii Günther Billing (alias „Charles W. Lawrence"), Manfred Pernass (alias „Clarence van der Werth") și feldwebelul Wilhelm Schmidt (alias „George Sensenbach") — au îndrugat o poveste incoerentă despre o invazie în masă în spatele frontului aliat a oamenilor lui Skorzeny ; despre faptul că însuși „colonelul", îmbarcat într-o ambulanță de „răniți", s-ar îndrepta spre sediul Cartierului General aliat de la Versailles pentru a-l ucide sau răpi pe „Ike" Eisenhower ; că numeroși alți comandanți aliați (Montgomery, Omar Bradley ș.a.) urmau să fie asasinați etc. etc. Vrînd-nevrînd, autoritățile militare interaliate fură silite să dea alarma, mai ales că se întîmplase tocmai atunci ca generalul Eisenhower, care se deplasa în mod obișnuit în zona frontului într-un „Cadillac" neescortat, să sosească cu o întîrziere de cîteva ore la Versailles. Imediat se presupuse că „Ike" căzuse victimă argenților lui Skorzeny. Cînd șeful *S.H.A.E.F.*-ului apăru liniștit și nevătămat, noaptea tîrziu, la sediul Cartierului General, conducătorii organelor de securitate militară răsuflară ușurați. Ce se întîmplase ? Eisenhower se abătuse puțin din drumul său ; întîlnind la o intersecție doi bătrîni care doreau să meargă la fiica lor din Paris, generalul i-a luat în mașina sa și i-a dus la destinație ! Această bunăvoință generalul avea s-o resimtă apoi pe propria lui piele : după cele întîmplate, contraspionajul militar i-a limitat deplasările și l-a încredințat pazei unui puternic „corp de securitate". „Ike" va nota în memoriile sale că toate aceste măsuri l-au „exasperat".

Între timp, organele securității militare alertaseră întreg spatele frontului aliat din nordul Franței, Belgia, Luxemburg și Olanda. S-a declanșat o operațiune specială („Tarzan") pentru prinderea periculoșilor agenți ai lui Skorzeny. Acțiunea, soldată doar cu arestarea a încă 15

diversioniști [6], a fost cît se poate de serioasă, însă azi trezește cel mai mult interesul prin situațiile comice intervenite din belșug. Timp de mai multe zile, notează J. Nobecourt, aproximativ 500 000 militari americani adevărați fură siliți să se joace „de-a șoarecele și pisica" ; de fiecare dată cînd se întîlneau doi soldați sau ofițeri ei își puneau întrebări despre capitalele statelor ce intrau în componența S.U.A., despre cei mai buni jucători de baschet de peste Ocean etc., toate socotite chestiuni încuietoare pentru „americanii" lui Skorzeny. Cei care nu dădeau răspunsuri exacte erau încredințați, fără părere de rău din vreo parte, poliției militare ce proceda la un interogatoriu mai „sever" :

— „Cine este Tarzan ?"
— „Cine este Superman ?"
— „Cine sînt Babe Ruth și Joe di Maggio ?"

Această cursă pentru descoperirea spionilor germani s-a dovedit a fi fost mai degrabă o anchetă dintre cele mai interesante pentru aprecierea nivelului de cunoștințe al celor mai mulți dintre soldații „yanchei". Pentru că nu puțini au fost militarii arestați și reținuți care nu cunoșteau capitalele statelor în care trăiau ! Cel mai ieșit din comun a fost însă cazul unui general american (?) arestat pe motiv că nu auzise pur și simplu niciodată nimic despre Tarzan și ceilalți eroi ai celor mai răspîndite comicsuri de peste Ocean !

În cursul aceleeași operații „Tarzan" generalul Bradley, comandantul grupei de armate a 12-a americane, a fost arestat de trei ori (!), ca spion de-al lui Skorzeny, de către santinele vigilente ; cît îl privește pe Montgomery, acesta avu de întîmpinat dificultăți din partea santinelelor americane care, necunoscînd permisele britanice, priveau la el cu suspiciune ca fiind... agent german ce semăna leit cu marele învingător al lui Rommel !

*
* *

Războiul de șapte ani (1756—1763) s-a încheiat, cum se știe, într-un mod cu totul neașteptat : Frederic al II-lea,

[6] Toți vor fi executați.

amenințat pe mai toate cîmpurile de luptă, a ieșit cu bine din încurcătură prin forța... împrejurărilor : moartea Elisabetei a II-a, țarina Rusiei, a determinat o răsturnare de alianțe care l-a salvat pe regele Prusiei. Prin 1944—1945, bonzii fasciști de la Berlin și personal Hitler, care păstra un mare respect lui Frederic al II-lea și studiase amănunțit toate campaniile lui militare, nu numai că întrevăd dar și doresc reeditarea evenimentelor de la 1763. Este adevărat că, în 1945, războiul mondial era abia în al șaselea an, însă liderii naziști, pentru aflarea analogiei dătătoare de speranțe, au împins începutul conflictului în 1938, cînd au invadat Austria și vestul Cehoslovaciei ; în consecință, nu le mai rămînea nimic de făcut decît să se înarmeze cu răbdare pentru a aștepta finalul noului război de șapte ani ! Ribbentrop, de exemplu, era așa de convins că astfel va evolua situația încît nu vedea în tabăra Națiunilor Unite decît divergențe, conflicte și iarăși divergențe. Pe acest temei, el nu a dat crezare și l-a convins și pe führerul Reichului că documentele vîndute de „Cicero" nu erau adevărate, ci, mai degrabă, vreun fals al *I.S.*-ului britanic. Adolf Hitler, care se pricepea puțin în tertipuri diplomatice sau cronologice, se socotea mai mult un militar ; doar după campania din Vest din 1940 fusese proclamat de lacheii săi „cel mai mare căpitan din Istorie" ! Prin 1944—1945 acest „comandant formidabil", care și-a condus oștile direct la o capitulare necondiționată, întrezărea, în chipul cel mai serios, posibilitatea de-a cîștiga „un al doilea război de șapte ani". Cum ? În primul rînd, führerul a încercat să obțină absolvirea Cerului și a implorat : *„Dumnezeu să-mi ierte ultimele cinci minute de război !"* Părîndu-i-se că a primit mînă liberă din partea Domnului, Hitler s-a pus foarte serios pe treabă pentru a pregăti cum se cuvine ultimele 300 de secunde ale războiului ce, pentru el, trebuiau să fie obligatoriu salvatoare ! Ca militar ce se socotea, nu se încredea decît în forța armelor, mai precis a *armelor miraculoase.* În rîndul acestora nu intra bomba atomică, cercetările Reichului în acest domeniu aflîndu-se mult în urma celor ale Aliaților, dar specialiștii lui Hitler au terminat sau erau pe cale de-a pune la punct numeroase alte „arme secrete" cu efecte formidabile, precum :

— „Submarinul absolut“ (tipul XXI) al lui Doenitz, de 5 000 cai putere și cu viteză de 18 noduri (33 km) pe oră ;

— „Regina cerului“ sau avionul cu reacție (tipul „Me-262“ cu o viteză de 960 km pe oră în 1944) ;

— „Coleopterul“ sau avionul cu decolare verticală (tipul „Focke-Wulf Triebflügel“) ;

— „Submarinul care respiră sub apă“, grație dispozitivului „Schnorchel“ ;

— Noi gaze toxice de luptă (Tabun, Sarin etc.) ;

— „Submarinul cel mai rapid din lume“ (tipul XXVI desfășurînd o viteză de 24 noduri/44,5 km pe oră) ;

— Bombardierul cvadrireactor „Heinkel“ capabil să atingă New York-ul.

Dintre toate tipurile de „arme miracol“ *(Wunderwaffen)* cu ajutorul cărora Hitler nădăjduia să schimbe în ultimele clipe cursul războiului mondial, cele mai faimoase au devenit însă *V*-urile, de la *Vergelstungwaffen* (arma răzbunătoare). În ultima etapă a războiului, naziștii au avut la dispoziție și au utilizat — respectiv de la 13 iunie și 8 septembrie 1944 — două tipuri de *V*-uri :

a) *V 1* — *bomba volantă* sau *abionul-robot* model „Fi—103“. Pus la punct de către specialiști ai *Luftwaffe*-i (la centrul de cercetări Peenemünde-Vest, de pe insula Usedom din Marea Baltică), *V 1* era un mic aparat cu reacție (lungime : 8,40 m, greutate cîteva tone), lansat prin catapultare în direcția obiectivului aflat la maximum 300—400 km distanță ; în timpul zborului (la o altitudine de 500—2500 m) ghidarea era asigurată de un giroscop ; avea o viteză constantă (160 m /secundă) și putea transporta un proiectil de cel mult o tonă.

b) *V 2*, spre deosebire de *V 1*, era un fuzeu, prototip al actualelor rachete cu rază mare de acțiune (lungime : 13,70 m. ; greutate : circa 14 tone). Era lansat de pe rampe mobile și desfășura o viteză de 1 500 m /secundă ; un dispozitiv special dirija fuzeul asupra obiectivului aflat la maximum 320 km ; greutatea explozivilor transportați nu putea depăși o tonă. *V 2* a fost pus la punct, după 1936, de către o echipă de specialiști la baza de cercetări a *O.K.W.*-ului din Peenemünde (insula Usedom) ; conducerea administrativă și tehnică a programului pentru fabri-

carea fuzeului *A 4* (propaganda nazistă l-a botezat *V 2*, fiind întrebuințat la vreo trei luni după *V 1*) fusese asigurată de generalul Walter Dornberger și, respectiv, Werner von Braun.

Construcția ambelor tipuri de *V*-uri s-a desfășurat în cel mai desăvîrșit secret. Hitler și acoliții săi au anunțat de atîtea ori, mai ales după 1943, că vor recurge la „armele miracol“, dar nu au precizat nicicînd despre ce era vorba ; evident, luînd cele mai strașnice măsuri de securitate, liderii fasciști sperau să împiedice pe Aliați să descopere secretele armelor aflate în pregătire. Numai surprinzîndu-i pe Aliați cu arme complet necunoscute, Hitler putea fi sigur că va obține efectul dorit prin întrebuințarea lor, reușind să prelungească un timp agonia Reichului său „milenar“.

După cum este știut, această condiție *sine qua non* a succesului deplin al „armelor miracol“ hitleriste nu a putut fi asigurată. Pe acest tărîm, Hitler a trebuit să se înfrunte cu adevărat cu agenții secreți ai Aliaților și a ieșit învins. De la începutul războiului mondial, prin *Raportul din Oslo* britanicii au primit unele știri despre anumite experiențe cu arme foarte curioase efectuate de nemți undeva în Marea Baltică. De la sfîrșitul lui 1942, birourile secrete aliate — *I.S.*-ul cu predilecție — se află în posesia unor comunicări din ce în ce mai numeroase și mai revelatorii despre pregătirile fasciștilor. Printre informatorii Aliaților s-au numărat :

— În primul rînd rețelele Rezistenței poloneze care — înaintea orișicui — au precizat că cercetările germane se desfășurau la Peenemünde ; apoi, în 1944, ele au „procurat“ un exemplar al unei rachete *V 2* ce a fost transportată pe dată (părțile esențiale) la Londra cu un avion ;

— Rețelele din Rezistența franceză (îndeosebi *Marco-Polo)* ;

— Rețelele din Rezistența daneză și biroul secret suedez care, de asemenea, au furnizat Londrei piese esențiale ale unor proiectile experimentale rămase neexplodate ;

— Rețeaua lui Michel Hollard — „omul care a salvat Londra“ — a identificat numeroase rampe de lansare pen-

tru *V 1* în nord-vestul Franței și a comunicat date despre poziția lor Aliaților, care le vor supune unor masive bombardamente („operația Crossbow").

Am citat numai cîteva rețele ale Rezistenței europene ce au reunit zeci și zeci de luptători angajați în „vînătoarea" *armelor miracol* sau *secrete* ale lui Hitler ; vor fi fost sute, poate mii de asemenea luptători... Mulți dintre ei au pierit, dar nu în zadar ; cutremurătoarele arme promise de Hitler nu au avut nici de departe efectul scontat, iar soarta războiului nu a putut fi schimbată nu numai în ultimele cinci minute, dar nici măcar în penultima secundă. A fost în acel mult așteptat an 1945 — cel din urmă al conflagrației și primul de pace — încă un prilej de constatare a aportului, deloc neglijabil, al soldaților aliați de pe frontul nevăzut la obținerea victoriei de însemnătate istorică asupra fascismului.

— BIBLIOGRAFIE —

— I) *Hitler parle à ses généraux*, Paris, A. Michel, 1964 ; „Veac Nou", nr. 3/1971 ; *Procès*, vol. 33, 34 ; D. FLOWER and J. REEVES, *The War 1939—1945*, London, Cassell, 1960 ; J. ABTEY, Dr. FRITZ UNTERBERG-GIBHARDT, *2e Bureau contre Abwehr*, Paris, Éditions de la Table Ronde, 1967 ; E. BAZNA, *Ia bil Ciceronom*, Moskva, 1965 ; JACQUES BERGIER, *Agents secrets contre armes secrètes*, Paris, Éditions „Jai lu", 1965 ; Z. A. BOGATÎR, *V tîlu vraga*, Moskva, 1963 ; R. BOVA SCOPA, *Colloqui con due dittatori*, Roma, Ruffolo Editore, 1949 ; HARRY C. BUTCHER, *Tre anni con Eisenhower*, Verona, Arnoldo Mondadori, Editore, 1948 ; Grand-Amiral DOENITZ, *Dix ans et vingt jours*, Paris, Plon, 1963 ; Ingénieur-Général WALTER DORNBERGER, *L'arme secrète de Peenemünde (Les fusées V 2 et la conquête de l'espace)*, Paris — Grenoble, Arthaud, 1954 ; DWIGHT D. EISENHOWER, *Croisade en Europe. Mémoires sur le Deuxième Guerre mondiale*, Paris, Robert Laffont, 1949 ; Général DWIGHT D. EISENHOWER, Général Sir MAITLAND WILSON, Maréchal Vicomte MONTGOMERY, *Les opérations en Europe du Corps Expéditionnaire Allié*, Paris, Éditions Berger-Levrault, 1947 ; A. F. FEDOROV, *Obkomul ilegal în acțiune*, București, Editura Tineretului, 1962 ; JOSEPH GOEBBELS, *Diario intimo*, Verona, Arnoldo Mondadori, Editore, 1948 ; S. GOUDSMIT, *Missiia „Alsos"*, Moskva,

1962 ; General-maior A. N. GRÎLEV, *Dnepr — Karpaţi — Krîm*, Moskva, 1970 ; WALTER HAGEN, *Le Front Secret*, Paris, Les Iles d'Or, 1954 ; ADOLF HITLER, *Libres propos sur la guerre et la paix*, I—II, Paris, Flammarion, 1952—1954; N. I. KRÎLOV, N. I. ALEKSEEV, I. G. DRAGAN, *Navstreciu pobede. Boevoi put 5 Armii*, Moskva, 1970 ; Amiral WILLIAM LEAHY, *J'étais là*, Paris, Librairie Plon, 1951 ; Field-Marshall ERICH VON MANSTEIN, *Lost Victories*, London, Methuen and Co. Ltd., 1958 ; EWEN MONTAGU, *The Man Who Never Was*, London, Evans, 1953 ; L. MOYZISCH, *Operaţiia „Ciceron"*, Moskva, 1965 ; BENITO MUSSOLINI, *The Fall of Mussolini. His own Story by...*, New York, Ferrar, Straus and Co., 1948 ; PIERRE NORD, *Mes camarades sont morts*, I—II, Paris, Éditions „J'ai lu", 1965 ; F. VON PAPEN, *Mémoires*, Paris, Flammarion, 1953 ; RÉMY, *Mémoires d'un agent secret de la France Libre*, I—II, Paris, Éditions France Empire, 1959—1960 ; ERWIN ROMMEL, *Krieg ohne Hass*, Heidenheim/Brenz, Verlag Heidenheimer Zeitung, 1950; L. M. SANDALOV, *Na moskovskom napravlenii*, Moskva, 1970 ; WALTER SCHELLENBERG, *Le Chef du Contre-espionnage nazi parle* (1933—1945), Paris, Éditions René Julliard, 1957 ; Dr. PAUL SCHMIDT, *Hitler's Interpreter*, Melbourne — London — Toronto, William Heineman Ltd., 1951; LILY SERGUEIWA, *Seule face à l'Abwehr*, Paris, Fayard, 1966 ; OTTO SKORZENY, *Missions secrètes*, Paris, Flammarion, Éditeur, 1950 ; ALBERT SPEER, *Inside the Third Reich. Memoirs*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1970 ; HANS SPEIDEL, *Invasion 1944. Le destin du Rommel et du Reich*, Paris, Éditions Berger-Levrault, 1950 ; S. M. ŞTEMENKO, *Gheneralnîi Ştab v godi voinî*, Moskva, 1968.

— II) „Historia", no. 263/1968, p. 138—142 ; *The Fatal Decisions*, London, Michael Joseph Ltd., 1956 ; *Mirovaia voina 1939—1945. Sbornik statiei*, Moskva, 1957 ; *Proval operaţiî „Ţitadel"*, Moskva, 1967 ; „Revue...", 30/1958 ; 35/1959 ; 47/1962 ; 49/1963 ; 55/1464 ; 60/1965 ; 61/1966 ; 83/1971 ; *Za Moskva, za Rodinu*, Moskva, 1964 ; PIERRE ACCOCE et PIERRE QUET, *La guerre a été gagnée en Suisse. L'affaire Roessler*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1966 ; V. ALENOV, V. ANDREEV, *Konţern spionaja i diversii*, Moskva, 1965 ; STEWART ALSOP, THOMAS BRADEN, *L'O.S.S. L'Amérique et l'espionnage*, Paris, Fayard, 1964 ; ROBERT ARON, *Les Grands Dossiers de l'histoire contemporaine*, Paris, Librairie Académique Perrin, 1969 ; J. BACSÓ, *Čto proishodilo za kulisami*, Moskva, 1965 ; Général R. H. BARRY, *L'armada alliée*, în „Historia-Magazine", nr. 66/1969, p. 1 821—1 825 ; EDDY BAUER, *Histoire controversée de la Deuxième Guerre mondiale*, VI, Monaco, 1967 ; GEORGES BLOND, *Le Débarquement. 6 Juin 1944*, Paris, Fayard, 1957 ; RAYMOND CARTIER, *La Seconde Guerre mondiale*, II, Paris, Larousse — Paris-Match, 1966 ; PAUL CARELL, *Le choc*, în „Historia-Magazine", nr. 68/1969, p. 1 880—1 881 ; LEANDRO CASTELLANI, LUCIANO GIGANTE, *6 august — Istoria bombei atomice*, Bucureşti, 1968 ; Dr. JEAN-LÉON CHARLES, *Les soldats de l'ombre*, în „Historia-Magazine", nr. 67/1969, p. 1 849—1 856 ; IDEM, *La Résistance en Europe*, în „Historia-Magazine", nr. 22/1968, p. 598—599 ; JAN COLVIN, *L'amiral Canaris, notre allié secret*, Bruxelles-Paris, Éditions de la Paix, 1952 ; SEFTON DELMER, Cato cîştigă partida, I—II, în „Magazin istoric", nr. 2, 3/1972 ; ALAIN DESROCHES, *La campagne de Russie d'Adolf Hitler (Juin 1941—Mai 1945)*, Paris, G.—P. Maisonneuve et Larose, 1964 ; C. AUBREY DIXON, OTTO HEILBRUNN, *Kommunisticeskie partizanskie deistviia*, Moskva, 1957 ; PETER ELSOB, *La bataille de l'Ardenne*, în „Historia-Magazine", nr. 84/1969, p. 2 344—2 352 ; A. S. FEFOTOV, S. P. ROMANOV, M. V. SIROTKIN, *Razvedciki v tîlu vraga*, Moskva, 1963 ; MAX GALLO, *Italia lui Mussolini*, Bucureşti, Editura Politică, 1969 ; MICHEL GARDER, *La Guerre Secrète des Services Spéciaux français 1935—1945*, Paris, Librairie Plon, 1967 ; GERGES-ROUX, *Mussolini*, Paris, Fayard, 1960 ; V. GHILENSEN, *Operaţia „Cicero"*, în „Veac Nou", nr. 44—50/1963 ; MARIE GRANET, *„Défence de la France". Histoire d'un Mouvement de Résistance (1940—1944)*, Paris, P.U.F., 1960 ; HEINZ GUDERIAN, *Opît voinî s Rossiei*, în „Itoghi vtoroi mirovoi voinî", Moskva, 1957 ; Général FRANZ HALDER, *Hitler — Seigneur de la Guerre*, Paris, Payot, 1950 ; LASLO HAVAS, *Assassinat au sommet. Téhéran 1943*, Paris, Arthaud, 1968 ; HANS—ADOLF JACOBSEN e HANS DOLLINGER, *La Seconda Guerra mondiale*, I—IV, Firenze, Sadea — Della Volpe Editori, 1963—

1964 ; HANS—ADOLF JACOBSEN, *1939—1945. Der zweite Weltkrieg in Chronik und Dokumenten*, Darmstadt, Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft, 1961 ; Colonel G. A. KALTUNOV, *Koursk — le duel des blindés*, în „Historia-Magazine", nr. 52/1968, p. 1 440—1 456 ; I. F. KRIZENTAL, *Operaţiia „Bernhard"*, Moskva, 1964 ; V. M. KULIŞ, *Vtoroi front*, Moskva, 1960 ; HEINZ KÜNHNRICH, *Der Partisanenkrieg in Europa 1939—1945*, Berlin, Dietz Verlag, 1965 ; A. A. KURSONOV, E. S. LAGUTIN, *K voprosu ob effektivnovsti partizanskogo dvijeniia na teritorii Sovetskogo Soiuza*, în „Protiv falsifikaţii istorii vtoroi mirovoi voinî", Moskva, 1964 ; ALDO LUALDI, *Les grandes heures de la Guerre Mondiale*, Paris, Éditions France Empire, 1964 ; B. H. LIDDEL HART, *History of the Second World War*, London, Cassell, 1970 ; ALEKSANDR LUKIN, *Operaţia „Săritura Lungă"*, în „Veac Nou", nr. 1—5/1966 ; CHARLES B. MAC DONALD, *La bataille de l'Ardenne : la riposte alliée*, în „Historia-Magazine", nr. 85/1969, p. 2 360—2 368 ; I D E M, *The Mighty Endeavor. American Armed Forces in the European Theater in World War II*, New York, Oxford University Press, 1969 ; JAMES MC GOVERN, *La chasse aux armes secrètes allemandes. Crossbow et Overcast*, Paris, Stock, 1965 ; JULIUS MADER, *Jagd nach dem Narbengesicht*, Berlin, Deutscher Militärverlag, 1963 ; I D E M, *Taina Hantsvilla*, Moskva, 1965 ; GEORGE MARTELLI, *L'homme qui suava Londres*, I—II, în „Historia", nr. 182, 183/1962 ; PHILIPPE MASSON, *Le Mur de l'Atlantique*, în „Historia-Magazine", nr. 65/1969, p. 1 808—1 817 ; I D E M, *Les armes secrètes allemandes*, în „Historia-Magazine", nr. 96/1969, p. 2 670—2 673 ; HENRI MICHEL, *Histoire de la Résistance (1940—1944)*, Paris, P.U.F., 1958 ; I D E M, *La Seconde Guerre mondiale*, I—II, Paris, P.U.F., 1968—1969 ; I D E M, *L'action de la Résistance française*, în „Historia-Magazine", nr. 64/1969, p. 1 765—1 772 ; NICOLAE MINEI, *Frontul invizibil*, Bucureşti, Editura Politică, 1971 ; A. M. NEKRICI, *V labirintah tainoi voinî*, I—II, în „Novaia şi noveşaia istoriia", nr. 1, 3/1966 ; BERNARD NEWMAN, *Le monde secret de l'espionnage*, Paris, Éditions de la Pensée Moderne, 1963 ; CHESTER W. NIMITZ, E. B. POTTER, *Voina na more (1939—1945)*, Moskva, 1965 ; JACQUES NOBECOURT, *Le dernier coup de dés de Hitler. — La bataille des Ardennes*, Paris, Robert Lafont, 1962 ; GILLES PERRAULT, *Secretul zilei Z*, Bucureşti, Editura Politică, 1969 ; JANUSZ PIEKALKIEWICZ, *Spione, Agenten, Soldaten. Geheime Kommandos im Zweiten Weltkrieg*, München, Südwest Verlag, 1969 ; Colonel D. PROEKTOR, *La bataille de Moscou. La résistance de l'Armée Rouge*, în „Historia-Magazine", nr. 30/1968, p. 827—835 ; ANTHONY RHODES, *A l'assaut de la Sicilie : I — Avent l'invasion*, în „Historia-Magazine", nr. 54/1968, p. 1 486 ; CORNELIUS RYAN, *Ziua cea mai lungă. 6 iunie 1944*, Bucureşti, Editura Politică, 1965 ; SAINT-PAULIEN, *Pourquoi j'ai perdu la guerre, par Adolf Hitler. Mémoires d'outre tombe*, Paris, Les Éditions du Clan, 1968 ; PHILIP JOHN STEAD, *Le Deuxième Bureau sous l'Occupation*, Paris, Fayard, 1966 ; J.-R. TOURNOUX, *L'histoire secrète*, Paris, Plon ; 1962 ; KURT VON TIPPELSKIRCH, *Istoriia vtoroi mirovoi voinî*, Moskva, 1956 ; H.—R. TREVOR-ROPER, *Les derniers jours de Hitler*, Paris, Calmann-Lévy, 1964 ; JOHN FRAYAN TURNER, *Histoire de Débarquement. Juin 1944*, Paris, Arthaud, 1960 ; SERGIU VERONA, *Arhive secrete*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1968 ; JOHN VADER, *Les V 1*, în „Historia-Magazine", nr. 73/1969, p. 2 017—2 022 ; DESMOND YOUNG, *Rommel*, Paris, Éditions „J'ai lu", 1964.

ÎN LOC DE EPILOG

Parafrazînd un vechi dicton scump autorilor de istorii picante potrivit căruia femeia s-ar afla la origina multor întîmplări petrecute într-o epocă sau alta, pentru numeroase evenimente survenite în cursul ultimei conflagrații mondiale putem reclama aidoma : „Căutați spionul !" Fără a supraevalua nicidecum rolul agenților secreți, al factorilor pur individuali în desfășurarea evenimentelor, trebuie reținut că în *războiul total* dintre 1939—1945 fiecare stat înregimentat într-una din taberele beligerante și-a mobilizat integral forțele și resursele pentru a face ca balanța victoriei să încline de partea lui. În acest context nu a putut fi neglijat aportul serviciilor de spionaj și contraspionaj care, după cum am relevat în secțiunea consacrată organizării și funcționării lor, au fost astfel regrupate și reprofilate pentru a sluji cît mai bine cauzelor statelor respective în război ; zona acțiunilor principalelor birouri secrete — acelea ale marilor puteri — s-a confundat de regulă cu însuși mapamondul ; agenții trimiși în misiune în diferite regiuni geografice au activat în cea mai strînsă legătură cu „centralele" lor ce s-au integrat minunat — este cazul serviciilor de informații și contrainformații ale Aliaților — în efortul de război al țărilor proprii. Timpurile romantice ale bătăliei subterane apuseseră odată pentru totdeauna ; spionii deveniră adevărați *soldați fără uniformă* ai unei cauze sau ai alteia. Ei așteptau pretutindeni la cotitură gata să captureze informația cea mare,

hotărîtoare *nu prin ea însăși*, ci *prin gradul în care avea să fie valorificată* de către diversele agenții secrete. Iar în vreme de război, mai cu seamă de proporțiile celui dintre 1939—1945, fructificarea informației presupunea angrenarea unui întreg complex de factori în care ultimul cuvînt a fost rezervat armelor ; și acestea, beneficiind de știrile culese și transmise de agenții secreți despre dispozitivele adversarilor, au reușit nu o dată să-și apropie izbînda. Deducem de aici că isprăvile spionilor ori ale birourilor secrete au avut însemnătatea lor, că ele trebuie cercetate, aprofundate și comunicate cititorilor ; a insista asupra lor nu înseamnă numaidecît a exagera importanța evenimentelor petrecute pe frontul subteran între 1939—1945. În ultimul război mondial factorul decisiv al victoriei Aliaților l-a constituit, se știe, intervenția maselor populare care s-au ridicat cu hotărîre la luptă pentru apărarea celor mai scumpe idealuri de libertate socială și națională, contra reacțiunii și a întunericului. Aportul maselor în lupta contra fascismului internațional — pe cîmpurile de bătălie ca soldați, în spatele frontului inamic, înrolate în mișcarea de Rezistență, în industrie sau agricultură pentru asigurarea celor necesare frontului etc. etc. — s-a dovedit a fi fost *în permanență* elementul decisiv pentru triumful Națiunilor Unite. Luptătorii de pe frontul nevăzut aliat, dintre care unii s-au impus desigur atenției cititorului ca străluciți militanți pentru dreptate și progres, s-au integrat armonios marii bătălii a popoarelor ; faptele lor au căpătat amploare, semnificație și sens tocmai în măsura în care au răspuns acestui deziderat, adevăr confirmat — prin opoziție — de insuccesele notorii ale agenților secreți ai țărilor Axei.

Ce încheiere generală se desprinde din expunerea noastră ? Că, cu sprijinul spionilor, se pot cîștiga multe și mari bătălii ; că mai multe mari bătălii alcătuiesc un război ; că, în sfîrșit, agenții birourilor secrete aliate *nu au pierdut* cel de-al doilea război mondial.

SUMAR

Pagina

CUVÎNT ÎNAINTE 5

PARTEA ÎNTÎI — ÎN CULISELE SERVICIILOR DE SPIONAJ 7

A) SERVICIILE SECRETE ALE PUTERILOR AXEI
1. Germania hitleristă 11
2. Italia fascistă 34
3. Japonia militaristă 37

B) SERVICIILE SECRETE ALIATE
I) STATELE CAPITALISTE

1. Anglia 40
2. Statele Unite ale Americii 50
3. Franța 63
4. Alte servicii secrete aliate 73

II) U.R.S.S. 74

C) SERVICIILE SECRETE ALE NEUTRILOR 78

PARTEA A II-A — DEZECHILIBRU APARENT (1939—1941) 89
Agenții Abwehr-ului încep războiul adevărat... înainte de declanșarea lui 93

Spionii lui Heydrich dau foc lumii 97
Spionul de la Scapa Flow 102
Misteriosul expeditor al misteriosului „Raport din Oslo" 107
Un spion răzbună Scapa Flow 113
S.O.S. zadarnic 119
Ei și-au dat întîlnire în Anglia 132
Despre o bătălie navală și farmecele „Cynthiei" . . . 140
Superspionul din Tokyo 147
Spionul norocos din Hawaii 156

PARTEA A III-A — BALANSUL COMPROMIS (1942) 179

Midway sau victoria informațiilor 183
Implicațiile incalculabile ale descoperirii unui „ou" în deșert 196
Mari luptători din umbră ai bătăliei decisive (I) . . . 206
Mari luptători din umbră ai bătăliei decisive (II) . . . 216

PARTEA A IV-A — CURSA DESTINAȚIILOR DIFERITE (1943—1945) 231

Succese, aproape numai succese 235

ÎN LOC DE EPILOG 270

BIBLIOGRAFIA 80, 173, 227, 265

Redactor : MIHAIL GRADINARU
Tehnoredactor : CONST. PETRESCU

Apărut 1972. Format 54×84/16. Coli de tipar 17,25.
Tiraj : 58.900 ex.
Editura Junimea Iași
Palatul Culturii România

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic
„Casa Scînteii", București